SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U RIJECI

Gorana Birovljević

ULOGA UGLEDA, PONOSA I SOCIJALNOG RANGA U RAZVOJU SOCIJALNE ANKSIOZNOSTI

DOKTORSKI RAD

Mentor: dr. sc. Asmir Gračanin

Komentorica: dr. sc. Petra Anić

Rijeka, 2026.

Sadržaj

1. UVOD 8

1.1. SOCIJALNA ANKSIOZNOST 8
1.1.1. Prevalencija socijalne anksioznosti 9
1.1.2. Posljedice socijalne anksioznosti 10
1.1.3. Etiologija socijalne anksioznosti 10
1.1.4. Kognitivne, emocionalne i ponašajne značajke socijalne anksioznosti 12
1.1.4.1. Negativna samopercepcija 12
1.1.4.2. Strah od evaluacije 13
1.1.4.3. Kognitivne i perceptivne distorzije 14
1.1.4.4. Doživljavanje i ponašanje u socijalnim situacijama 15
1.1.4.5. Emocionalno funkcioniranje socijalno anksioznih osoba 17
1.2. SOCIJALNA HIJERARHIJA I SUSTAV SOCIJALNOG RANGA KAO KONTEKST NASTANKA SOCIJALNE ANKSIOZNOSTI 19
1.2.1. Socijalni rang i socijalni status 20
1.2.2. Dominacija 22
1.2.3. Ugled 22
1.2.4. Razlike dominacije i ugleda 25
1.2.5. Uloga emocije ponosa u sustavu hijerarhije i socijalnog ranga 27
1.3. EVOLUCIJSKA OBJAŠNJENJA FUNKCIJE SOCIJALNE ANKSIOZNOSTI 30

2. PROBLEMI, CILJ I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA 33

3. METODA 44

3.1. SUDIONICI 44
3.2. POSTUPAK 48
3.3. INSTRUMENTI 49
3.3.1. Procjena uspješnosti na studiju 49
3.3.2. Upitnik dominacije i ugleda 52
3.3.3. Ljestvica anksioznosti u socijalnim interakcijama i Upitnik socijalne fobije 58
3.3.4. Skala socijalne usporedbe 61
3.3.5. Skala straha od pozitivne evaluacije 68
3.3.6. Skala autentičnog i hubrističnog ponosa 68
3.3.7. Upitnik ekspresije ponosa 76

4. REZULTATI 76

4.1. ANALIZE PODATAKA 77
4.1.1. Promjene ugleda tijekom akademske godine (H1a) 80
4.1.2. Promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine (H1b) 82
4.1.3. Promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H1c) 83
4.1.4. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H2a) 84
4.1.5. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene ugleda tijekom akademske godine (H2b) 86
4.1.6. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine (H2c) 88

4.1.7. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjene ugleda tijekom akademske godine (H2d) *89*
4.1.8. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjena socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H2e) *91*
4.1.9. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine (H2f) *92*
4.1.10. Predviđanje promjene socijalne anksioznosti na temelju promjene ugleda (H3a) *92*
4.1.11. Predviđanje promjene socijalne anksioznosti iz promjene socijalnog ranga (H3b) *96*
4.1.12. Medijacijski model ugleda u odnosu akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti (H4a) *98*
4.1.13. Moderirana medijacijska analiza (H4b) *102*
4.1.13.1. Moderator: strah od pozitivne evaluacije (H4b3) 103
4.1.13.2. Moderator: ekspresija ponosa (H4b1) 105
4.1.13.3. Moderator: autentični ponos (H4b2) 106

5. RASPRAVA 110

5.1. PROMJENE SOCIJALNE ANKSIOZNOSTI TIJEKOM AKADEMSKE GODINE 111
5.2. PROMJENE UGLEDA I SOCIJALNOG RANGA TIJEKOM AKADEMSKE GODINE 113
5.3. PREDIKTORI PROMJENE SOCIJALNE ANKSIOZNOSTI, UGLEDA I SOCIJALNOG RANGA TIJEKOM AKADEMSKE GODINE 116
5.3.1. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine *116*
5.3.2. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalne anksioznosti i socijalnog ranga tijekom akademske godine *118*
5.4. POVEZANOST PROMJENE UGLEDA I SOCIJALNOG RANGA S PROMJENAMA SOCIJALNE ANKSIOZNOSTI 120
5.5. MEDIJACIJSKA ULOGA UGLEDA U POVEZANOSTI AKADEMSKOG USPJEHA I SOCIJALNE ANKSIOZNOSTI 122
5.6. NEDOSTATCI ISTRAŽIVANJA I IMPLIKACIJE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA 128
5.7. ZNANSTVENI I PRAKTIČNI DOPRINOS ISTRAŽIVANJA 132

6. ZAKLJUČAK 134

7. LITERATURA 135

8. PRILOZI 175

8.1. PRILOG 1 175
8.2. PRILOG 2 176
8.3. PRILOG 3 177
8.4. PRILOG 4 177
8.5. PRILOG 5 181
8.6. PRILOG 6 183
8.7. PRILOG 7 184
8.8. PRILOG 8 185
8.9. PRILOG 9 186
8.10. PRILOG 10 187

Sažetak

Socijalna anksioznost odnosi se na povišen strah i anksioznost u socijalnim situacijama u kojima osoba ima osjećaj da je izložena prosudbi od strane drugih ljudi. Uključuje često izbjegavanje socijalnih situacija koje dodatno učvršćuje postojeće negativne pretpostavke o njihovim ishodima. Socijalno anksiozne osobe vjeruju da će biti negativno procijenjene od strane drugih zbog vidljivih simptoma anksioznosti, posjedovanja nepoželjnih osobina i neprihvatljivog ponašanja u socijalnim situacijama. Osim straha od negativne evaluacije, imaju strah i od pozitivne evaluacije jer vjeruju da i pozitivna procjena može dovesti do odbacivanja jer ih drugi mogu doživjeti kao konkurenciju.

Evolucijske teorije smatraju da je socijalna anksioznost nastala u svrhu učinkovitijeg funkcioniranja u društvenoj hijerarhiji. Viša pozicija u hijerarhiji tj. viši socijalni rang može se bazirati na dominaciji koja podrazumijeva ostvarivanje više pozicije u hijerarhiji kroz manipulaciju i prijetnju ili postizanjem višeg ugleda kroz posjedovanje kompetentnosti u domeni koju okolina cijeni. Pojedinci višeg ugleda ne zauzimaju viši rang putem direktnog i eksplicitnog nametanja, kao što je slučaj kod dominacije, već im ga dodjeljuju drugi. Kako bi komunikacija vezana uz hijerarhiju i socijalni rang bila brža i učinkovitija, evoluirala je emocija ponosa koja signalizira da osoba zaslužuje viši rang te motivira ponašanja usmjerena na ostvarivanje boljeg ranga unutar društvene zajednice. Nastanak socijalne anksioznosti smatra se zaštitom od narušavanja odnosa i odbacivanja u hijerarhijama koje se baziraju na dominantnosti. Učinkovito funkcioniranje u grupi često uključuje spremnost na submisivnost i izbjegavajuća ponašanja kako bi se umirili dominantniji članovi grupe i tako umanjila prijetnja. Kao posljedica toga, pojedinci s visokom socijalnom anksioznošću preokupirani su brigama vezanim uz društveni rang na štetu afilijacije zbog čega imaju poteškoće u uspostavi društvene povezanosti, suradnje i uzajamnosti.

Dosadašnja su istraživanja uglavnom socijalnu anksioznost istraživala u kontekstu dominacije i socijalnog ranga temeljenog na dominaciji, a nedostaju istraživanja koja socijalnu anksioznost istražuju u odnosu s ugledom. Kako bismo proširili razumijevanje socijalne anksioznosti, ovim istraživanjem smo željeli utvrditi kako se tijekom formiranja hijerarhije u novoj socijalnoj grupi mijenjaju socijalna anksioznost, ugled i socijalni rang, koji su prediktori te kakva je povezanost tih promjena. Dodatno smo željeli istražiti ulogu emocije ponosa, straha od pozitivne evaluacije i akademske uspješnosti u odnosu socijalne anksioznosti i ugleda. Istraživanje smo proveli na prvoj godini studija raznih fakulteta, na početku i po završetku

akademske godine. U prvom dijelu istraživanja sudjelovalo je 748 studenata, a u drugom dijelu istraživanja 513 studenata.

Rezultati su pokazali da je kod studenata došlo do smanjenja socijalne anksioznosti te povećanja ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine. Količina promjene ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine nije ovisila o tome koliko su studenti bili socijalno anksiozni na početku akademske godine. Količina promjene socijalne anksioznosti i socijalnog ranga također nije ovisila o razini ugleda koji su studenti imali na početku akademske godine. Studenti koji su doživjeli povećanje ugleda i socijalnog ranga, imali su i značajno smanjenje socijalne anksioznosti. Studenti s višim akademskim uspjehom imali su veće povećanje ugleda u usporedbi s kolegama sa studija te veće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Postoje naznake da strah od pozitivne evaluacije i doživljavanje autentičnog ponosa moderiraju indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko ugleda.

Dobiveni rezultati doprinose razumijevanju uloge ugleda, socijalnog ranga i ponosa za funkcioniranje socijalno anksioznih osoba u društvenoj hijerarhiji i dodatno potvrđuju evolucijska shvaćanja funkcije socijalne anksioznosti.

Ključne riječi: socijalna anksioznost, socijalni rang, ugled, ponos, akademska uspješnost, strah od pozitivne evaluacije

Abstract

Social anxiety refers to heightened fear and anxiety experienced in social situations when an individual perceives themselves as being subject to evaluation by others. It frequently involves avoidance of social situations, which reinforces pre-existing negative assumptions regarding their anticipated outcomes. Socially anxious individuals believe that they will be negatively appraised by others due to manifest symptoms of anxiety, the possession of undesirable traits, and engagement in unacceptable behaviours within social settings. In addition to fear of negative evaluation, they also exhibit apprehension regarding positive evaluation, as they contend that favourable assessment may culminate in rejection, given that others might perceive them as competitive rivals.

Evolutionary theories posit that social anxiety emerged as an adaptive mechanism aimed at facilitating more efficient functioning within social hierarchies. A superior position within the hierarchy or a higher social rank may be predicated either on dominance, which entails the attainment of higher social rank through manipulation and threat, or on the acquisition of greater prestige, achieved by demonstrating competence in domains valued by one's social environment. Individuals of higher prestige do not secure their elevated rank through direct and overt imposition, as is characteristic of dominance-based strategies; rather, such rank is conferred upon them by others. To render communication regarding hierarchy and social rank more efficient, the emotion of pride evolved, serving both to signal that an individual merits higher rank and to motivate behaviours oriented toward the achievement of better social rank. The emergence of social anxiety is conceptualized as a protective mechanism against relational disruption and rejection within dominance-based hierarchies. Effective group functioning often entails a readiness to adopt submissive and avoidant behaviours so as to appease more dominant group members and thereby mitigate potential threat. Consequently, individuals with elevated social anxiety are preoccupied with concerns related to social rank at the expense of affiliation, resulting in difficulties in establishing social connection, cooperation, and reciprocity.

Previous research has predominantly examined social anxiety within the framework of dominance and dominance-based social rank, with comparatively little empirical attention devoted to the link between social anxiety and prestige. In order to expand the current understanding of social anxiety, the present study sought to examine how social anxiety, prestige, and social rank evolve over the course of hierarchy formation within a novel social group, to identify predictors of such changes, and to determine the interrelations among these variables. Furthermore, we aimed to investigate the role of pride, fear of positive evaluation,

and academic achievement in the relationship between social anxiety and prestige. The study was conducted among first-year students across various university faculties, both at the start and after the conclusion of the academic year. The initial wave of data collection comprised 748 students, whereas 513 students participated in the second wave.

The results indicated that, over the course of the academic year, students exhibited a significant decrease in social anxiety, alongside increases in both prestige and social rank. The magnitude of change in prestige and social rank during the academic year was not contingent upon students' baseline levels of social anxiety at the outset of the academic year. Similarly, the degree of change in social anxiety and social rank was not dependent upon students' initial prestige levels. Students who experienced an increase in prestige and social rank also demonstrated a significant reduction in social anxiety. Students with higher academic achievement exhibited greater gains in prestige relative to their peers, as well as more pronounced decreases in social anxiety over the academic year. There are indications that fear of positive evaluation and the experience of authentic pride moderate the indirect effect of academic achievement on social anxiety via prestige.

The obtained findings contribute to a more nuanced understanding of the roles of prestige, social rank, and pride in the functioning of socially anxious individuals within social hierarchies, while further supporting evolutionary accounts of the function of social anxiety.

Keywords: social anxiety, social rank, prestige, pride, academic achievement, fear of positive evaluation

1. Uvod

Ova se disertacija bavi istraživanjem socijalne anksioznosti kao svojevrsne prilagodbe unutar društvene hijerarhije, s posebnim naglaskom na kontekste koji favoriziraju stjecanje ugleda, poput akademskog okružja. Umjesto da se socijalna anksioznost shvaća isključivo kao individualna psihopatologija, u disertaciji se ona smješta u širi okvir adaptivnih strategija napredovanja u društvenom statusu, pri čemu se ispituje njezin odnos s ugledom, emocijom ponosa i strahom od pozitivne evaluacije. Najveći doprinos disertacije očituje se u povezivanju socijalne anksioznosti s dodatnim mehanizmima stjecanja statusa, čime se proširuje razumijevanje njezine funkcije i održavanja unutar socijalnih grupa. Disertacija ima i praktičnu vrijednost: s obzirom na rapidan porast problema mentalnog zdravlja među mladima i nedostatak zadovoljavajuće učinkovitih intervencija, ona produbljuje razumijevanje socijalne anksioznosti i time postavlja temelj za razvoj novih, učinkovitijih preventivnih i terapijskih pristupa.

1.1. Socijalna anksioznost

Visoka socijalna anksioznost (VSA) odnosi se na doživljavanje pretjeranog straha i anksioznosti u socijalnim situacijama u kojima osoba ima osjećaj da je izložena prosudbi od strane drugih ljudi. Simptomi koji se javljaju u iščekivanju ili tijekom socijalnih situacija variraju ovisno o jačini anksioznosti pa se tako može javiti zbunjenost, teškoće dosjećanja, drhtanje glasa i ruku, ubrzanje otkucaja srca i disanja, vrtoglavica i sl. Osobama sa socijalnom anksioznošću često se javljaju brojne negativne misli vezane uz to kako ih drugi doživljavaju, što dodatno pojačava tjelesne simptome anksioznosti. Ako mogu, izbjegavaju socijalne situacije ili ih podnose uz određenu razinu neugode. Izbjegavanje socijalnih situacija dodatno učvršćuje negativne pretpostavke o ishodima socijalnih situacija te motivira daljnja izbjegavanja (Clark i McManus, 2002; Clark i Wells, 1995; Rachman i sur., 2000).

Većina ljudi tijekom života doživi neki oblik anksioznosti u socijalnim situacijama koji može varirati u intenzitetu (Stein i sur., 2000). Neki teorijski modeli smatraju da socijalnu anksioznost treba shvaćati na kontinuumu: od povremene anksioznosti u socijalnim situacijama, zatim socijalne anksioznosti kao temperamentalne značajke ili crte ličnosti koju karakterizira sramežljivost i blagi socijalni strahovi pa sve do socijalno anksioznog poremećaja na kraju kontinuuma. Socijalno anksiozni poremećaj (SAP) prema Dijagnostičkom i statističkom priručniku za duševne poremećaje (Američka psihijatrijska udruga, 2014) karakteriziraju intenzivniji strahovi i anksioznost u socijalnim situacijama u kojima je osoba

izložena prosudbi od strane drugih. Strah je nerazmjeran stvarnoj opasnosti te traje najmanje 6 mjeseci. Ovaj poremećaj uključuje česta izbjegavanja socijalnih situacija te izražene funkcionalne posljedice u socijalnom, poslovnom i drugim važnim područjima funkcioniranja (Američka psihijatrijska udruga, 2014). Dimenzije kontinuuma socijalne anksioznosti ima više smisla razlikovati prema čestini i jačini simptoma socijalne anksioznosti te razini funkcionalnih teškoća osobe, s obzirom na to da su takve razlike izraženije od kvalitativnih razlika u tipu simptoma (El-Gabalawy i sur., 2010; Furmark i sur., 2000; McNeil, 2010; Ruscio, 2010; Schneier i sur., 2002; Stein i sur., 2000; Vriends i sur., 2007). Povremena i blaga socijalna anksioznost u određenim situacijama smatra se čak i poželjnom jer može dovesti do kvalitetnije pripreme i izvedbe u socijalnim situacijama, usmjeriti pažnju osobe na znakove potencijalne opasnosti i smanjiti kršenje socijalnih normi i pravila. Određeni broj ljudi socijalnu anksioznost trajno doživljava u raznim društvenim situacijama, pa se može reći da je kod njih socijalna anksioznost zastupljena kao crta ličnosti (Leary i Kowalski, 1995). Socijalna anksioznost kao crta ličnosti obično se manifestira kao sklonost sramežljivosti, inhibiranim i izbjegavajućim ponašanjima (Cheek i Buss, 1981; Davila i Beck, 2002; Leary i Buckley, 2002; Sparrevohn i Rapee, 2009).

1.1.1. Prevalencija socijalne anksioznosti

Socijalna anksioznost najčešća je kod adolescenata i mladih odraslih, te se u čak 90% slučajeva javlja u periodu do 23. godine (Kessler i sur., 2009). Povećanje socijalne anksioznosti smatra se normativnim za razvojni period adolescencije, kasne adolescencije i rane odrasle dobi, s obzirom na to da taj period karakterizira pojačano razvijanje socijalnih odnosa (Crone i Dahl, 2012; Kilford i sur., 2016), a istovremeno i veća osjetljivost na socijalno isključivanje (Gunther Moor i sur., 2012; Platt i sur., 2013). Istraživanja navode visoku zastupljenost povišene (subkliničke razine) socijalne anksioznosti u populaciji mladih odraslih osoba, primjerice od 12 do 58% (Alves i sur., 2022; Jefferies i Ungar, 2020; Merikangas i sur., 2002) dok je niža u općoj populaciji (npr. Zhong i sur., 2024). Životna prevalencija socijalno anksioznog poremećaja procjenjuje se na oko 12% (Kessler i sur., 2009). Socijalno anksiozni poremećaj smatra se najčešćim poremećajem u kasnoj adolescenciji i odraslosti te je treći po učestalosti od svih psihijatrijskih poremećaja, nakon depresije i ovisnosti o alkoholu. Spontani oporavak od ovog poremećaja je rijedak (Knappe i sur., 2015). Kod osoba koje imaju jake i funkcionalno ometajuće socijalne strahove, socijalna anksioznost je uglavnom kronična, unatoč fluktuacijama u jačini simptoma tijekom života (Albano i Hayward, 2004; Wittchen i Fehm, 2003).

1.1.2. Posljedice socijalne anksioznosti

Posljedice socijalne anksioznosti ovise o stupnju izraženosti simptoma, no smatra se da već i subkliničke razine dovode do smanjene kvalitete života (Fehm i sur., 2008; Wittchen i sur., 2000). Povišena socijalna anksioznost povezana je s teškoćama ostvarivanja bliskih odnosa, niskom percipiranom intimnosti u odnosima (Weisman i sur., 2011) i smanjenom kvalitetom intimnih odnosa (Cuming i Rapee, 2010; Rodebaugh, 2009; Sparrevohn i Rapee, 2009). Zbog čestog izbjegavanja socijalnih situacija, veća je vjerojatnost samačkog života i razvoda. Javlja se i češći nedostatak romantičnih odnosa, a socijalna anksioznost povezana je i sa seksualnim disfunkcijama, užim socijalnim krugom bliskih ljudi i manjom socijalnom podrškom (Alden i Taylor, 2004; Whisman i sur., 2000). Visoka socijalna anksioznost povezana je s problemima u akademskom i radnom funkcioniranju (Van Ameringen i sur., 2003) te problemima mentalnog zdravlja kao što su depresivnost (Ohayon i Schatzberg, 2010), suicidalnost (Herres i sur., 2019; Leigh i sur., 2023), ovisnost (Buckner i sur., 2019) i općenito veća sklonost drugim psihičkim poremećajima (Chartier i sur., 2003; Wittchen i Fehm, 2001).

1.1.3. Etiologija socijalne anksioznosti

Brojni faktori i njihove kombinacije mogu dovesti do razvoja socijalne anksioznosti, a kao i za sve poremećaje i njihovu simptomatologiju, objašnjenje leži u isprepletenosti genetskih i okolinskih faktora. Objašnjenja razvoja socijalne anksioznosti uključuju važnost genetike, temperamenta, obiteljskih faktora, ranog socijalnog učenja i doživljavanja stresnih socijalnih događaja u djetinjstvu i adolescenciji kao značajnih prediktora razvoja socijalne anksioznosti (Pynoos i sur., 1999; Storch i sur., 2005).

Istraživanja genetskih faktora na blizancima i u obiteljima navode raspon od 13 do 65% nasljednosti socijalne anksioznosti (Beatty i sur., 2002; Scaini i sur., 2014; Stein i sur., 2017). Roditeljski faktori koji su povezani s razvojem socijalne anksioznosti uključuju pretjerano zaštitnički (Bruch i Heimberg, 1994; Rapee i Melville, 1997) i kontrolirajući stil odgoja te modeliranje izbjegavajućeg socijalnog ponašanja (Bögels i sur., 2001; Greco i Morris, 2002; Lieb i sur., 2000). S obzirom na umjerenu nasljednost socijalne anksioznosti, obitelji čiji članovi imaju socijalnu anksioznost vjerojatno se manje socijaliziraju s drugima čime je dijete manje izloženo socijalnim situacijama (Hudson i Rapee, 2000). Temperament djeteta koji naginje bihevioralnoj inhibiciji karakteriziran je stabilnim obrascem reakcija na nove i nepoznate situacije i ljude (Fox i sur., 2005) te se u raznim istraživanjima pokazuje povezanim s razvojem socijalne anksioznosti (Biederman i sur., 2001; Clauss i Blackford, 2012). Unatoč povezanosti,

visoka bihevioralna inhibicija nije determinirajući faktor za razvoj socijalne anksioznosti (Degnan i Fox, 2007; Fox i sur., 2021) već je bitnija njegova interakcija s drugim faktorima poput stila roditeljstva (Lewis-Morrarty i sur., 2012).

Kognitivni modeli socijalne anksioznosti ističu se svojom sveobuhvatnošću objašnjenja održavanja socijalne anksioznosti. Naglašavaju ključnu ulogu distorzija u procesiranju informacija koje se javljaju prije, tijekom i nakon socijalnih situacija (Clark i Wells, 1995). Distorzije su prisutne u gotovo svim aspektima socijalnog funkcioniranja, a najizraženije su u percepciji prijetnje i negativne evaluacije od strane drugih (Rapee i Heimberg, 1997). Osobe sa socijalnom anksioznošću percipiraju da drugi imaju visoka očekivanja od njih, što zajedno s niskim samopoštovanjem i negativnom slikom o sebi pojačava očekivanje i procjenu vjerojatnosti negativne evaluacije od strane drugih. U socijalnim situacijama javlja se negativno distorzirana mentalna slika sebe iz perspektive drugih ljudi koja je istovremeno i uzrok i posljedica povišene anksioznosti (Rapee i Heimberg, 1997). Kognitivno-bihevioralni modeli objašnjenja socijalne anksioznosti dodatni naglasak stavljaju i na teškoće usmjeravanja pažnje u socijalnim situacijama. Model Clarka i Wellsa (1995) ističe da socijalno anksiozne osobe pažnju usmjeravaju prema sebi tj. na vlastito ponašanje i simptome anksioznosti što ometa pamćenje i sprječava dobivanje relevantnih informacija iz socijalnih situacija koje mogu poslužiti restrukturaciji distorzija i negativnog mišljenja (Clark i McManus, 2002). Modeli Rapeea i Heimberga (1997) te Heimberga i sur. (2010) dodatno proširuju ovaj model navodeći da je pažnja socijalno anksioznih osoba prvenstveno usmjerena prema vanjskim znakovima socijalne prijetnje i negativne evaluacije od strane drugih. Nakon toga dolazi do namjernog izbjegavanja usmjeravanja pažnje na prijeteće izvore kako bi se kontrolirala rastuća anksioznost. Takvo opterećenje pažnje otežava funkcioniranje u socijalnim situacijama te pojačava mogućnost negativne evaluacije od strane drugih. Dodatni modeli objašnjenja socijalne anksioznosti naglašavaju i važnost percipiranog manjka emocionalne kontrole nad simptomima anksioznosti u socijalnim situacijama te negativnih vjerovanja o posjedovanju loših socijalnih vještina (Hofmann, 2007).

Istraživanja osobina ličnosti i razvoja socijalne anksioznosti naglašavaju važnu ulogu neuroticizma i ekstraverzije. Neuroticizam je dimenzija ličnosti koja uključuje sklonost doživljavanju anksioznosti i negativnog afekta. U brojnim istraživanjima visoko je pozitivno povezan sa socijalnom anksioznošću (Costache i sur., 2020; Rosellini i Brown, 2011) te se smatra određenim rizičnim faktorom za razvoj socijalne anksioznosti (Bienvenu i sur., 2007; Naragon-Gainey i Watson, 2011). Istraživanja uočavaju i negativnu povezanost socijalne

anksioznosti s ekstraverzijom, pogotovo njenim dimenzijama koje uključuju toplinu i asertivnost (Bienvenu i sur., 2001, 2004). Crte ličnosti ugodnost i otvorenost za iskustva pokazuju najveće varijacije u povezanosti sa socijalnom anksioznošću. Neka istraživanja pokazuju pozitivnu povezanost (Costache i sur., 2020; Kaplan i sur., 2015) dok neka ne pokazuju značajnu korelaciju (Bienvenu i sur., 2001, 2004).

1.1.4. Kognitivne, emocionalne i ponašajne značajke socijalne anksioznosti

Socijalna anksioznost nadilazi uobičajeno doživljavanje anksioznosti u socijalnim situacijama te proizlazi iz ispreplitanja raznih aspekata ljudskog funkcioniranja. Njezini korijeni često su u negativnoj slici o sebi, koja dodatno pojačava strah ne samo od negativne evaluacije, već ponekad i od pozitivnih reakcija drugih. Obilježavaju je brojne perceptivne i kognitivne distorzije koje ne ometaju samo socijalno ponašanje, već oblikuju i cjelokupni emocionalni doživljaj u svakodnevici te utječu na kvalitetu života na način koji je znatno izraženiji i potpuniji nego što je to slučaj kod nekih drugih anksioznih poremećaja.

1.1.4.1. Negativna samopercepcija

Temeljna karakteristika socijalne anksioznosti je negativna samopercepcija (Heimberg i sur., 2014; Hirsch i sur., 2004; Leary, 2001; Wallace i Alden, 1995). Kognitivni modeli socijalne anksioznosti smatraju da su negativna vjerovanja o sebi ključna za održavanje ovog poremećaja (Clark i Wells, 1995; Dozois, 2007; Rapee i Heimberg, 1997). Socijalno anksiozne osobe vjeruju da će biti negativno procijenjene od strane drugih zbog vidljivih simptoma anksioznosti, posjedovanja nepoželjnih osobina ili neprihvatljivog ponašanja u socijalnim situacijama, što će dovesti do toga da ih drugi odbace (Clark i Wells, 1995; Kanai i sur., 2010; Morrison i Heimberg, 2013; Roth i sur., 2001). Većina osoba ima neka negativna vjerovanja o vlastitoj kompetentnosti, vještinama i izgledu, no kod socijalno anksioznih osoba stupanj vjerovanja u njih puno je viši te otporniji na promjene (Clark i Wells, 1995; Heimberg i sur., 1995). Često su negativna vjerovanja u obliku očekivanja da ne mogu dostići tuđe standarde (tj. one standarde za koje oni pretpostavljaju da ih drugi imaju za njih) (Weilage i Hope, 1999). Nekada su prisutne i izrazito negativne, ponavljajuće i intenzivne mentalne predodžbe o tome kako ih drugi vide (Hackmann i sur., 1998; Rapee i Heimberg, 1997; Wells i sur., 1998; Wells i Papageorgiou, 1999). Javljaju se tijekom socijalnih situacija te ih socijalno anksiozne osobe doživljavaju kao točne (Hackmann i sur., 2000; Hackmann i sur., 1998). Ashbaugh i sur. (2005) utvrdili su da se visoko socijalno anksiozne osobe češće uspoređuju s drugima koje procjenjuju boljima od sebe, te to čine na većem broju dimenzija u usporedbi s osobama bez socijalne

anksioznosti, što prati povećanje anksioznosti i depresivnosti. Neki autori smatraju (npr. Alden i Wallace, 1995) da su pristrane, negativne samoprocjene glavna karakteristika koja se javlja kod socijalno anksioznih osoba bez obzira na društveni kontekst. Nasuprot tome, drugi dokazi upućuju na to da su negativne samoprocjene zapravo uvjetovane kontekstom i aktiviraju ih samo društveni znakovi koji pokreću dosjećanja i/ili očekivanja društvenog odbacivanja i neuspjeha (Baldwin i Main, 2001). Vjerovanja koja socijalno anksiozne osobe imaju o drugima uglavnom naglašavaju kompetitivne aspekte ljudskih odnosa dok istovremeno umanjuju ulogu toplih i suportivnih odnosa (Trower i Gilbert, 1989).

1.1.4.2. Strah od evaluacije

Strah od evaluacije druga je bitna karakteristika socijalne anksioznosti. Strah od negativne evaluacije odnosi se na negativne osjećaje vezane uz negativnu evaluaciju prije ili tijekom socijalnih situacija. Socijalno anksiozne osobe vjeruju da je većina ljudi kritična prema drugima i da će ih najvjerojatnije negativno procijeniti (Leary i Kowalski, 1997). Istraživanja pokazuju da je ovaj konstrukt povezan s negativnijim ocjenama izvedbe kod socijalno anksioznih osoba te je odgovoran za neusklađenost s percepcijama okoline (Lundh i Sperling, 2002; Norton i Hope, 2001; Rapee i Lim, 1992; Rodebaugh i Chambless, 2002). Smatra se da označava glavnu razliku u procesiranju informacija između socijalno anksioznih i neanksioznih osoba u situacijama socijalne izvedbe (Heinrichs i Hofmann, 2001). Osobe s povišenim strahom od negativne evaluacije češće katastrofiziraju blago negativne socijalne događaje (Heimberg i sur., 2014) i precjenjuju percepciju negativnih, a podcjenjuju percepciju pozitivnih socijalnih karakteristika tijekom prezentacije pred drugima (Mansell i Clark, 1999). Prema evolucijskim shvaćanjima, funkcija straha od negativne evaluacije je prevencija nepoželjnih ponašanja koja mogu dovesti do socijalnog isključivanja (Liu i sur., 2022). Iako se strah od negativne evaluacije smatra ključnom karakteristikom socijalno anksioznog poremećaja, on ne objašnjava u potpunosti socijalnu anksioznost (Reichenberger i Blechert, 2018).

Model bivalentnog straha od evaluacije (Weeks i Howell, 2012) pretpostavlja da je, osim straha od negativne evaluacije, sa socijalnom anksioznošću povezan i strah od pozitivne evaluacije. Pozitivna procjena od strane drugih sa sobom donosi neželjenu pažnju i očekivanja za koja osobe s ovim strahom vjeruju da ih neće moći ispuniti (Heimberg i sur., 2010; Weeks i sur., 2008a). Izbjegavaju situacije i prilike u kojima mogu ostaviti pozitivan dojam na druge, kako bi izbjegli da budu konkurencija drugima i kako kod drugih ne bi provocirali zavist jer vjeruju da to može dovesti do odbacivanja. Unatoč visokoj povezanosti sa strahom od negativne

evaluacije, strah od pozitivne evaluacije je odvojeni konstrukt (Fredrick i Luebbe, 2024) i značajan prediktor socijalno anksioznog poremećaja kada se kontrolira strah od negativne evaluacije (Karp i sur., 2018; Reichenberger i sur., 2015; Vagos i sur., 2016; Weeks i sur., 2008a; Weeks i sur., 2008b). Slično evolucijskom objašnjenju da je funkcija straha od negativne evaluacije sprječavanje gubitka socijalnog ranga, funkcijom ove vrste straha smatra se izbjegavanje poboljšanja ranga koji osobu može dovesti u direktnu kompeticiju s drugima (Reichenberger i sur., 2018).

Povezanost straha od negativne i straha od pozitivne evaluacije je značajno niža u općoj populaciji u usporedbi s kliničkom (Cao i sur., 2015). Sličnost ove dvije vrste straha od evaluacije je u tome da oba dovode do izbjegavanja socijalnih situacija te socijalnog kontakta kada su osobe uključene u grupne aktivnosti (Sluis i Boschen, 2014). Oba straha su također povezana s nižim samopoštovanjem te nižom kvalitetom života i osobnih postignuća kod osoba sa SAP (Dryman i sur., 2016).

1.1.4.3. Kognitivne i perceptivne distorzije

Iako većina psiholoških poremećaja uključuje određene kognitivne i perceptivne distorzije, kod VSA i osoba sa SAP distorzije su vezane uglavnom uz procesiranje socijalnih znakova, situacija i načina na koji ih drugi doživljavaju (Alden i Wallace, 1995; Norton i Hope, 2001). Kod drugih anksioznih poremećaja, pristranosti u percepciji su usmjerene na izvor anksioznosti vezan uz specifičnosti pojedinog poremećaja. Npr. kod generaliziranog anksioznog poremećaja pojačana pažnja je usmjerena na općenite promjene u okolini i znakove općenite prijetnje dok su kognitivne distorzije vezane uz evaluaciju utjecaja i kontrole negativnih događaja. Kod paničnog poremećaja ili zdravstvene anksioznosti pažnja je pojačano usmjerena na tjelesne simptome, a distorzije su vezane uz interpretaciju značenja tjelesnih senzacija u smislu njihove opasnosti po zdravlje dok su kod socijalno anksioznog poremećaja distorzije uglavnom vezane uz samu vidljivost simptoma i njihov utjecaj na socijalnu izvedbu (Clark i sur., 1997).

Senzorni sustavi socijalno anksioznih osoba usmjereni su na prepoznavanje i pojačavanje znakova socijalne prijetnje. VSA i SAP pokazuju značajne pristranosti u pažnji, tj. selektivno se usmjeravaju na prijeteće informacije u okolini (Clark i Wells, 1995; Rapee i Heimberg, 1997) i brže procesiraju rane znakove socijalne prijetnje, što su potvrdila brojna istraživanja koja su koristila podražajne znakove u obliku ljutitih facijalnih ekspresija (Horley i sur., 2004; Joormann i Gotlib, 2006; Mueller i sur., 2009; van Peer i sur., 2010). Dvosmislene,

blago negativne, ali i pozitivne socijalne znakove doživljavaju negativnije i više prijeteće (Beck i Clark, 1997; Clark i Wells, 1995; Stopa i Clark, 2000; Vassilopoulos, 2006). Nekoliko istraživanja je utvrdilo da socijalno anksiozne osobe interpretiraju dvosmislena i neutralna lica negativnije (Mohlman i sur., 2007; Yoon i Zinbarg, 2007). Pozitivna i sretna lica ocjenjuju manje pristupačnima (Campbell i sur., 2009), više kritičnima (Vassilopoulos, 2011) i odbijajućima (Bantin i sur., 2016). Iako postoje određena preklapanja u perceptivnim distorzijama s osobama s dijagnozom velikog depresivnog poremećaja, osobe sa SAP pokazuju veću pristranost u detekciji ljutitih lica dok depresivne osobe pokazuju pristranosti prvenstveno u detekciji tužnih facijalnih ekspresija (Bourke i sur., 2010; Gilboa-Schechtman i sur., 2008).

Osobe sa SAP precjenjuju vjerojatnost negativnih socijalnih događaja i njihovih posljedica (Foa i sur., 1996). Koristeći pozitivne i negativne vinjete, Gilboa-Schechtman i sur. (2000) utvrdili su da osobe sa SAP imaju tendenciju podcjenjivati vjerojatnost društveno pozitivnih događaja, a istovremeno precjenjivati i pozitivan i negativan utjecaj takvih događaja. Ove distorzije su podložne promjenama (kroz npr. terapijske intervencije) pa njihovo smanjenje dovodi i do smanjenja socijalne anksioznosti. Za razliku od npr. depresivnosti, negativne interpretacije događaja uglavnom su vezane uz socijalne događaje. Kada je u istraživanjima kontrolirana depresivnost, distorzije u smislu negativne percepcije drugih tipova događaja uglavnom nisu pronađene (Wilson i Rapee, 2005).

1.1.4.4. Doživljavanje i ponašanje u socijalnim situacijama

Socijalno anksiozne osobe nastoje izbjegavati socijalne situacije ili ih podnose koristeći razna sigurnosna ponašanja kako bi prikrile anksioznost (npr. pijenje alkohola, sakrivanje drhtanja ruku tako da ruke drže u džepovima i sl.). Izbjegavanje socijalnih situacija ojačava postojeće socijalne strahove jer kratkoročno umanjuje anksiozne osjećaje, no dugoročno sprječava evaluaciju negativnih očekivanja na osnovi iskustva (Wells i sur., 1995). U socijalnim situacijama, VSA osobe pokazuju preusmjeravanje pažnje s trenutne situacije i intenzivan fokus na sebe. Prilikom usmjeravanja pažnje na sebe i svoje ponašanje, mogu se javiti i mentalne slike, npr. osobe mogu imati mentalnu sliku kako se pretjerano znoje ili crvene ili im se tresu ruke (Hirsch i sur., 2004; Makkar i Grisham, 2011). Socijalno anksiozne osobe često u socijalnim situacijama sebe vide izvana, iz perspektive promatrača (Hackmann i sur., 1998).

Visoko socijalno anksiozne osobe u interakcijama s drugima svoje ponašanje procjenjuju negativnijim (Clark i Arkowitz, 1975; Rapee i Lim, 1992), osjećaju se nepoželjno i inferiorno (Kashdan i Savostyanova, 2011) te sebe smatraju submisivnima i neasertivnima

(Aderka i sur., 2009; Schneier i sur., 2009; Weeks i sur., 2011). Prilikom interakcije, osobe s VSA drugi ljudi doživljavaju manje samopouzdanima, manje privrženima i toplima u usporedbi s osobama s niskom socijalnom anksioznošću (Alden i Taylor, 2004). Visoko socijalno anksiozne osobe pokazuju veću toleranciju za hladne i submisivne partnere u razgovoru jer ih percipiraju sličnijima sebi (Rodebaugh i sur., 2016). Vršnjaci ih vide manje dominantnima (Oakman i sur., 2003) i manje inteligentnima (Paulhus i Morgan, 1997). Unatoč tome što je velik broj istraživanja utvrdio negativne dojmove u interakciji koje ostavljaju socijalno anksiozne osobe, neka istraživanja nisu utvrdila manje sviđanja ili negativne percepcije od strane drugih (Aiken i sur., 2014; Christensen i sur., 2003), poglavito po pitanju topline (Dijk i sur., 2018). Moguće je da je za to odgovorna pristranost samopercepcije socijalno anksioznih osoba koje precjenjuju negativnost interakcija s drugima, pogotovo utjecaj socijalne anksioznosti na samu interakciju (Voncken i Bögels, 2008). Često su za negativan dojam koji ostavljaju u socijalnim situacijama zapravo zaslužna sigurnosna ponašanja koja koriste, a ona su odgovorna i za glavninu loše socijalne izvedbe (Rowa i sur., 2015). Voncken i Dijk (2013) utvrdili su da duži kontakt s osobom sa socijalnom anksioznošću može smanjiti negativne percepcije od strane drugih, pogotovo ako uključuje visoko samootkrivanje od strane osobe koja ima socijalnu anksioznost. Kada su se ispitivala bliska prijateljstva, istraživanja su utvrdila da prijatelji osoba sa socijalnom anksioznošću nisu ništa manje zadovoljni njihovim prijateljstvom, unatoč tome što su osobe sa socijalnom anksioznošću sklonije biti nezadovoljne prijateljstvima (Rodebaugh i sur., 2014).

Socijalno anksiozne osobe sklone su u socijalnim situacijama pružati manje informacija o sebi (Alden i Bieling, 1998; DePaulo i sur., 1990; Meleshko i Alden, 1993), pogotovo kada očekuju evaluaciju od strane sugovornika (DePaulo i sur., 1990). Kako bi smanjili vjerojatnost odbacivanja od strane drugih, troše značajne kognitivne resurse kako bi kontrolirali anksioznost u socijalnim situacijama i sakrili deficite za koje smatraju da ih posjeduju (Moscovitch i Huyder, 2011). To postižu koristeći i druga sigurnosna ponašanja (osim samocenzuriranja) kao što je pretjerana priprema, supresija emocija i izbjegavanje privlačenja pažnje na sebe (Clark i Wells, 1995; Heimberg i sur., 2010; Hofmann, 2007). Prilikom interakcije, mogu se ponašati i na društveno prilagođene načine (npr. klimati glavom i pokazivati slaganje sa sugovornikom) kako bi pokazale da su angažirane, a zapravo ne doprinose razgovoru (Leary i Kowalski, 1995).

Nakon socijalnih situacija, osobe sa SAP i VSA sklone su ruminiranju koje je fokusirano na vlastito ponašanje, a koje dodatno iskrivljuje njihovu samopercepciju i sjećanja (Brozovich i Heimberg, 2008; Edwards i sur., 2003; Lundh i Sperling, 2002) te povećava vjerojatnost

budućeg izbjegavanja socijalnih događaja (Rachman i sur., 2000). Samoprocjene nakon socijalnih događaja ostaju stabilne i zapravo ne postaju negativnije tijekom vremena, za razliku od osoba bez socijalne anksioznosti čije samoprocjene postaju pozitivnije tijekom vremena (Abbott i Rapee, 2004).

1.1.4.5. Emocionalno funkcioniranje socijalno anksioznih osoba

Socijalna anksioznost, slično drugim anksioznim poremećajima, uključuje osjećaj smanjene kontrole nad negativnim emocionalnim i tjelesnim reakcijama (Barlow, 2002). Jedan od razloga percepcije zahtjevnosti socijalnih situacija je i osjećaj gubitka kontrole nad anksioznim simptomima koje doživljavaju u socijalnim situacijama (Hofmann, 2005).

Osim raznih izbjegavajućih ponašanja, osobe sa SAP se uključuju i u iskustveno izbjegavanje što uključuje pokušaje prikrivanja nepoželjnih misli i negativnih emocija (Erwin i sur., 2003; Farmer i Kashdan, 2012; Hayes i sur., 1996; Spokas i sur., 2009), ali i onih pozitivnih (Turk i sur., 2005; Werner i Gross, 2010).

Emocionalna supresija uključuje inhibiranje emocionalnog odgovora na situaciju putem smanjenja vanjske ekspresije emocije, kao npr. održavanje mirnoće unatoč doživljavanju anksioznosti (Gross, 2014). Smatra se da ova strategija pripada komponenti modulacije emocionalnog odgovora s obzirom na to da se javlja nakon što je emocija već generirana. Emocionalna supresija je neučinkovit način reduciranja negativnih emocija (Gross i John, 2002) te čak može povećati negativno emocionalno uzbuđenje, a smanjiti pozitivno (Campbell-Sills i sur., 2006; Gross, 1998; Gross i John, 2003; Gross i Levenson, 1997; Kalokerinos i sur., 2015). Kashdan i Steger (2006) utvrdili su povezanost supresije anksioznosti i niže frekvencije pozitivnih događaja kod socijalno anksioznih osoba. Opterećenje pažnje koje nastaje kod pokušaja supresije i izbjegavanja anksioznih misli i osjećaja, ograničava pažnju koja se može usmjeriti na znakove nagrade i pozitivne aspekte situacije u okolini (Gross i John, 2003).

Emocionalna supresija povezana je i s osjećajem neautentičnosti (Gross i John, 2003), te ima dugoročni negativni efekt na zadovoljstvo životom, samopoštovanje i dobrobit (Brewer i sur., 2016; Haga i sur., 2009; Moore i sur., 2008). Osobe koje češće koriste ovu strategiju izvještavaju o većoj neugodi i smanjenom osjećaju bliskosti u odnosima (John i Gross, 2004). Partneri u razgovoru s osobama koje koriste ovu strategiju izvještavaju o osjećaju nižeg povezivanja, smanjenoj simpatiji i želji za budućim razgovorima (Butler i sur., 2003). Kognitivne posljedice korištenja ove strategije pokazuju lošije sjećanje za socijalne informacije (Richards i Gross, 2000) i veću distraktibilnost (Butler i sur., 2003).

U skladu s istraživanjima o emocionalnoj supresiji, socijalno anksiozne osobe izvještavaju o visokim razinama negativnog afekta i niskom osjećaju dobrobiti (Sherbourne i sur., 2010) te niskom pozitivnom afektu. Niski pozitivni afekt smatra se jednom od temeljnih karakteristika socijalne anksioznosti (Kashdan, 2007; Kashdan i sur., 2013; Weeks i Heimberg, 2012) te se vjeruje da ima bitnu ulogu u održavanju simptoma poremećaja (Naragon-Gainey i sur., 2018). VSA je povezana i s niskom frekvencijom pozitivnih životnih događaja (Farmer i Kashdan, 2012; Kashdan i sur., 2011; Kashdan i Steger, 2006). Iako je depresivnost u visokom komorbiditetu sa socijalnom anksioznošću, istraživanja su utvrdila da depresivnost ne može objasniti povezanost socijalne anksioznosti i deficita pozitivnih emocija (Kashdan, 2007).

Istraživanja pokazuju da je socijalna anksioznost posebno povezana s emocijama srama i ponosa. Sram se javlja kao odgovor na percepciju posjedovanja negativnih ili neprivlačnih karakteristika ili ponašanja (Gilbert, 2000; Tangney i sur., 1996) te uglavnom uključuje očekivanja negativne tuđe percepcije, slično kao kod socijalne anksioznosti (Gilbert, 2002). Smatra se da je funkcija srama da motivira izbjegavanje ponašanja koja drugi osuđuju, signalizira submisivnost i na taj način smanji moguću socijalnu štetu koja proizlazi iz konfrontacija s drugima koji se smatraju moćnijim članovima društvene zajednice (Matos i sur., 2013). Navedena funkcija je gotovo istovjetna funkciji socijalne anksioznosti, kako je objašnjavaju evolucijske teorije. Pregled evolucijskih shvaćanja socijalne anksioznosti naveden je u poglavlju 1.3. Povezanost srama i socijalne anksioznosti potvrdila su i istraživanja koja su uglavnom pronašla jaku povezanost (Cândea i Szentagotai-Tătar, 2018; Fergus i sur., 2010; Hedman i sur., 2013; Matos i sur., 2013; Swee i sur., 2021).

Socijalno anksiozne osobe imaju niži osjećaj ponosa, a trenutno iskustvo ponosa povezano je sa smanjenjem socijalne anksioznosti (Oren-Yagoda i sur., 2023). Istraživanja su dodatno utvrdila da ponos objašnjava glavninu varijance povezanosti niskog pozitivnog afekta i socijalne anksioznosti (Chin i sur., 2023; Cohen i Huppert, 2018). Reichenberger i sur. (2015) utvrdili su da je strah od pozitivne evaluacije povezan s nižim iskustvom ponosa, dok je strah od negativne evaluacije povezan s višim iskustvom ponosa.

Mali broj istraživanja bavio se ekspresijom ponosa kod socijalno anksioznih osoba. Cohen i Huppert (2018) nisu utvrdili specifičan doprinos ekspresije ponosa u objašnjenju socijalne anksioznosti te su zaključili da je primaran aspekt ponosa vezan uz socijalnu anksioznost njegovo iskustvo, a ne ekspresija. Taj zaključak nije u skladu s postojećim istraživanjima vezanim uz funkciju socijalne anksioznosti i ekspresije ponosa. Naime, funkcija ekspresije ponosa je privlačenje pažnje (Sznycer i sur., 2017) dok je funkcija socijalne

anksioznosti upravo suprotna (Gilbert, 2001; Gilboa-Schechtman, 2020; Öhman, 2013). Dodatno, osobe sa socijalnom anksioznošću vjeruju da je bitno imati kontrolu nad emocionalnom ekspresijom s obzirom na to da ona može privući neželjenu pozornost i tako dovesti do odbacivanja od strane drugih (Morrison i Heimberg, 2013), što dovodi do pretpostavke o negativnoj povezanosti socijalne anksioznosti i ekspresije ponosa.

1.2. Socijalna hijerarhija i sustav socijalnog ranga kao kontekst nastanka socijalne anksioznosti

Nastanak socijalne anksioznosti evolucijske teorije objašnjavaju kroz potrebu za adekvatnijim funkcioniranjem pojedinca u društvenoj zajednici. Naši su preci živjeli u malim grupama kojima su dominirali pojedini, uglavnom muški članovi ili alfa mužjaci (Boehm, 2012). Iako je takav sustav napušten povećanjem veličine grupe, neke zajednice su i dalje opstale u hijerarhijama koje se baziraju na dominaciji i socijalnom rangu, dok su drugi oblici veću važnost pridavali socijalnoj koheziji. Kod nekih modernih grupa primata ne postoji samo jedan oblik socijalne strukture, a zastupljenost određenog oblika ovisi o resursima koji su u određeno vrijeme dostupni grupi. U agoničkom sustavu (*agonic mode*) resursi su smješteni na jednoj centralnoj lokaciji i to promovira kompeticiju između članova grupe. Najlakši način raspodjele resursa, koji pomaže izbjegavanju većih konflikata i problema za društvenu zajednicu, u tom je slučaju raspodjela resursa na temelju socijalnog ranga. U hedoničkom sustavu (*hedonic mode*), resursi su raspršeni u okolini, što podrazumijeva da su i članovi grupe raspršeni te se u tom slučaju promovira kohezija grupe kroz suradnju i afilijaciju (Pierce i White, 1999). Pretpostavlja se da su ova dva sustava funkcioniranja bila zastupljena tijekom evolucije naše vrste te da modernim socijalnim ponašanjem upravljaju dva biopsihosocijalna sustava: hijerarhijski sustav socijalnog ranga i sustav afilijacije (Baumeister i Leary, 1995; Sapolsky, 2005).

Socijalna hijerarhija se uglavnom odnosi na rangiranje osoba ili grupa unutar populacije prema materijalnim ili nematerijalnim dimenzijama koje su prihvaćene kao oznake statusa tj. ranga unutar populacije (Anderson i Brown, 2010; Gruenfeld i Tiedens, 2010; Magee i Galinsky, 2008). Strukturiranje društvene grupe u obliku socijalne hijerarhije doprinosi stabilnosti grupe. Hijerarhijski odnosi smanjuju štetu koja nastaje socijalnom kompeticijom i uspostavljaju red na način da nema dvojbe oko toga tko ima prvenstvo vrijednim resursima. Time se olakšava koordinacija, donošenje odluka i suradnja među pojedincima u grupama te se osigurava motivacija članova da doprinose grupnom uspjehu. Hijerarhije također doprinose koordinaciji individualnih ponašanja kako bi članovi lakše surađivali (Gruenfeld i Tiedens,

2010; Magee i Galinsky, 2008). Na taj način se reguliraju i smanjuju strahovi koji proizlaze iz neuređenih socijalnih odnosa. Ako je hijerarhija nestabilna, kao što je slučaj tijekom konflikta ili kod promjene osoba koje čine socijalnu okolinu pojedinca, javlja se neizvjesnost. Članovi hijerarhije, neovisno o svojoj poziciji, mogu sumnjati u sposobnost vlastite kontrole nad socijalnom okolinom što dovodi do povišene razine anksioznosti (Brosnan i sur., 2017).

Značajan broj dokaza ukazuje na to da stabilne društvene hijerarhije, u kojima se podređeni pokoravaju svojim visokorangiranim kolegama, općenito rezultiraju boljom grupnom koordinacijom i učinkom, kao i zadovoljavajućim odnosima (Halevy i sur., 2011; De Kwaadsteniet i sur., 2010).

1.2.1. Socijalni rang i socijalni status

Hijerarhije sadržavaju implicitni ili eksplicitni sustav ranga ili statusa (Magee i Galinsky, 2008) koji se mogu općenito definirati kao relativna pozicija koju osoba zauzima u hijerarhiji. Razlike statusa i ranga leže u načinu njihova ostvarivanja. Neki autori smatraju da se socijalni rang bazira na dominaciji tj. ostvarivanju više pozicije u hijerarhiji kroz manipulaciju i prijetnju, dok se socijalni status ostvaruje postizanjem višeg ugleda i unaprjeđenja grupne dobrobiti u domeni koju okolina cijeni (Henrich i Gil-White, 2001; Van Vugt i Tybur, 2016). U ovom radu socijalni rang i status će se koristiti kao sinonimi za relativnu poziciju unutar hijerarhije, neovisno o tome kojom strategijom ili načinom je ta pozicija ostvarena, osim ako nije preciznije naznačeno.

Smatra se da je sustav socijalnog ranga automatiziran (Moors i De Houwer, 2005; Tracy i sur., 2013) i posebno osjetljiv na neverbalne signale kao što su usmjeravanje pogleda, glas, geste i stav/držanje (Terburg i sur., 2012; Wolff i Puts, 2010). Pojedinac može biti pripadnik različitih hijerarhija u kojima može zauzimati različite pozicije i uloge. Svaka od tih hijerarhija može imati različita pravila dodjeljivanja ranga pod utjecajem socijalne dinamike svake pojedine grupe. U njima se rang može dodjeljivati ovisno o trenutnim odnosima unutar grupe (Ridgeway, 2019; Zaccaro, 2007) i ovisno o zadatku zbog kojeg je grupa oformljena (Mazur, 2005). Socijalni rang može biti baziran na fizičkoj atraktivnosti, inteligenciji, različitim vrstama sposobnosti i svemu što privlači pozitivan interes od strane drugih (Gilbert i sur., 1995). Nekada su kriteriji za rangiranje eksplicitni i komuniciraju se preko vidljivih socijalnih signala, npr. stilova oblačenja. Neki kriteriji su implicitni i komuniciraju se preko suptilnih znakova i ponašanja (Berger i Ward, 2010).

Osim dinamičkih promjena u rangu koje su posljedica promjene socijalne dinamike unutar postojećih grupa kojima pojedinac pripada, životne promjene (kao npr. preseljenje ili promjena posla) te životni prijelazi (kao npr. upisivanje novog studija) također dovode do značajnih promjena socijalnog ranga tj. statusa (Lui i sur., 2014). Posebno je zanimljiv prijelaz iz srednje škole na studij. Taj period označava prijelaz u mlado odraslo doba i osim razvojnih promjena, sa sobom donosi promjenu socijalne okoline, a često i promjenu mjesta stanovanja (Arnett, 2000; Settersten i sur., 2019). Lui i sur. (2014) utvrdili su da mladi koji nastavljaju obrazovanje nakon srednje škole, npr. upisuju studij, pokazuju kontinuirano napredovanje u socijalnom statusu koji su mjerili ekonomskim (definiranim financijskom dobrobiti) i ljudskim kapitalom (definiranim obrazovanjem, znanjima i vještinama). Produžena edukacija općenito donosi uspon u statusu te viši socijalni status tijekom života jer je povezana s kasnijim ulaskom u druge uloge (npr. roditeljstvo, ulazak na tržište rada) (Elder i sur., 2004; Foster i sur., 2008; Furstenberg, 2008; Johnson i Mollborn, 2009). Istraživanja također pokazuju da razina edukacije, ali i selektivnost studija utječu na procjenu višeg subjektivnog socijalnog statusa (Nielsen i sur., 2015; Uecker i Wilkinson, 2020).

Viši rang omogućava onima na vrhu hijerarhije pristup vrijednim resursima čime se poboljšavaju šanse za reprodukciju i preživljavanje. Viši rang povezan je s poželjnim atributima kao što su divljenje, autonomija, moć, socijalna podrška i dobrobit (Van Kleef i Lange, 2020; Willer, 2009) i obično se dodjeljuje onima koji najviše doprinose grupi (Hardy i Van Vugt, 2006). Osobe s visokim rangom, u usporedbi s onima niskog ranga, imaju veći broj interakcijskih partnera (Hardy i Van Vugt, 2006), dobivaju više pomoći i podrške (Van der Vegt i sur., 2006) i dobivaju više pohvala za svoj uspjeh i izvedbu (Fan i Gruenfeld, 1998). Postoji percepcija da su osobe višeg ranga kompetentnije čak i kada im manjka stvarne ekspertize (Anderson i Kilduff, 2009). Hijerarhijske strukture pojačavaju motivaciju prema rangu kod pojedinaca. Oni koji su pri vrhu hijerarhije, motivirani su održavati tu poziciju dok oni koji su niže u hijerarhiji imaju aspiraciju poboljšati svoj rang kako bi ostvarili brojne prednosti višeg ranga (Kim i sur., 2021).

Unatoč postojećoj želji za višim rangom kod pojedinaca, ta se želja ne mora nužno manifestirati u višem rangu s obzirom na to da rang ovisi o faktorima kao što su efikasnost, lokalne norme i tuđe percepcije sposobnosti i motivacije pojedinca. Također ovisi o slaganju u društvenoj zajednici o tome da se on nekome dodijeli (Anderson i Kilduff, 2009). Javna usporedba s drugima, npr. kad je rangiranje javno objavljeno, može povećati motivaciju prema stjecanju višeg ranga (Reh i sur., 2018). Osim toga, na motivaciju za stjecanjem višeg ranga

utječe i dinamika promjene hijerarhije. U nestabilnim hijerarhijama osobe su više motivirane za poboljšanje ranga jer vide i više prilika za to (Hays i Bendersky, 2015).

Neki teorijski pristupi, primjerice oni autora Henricha i Gil-Whitea (2001), Chenga i sur. (2013) te Chenga i sur. (2010) navode kako se viši rang u grupi može ostvariti upotrebom strategije dominacije ili strategijom postizanja višeg ugleda. Hijerarhijske razlike u ljudskim skupinama nastaju kao posljedica prisilnog poštovanja prema dominantnim drugima koji izazivaju strah zbog svoje sposobnosti nanošenja fizičke i psihičke štete ili su rezultat slobodno dodijeljenog poštovanja prema pojedincima koji posjeduju vrijedne vještine i sposobnosti od kojih podređeni mogu imati koristi (Cheng i Tracy, 2014; Cheng i sur., 2013; Cheng i sur., 2010; Henrich i Gil-White, 2001).

1.2.2. Dominacija

Dominacija podrazumijeva antagonizam, agresiju i hubris (oholost, precjenjivanje vlastitih sposobnosti) te davanje prioriteta vlastitom interesu nad kolektivnim dobrom (Cheng i sur., 2010; Maner, 2017; Maner i Mead, 2010). Povezana je s vokalnim, facijalnim i posturalnim obrascima koji signaliziraju prijetnju i zastrašujuće ponašanje, poput dubljeg glasa, signala ljutnje, maskulinosti lica te ekspresivnih i ekspanzivnih prikaza ponosa (Cabral i de Almeida, 2019; Cheng i sur., 2016; Witkower, Tracy i sur., 2020). Dominantni pojedinci skloni su agresiji i aroganciji, često su manipulativni i odlikuje ih povišena mračna trijada (tj. makijavelizam, narcizam i psihopatija) (Semenya i Honey, 2015). Motivacija prema dominaciji uključuje motive prema postizanju moći, a pojedinci kod kojih je ova motivacija više zastupljena usmjereni su na privlačenje pažnje i dobivanje divljenja od strane drugih te su orijentirani na vanjske nagrade kao što je postizanje bogatstva i slave (Duriez i sur., 2007). Iako je dominacija prediktor socijalnog ranga, neka istraživanja nalaze nisku korelaciju socijalnog ranga i dominacije u grupama koje su usmjerene na zadatak (Anderson i sur., 2006). Druga istraživanja pokazuju da nekad i u takvim grupama dominantni pojedinci postižu status upravo zato što se ponašaju na načine koji signaliziraju kompetentnost, čak i kada im nedostaje stvarne kompetentnosti (Anderson i Kilduff, 2009). Dominantne osobe teže postignućima, ne radi doprinosa svojoj grupi ili pomaganja drugima, već kako bi dokazale da su jače, bolji ili moćniji (Case i Maner, 2014).

1.2.3. Ugled

Viši status u društvu može se zaslužiti postizanjem većeg ugleda u domeni koju okolina favorizira (Maner i Case, 2016). Ugled se definira kao posjedovanje poštovanja ili postizanje

divljenja od strane drugih na račun posjedovanja znanja i vještina koje društvo cijeni (Cheng i sur., 2013; Henrich i Gil-White, 2001). Pojedinci višeg ugleda ne zauzimaju viši rang putem direktnog i eksplicitnog nametanja već im ga dodjeljuju drugi, zajedno s drugim prednostima višeg ranga kao što je veći reproduktivni uspjeh ili vodstvo grupe (Henrich i Gil-White, 2001; von Rueden i Jaeggi, 2016; Smith, 2004). Istraživanja pokazuju da osobe koje su orijentirane na ugled pokazuju vrijedna znanja, kompetencije ili vještine (Henrich i Gil-White, 2001) i obično su omiljene, skromne i ugodne. Traže društveno odobravanje, što pokazuje njihova visoka potreba za pripadnošću i povišen strah od negativne evaluacije (Cheng i sur., 2010; Maner i Case, 2016). Ugled je negativno povezan s agresivnošću i neuroticizmom, a pozitivno sa samopoštovanjem, socijalnim prihvaćanjem, ekstraverzijom, savjesnošću i otvorenošću (Cheng i sur., 2013; Cheng i sur., 2010). U usporedbi s dominantnošću, povezan je s nižim stresom, boljim mentalnim i tjelesnim zdravljem te višim životnim zadovoljstvom i boljim raspoloženjem (Knight, 2022). Ugledni pojedinci pokazuju prosocijalne karakteristike kao što su posvećenost grupnoj dobrobiti i spremnost na žrtvovanje za grupu i njezine ciljeve (Flynn i sur., 2006; Hardy i Van Vugt, 2006).

Prema Henrichu i Gil-Whiteu (2001), ugled je evoluirao jer je selekcija usmjeravala na učenje od vještijih članova grupe koji su u zamjenu za dijeljenje znanja i podučavanje vještina dobivali resurse i status. Kod ljudi je to praktičan način stjecanja znanja koji je koristan svima. Vjerojatno je pojava kulturnog učenja u ranoj ljudskoj povijesti generirala selekcijske pritiske kako bi se brzo prepoznalo, usmjeravalo pozornost prema i kopiralo one koji su imali vještine i znanja u određenom području nužnom za preživljavanje. Ovi pritisci selekcije pogodovali su uzdizanju kompetentnih pojedinaca na vrh hijerarhije (Cheng i Tracy, 2014).

Osobe nižeg ranga i ugleda traže blizinu i društvo te uvažavaju mišljenja uglednih osoba kako bi ih lakše oponašali i učili od njih. Utjecaj uglednih pojedinaca temelji se na dobrovoljnom poštovanju, a ne na prisilnoj poslušnosti kao što je slučaj kod dominacije (Cheng i sur., 2010). Njihov utjecaj jedinstven je po tome što ih podređeni nastoje oponašati te usklađuju svoje stavove i mišljenja kako bi bili sličniji stavovima i mišljenjima uglednih osoba i pridržavaju se njihovih želja iz poštovanja čak i kada se s njima ne slažu.

Grupe ili pojedinci koji dodjeljuju ugled, dodjeljuju ga ljudima za koje procjenjuju da posjeduju instrumentalnu socijalnu vrijednost. Drugima je bitna kompetentnost neke osobe jer može unaprijediti i njihove vlastite ciljeve. Npr. druženje s osobom koja ima određene vještine i njezino oponašanje može unaprijediti i vještine njegove društvene grupe (Driskell i Mullen, 1990; Leary i sur., 2014). Stoga je drugi važan uvjet za dobivanje ugleda kod pojedinaca

posjedovanje motivacije da svoje znanje ili vještine upotrijebe za dobrobit drugih tj. grupe koja dodjeljuje ugled (Anderson i sur., 2008; de Waal-Andrews i sur., 2015; Willer, 2009). Ugled i u širem smislu, socijalni rang koji se dodjeljuje na osnovi kompetentnosti, ovisi o kontekstu u kojemu se dodjeljuje. Netko može imati visok ugled u grupi koja se okuplja oko nekog hobija, glazbe ili u sportskom klubu, dok ne mora imati visok ugled na poslu ili na studiju. Ugled može biti direktno povezan s ciljevima grupe. Kada se oni promijene, može doći do promjene u statusu pojedinca tj. do dodjeljivanja višeg statusa drugim pojedincima koji su postali korisniji za nove ciljeve (Sabey i sur., 2021; Sessions i sur., 2022).

Kompetentnost se smatra važnijom osnovom za dobivanje socijalnog ranga i statusa u individualističkim društvima dok je npr. socijalna toplina važnija u kolektivističkim društvima (Torelli i sur., 2014). U grupama koje su fokusirane na zadatak, percepcija kompetentnosti je najjači prediktor socijalnog utjecaja i poštovanja od strane drugih (Anderson i Kilduff, 2009; Wojciszke i sur., 2009). Stvarna kompetencija osobe pozitivno je povezana s percipiranom kompetencijom i s ponašajnim mjerama statusa (Ridgeway, 1981). Međutim, i osobna vjerovanja o kompetentnosti utječu na vanjske percepcije kompetentnosti, vjerojatno kroz utjecaj na samoprezentaciju. Tako osobe koje vjeruju da su kompetentnije nego što zaista jesu i drugi ljudi percipiraju kompetentnijima i dodjeljuju im viši status (Anderson, Brion i sur., 2012).

Kako bi članovi grupe mogli učiti i oponašati najkompetentnije članove grupe, prvo su ih morali prepoznati, što nekada može biti kompliciranо s obzirom na to da se kompetentnost ne može izravno vidjeti ako ne uključuje direktno promatranje izvršavanja zadataka kroz veći broj prigoda (Henrich i Gil-White, 2001). Stoga se okolina ponekad oslanja na vanjske znakove visoke kompetentnosti kako bi nadoknadila dugotrajnije opažanje pojedinca. Istraživanja pokazuju da se kod učenja od drugih, i djeca i odrasli oslanjaju na simbole ugleda kao što su samopouzdanje, smiren i opušten stav te samopouzdan i činjenični ton glasa koji uključuje ravnomjeran ritam i glasnoću, bez vokalnih fluktuacija (Anderson, Brion i sur., 2012; Birch i sur., 2010; Henrich i Henrich, 2007; Rakoczy i sur., 2009) te na one koji dobivaju pažnju od drugih (Chudek i sur., 2012). Kompetentnijima se smatraju i modeli s višom ekspresijom emocije ponosa (Martens i Tracy, 2013; Tracy i sur., 2013). Jedan od znakova ugleda može biti tip posla, ali i titule koje se dodjeljuju npr. u akademskoj zajednici (Burris, 2004; Dalmaso i sur., 2012), posjedovanje bogatstva (Cheng i Tracy, 2013) te oblačenje određenog tipa odjeće (Bickman, 1971; DeWall i Maner, 2008). Identifikacija ovih znakova kao znakova ugleda je subjektivna jer ovisi o vrijednostima socijalne grupe koja dodjeljuje ugled. Stoga se neki

znakovi percipiraju kao znakovi ugleda u jednoj grupi dok u drugoj grupi uopće ne moraju biti relevantni.

Procjene kompetentnosti nisu uvijek pouzdane s obzirom na to da se nekada ljudi uključuju u menadžment impresije. Projiciraju sliku visoke socijalne vrijednosti i kompetentnosti, naglašavaju svoje prednosti i skrivaju nedostatke kako bi ostvarili bolji socijalni status (Schlenker, 2012; Schlenker i Pontari, 2000). Navedena strategija može se izjaloviti ako okolina prepozna da je ugled nezaslužen (Anderson i sur., 2008; Offord i sur., 2019). Ako se to dogodi i ako pojedinac ne pokazuje korist ostalim pripadnicima grupe, kod niže rangiranih mogu se javiti zavist, ljubomora i hostilnost prema uglednim osobama. Ovaj efekt jači je u kolektivističkim društvima gdje je naglasak na grupnoj koheziji (Feather, 1994).

Eksperimentalna istraživanja pokazuju da osobe visokog ugleda dobivaju više pažnje od strane drugih u usporedbi s onima niskog ugleda (Dalmaso, Galfano i sur., 2014; Dalmaso, Pavan i sur., 2012; Foulsham i sur., 2010). U istraživanju Van der Vegta i sur. (2006), studenti koje drugi percipiraju manje kompetentnima u određenim područjima (intelektualne/akademske sposobnosti, kreativne sposobnosti, socijalne vještine, vještine vođenja, praktičnog razumijevanja i discipline), više su posvećeni i pomažu onima koje oni percipiraju ekspertima u grupi. Na taj način osigurava se dostizanje zajedničkih ciljeva grupe kroz izmjenu pomoći između nisko i visoko ekspertnih. Nisko ekspertni na taj način osiguravaju dobivanje pomoći od strane osobe koju smatraju ekspertom. Usmjeravanje pažnje i oponašanje uglednih članova grupe funkcionira u grupama u kojima je varijacija znanja u grupi velika. Kada je varijacija malena, taj efekt je manje izražen jer je tada isplativije učiti od onih koji su bliže jer sličnu razinu znanja ionako imaju svi (Henrich i Henrich, 2010).

1.2.4. Razlike dominacije i ugleda

Istraživanja ukazuju na to da su dominacija i ugled nezavisni konstrukti te pružaju različite načine uspona u hijerarhiji i osiguravanja višeg ranga (Brand i Mesoudi, 2019; Cheng i sur., 2010). Razvojna istraživanja utvrdila su da djeca uspješno koriste obje strategije simultano (Hawley i sur., 2002). Dominacija i ugled povezani su i s različitim neuroendokrinim odgovorima. Povezanost dominantnosti i testosterona potvrđena je u brojnim ranijim istraživanjima (Mazur i Booth, 1998; Slatcher i sur., 2011; Swaddle i Reierson, 2002) dok za odnos ugleda i testosterona i dalje nema jedinstvenog odgovora. Neka istraživanja dovode ih u negativnu korelaciju (Johnson i sur., 2007), a neka u pozitivnu, pogotovo kada je uz ugled pridružen i viši status (Cheng i sur., 2018).

Razlike uglednih i dominantnih pojedinaca očituju se i u neverbalnim ponašanjima. Brojna istraživanja utvrdila su povezanost između specifičnog položaja tijela i razine dominacije. Položaj tijela koji komunicira dominaciju odnosi se na širenje tijela, zauzimanje više prostora, ekstenziju ruku i širi stav. Funkcija širenja tijela i zauzimanja više prostora signalizira moć i prijetnju te mogućnost utjecaja na druge (Körner i Schütz, 2020; Schmid Mast i Cousin, 2013). Komplementarni submisivni položaj odnosi se na skupljanje i uvlačenje tijela, spuštanje glave i odvraćanje pogleda, zauzimanje manje prostora te savijanje kralježnice (Holland i sur., 2017; Park i sur., 2013). Submisivni položaj signalizira osjećaj srama te je njegova funkcija povezana s komuniciranjem spremnosti na ugađanje i davanje prednosti drugima (Martens i sur., 2012). Točna razlika u percepciji položaja tijela kod ugleda i dominacije još nije jasno definirana, no istraživanja su utvrdila da je kod ugleda karakteristična vertikalna ekspanzija kralježnice i uspravljanje glave, nasuprot horizontalnom širenju tijela kod dominacije (Tracy i Robins, 2004a; Witkower, Tracy i sur., 2020). Uspravan položaj tijela komunicira doživljavanje autentičnog ponosa pa funkcija te ekspresije može biti prenošenje poruke o posjedovanju kompetentnosti i izazivanje poštovanja od strane drugih (Körner i Schütz, 2020). Dominantne i submisivne poze su intenzivnije dok su poze vezane uz ugled suptilnije, što može upućivati i na intenzitet emocije u podlozi, ali i na razlike u njihovoj funkciji. Naime, s obzirom na to da se ugled u većoj mjeri temelji na posjedovanju određenih kognitivnih i socijalnih sposobnosti, njih nije moguće niti ih je potrebno „reklamirati“ na jednak način kao što je to slučaj kod dominacije, kod koje ekspanzivni i intenzivni pokazatelji signaliziraju posjedovanje fizičke snage i utjecaja (Körner i Schütz, 2020).

Neki autori smatraju da dominantnost i ugled nisu trajne osobine pojedinca već kognitivne i ponašajne strategije koje bilo koji pojedinac može koristiti. Pretpostavljaju da sve dijadne interakcije do neke mjere uključuju prezentacije dominacije i ugleda te da se visoke razine dominacije i ugleda ponekad mogu pronaći u istoj osobi. Unatoč tome što ponašanja vezana uz ugled i dominaciju nisu u korelaciji, motivacija za jedno i drugo je u umjerenoj korelaciji (.30 do .65), jer reflektira potrebu za visokim socijalnim rangom (Maner i Case, 2016).

Cheng i sur. (2013) utvrdili su da obje strategije povećavaju percepciju utjecaja od strane članova grupe, kao i od strane nezavisnih opažača, pa čak i kada se koriste ponašajne mjere. Oni koji su koristili strategije temeljene na ugledu više su se sviđali članovima grupe. Međutim, unatoč tome što je međusobno sviđanje povezano sa socijalnim utjecajem, ono nije zapravo

imalo utjecaj na ponašajne mjere utjecaja te su autori zaključili da samo sviđanje nije dovoljno, a nije niti nužno za postizanje boljeg socijalnog ranga na temelju ugleda (Cheng i sur., 2013).

Longitudinalno istraživanje dinamike utjecaja otkriva da se početni utjecaj koji dominantni pojedinci imaju s vremenom smanjuje, pogotovo kada se radi o manjim grupama kod kojih je bitna suradnja (Redhead i sur., 2019). Pripadnici grupe aktivno nadziru ponašanje i status drugih članova (Boehm i Flack, 2010). Kako se s vremenom članovi grupe bolje upoznaju i dobivaju više informacija jedni o drugima, razvija se percipirana vrijednost svakog člana (Baumeister i sur., 2004; Feinberg i sur., 2012). Tako osobe koje su na početku ostvarile socijalni rang na temelju dominacije, mogu biti procijenjene manje poželjnima za funkcioniranje grupe s obzirom na njihovu prvenstvenu usmjerenost na vlastitu dobrobit (Leary i sur., 2014). Dominantni vođe nekada su spremni i na različite maliciozne strategije kako bi održali svoje vodstvo, posebno ako sumnjaju u mogućnost održanja višeg ranga (Maner i Mead, 2010). Kako bi održali svoju dominaciju, mogu pribjeći manipulaciji bitnim informacijama, isključivanju vještijih drugih iz grupe pa čak i fizičkom odvajanju članova grupe kako bi se smanjila mogućnost međusobne komunikacije i spriječilo društveno povezivanje (Case i Maner, 2014; Maner i Mead, 2010). Ove prakse bile su uglavnom usmjerene prema najvještijim podređenima (tj. onima koji najvjerojatnije ugrožavaju status dominantnog) i mogu biti način sprječavanja taktika izjednačavanja koje članovi grupe koriste za oduzimanje moći dominantnim vođama (Boehm i sur., 1993; Gintis i sur., 2015; Lukaszewski i sur., 2016). Ovakve strategije nisu uočene među uglednim vođama, a to je u skladu s idejom da ugledni vođe održavaju visoki status osiguravajući da ih članovi grupe poštuju, a ne narušavanjem kohezije i uspješnosti grupe. Međutim, i ugledni vođe ponekad donose odluke koje ne maksimiziraju ishode grupe. Želja da udovolje članovima grupe i ostanu omiljeni može utjecati na to da daju prednost izborima koji nisu najbolji za grupu (Case i sur., 2018), no to se događa samo kada su ti izbori javno poznati. Kada ne postoji mogućnost društvenog neodobravanja, ipak odabiru ciljeve koji su najbolji za grupu pa čak i ako te ciljeve drugi ne odobravaju (Case i sur., 2021).

1.2.5. Uloga emocije ponosa u sustavu hijerarhije i socijalnog ranga

Kako bi komunikacija vezana uz hijerarhiju i socijalni rang bila brža i učinkovitija, evoluirale su i specifične emocije kao što su ponos i sram. Subjektivni osjećaji i ponašanja povezana s tim emocijama vode osobe u navigaciji socijalnom hijerarhijom, a neverbalne ekspresije emocija imaju posljedice i za onoga koji pokazuje emociju i za onoga koji opaža tu ekspresiju. Npr. ugledne osobe osiguravaju razne koristi za one koji ih poštuju. Oni pružaju

vrijedno znanje (Henrich i Gil-White, 2001), potiču kooperaciju u grupi i doprinose zajedničkom cilju (Price i Van Vugt, 2014). S obzirom na to da se ti benefiti povećavaju što je duže osoba u kontaktu s uglednim pojedincima, hijerarhije koje se temelje na ugledu facilitirale su evoluciju emocija kao što su divljenje, sviđanje i poštovanje kako bi pojedinci aktivno tražili kontakt s uglednim ljudima i pridavali im posebnu pažnju (Henrich i Gil-White, 2001).

Emocija ponosa je usko vezana uz sustav socijalnog ranga, ali kako je ranije navedeno, i uz socijalnu anksioznost. Osjećaj ponosa ima različite pozitivne efekte na ljudsko funkcioniranje koji su također povezani s poboljšanjem i komuniciranjem statusa unutar društvene zajednice (Cheng i sur., 2010; Shariff i Tracy, 2009; Tiedens i sur., 2000; Tracy i sur., 2010; Tracy i Robins, 2004b; Williams i DeSteno, 2009). Okolina povezuje ponos s visokim statusom (Tiedens i sur., 2000), pa čak i kada su prisutne kontradiktorne informacije (Cheng i sur., 2010; Tracy i sur., 2010), a ispitanici koji su inducirani da osjećaju ponos pokazuju ponašanja vezana za visoki status te ih drugi percipiraju utjecajnijima (Williams i DeSteno, 2009). Iskustvo ponosa u korelaciji je s povećanim pristupom resursima (Shiota i sur., 2006) i napredovanjem u socijalnoj hijerarhiji (Tracy i Robins, 2004a; Williams i DeSteno, 2009). Prema teoriji ponosa Sznycera i sur. (2017) nazvanoj „oglašavanje-kalibracija“, ponos je evoluirao kako bi motivirao osobu za stjecanje obilježja i odabir ponašanja koja osiguravaju poštovanje i pozitivno vrednovanje od strane drugih te iskorištavanje prednosti koje takva pozitivna evaluacija osigurava. Njegova dodatna funkcija je „reklamiranje“, tj. ponos osigurava da informacije o pozitivnim osobinama i ponašanjima pojedinca dopru do drugih ljudi. Ova teorija naglašava dinamiku evaluacije od strane drugih osoba, pri čemu se nove informacije o pojedincu koriste za kalibraciju razine vrijednosti koja mu se pripisuje što utječe na daljnju interakciju s pojedincem. U skladu s tom teorijom, istraživanja su utvrdila povezanost osjećaja ponosa s adaptivnijim reakcijama na uspjeh i neuspjeh i povećanjem motivacije za ulaganje napora u dostizanje socijalno vrijednih ciljeva (Tracy i Robins, 2007a, 2007b; Weidman i sur., 2016). Pretpostavke o funkciji ponosa kao „reklami“ (Griskevicius i sur., 2010; Sznycer i sur., 2017) potvrđuju istraživanja koja su utvrdila povezanost ekspresije ponosa s percepcijom višeg ranga i statusa osobe (Brosi i sur., 2016; Shariff i Tracy, 2009; Shariff i sur., 2012; Steckler i Tracy, 2014; Tracy i Robins, 2004a; Tracy i sur., 2013; Williams i DeSteno, 2009; Witkower i sur., 2020). Važnost ekspresije ponosa ogleda se i u istraživanjima neverbalne ekspresije ponosa koja su utvrdila da se ponos prepoznaje brzo i učinkovito, neovisno o kulturi u kojoj osoba živi (Tracy i Robins, 2008), te se spontano pokazuje nakon uspjeha čak i kod osoba koje su slijepe od rođenja (Tracy i Matsumoto, 2008). Ekspresija ponosa adaptivna je za opažača i za osobu

koja je ispoljava jer pomaže u izbjegavanju konflikata i potiče ponašanje koje je u skladu s pojedinčevim statusom u hijerarhiji (Henrich i Gil-White, 2001; Martens i sur., 2012). Iako je ekspresija ponosa funkcionalna za dobivanje višeg statusa (Shariff i sur., 2012), neka istraživanja pokazuju da ona može dovesti i do negativne evaluacije (Kalokerinos i sur., 2015; Schall i sur., 2016) i nižih procjena sviđanja i prihvaćanja nego kada su takve ekspresije supresirane, jer kod drugih može izazvati zavist (Lange i Crusius, 2015).

Istraživanja strukture ponosa razlikuju dvije dimenzije ponosa za koje se smatra da proizlaze iz različitih strategija zauzimanja višeg društvenog ranga (Carver i sur., 2010; Cheng i sur., 2010; Mercadante i Tracy, 2024; Tracy i Robins, 2007b). Hubristični ponos karakteriziran je osjećajima arogancije i egoizma te proizlazi iz uspjeha koji se atribuira nekontrolabilnim i stabilnim uzrocima (npr. talent), povezan je s antisocijalnim ponašanjima, impulzivnošću i agresijom (Bureau i sur., 2013; Dickens i Robins, 2022; Tracy i sur., 2009). Povezan je i s višom depresivnošću te je pozitivan prediktor socijalne anksioznosti (Dickens i Robins, 2022), a povezuje se i s dominantnošću (Cheng i sur., 2010; Witkower, Mercadante i Tracy, 2020).

Autentični ponos odnosi se na osjećaje postignuća i samopouzdanja i proizlazi iz uspjeha koji se pripisuje kontrolabilnim i nestabilnim uzrocima (npr. osobni napor). Povezan je s pozitivnim emocijama i boljim mentalnim zdravljem (Dickens i Robins, 2022; Mercadante i sur., 2021; Tracy i Robins, 2007b) te je negativno povezan sa socijalnom anksioznošću (Cohen i Huppert, 2018). Autentični ponos povezan je i s prosocijalnim ponašanjem, ugodnošću, savjesnošću, poniznošću i dobrovoljnim moralnim djelovanjem te je povezan s višim ugledom (Hart i Matsuba, 2007; Tracy i Robins, 2007b; Tracy i sur., 2009; Verbeke i sur., 2004; Weidman i sur., 2018). Pojedinci skloni autentičnom ponosu sebe ocjenjuju visoko uglednima (Cheng i sur., 2010), a slične korelacije se dobivaju i kada se koriste vršnjačke procjene. Pojedinci s visokim autentičnim ponosom percipiraju se uglednijima, ali ne i dominantnijima, dok se osobe s visokim hubrističnim ponosom percipira dominantnima (ali ne uglednima) (Cheng i sur., 2010).

Nekoliko istraživanja utvrdilo je da izražavanje ponosa pokreće automatske asocijacije s konceptima vezanim uz posjedovanje znanja i stručnosti (Birch i sur., 2010; Martens, 2014). Opažači češće kopiraju odgovore vršnjaka koji pokazuju ponos nego vršnjaka sa sretnim i neutralnim izrazima lica (Martens i Tracy, 2013). Autentični ponos povezan je s motivacijom prema društveno cijenjenim postignućima koja mogu dovesti do ugleda. Niske razine autentičnog ponosa kod npr. studenata motiviraju na promjenu ponašanja kako bi se poboljšala uspješnost. Kod hubrističnog ponosa nije uočena slična poveznica s adaptivnim promjenama ili

planovima za promjenu ponašanja usmjerenog na postignuća (Weidman i sur., 2016). Studenti skloni hubrističnom ponosu pokazuju kreativnost u laboratorijskim zadacima samo ako su ekstrinzično motivirani, tj. ako vjeruju da bi im njihova kreativnost mogla pomoći u postizanju nekog drugog cilja, poput poboljšanog društvenog statusa (Damian i Robins, 2012).

1.3. Evolucijska objašnjenja funkcije socijalne anksioznosti

Kao što je navedeno u prethodnim poglavljima, ponašanje pojedinca utječe na njegovu reputaciju te može dovesti do toga da bude manje ili više poželjan za suradnju i interakciju (Cummins, 2015; Leary i sur., 2011). U sustavu hijerarhije, gubitak ranga dovodi do smanjenog pristupa bitnim resursima (Cummins, 2000; Gilbert, 2001; Kerr i Levine, 2008), a čak može dovesti do izopćavanja iz grupe što uvelike narušava vjerojatnost preživljavanja pojedinca (Spoor i Williams, 2011). Osjetljivost na prijetnju koja dolazi od strane drugih povećavala je sposobnost naših predaka da izbjegnu sukobe u društvenim grupama (npr. tako da znaju kada pokazati podložnost moćnijim članovima grupe i na taj način izbjeći napad). Geni povezani s tom opreznošću prenosili su se generacijama i opstali su u našoj vrsti pa neki autori smatraju da se socijalna anksioznost može smatrati evolucijskom adaptacijom (Baumeister i Tice, 1990; Gilbert i Trower, 1990; Green i Phillips, 2004). Različite evolucijske teorije stavljaju naglasak na različite aspekte socijalne anksioznosti, no sve se slažu da socijalna anksioznost pruža zaštitu od raznih socijalnih prijetnji s kojima su se naši preci suočavali kada su počeli živjeti u većim socijalnim zajednicama (Bjorklund i Harnishfeger, 1995).

Pristup objašnjenju socijalne anksioznosti koji se fokusira na sustav za detekciju i obranu od prijetnje najširi je od postojećih evolucijskih pristupa jer objašnjava nastanak različitih vrsta strahova, a ne samo onih socijalnih. Prema ovom objašnjenju, anksioznost je evoluirala kao obrambeni mehanizam (Marks i Nesse, 1994). Promjena u okolini koja prijeti organizmu dovodi do promjena u tijelu koje organizam obavještavaju i potiču na akciju (npr. bijeg) kako bi izbjegao prijetnju i povratio mirno stanje. Smatra se da je anksioznost samo jedan oblik tjelesne neravnoteže koji može pojedinca motivirati na odgovor na prijetnju (Miloyan i sur., 2016). Posljedice anksioznosti imaju manju cijenu od prijetnje iz okoline te se smatra da je doživljavanje anksioznosti u vrijeme kada prijetnja zapravo nije prisutna sasvim prihvatljiva cijena dobrog sustava obavještavanja (barem sa stajališta evolucije). U opasnoj okolini, sustav detekcije prijetnje mora imati posebno nizak prag tolerancije kako bi pomogao pojedincu u preživljavanju. Pojedinac koji ima sposobnost brzog doživljavanja anksioznosti kao odgovor na suptilne znakove iz okoline zapravo je dobro prilagođen (Green i Phillips, 2004). Daljnja diferencijacija anksioznosti na specifične oblike (npr. roditeljska, socijalna i sl.) možda je

pomagala organizmu da se učinkovitije obrani od prijetnji, što posljedično objašnjava formiranje socijalne anksioznosti kao samo jednog od oblika anksioznih reakcija na prijetnje iz okoline.

Evolucijsko objašnjenje nastanka socijalne anksioznosti koje se bazira na socijalnom natjecanju (Gilbert, 2001; Trower i Gilbert, 1989), nastavlja se na prethodnu teoriju i objašnjava nastanak specifično socijalnih strahova. Smatra da je socijalna anksioznost evoluirala kako bi detektirala prijetnje koje proizlaze iz života u socijalnoj hijerarhiji. Ovaj pristup pretpostavlja da je osobina socijalne anksioznosti nastala u socijalnoj strukturi u kojoj dominantni članovi na vrhu hijerarhije imaju veći pristup resursima što povećava njihovu dobrobit (Cowlishaw i Dunbar, 1991; Gilbert i Trower, 1990). Kako bi se dobro prilagodili takvoj strukturi, potreban je kompetitivni mentalitet koji omogućava brzo detektiranje prijetnje i informacija relevantnih za socijalnu usporedbu (Gilbert, 2001). Osobe su se vjerojatno razlikovale u brzini socijalne usporedbe i prepoznavanja prijetnje što ovisi o njihovim genetskim predispozicijama, ranoj okolini i vrstama interakcije kojima su prethodno bile izložene (Irons i Gilbert, 2005). Kod osoba niskog socijalnog ranga, učinkovito funkcioniranje u grupi uključuje spremnost na submisivne pokazatelje kako bi umirili dominantnije članove grupe i tako umanjili prijetnju. Socijalna anksioznost bi osobama nižeg ranga omogućila očuvanje pozicije u hijerarhiji te bi tako upućivala na bolju prilagodbu (Gilbert, 2001; Öhman, 2013). Unatoč benefitima višeg ranga, uspon u rangu nosi i svoju cijenu jer viši socijalni rang treba braniti više od nižeg s obzirom na povećan interes za povlastice koje omogućava pojedincu (Gilbert, 2001). Osim što štiti pojedinca, spremnost na znakove submisivnosti osigurava bolju stabilnost hijerarhije i smanjenje štetnih sukoba među članovima (Trower i Gilbert, 1989).

Evolucijski model autora Trowera i Gilberta (1989) nudi sveobuhvatan model nastanka i održavanja socijalne anksioznosti, ističući relevantnost motivacije za približavanje (Naragon-Gainey i sur., 2009) i motivacije za izbjegavanje (Maner i sur., 2008). Prema ranijim pretpostavkama ovog modela, osobe s visokom socijalnom anksioznošću imaju sukob između želje za stjecanjem statusa i ranga (motivacija približavanja u domeni društvenog ranga) i želje da izbjegnu poniženje i poraz (motivacija izbjegavanja u domeni društvenog ranga). Osobe s visokom socijalnom anksioznošću ostaju "zaključane" u obrambenom načinu funkcioniranja kojim upravlja motivacija za izbjegavanje zbog uvjerenja da neće moći zauzeti dominantnu poziciju. U takvom obrambenom načinu funkcioniranja, društvene prijetnje umanjuju se izbjegavajućim i submisivnim ponašanjem (Barker i sur., 2019; Hofmann, 2007). Mnoga istraživanja ističu središnju ulogu društvenog ranga kod socijalne anksioznosti (npr. Aderka i

sur., 2013; Gilboa-Schechtman i sur., 2017; Weisman i sur., 2011; Zabag i sur., 2018). U skladu s ovom teorijom, istraživanja su pokazala da se socijalno anksiozne osobe doživljavaju kao submisivne i ocjenjuju svoj društveni status kao nizak i nezadovoljavajući (Aderka i sur., 2009; Oakman i sur., 2003; Trower i Gilbert, 1989). Povezanost socijalne anksioznosti i submisivnih ponašanja utvrđena je i pomoću raznih ponašajnih mjera (Gilboa-Schechtman i sur., 2014) te onih koje koriste opažanja (Walters i Hope, 1998). Povezanost se očituje i u akustičnim značajkama glasa koje signaliziraju submisivnost (Galili i sur., 2013; Gilboa-Schechtman i Shachar-Lavie, 2013; Weeks i sur., 2016). I okolina socijalno anksiozne osobe percipira manje dominantnima (Aderka i sur., 2009; Alden i Phillips, 1990; Berger i sur., 2017; Oakman i sur., 2003; Rodebaugh i sur., 2014; Weisman i sur., 2011) i više podređene drugima (Gilbert, 2001; Russell i sur., 2011; Weeks i sur., 2011).

Evolucijsko objašnjenje socijalne anksioznosti koje se fokusira na socijalno isključivanje, nastavlja se na sustav za detekciju prijetnje. Prema ovom shvaćanju, osjećaj socijalne anksioznosti je signal da postoji rizik od isključenja iz vlastite socijalne grupe (Baumeister i Tice, 1990; MacDonald i Leary, 2005). Smatra se da je iskustvo socijalne anksioznosti zaštita od narušavanja svih vrsta odnosa (Leary i Jongman-Sereno, 2014; Leary i Kowalski, 1995). Teoretičari koji se priklanjaju ovoj teoriji navode postojanje sociometra tj. internalnog sustava koji nadzire interakcije, detektira znakove socijalnog isključivanja i zatim aktivira negativne emocije kao što su anksioznost, usamljenost, zavist i sl. Kako bi naglasio prijetnju od mogućeg isključivanja (Kerr i Levine, 2008; Leary i Baumeister, 2000; Leary, 2001), osjećaj socijalne anksioznosti može motivirati pojedinca na ponašanje koje smanjuje narušavanje vrijednosti pojedinca u očima drugih (Leary i Kowalski, 1995). Istraživanja koja podupiru ovu teoriju utvrdila su lošije interpersonalno funkcioniranje osoba s visokom socijalnom anksioznošću (Aderka i sur., 2012; Bar-Kalifa i sur., 2015; Davila i Beck, 2002; Rodebaugh, 2009; Sparrevohn i Rapee, 2009). Istraživanja su također utvrdila da se visoko socijalno anksiozne osobe percipiraju kao hladne i manje simpatične drugima (Alden i Wallace, 1995; Meleshko i Alden, 1993; Papsdorf i Alden, 1998; Voncken i Dijk, 2013).

Noviji evolucijski modeli nastanka socijalne anksioznosti (Gilboa-Schechtman, 2020; Karasewich i Kuhlmeier, 2020) objedinjuju prethodne modele te objašnjavaju da je osobina socijalne anksioznosti evoluirala kao adaptacija na sve vrste socijalnih prijetnji. Socijalna anksioznost može biti aktivirana znakovima socijalnog ranga u kontekstu dominacije i znakovima gubitka vrijednosti u kontekstu bližih odnosa. Model Karasewicha i Kuhlmeiera (2020) u skladu je s modelom sramežljivosti Poolea i Schmidta (2020) koji navode da je

vjerojatno da su naši preci prvo bili suočeni s prijetnjama od strane dominantnih drugih, a tek kasnije s prijetnjama vrijednosti kao što je npr. narušena reputacija. Karasewich i Kuhlmeier (2020) u svom modelu naglašavaju i važnost razvojnih procesa te važnost znakova u ranom djetinjstvu kojima je osoba bila izložena, a koji je trebaju pripremiti da se lakše nosi s prijetnjama u odrasloj dobi. Navode razvojna istraživanja koja su utvrdila da je osobina socijalne anksioznosti utemeljena u ranom djetinjstvu i najvjerojatnije produkt interakcije genetskih (npr. reaktivnost amigdale) i okolinskih faktora (npr. roditeljski stil odgoja) (Degnan i Fox, 2007; Schmidt i sur., 2005).

Model nazvan Dualni sustav, autora Gilboa-Schechtman (2020) te Gilboa-Schechtman, Shachar i sur. (2014), također naglašava deficite VSA i u domeni socijalnog ranga i u domeni povezivanja s drugima. Pojedinci s VSA preokupirani su brigama vezanim uz društveni rang na štetu afilijacije zbog čega imaju poteškoće u uspostavi društvene povezanosti, suradnje i uzajamnosti (Gilbert, 2001; Gilboa-Schechtman i Shachar-Lavie, 2013; Trower i Gilbert, 1989). Prema ovom modelu, socijalno isključivanje kod VSA aktivira sustav obrane od poraza koji je karakterističan za sustav socijalnog ranga. U skladu s tim, istraživanja su pokazala da osobe s VSA pokazuju intenzivniji, manje samoreguliran te dugotrajniji odgovor na isključivanje, nego osobe s niskom socijalnom anksioznošću (Gilboa-Schechtman, Galili i sur., 2014). Nakon socijalnog isključivanja, osobe bez socijalne anksioznosti pokušavaju ponovo uspostaviti povezanost, dok se kod VSA događa obrnuto. Oni se selektivno usmjeravaju na znakove prijetnje umjesto na znakove afilijacije (Tanaka i Ikegami, 2015), reagiraju kombinacijom povlačenja i submisivnosti (Romero-Canyas i sur., 2010; Sadikaj i sur., 2015) što potvrđuju i fiziološke mjere kao što je npr. pad progesterona koji inače promovira afilijaciju (Maner i sur., 2008).

2. Problemi, cilj i hipoteze istraživanja

Kao što je vidljivo iz evolucijskih teorija koje objašnjavaju nastanak socijalne anksioznosti i iz teorija koje objašnjavaju njezino održavanje, socijalna anksioznost se usko veže uz dominaciju. Tako su i dosadašnja istraživanja socijalnu anksioznost uglavnom istraživala u kontekstu dominacije i socijalnog ranga temeljenog na dominaciji. Postoji manjak istraživanja koja ovaj kompleksan fenomen ljudskog ponašanja istražuju u odnosu s drugim mogućim strategijama i načinima napredovanja u hijerarhiji i ostvarivanja boljeg društvenog statusa. S obzirom na visoku zastupljenost socijalne anksioznosti, ponajprije kod mladih kod kojih se općenito bilježi rapidan porast problema mentalnog zdravlja te s obzirom na nedostatak potpunih i zadovoljavajuće učinkovitih intervencija za prevenciju i tretman socijalne

anksioznosti, potrebno je dodatno proširiti naše razumijevanje socijalne anksioznosti. Time se osigurava prostor za kreiranje dodatnih načina tretmana socijalne anksioznosti koja može biti velika prepreka postizanju zadovoljavajuće kvalitete života brojnim mladim ljudima.

Kako bi se proširilo razumijevanje socijalne anksioznosti, njezine funkcije te faktora koji doprinose njezinom održavanju, cilj ovog istraživanja je pobliže istražiti razvoj socijalne anksioznosti tijekom formiranja hijerarhije u društvenom kontekstu za koji se pretpostavlja da favorizira ugled te utvrditi odnos socijalne anksioznosti i ugleda te s njim povezanih varijabli kao što su emocija ponosa i strah od pozitivne evaluacije.

Kako bi se postigao navedeni cilj istraživanja, postavljeni su sljedeći problemi i hipoteze:

Problem 1. Utvrditi kako se socijalna anksioznost, socijalni rang i ugled mijenjaju tijekom akademske godine

Prijelaz iz srednje škole na studij za mlade ljude donosi brojne promjene, od razvojnih promjena koje predstavlja prelazak u mladu odraslu dob, do značajnih promjena životnih uvjeta i socijalne okoline. Pretraživanjem ranije literature nisu uočena istraživanja koja su se bavila razvojem društvene hijerarhije u ovom specifičnom životnom prijelazu. Istraživanja su se uglavnom usmjeravala na širi društveni status mjeren ekonomskim pokazateljima (npr. Liu i sur., 2022) ili društvenim hijerarhijama u manjim, često neformalnim, privremenim ili već formiranim društvenim grupama usmjerenim na trenutni zadatak (npr. Redhead i sur., 2019). U prirodnim grupama postupno se razvija percipirana društvena vrijednost pojedinih članova. Neki članovi se odmah na početku istaknu dobrim socijalnim vještinama, svojom asertivnošću, ekstraverzijom ili kompetentnošću. Međutim, kako se članovi grupe bolje upoznaju, usklađuju svoje procjene instrumentalne vrijednosti sa stvarnim kompetencijama drugih osoba. Pretpostavlja se da će navedeno biti posebno bitno na studiju, jer studij predstavlja okolinu u kojoj je kompetentnost „na cijeni“. Na početku studija ranija reputacija i raniji ugled i rang imaju manji značaj nego što je to u situaciji kada se te varijable mjere u već formiranim društvenim skupinama. Studij pruža okolinu koja posebno favorizira ugled pa se može pretpostaviti da povećanju socijalnog ranga više doprinosi posjedovanje važnih znanja i vještina, a da se on manje zasniva na dominaciji. Ocjene znanja i povratne informacije profesora često su javno dostupne te je time okolina u situaciji da ima i eksplicitne informacije o tome tko je u studentskoj grupi „zaslužio“ viši ugled. Osim objektivne povratne informacije o uspješnosti svojih kolega na godini, studenti često međusobno surađuju u izvršavanju zadataka.

Tako su u prilici direktno procijeniti tko može više doprinijeti u grupnim zadacima što onda posljedično mogu nagraditi i višim ugledom neovisno o posjedovanju drugih osobina na kojima se temelji viši socijalni rang (npr. ekstraverzija ili dominantnost).

Jedno od bitnih pitanja kojima se bave istraživanja društvenih hijerarhija tiče se upravo promjena u hijerarhiji, kada se one događaju, koliko su uopće hijerarhije podložne promjeni te koje su popratne promjene u drugim varijablama koje su povezane s promjenama u hijerarhiji. S obzirom na to da se akademski svijet temelji na hijerarhijama koje se baziraju na ugledu, ali i da mladi ljudi koji odabiru upisati studij naginju takvoj vrsti hijerarhije, pretpostavlja se da će tijekom akademske godine doći do povećanja u samopercipiranom ukupnom ugledu kod studenata (ugled koji nije isključivo vezan uz studentsku grupu na studiju) (H1a). Još jedan od argumenata za ovu pretpostavku temelji se na činjenici da upis studija predstavlja daljnje usmjeravanje u području koje je osobi od interesa. Prethodna istraživanja pokazuju da je ugled temeljen na posjedovanju znanja i ekspertize u određenom području (Cheng i sur., 2013; Henrich i Gil-White, 2001; Maner i Case, 2016) te se stoga pretpostavlja da će povećanje izobrazbe i znanja u području buduće karijere dovesti do povećanja ukupnog ugleda tijekom akademske godine. Također se predviđa da će tijekom akademske godine doći i do povećanja samopercipiranog ukupnog socijalnog ranga kod ispitanika (socijalni rang koji nije isključivo vezan uz studentsku grupu na studiju) (H1b). Ta pretpostavka temelji se na istraživanjima koja pokazuju postupno povećanje socijalnog ranga kod osoba koje nastavljaju edukaciju nakon srednje škole te odgađaju ulazak u druge životne uloge (Elder i sur., 2004; Foster i sur., 2008; Furstenberg, 2008; Johnson i Mollborn, 2009; Lui i sur., 2014). Iako su takva istraživanja uglavnom temeljena na ekonomskim faktorima i obrazovanju kao pokazateljima ranga, pretpostavlja se da je upis studija zaista nešto što novim studentima predstavlja društveni uspjeh koji njihova okolina može nagraditi višim rangom. U ovom istraživanju nisu mjereni specifično ugled i rang na studiju već su te varijable konceptualizirane šire s obzirom na potrebu za uključivanjem i utjecaja uspjeha u nekom drugom životnom kontekstu (npr. sportskom, u hobijima i sl.) na samopercipirani ugled i na poziciju u percipiranom socijalnom rangu. Za razliku od pretpostavljenih promjena u socijalnom rangu i ugledu tijekom akademske godine, za socijalnu anksioznost pretpostavljeno je upravo obrnuto (H1c). Smatra se da će socijalna anksioznost na početku akademske godine biti povišena s obzirom na ulazak u novu životnu situaciju te pojačano upoznavanje drugih ljudi i povećanu frekvenciju novih socijalnih situacija. Adaptivna reakcija na nove situacije i zahtjeve s kojima se novi studenti susreću je privremeno povećanje (socijalne) anksioznosti (Baumeister i Tice, 1990; Gilbert i Trower, 1990; Green i

Phillips, 2004; Marks i Nesse, 1994). Nadalje, pretpostavlja se da će socijalna anksioznost na početku biti povišena i iz razloga nestabilnosti vlastite pozicije u hijerarhiji koja tek nastaje na studiju. Kako se hijerarhija stabilizira i pojedinci pronalaze svoje mjesto u hijerarhiji, ali i s obzirom na to da s vremenom dolazi do prilagodbe i navikavanja na nove situacije, pretpostavlja se da će doći i do smanjenja socijalne anksioznosti.

H1a: Kod ispitanika se očekuje povećanje ugleda tijekom akademske godine.

H1b: Kod ispitanika se očekuje povećanje socijalnog ranga tijekom akademske godine.

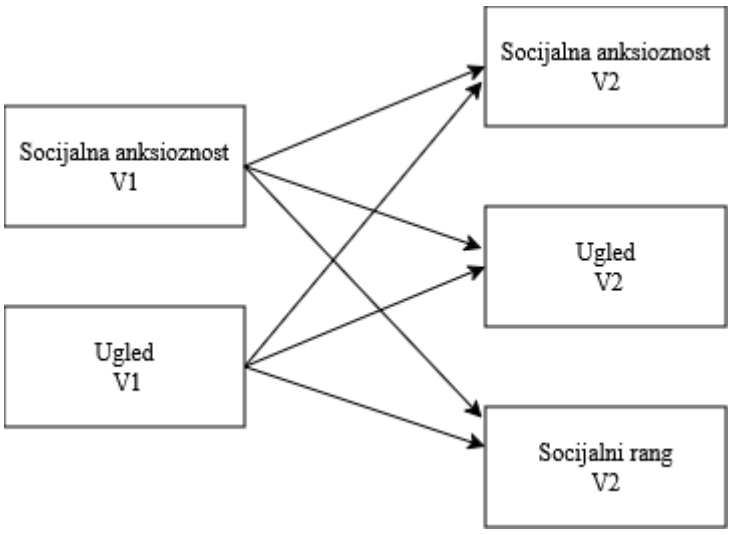
H1c: Kod ispitanika se očekuje smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine.

Problem 2: Utvrditi prediktore promjena socijalne anksioznosti, ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine

Osim promjena socijalne anksioznosti, ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine, potrebno je istražiti prediktore navedenih promjena u obliku početnih razina navedenih varijabli. Pretpostavljeni model je prikazan na Slici 1.

Slika 1

Prikaz modela prediktora promjena socijalne anksioznosti, ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje

Prethodno je pretpostavljeno da se u prosjeku kod ispitanika očekuje povišena razina socijalne anksioznosti na početku akademske godine te da se očekuje da će tijekom akademske godine doći do smanjivanja socijalne anksioznosti. Nastavno na to očekivanje, pretpostavlja se

da će razina socijalne anksioznosti na početku akademske godine biti značajan prediktor količine promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H2a). Navedeno očekivanje proizlazi iz evolucijskih teorija o adaptivnosti socijalne anksioznosti za funkcioniranje u sustavu socijalnog ranga koje su ranije opisane u uvodu. Evolucijske teorije pretpostavljaju da je viša socijalna anksioznost učinkovita zaštita od odbacivanja od strane vlastite grupe, ali i zaštita od konflikta s moćnijim pojedincima u društvenoj hijerarhiji (Gilbert, 2001; Gilboa-Schechtman, 2020; Karasewich i Kuhlmeier, 2020; Leary i Jongman-Sereno, 2014; Leary i Kowalski, 1995; Öhman, 2013; Trower i Gilbert, 1989). Oblik socijalne anksioznosti koji prelazi granice adaptivnosti i postaje patologija nastaje kada sustavi održavanja socijalne anksioznosti postanu pretjerano aktivni (Brosnan i sur., 2017). Umjesto da štite, oni tada sprječavaju uspostavu bliskih odnosa, dovode do distorzija percepcije odnosa koje dovode do povlačenja i izbjegavanja socijalnih situacija. To stvara svojevrstan „začarani krug“ koji održava povišene razine socijalne anksioznosti i karakterizira socijalno anksiozni poremećaj. Anksioznost je adaptivna ako je primjerena zahtjevnosti situacije, no pretpostavlja se da će kod jedne skupine pojedinaca socijalna anksioznost na početku akademske godine biti povišena i iznad potrebnih zahtjeva situacije. Tu skupinu ispitanika vjerojatno će činiti oni koji imaju razine socijalne anksioznosti iznad prosjeka cijelog uzorka na početku akademske godine (u skladu s teorijama shvaćanja socijalno anksioznog poremećaja na kontinuumu izraženosti simptoma). Očekuje se da će kod njih doći do najmanjih promjena u razini socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Dodatno se može pretpostaviti da se ta skupina izdvaja kao skupina rizika za razvoj kliničkih manifestacija socijalne anksioznosti, upravo zbog trajno povišenih simptoma socijalne anksioznosti koji ne variraju značajno s obzirom na promjene u socijalnoj okolini tijekom akademske godine.

Prethodna istraživanja viši ugled povezuju s korelatima niže socijalne anksioznosti, kao što su niži neuroticizam, više samopoštovanje i ekstraverzija (Cheng i sur., 2013; Cheng i sur., 2010). Prema tome, može se pretpostaviti da će viša socijalna anksioznost na početku akademske godine biti povezana s manjim promjenama u ugledu tijekom akademske godine (H2b).

U skladu s prethodno navedenim, ali i u skladu s istraživanjima koja povezuju visoku socijalnu anksioznost s kroničnom submisivnošću i niskim socijalnim rangom (Cao i sur., 2015; Gilboa-Schechtman, 2020; Reichenberger i sur., 2018), očekuje se da će razina socijalne anksioznosti na početku godine biti značajan prediktor količine promjene u socijalnom rangu tijekom akademske godine (H2c). Takva očekivanja dodatno potkrepljuju nalazi o povezanosti

više socijalne anksioznosti s mehanizmima sprječavanja vlastite promjene u društvenoj hijerarhiji kao što su strah od negativne i strah od pozitivne evaluacije. Funkcija straha od pozitivne evaluacije je sprječavanje napredovanja u društvenom rangu, a funkcija straha od negativne evaluacije je sprječavanje snižavanja socijalnog ranga (Reichenberger i sur., 2018). S obzirom na visoku povezanost socijalne anksioznosti i straha od pozitivne te straha od negativne evaluacije (Weeks i Howell, 2012), očekuje se da će kod ispitanika više socijalne anksioznosti biti manje promjena u socijalnom rangu tijekom akademske godine.

Slično kao i kod socijalne anksioznosti, pretpostavlja se da će se u uzorku izdvojiti skupina ispitanika koja ima viši ugled od prosjeka na početku akademske godine. Istraživanja povezuju viši ugled s posjedovanjem znanja, kompetencija i vještina te povoljnim socijalnim karakteristikama kao što su posvećenost grupnoj dobrobiti i niska socijalna anksioznost (Flynn i sur., 2006; Hardy i Van Vugt, 2006; Henrich i Gil-White, 2001). Viši ugled povezan je i s nižim neuroticizmom, višim samopoštovanjem i ekstraverzijom (Cheng i sur., 2013; Cheng i sur., 2010). Ugledni pojedinci time imaju sve preduvjete za ostvarivanje bolje akademske i socijalne prilagodbe na studij (Strahan, 2003) što može pomoći u bržem snalaženju u akademskim zadacima i socijalnim zahtjevima studija i olakšati zadržavanje prethodno stečenog ugleda i u ovom kontekstu. Na početku akademske godine studenti još nemaju informaciju o tome kome dodijeliti viši ugled tj. od kojih članova grupe je korisno učiti i s kojima je korisno surađivati jer još nisu imali prve akademske zadatke. Međutim, vjerojatno je da već na početku tuđi ugled prosuđuju na temelju manjeg broja dostupnih informacija. Na početku se npr. kompetentniji studenti mogu istaknuti točnim odgovorima na pitanja i uspješnijom komunikacijom s profesorima na nastavi ili na temelju uspjeha u nekim drugim nevezanim područjima (Henrich i Gil-White, 2001). Ti početni uspjesi mogu predstavljati tzv. *status momentum* koji opažačima može biti znak da će i daljnja izvedba osobe ići u jednako dobrom smjeru. Istraživanja pokazuju da opažači prethodne uspjehe (ili neuspjehe) u poboljšanju statusa promatraju kao putanju te da daljnje kretanje u hijerarhiji procjenjuju na temelju prethodnih znakova uspjeha ili neuspjeha (Pettit i Marr, 2020). Reputacija osoba koje „zaslužuju“ viši ugled vrlo brzo se širi jer je pažnja koju drugi dodjeljuju osobi jasan znak i drugima da se radi o modelu od kojeg je vrijedno učiti i na račun toga mu dodijeliti viši ugled (Chudek i sur., 2012). Na studiju je to još transparentnije s obzirom na to da je uspjeh u akademskim zadacima često i javno objavljen. S obzirom na navedena razmatranja, očekuje se da će skupina ispitanika višeg ugleda na početku akademske godine zadržati više razine ugleda (H2d) i niže razine socijalne anksioznosti (H2e) tijekom akademske godine.

Istraživanja pokazuju da se ugled može shvaćati i kao strategija ostvarivanja ili zadržavanja višeg ranga (Maner i Case, 2016). Ugled se pokazuje kao učinkovita strategija za dobivanje i održavanje socijalnog ranga, pogotovo u usporedbi s dominacijom, u studentskim grupama (McClanahan i sur., 2022; Redhead i sur., 2019). Stoga se očekuje da će viši ugled na početku akademske godine kod ispitanika u uzorku biti povezan s većim usponom u socijalnom rangu tijekom akademske godine (H2f).

H2a: Razina socijalne anksioznosti na početku akademske godine bit će prediktor količine promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Kod ispitanika s višom socijalnom anksioznošću na početku akademske godine očekuje se i manje smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine.

H2b: Razina socijalne anksioznosti na početku akademske godine bit će prediktor količine promjene ugleda tijekom akademske godine. Kod ispitanika s višom socijalnom anksioznošću na početku akademske godine očekuje se i manje povećanje ugleda tijekom akademske godine.

H2c: Razina socijalne anksioznosti na početku akademske godine bit će prediktor količine promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine. Kod ispitanika s višom socijalnom anksioznošću na početku akademske godine očekuje se i manje povećanje socijalnog ranga tijekom akademske godine.

H2d: Razina ugleda na početku akademske godine bit će prediktor količine promjene ugleda tijekom akademske godine. Kod ispitanika s višim ugledom na početku akademske godine očekuje se i manje povećanje ugleda tijekom akademske godine.

H2e: Razina ugleda na početku akademske godine bit će prediktor količine promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Kod ispitanika s višim ugledom na početku akademske godine očekuje se i manje smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine.

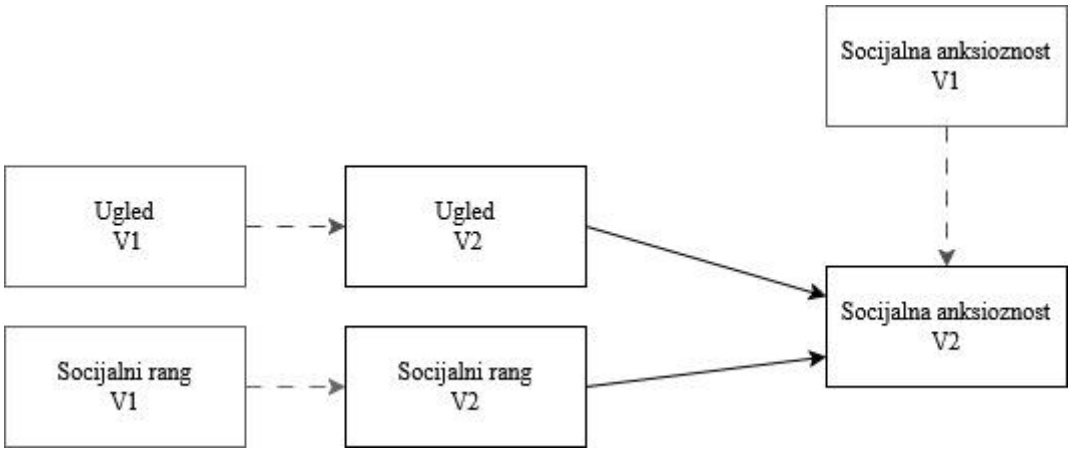
H2f: Razina ugleda na početku akademske godine bit će prediktor količine promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine. Kod ispitanika s višim ugledom na početku akademske godine očekuje se i veće povećanje socijalnog ranga tijekom akademske godine.

Problem 3: Ispitati povezanost promjena ugleda i socijalnog ranga s promjenama socijalne anksioznosti

Kao što je vidljivo iz evolucijskih objašnjenja i ranije navedenih istraživanja, socijalna anksioznost se uglavnom razmatrala u kontekstu dominacije. Nedostaju istraživanja odnosa socijalne anksioznosti i drugih mogućih načina povećanja socijalnog ranga, kao što je ugled, pogotovo kada se ugled ne odnosi na aktivnu upotrebu strategija i svjesnu namjeru napredovanja u socijalnom rangu. Osim kao strategiju povećanja ranga koja nužno podrazumijeva i motivaciju osobe za napredovanjem u rangu (koju socijalno anksiozne osobe ili nemaju ili je potiskuju), ugled se može promatrati i kao slobodno dodijeljen od strane drugih. Ugled dodjeljuju drugi ljudi koji prosuđuju da osoba zaslužuje viši ugled zbog znanja i vještina koje posjeduje (Cheng i sur., 2013; Henrich i Gil-White, 2001; Maner i Case, 2016). Ostvarivanje višeg ugleda u društvenoj grupi time može biti prihvatljiv način prevladavanja anksioznosti za socijalno anksiozne osobe. Upravo iz tog razloga, bitno je pobliže istražiti povezanost promjena ugleda i promjena socijalne anksioznosti tijekom formiranja društvene hijerarhije. Prikaz predloženog modela je na Slici 2.

Slika 2

Model povezanosti promjena ugleda i socijalnog ranga s promjenama socijalne anksioznosti

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje

Pretpostavka o povezanosti ugleda i socijalne anksioznosti temeljena je isključivo na teorijskim pretpostavkama funkcije socijalne anksioznosti i funkcije ugleda, s obzirom na to da nedostaju prethodna istraživanja koja su provjeravala ove odnose. Pretpostavlja se da će promjene u ugledu tijekom akademske godine biti povezane s promjenama socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H3a). Specifičnije, očekuje se da će veće povećanje ugleda kod ispitanika biti povezano s većim smanjenjem socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Jednako se pretpostavlja i za socijalni rang: kod ispitanika s većim povećanjem socijalnog ranga tijekom akademske godine, očekuje se i veće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H3b). S obzirom na to da se socijalni rang na studiju

može temeljiti i na upotrebi strategije dominacije, ova hipoteza nije ključna za ovo istraživanje, iako bi bilo korisno dodatno ispitati korelate percipiranog socijalnog ranga.

H3a: Očekuje se da će promjene u ugledu biti prediktor promjena u socijalnoj anksioznosti tijekom akademske godine. Kod ispitanika s većim povećanjem ugleda tijekom akademske godine, očekuje se i veće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine.

H3b: Očekuje se da će promjene u socijalnom rangu biti prediktor promjena u socijalnoj anksioznosti tijekom akademske godine. Kod ispitanika s većim povećanjem socijalnog ranga tijekom akademske godine, očekuje se i veće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine.

Problem 4: Utvrditi posreduje li ugled odnos između akademskog uspjeha i socijalne anksioznosti te utvrditi ovisi li taj medijacijski učinak o razini doživljavanja i ekspresije ponosa te straha od pozitivne evaluacije

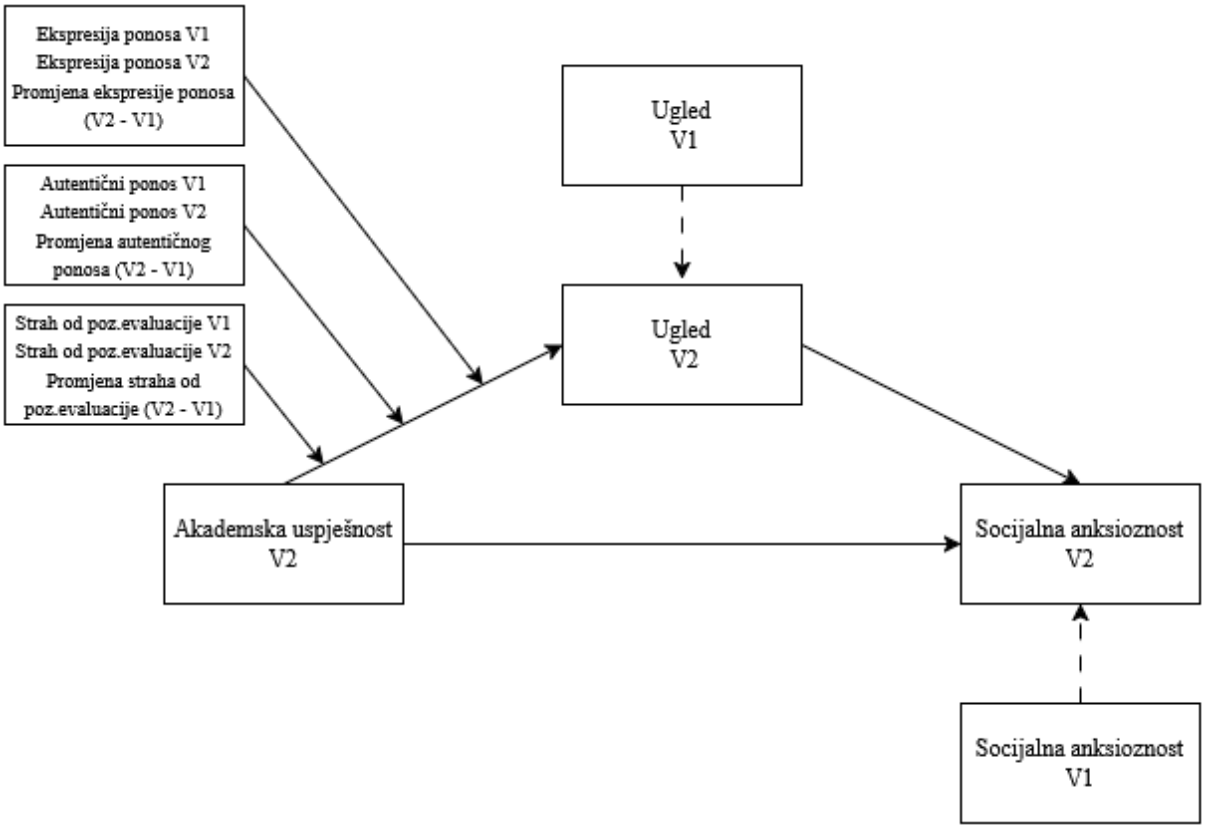
Socijalna anksioznost, za razliku od nekih anksioznih poremećaja, kao što su panični poremećaj ili fobije, ostavlja značajne posljedice na brojne sfere funkcioniranja. Posebno se ističe negativan utjecaj dijagnoze socijalno anksioznog poremećaja na završavanje škole ili studija (Brook i Willoughby, 2015; Vilaplana-Pérez i sur., 2021). Manji broj istraživanja se usmjeravao na povezanost akademskog postignuća i socijalne anksioznosti na studiju. Slično rezultatima Tophama i Mollera (2011), Strahan (2003) u svom istraživanju nije pronašla povezanost socijalne anksioznosti i ocjena na studiju, iako je utvrdila da je socijalna anksioznost u korelaciji s prilagodbom na studij. Pretpostavka istraživanja je da je učinak socijalne anksioznosti na akademsko postignuće indirektan, putem formiranja novih socijalnih odnosa. Mackinnon (2012) je u svom istraživanju utvrdio da percipirana socijalna podrška na studiju nije predviđala bolju akademsku uspješnost tijekom studija, no da je viša akademska uspješnost predviđala više razine percipirane socijalne podrške, slično rezultatima Brooka i Willoughbya (2015). Oni su kod studenata utvrdili direktnu povezanost socijalne anksioznosti i akademskog postignuća i indirektnu povezanost putem zadovoljstva socijalnim odnosima na studiju. Ova istraživanja upućuju na zanimljivu povezanost akademskog postignuća i socijalnih odnosa, povezanost koja se možda može dijelom objasniti upravo postizanjem višeg ugleda. Kako bi se provjerila navedena pretpostavka, potrebno je ispitati medijacijsku ulogu ugleda u odnosu akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti. Pretpostavlja se da će ugled biti značajan

medijator tj. da će viša akademska uspješnost biti povezana s višim ugledom koji će zatim biti povezan s nižom socijalnom anksioznošću (H4a).

Pretpostavljeni model prikazan je na Slici 3.

Slika 3

Moderacijsko-medijacijski model ugleda u odnosu akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje

Kod razmatranja mogućih moderatora medijacijske uloge ugleda, posebno se ističe ekspresija ponosa. Kao što je opisano u uvodu, smatra se da je funkcija ekspresije ponosa informiranje okoline da se radi o osobi vrijednoj pažnje i poštovanja pa time služi za usmjeravanje pažnje na uspjehe koje društvo cijeni. Stoga se pretpostavlja da bi ekspresija ponosa mogla pojačavati dodjeljivanje ugleda akademski uspješnim osobama unutar studijske grupe, ali i u široj društvenoj okolini (H4b1). Pretpostavlja se da bi i doživljaj autentičnog ponosa također mogao imati moderatorsku ulogu upravo zbog njegove motivacijske funkcije tj. motiviranja na ulaganje truda u ciljeve koje okolina cijeni (kao što je npr. akademski uspjeh) (H4b2). Očekuje se da će kod ispitanika s višom ekspresijom i većim doživljavanjem autentičnog ponosa, povezanost akademskog uspjeha i ugleda biti jača. Pretpostavlja se da bi i

strah od pozitivne evaluacije mogao imati moderatorsku ulogu u odnosu akademskog uspjeha i dodijeljenog ugleda s obzirom na njegovu funkciju koja je usmjerena na sprječavanje uspona u društvenoj hijerarhiji (H4b3). Strah od pozitivne evaluacije mogao bi spriječiti isticanje u grupi i pokazivanje znanja i vještina potrebnih za dodjeljivanje ugleda. Pretpostavlja se da će kod ispitanika s jače izraženim strahom od pozitivne evaluacije povezanost akademskog uspjeha i ugleda biti slabija.

U svrhu dobivanja jasnijih rezultata, kod razmatranja i interpretacije efekta moderatorskih varijabli potrebno je razdvojiti razinu moderatora na način da se zasebno istraži efekt razine moderatorske varijable na početku akademske godine te razine moderatorske varijable po završetku akademske godine. Dodatno je potrebno istražiti efekt promjene u razini moderatora tijekom akademske godine koja je definirana kao razlika između prvog (na početku akademske godine) i drugog mjerenja (po završetku akademske godine).

H4a: Očekuje se medijacijska uloga ugleda u odnosu akademskog uspjeha i socijalne anksioznosti. Očekuje se da će akademski uspjeh biti značajan prediktor promjene ugleda. Očekuje se da će promjena ugleda tijekom akademske godine biti značajan prediktor promjene socijalne anksioznosti. Viši akademski uspjeh bit će povezan s većim rastom ugleda koji će zatim biti povezan s većim smanjenjem socijalne anksioznosti.

H4b: Pretpostavlja se da će ekspresija ponosa, doživljavanje autentičnog ponosa te strah od pozitivne evaluacije biti moderatori u odnosu akademskog uspjeha i promjene ugleda.

H4b1: Pretpostavlja se da će ekspresija ponosa na početku, promjena u ekspresiji ponosa te ekspresija ponosa po završetku akademske godine biti značajni moderatori odnosa akademskog uspjeha i promjene ugleda. Očekuje se da će viši akademski uspjeh kod ispitanika s višom ekspresijom ponosa na početku, po završetku akademske godine te većim povećanjem ekspresije ponosa biti povezan s većim povećanjem ugleda i većim smanjenjem socijalne anksioznosti. Pretpostavlja se da kod ispitanika s nižom ekspresijom ponosa na početku akademske godine, po završetku akademske godine te nižim povećanjem u ekspresiji ponosa tijekom akademske godine, viši akademski uspjeh neće imati značajniju ulogu u povećanju ugleda tijekom akademske godine te u smanjenju socijalne anksioznosti.

H4b2: Pretpostavlja se da će doživljavanje autentičnog ponosa na početku i po završetku akademske godine te promjena u doživljavanju autentičnog ponosa biti značajni moderatori odnosa akademskog uspjeha i promjene ugleda. Očekuje se da će viši akademski uspjeh kod ispitanika s višim doživljavanjem autentičnog ponosa na početku i po završetku akademske

godine te kod onih s većim povećanjem u doživljavanju autentičnog ponosa tijekom akademske godine, biti povezan s većim povećanjem ugleda i većim smanjenjem socijalne anksioznosti. Pretpostavlja se da kod ispitanika s nižim doživljavanjem autentičnog ponosa na početku akademske godine, po završetku akademske godine te nižim povećanjem u doživljavanju ponosa tijekom akademske godine, viši akademski uspjeh neće imati značajniju ulogu u povećanju ugleda tijekom akademske godine te u smanjenju socijalne anksioznosti.

H4b3: Pretpostavlja se da će strah od pozitivne evaluacije na početku i po završetku akademske godine te promjena u strahu od pozitivne evaluacije tijekom akademske godine biti značajni moderatori odnosa akademskog uspjeha i promjene ugleda. Očekuje se da će viši akademski uspjeh kod ispitanika s nižim strahom od pozitivne evaluacije na početku i po završetku akademske godine te kod onih s većim smanjenjem straha od pozitivne evaluacije tijekom akademske godine, biti povezan s većim povećanjem ugleda i većim smanjenjem socijalne anksioznosti. Pretpostavlja se da kod ispitanika s višim strahom od pozitivne evaluacije na početku i po završetku akademske godine te većim povećanjem straha od pozitivne evaluacije, viši akademski uspjeh neće imati značajniju ulogu u povećanju ugleda tijekom akademske godine te u smanjenju socijalne anksioznosti.

Kako bi se kvalitetnije istražili predloženi odnosi relevantnih varijabli, istraživanje bi trebalo zadovoljiti nekoliko bitnih uvjeta. Prvo, istraživanje je potrebno provesti u prirodnoj grupi, u kojoj se može osigurati varijabilitet socijalne anksioznosti. Drugo, istraživanje bi trebalo provesti u situaciji ranog formiranja društvene hijerarhije kako bi se umanjio efekt prethodnih razina varijabli od interesa. Treće, istraživanje bi se trebalo provesti kroz duži vremenski period, od početka formiranja hijerarhije do njene stabilizacije, kako bi se obuhvatile promjene u ključnim varijablama. Kako bi se barem djelomično zadovoljili navedeni uvjeti, istraživanje je provedeno na prvoj godini studija, u dva mjerenja, na početku i neposredno po završetku akademske godine.

3. Metoda

3.1. Sudionici

Sudionici u istraživanju bili su studenti prve godine prijediplomskih studija Sveučilišta u Rijeci, Veleučilišta u Rijeci te Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Iz istraživanja je isključeno 27 ispitanika zbog krivo popunjenih upitnika (npr. zaokružene sve jedinice na svim upitnicima, zaokruživanje odgovora kako bi se dobio specifičan cik-cak uzorak i sl.; 17 iz prvog mjerenja i 10 iz drugog mjerenja). Od ukupno 748 ispitanika koji su pristupili prvom mjerenju (početkom

prve godine studija), njih 316 (42.25%) sudjelovalo je i u drugom mjerenju. Njih 432 (57.75%) izgubljeno je između dva mjerenja. Dodatnih 197 ispitanika pristupilo je isključivo drugom mjerenju, no oni nisu uključeni u analizu osipanja jer za njih nisu dostupni podaci iz prvog mjerenja.

Provedena je analiza osipanja kako bi se utvrdilo razlikuju li se ispitanici koji su sudjelovali u oba mjerenja od onih koji su sudjelovali samo u prvom mjerenju. U analizi nedostajućih podataka razlikuju se tri osnovna mehanizma. MCAR (engl. *Missing Completely At Random*) odnosi se na situaciju u kojoj je nedostajanje podataka potpuno neovisno o svim varijablama, neovisno o tome jesu li opažene ili neopažene. MAR (engl. *Missing At Random*) odnosi se na situaciju u kojoj nedostajanje podataka ovisi o opaženim varijablama, ali ne i o neopaženim vrijednostima nakon što se te opažene varijable uzmu u obzir. MNAR (engl. *Missing Not At Random*) odnosi se na situaciju u kojoj nedostajanje ovisi o samim neopaženim vrijednostima, odnosno o vrijednosti varijable koja nedostaje.

Rezultati t-testova s Benjamini–Hochberg korekcijom za višestruka testiranja pokazali su statistički značajne razlike na 7 od 11 varijabli ($p < .05$). Najveće razlike zabilježene su u varijablama uspješnosti na studiju ($d = 0.41$), socijalnog ranga ($d = -0.30$) i dominacije ($d = -0.26$). Ispitanici koji su sudjelovali samo u prvom mjerenju, imali su niže samoprocjene akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti te više samoprocjene socijalnog ranga i dominacije u prvom mjerenju. Unatoč tome što razlike postoje, veličine efekata su uglavnom male. Binarna logistička regresija korištena je kako bi se ispitalo u kojoj mjeri varijable prvog mjerenja zajedno predviđaju gubitak ispitanika. Model je bio statistički značajan ($\chi^2_{(11)} = 59.45$, $p < .001$; Nagelkerke $R^2 = .105$), pri čemu su se kao nezavisni prediktori izdvojili akademska uspješnost ($\Delta\chi^2 = 27.66$, $p < .001$), socijalna anksioznost ($\Delta\chi^2 = 11.79$, $p < .001$), socijalni rang ($\Delta\chi^2 = 6.71$, $p = .010$) i ugled ($\Delta\chi^2 = 3.98$, $p = .046$). Sudionici s nižom samoprocjenom akademske uspješnosti, višim rangom i nižom socijalnom anksioznošću imali su veću vjerojatnost izostanka iz drugog kruga istraživanja. Multikolinearnost nije predstavljala problem (svi VIF < 2.5). Littleov MCAR test pokazao je statistički značajno odstupanje od pretpostavke potpuno slučajnog nedostajanja podataka ($\chi^2_{(255)} = 345.00$, $p < .001$), čime je hipoteza o MCAR mehanizmu odbačena.

U kombinaciji s nalazima univarijatnih i multivarijatnih analiza, rezultati upućuju na to da je mehanizam nedostajanja najvjerojatnije MAR, odnosno da vjerojatnost osipanja ovisi o vrijednostima opaženih varijabli prvog mjerenja. Dodatna analiza usporedila je sudionike koji su sudjelovali u oba mjerenja ($N = 316$) sa sudionicima koji su pristupili isključivo drugom

mjerenju (N = 197). Značajne razlike zabilježene su na varijablama samoprocjene akademske uspješnosti ($p < .001$), socijalne anksioznosti ($p < .05$) i dominacije ($p < .05$). Sudionici koji su pristupili samo drugom mjerenju imali su nižu samoprocjenu akademskog uspjeha, nižu socijalnu anksioznost i višu dominaciju.

Raspon dobi ispitanika u prvom mjerenju je od 18 do 48 godina, prosječne dobi od 19.26 godina (SD = 1.71). U uzorku je 97.1% ispitanika u dobi do 22 godine. Većinu uzorka čine studentice (66.1%) te znatno manje studenata (33.1%) dok se jedan dio ispitanika nije želio opredijeliti po pitanju spola (0.8%). U usporedbi s podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, akademsku godinu 2024./2025. upisalo je 58.4% studentica (DZS, 2025), što je manje od udjela studentica u ovom uzorku.

Struktura uzorka po smjeru i području studija prezentirana je u Tablici 1. Najveći broj sudionika istraživanja studira u području društvenih znanosti (46.1% u prvom mjerenju, 55.4% u drugom mjerenju te 47.8% u oba mjerenja), u području tehničkih znanosti (20.9% u prvom mjerenju, 13.0% u drugom mjerenju te 9.4% u oba mjerenja) i području biomedicine i zdravstva (19.7% u prvom mjerenju, 16.0% u drugom mjerenju te 21.5% u oba mjerenja), zatim humanističkih znanosti (6.3% u prvom mjerenju, 4.9% u drugom mjerenju, te 7.0% u oba mjerenja), te u području biotehničkih znanosti (5.5% u prvom mjerenju, 8.0% u drugom mjerenju, te 11.1% u oba mjerenja) i primijenjene umjetnosti (1.3% u prvom mjerenju, 2.7% u drugom mjerenju, te 3.2% u oba mjerenja). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (2025), u akademskoj godini 2024./2025. najviše studenata je upisalo studije iz područja društvenih znanosti (43.0%) i područja tehničkih znanosti (28.7%) što je donekle slično našoj strukturi uzorka.

Tablica 1
Raspodjela ispitanika u uzorku po studijima

Područje znanosti	Studij	N u prvom mjerenju (%)	N u drugom mjerenju (%)	N u oba mjerenja (%)
Društvene znanosti	Ekonomija (Ekonomski fakultet)	48 (6.4)	42 (8.2)	1 (0.3)
	Ekonomija (Veleučilište u Rijeci)	11 (1.5)	0 (0)	0 (0)
	Psihologija (Filozofski fakultet)	40 (5.3)	32 (6.2)	31 (9.8)
	Pravo (Pravni fakultet)	62 (8.3)	69 (13.5)	28 (8.9)
	Pedagogija (Filozofski fakultet)	23 (3.1)	22 (4.3)	16 (5.1)
	Logopedija (Fakultet za logopediju)	25 (3.3)	23 (4.5)	23 (7.3)
	Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (Učiteljski fakultet)	33 (4.4)	33 (6.4)	20 (6.3)
	Učiteljski studij (Učiteljski fakultet)	30 (4.0)	28 (5.5)	14 (4.4)
	Informatika (Fakultet informatike i digitalnih tehnologija)	38 (5.1)	35 (6.8)	18 (5.7)
	Informatika (Veleučilište u Rijeci)	35 (4.7)	0 (0)	0 (0)
Ukupno		***345 (46.1)***	***284 (55.4)***	***151 (47.8)***
Tehničke znanosti	Nautika (Pomorski fakultet)	83 (11.1)	19 (3.7)	15 (4.7)
	Građevinarstvo (Građevinski fakultet)	25 (3.3)	18 (3.5)	8 (2.5)
	Računarstvo (Tehnički fakultet)	33 (4.4)	30 (5.8)	7 (2.2)
	Računarstvo (Sveučilište u Puli)	16 (2.1)	0 (0)	0 (0)
Ukupno		***157 (20.9)***	***67 (13.0)***	***30 (9.4)***
Biotehničke znanosti	Biotehnologija i istraživanje lijekova (Fakultet biotehnologije i razvoja lijekova)	41 (5.5)	41 (8.0)	35 (11.1)
Ukupno		***41 (5.5)***	***41 (8.0)***	***35 (11.1)***
Primijenjena umjetnost	Primijenjena umjetnost (Akademija primijenjenih umjetnosti)	10 (1.3)	14 (2.7)	10 (3.2)
Ukupno		***10 (1.3)***	***14 (2.7)***	***10 (3.2)***
Humanističke znanosti	Filozofija (Filozofski fakultet)	12 (1.6)	0 (0)	0 (0)
	Kulturologija (Filozofski fakultet)	24 (3.2)	20 (3.9)	17 (5.4)
	Povijest umjetnosti (Filozofski fakultet)	11 (1.5)	5 (1.0)	5 (1.6)
Ukupno		***47 (6.3)***	***25 (4.9)***	***22 (7.0)***
Biomedicina i zdravstvo	Fizioterapija (Fakultet zdravstvenih studija)	28 (3.7)	19 (3.7)	16 (5.1)
	Sestrinstvo (Fakultet zdravstvenih studija)	28 (3.7)	25 (4.9)	24 (7.6)
	Radiološka tehnologija (Fakultet zdravstvenih studija)	18 (2.4)	14 (2.7)	14 (4.4)
	Medicinsko laboratorijska dijagnostika (Medicinski fakultet)	28 (3.7)	0 (0)	0 (0)
	Medicina (Medicinski fakultet)	20 (2.7)	0 (0)	0 (0)
	Sanitarno inženjerstvo (Medicinski fakultet)	26 (3.5)	24 (4.7)	14 (4.4)
Ukupno		***148 (19.7)***	***82 (16.0)***	***68 (21.5)***

3.2. Postupak

Istraživanje je provedeno u dva navrata: prvo mjerenje provedeno je od kraja listopada do kraja studenog 2024. godine na prvoj godini studija raznih fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Veleučilišta u Rijeci te Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Drugo mjerenje provedeno je od početka listopada do sredine studenog 2025. godine na drugoj godini studija istih fakulteta i studijskih grupa kao i prvo mjerenje, kako bi se obuhvatili isti studenti. Prema nacrtu istraživanja, provedba drugog mjerenja trebala je biti na kraju akademske godine, u lipnju 2025. Prilikom organizacije istraživanja i kontaktiranja profesora koji bi ustupili dio predavanja za provedbu drugog dijela istraživanja, od većine profesora je dobivena informacija da je broj studenata na predavanjima i vježbama iznimno nizak. Stoga je odlučeno da se, suprotno planiranom, drugi dio istraživanja pomakne na početak iduće akademske godine (neposredno po završetku prethodne akademske godine) kako bi se obuhvatio veći broj ispitanika. Zbog jasnoće, u daljnjem tekstu na drugo mjerenje se referira kao na mjerenje „po završetku akademske godine“, s obzirom na to da je mjerenje provedeno početkom iduće akademske godine.

Istraživanje je provedeno uz suglasnost i dopuštenje Etičkog povjerenstva za znanstvena istraživanja Filozofskoga fakulteta u Rijeci te uz prethodni dogovor i suglasnost uprava fakulteta koji su uključeni u istraživanje. Provedba istraživanja dogovorena je s pojedinim nastavnicima koji su bili voljni ustupiti dio nastave za provedbu istraživanja ili zamoliti studente da ostanu nakon nastave kako bi sudjelovali u istraživanju.

Ispitivanje se provodilo uživo, metodom papir-olovka, u učionici, prije ili nakon predavanja. Ispitivanje je provedeno uživo kako bi se osiguralo približno jednako vrijeme i uvjeti ispunjavanja upitnika za sve ispitanike iz pojedine studijske grupe te kako bi se osigurala bolja kontrola nad odazivom ispitanika u drugom mjerenju. Ispitanici su na početku istraživanja usmeno upoznati sa svrhom istraživanja, postupkom provedbe istraživanja te načinom zaštite, čuvanja i obrade podataka. Objašnjen im je i način ispunjavanja upitnika. Ispitanici su također dobili Pismo za ispitanike u kojem je naveden opis istraživanja te svi bitni podaci vezani uz sudjelovanje u istraživanju. U Pismu za ispitanike je bio naveden i kontakt istraživačice te kontakt Etičkog povjerenstva, za moguće prigovore. Nakon što su dali svoju pisanu suglasnost za sudjelovanje u istraživanju, ispitanici su pristupili ispunjavanju upitnika.

Na samom početku istraživanja od ispitanika se tražilo da upišu lozinku koja bi osigurala spajanje upitnika iz prvog kruga mjerenja s upitnicima iz drugog kruga mjerenja. Lozinka se sastojala od podataka poznatih samo ispitaniku. Uključivala je prva dva slova imena majke,

zadnja dva slova imena oca, dan vlastitog rođenja i zadnje dvije znamenke broja mobilnog telefona. Nakon unosa podataka u bazu i spajanja podataka iz prvog i drugog mjerenja, lozinke su izbrisane iz baze podataka. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno, a ispitanici su u svakom trenutku mogli odustati od ispitivanja. Na početku upitnika, od ispitanika se tražilo da odgovore na nekoliko demografskih pitanja (spol, dob i sl.) te nekoliko pitanja koja su konstruirana kako bi se procijenila uspješnost na studiju. Korišteni su i upitnici za procjenu dominacije i ugleda, socijalne anksioznosti, doživljavanja te ekspresije ponosa, straha od pozitivne evaluacije i socijalnog ranga. U drugom dijelu istraživanja primijenjeni su jednaki upitnici uz dodatno pitanje vezano uz upis prikupljenih ECTS bodova tijekom prve godine studija. Za ispunjavanje upitnika studentima je trebalo između 10 i 40 minuta. Na vrijeme ispunjavanja upitnika utjecalo je to koliko su studenti bili fokusirani na popunjavanje. Unatoč prisutnosti istraživačice koja je pokušavala motivirati studente da uklone distrakcije, neki studenti su tijekom ispunjavanja upitnika koristili mobitel i/ili razgovarali s kolegama što je znatno produžilo vrijeme ispunjavanja. Primijećeno je i da neki studenti imaju problema s razumijevanjem pojedinih riječi u upitniku te da neki studenti izrazito polako čitaju što je značajno utjecalo na vrijeme ispunjavanja.

3.3. Instrumenti

U istraživanju su korišteni sljedeći instrumenti:

3.3.1. Procjena uspješnosti na studiju

U svrhu procjene uspješnosti na studiju, konstruiran je skup pitanja pomoću kojih studenti procjenjuju vlastitu akademsku uspješnost na studiju u usporedbi s drugim studentima. Pitanja korištena za procjenu uspješnosti na studiju prikazana su u Tablici 2.

Tablica 2

Pitanja korištena za procjenu uspješnosti na studiju

Pitanje	Ponuđeni odgovori
Kada bi trebalo posložiti sve studente na vašoj godini, na ljestvici od najneuspješnijeg do najuspješnijeg, gdje biste sebe svrstali?	1. Jedan/na od lošijih 2. U donjoj polovici, ali ne najgori/a 3. U sredini 4. U gornjoj polovici, ali ne najbolji/a 5. Jedan/na od najboljih
Koliko ste dobri u izvršavanju akademskih zadataka?	1. Loš/a 2. Ne baš dobar/a 3. Srednje 4. Prilično dobar/a 5. Odličan/na
Kakav uspjeh očekujete na fakultetu ove godine?	1. Loš 2. Ne baš dobar 3. Srednji 4. Prilično dobar 5. Odličan

Kako bi se provjerila opravdanost njihovog zbrajanja u jedinstvenu mjeru uspješnosti, provedene su analize pouzdanosti i faktorske strukture. Korelacijska matrica pokazala je umjerene do visoke korelacije među česticama (raspon $r = .50$ do $.61$, $p < .001$), što ukazuje na njihovu međusobnu povezanost. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) mjera podobnosti uzorkovanja iznosila je .70, što se smatra prihvatljivom vrijednošću za provedbu faktorske analize, dok je Bartlettov test sfericiteta bio statistički značajan ($\chi^2_{(3)} = 809.22$, $p < .001$), potvrđujući da su korelacije među česticama dovoljno visoke za faktorsku analizu.

Eksploratorna faktorska analiza s ekstrakcijom jednog faktora provedena je metodom minimalnih reziduala (minres) bez rotacije. Rezultati su pokazali visoka faktorska opterećenja svih čestica ($\lambda = .66$ do $.80$), pri čemu je ukupna objašnjena varijanca iznosila 55%. Komunaliteti čestica kretali su se od .43 do .64, što sugerira da čestice u zadovoljavajućoj mjeri objašnjavaju zajednički faktor.

Zatim je provedena konfirmatorna faktorska analiza (CFA) kako bi se dodatno testirala jednofaktorska struktura. Konfirmatorna faktorska analiza provedena je uz pomoć lavaan paketa (Rosseel, 2012) u R programskom jeziku (R Core Team, 2026). Korišten je robusni procjenitelj najveće vjerojatnosti (MLR) s obzirom na utvrđene povrede normalnosti podataka Mardia testom multivarijatne normalnosti ($p < .001$ za asimetriju i spljoštenost). Indeksi pristajanja iznose 1, što je očekivano kod modela s nula stupnjeva slobode kao što je slučaj s

modelom s jednim faktorom i tri indikatora (Kline, 2016). Standardizirana faktorska opterećenja bila su visoka i statistički značajna ($p < .001$), s rasponom od $\lambda = .66$ do $\lambda = .80$. Najviše opterećenje zabilježeno je za česticu 2 ($\lambda = .80$), dok je najniže opterećenje zabilježeno za česticu 3 ($\lambda = .66$). Koeficijenti determinacije pokazuju da čestice objašnjavaju između 43.4% i 63.5% varijance faktora, što potvrđuje njihovu zadovoljavajuću mjernu karakteristiku. Najveći doprinos objašnjenju faktora ima čestica 2 ($R^2 = .64$), dok najmanji doprinos ima čestica 3 ($R^2 = .43$).

Pouzdanost skale procijenjena na temelju CFA modela bila je zadovoljavajuća: i u prvom i u drugom mjerenju Cronbachov α iznosio je .78; McDonaldov ω i u prvom mjerenju i u drugom je iznosio .79; kompozitna pouzdanost (CR) u prvom mjerenju je iznosila .79, a u drugom mjerenju .78. Sve vrijednosti premašuju preporučeni kriterij od .70, što ukazuje na dobru pouzdanost mjere. Ovi rezultati u skladu su s preporukama za kratke skale (≥ 3 čestice) (Hair i sur., 2010). Prosječna izvučena varijanca (AVE) i u prvom i u drugom mjerenju iznosila je .55, što premašuje preporučeni kriterij od .50 i potvrđuje zadovoljavajuću konvergentnu valjanost (Fornell i Larcker, 1981).

Kako bi se provjerila stabilnost mjerenja akademske uspješnosti na studiju kroz vrijeme, provedena je longitudinalna konfirmatorna faktorska analiza na zajedničkom uzorku ispitanika koji su sudjelovali u oba mjerenja ($N = 316$). Model je uključivao korelacije reziduala istih čestica u dvije vremenske točke kako bi se kontrolirala specifična varijanca stabilna kroz vrijeme.

Rezultati su pokazali dobre indekse pristajanja longitudinalnog modela: komparativni indeks pristajanja (CFI) = .995, Tucker-Lewisov indeks pristajanja (TLI) = .985, korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije (RMSEA) = .043 (90% CI [.00, .10]), standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške (SRMR) = .023. Hi-kvadrat test nije bio statistički značajan ($\chi^2_{(5)} = 7.96$, $p = .159$), što ukazuje na dobro slaganje modela s podacima. Standardizirana faktorska opterećenja bila su visoka i statistički značajna ($p < .001$) u obje vremenske točke, s rasponom od $\lambda = .60$ do .76 na prvom, te $\lambda = .70$ do .82 na drugom mjerenju. Koeficijenti determinacije (R^2) kretali su se od .35 do .58 na prvom, odnosno .48 do .68 na drugom mjerenju, što potvrđuje dobre mjerne karakteristike čestica u obje vremenske točke. Test-retest korelacija faktora uspješnosti na studiju iznosila je $r = .64$ ($p < .001$), što ukazuje na umjerenu do visoku stabilnost konstrukta. Faktor objašnjava 40.8% zajedničke varijance kroz dvije vremenske točke.

Kako bi se testirala stabilnost faktorske strukture, uspoređen je osnovni model s modelom u kojem su faktorska opterećenja bila ograničena na jednaka kroz vrijeme (metrička invarijantnost). Rezultati su pokazali da se modeli ne razlikuju značajno ($\Delta\chi^2_{(2)} = 2.01, p = .379$), što potvrđuje metričku invarijantnost i stabilnost faktorske strukture kroz vrijeme.

Na temelju svih navedenih rezultata, tri čestice objedinjene su u jedinstvenu mjeru uspješnosti na studiju.

3.3.2. Upitnik dominacije i ugleda

Za potrebe ovog istraživanja na hrvatski je prevedena skala *Dominance and Prestige Questionnaire* (DPQ; Körner i sur., 2023) koja sadrži 6 čestica koje mjere samopoimanje dominantnosti (npr. „Neki me se ljudi boje.“*)* i 9 čestica koje mjere samopoimanje ugleda (npr. „*Zahvaljujući mojim ranijim postignućima, ja sam poštovana osoba.“*). Ovaj je upitnik nastao na temelju promjene Upitnika dominacije i ugleda autora Chenga i sur. (2010) koji također mjeri ove dvije dimenzije no za koji, prema nekim autorima, nije jasno ispituje li ponašanja, motive ili posjedovanje ugleda i dominacije. Ugled i dominacija kao dio koncepta o sebi mogu biti postignuti kroz znanje koje o sebi dobivamo kroz interakcije s drugima dok motivi prema ugledu i dominaciji manje ovise o interakcijama s drugima i zapravo odražavaju činjenicu da ugled ili dominaciju tek treba ostvariti (Suessenbach i sur., 2019). Körner i sur. (2023) stoga su osmislili upitnik kako bi mjerili ove dvije dimenzije kao dio koncepta o sebi tj. kao dio šire samopercepcije posjedovanja dominacije ili ugleda. Ispitanici daju svoje odgovore na Likertovoj skali od 1 do 7. Za potrebe ovog istraživanja upitnik je preveden s engleskog jezika metodom dvostrukog prijevoda. S obzirom na to da upitnik do sada nije primijenjen na hrvatskom uzorku, provedena je konfirmatorna faktorska analiza upitnika na podacima prikupljenim u prvom mjerenju ($N = 748$) kako bi se provjerila faktorska struktura upitnika na najvećem i najstabilnijem uzorku. Konfirmatorne faktorske analize provedene su na jednak način kao u prethodnom upitniku, a pristajanje modela procijenjeno je korištenjem χ^2 testa, CFI indeksa (Komparativni indeks pristajanja), TLI indeksa (Tucker-Lewisov indeks pristajanja), RMSEA vrijednosti (Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije) i SRMR vrijednosti (Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške) (Hu i Bentler, 1999; Kline, 2016). Prema preporučenim kriterijima, dobro pristajanje modela indicirano je vrijednostima CFI i TLI $\geq .95$, RMSEA $\leq .06$ te SRMR $\leq .08$, dok vrijednosti CFI i TLI $\geq .90$ te RMSEA $\leq .08$ upućuju na prihvatljivo pristajanje.

Testirana su četiri modela: (1) jednofaktorski model, (2) dvofaktorski model s koreliranim faktorima, (3) dvofaktorski model s ortogonalnim (nekoreliranim) faktorima te (4) hijerarhijski model s generalnim faktorom drugog reda. Pokazatelji pristajanja modela prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3

Pokazatelji pristajanja za jednofaktorski model (Model 1), dvofaktorski model s koreliranim faktorima (Model 2), dvofaktorski model s ortogonalnim (nekoreliranim) faktorima (Model 3) te hijerarhijski model s generalnim faktorom drugog reda (Model 4)

	Model 1	**Model 2**	**Model 3**	**Model 4**
χ^2	1740.66	846.33	979.48	846.33
df	90	89	90	88
p	< .001	< .001	< .001	< .001
CFI	.659	.844	.816	.844
TLI	.603	.816	.786	.813
RMSEA [90% CI]	.158 [.151, .164]	.107 [.101, .114]	.116 [.109, .122]	.108 [.101, .115]
SRMR	.124	.073	.159	.073
AIC	37868	36976	37107	36978
BIC	38006	37118	37245	37125
α (faktor 1, faktor 2)	.88	.89, .82	.89, .82	.89, .82
ω (faktor 1, faktor 2)	.88	.89, .83	.89, .83	.89, .83
AVE (faktor 1, faktor 2)	.35	.48, .46	.48, .46	.48, .46

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij; α = Cronbachov koeficijent pouzdanosti; *ω* = McDonaldov koeficijent pouzdanosti; AVE = prosječna izvučena varijanca

Rezultati pokazuju da jednofaktorski model pokazuje nezadovoljavajuće pristajanje podacima (CFI = .659, RMSEA = .158). Dvofaktorski model s koreliranim faktorima pokazuje najbolje pristajanje prema svim pokazateljima (CFI = .844, TLI = .816, RMSEA = .107, SRMR = .073) te najniže vrijednosti AIC i BIC kriterija. Dvofaktorski model s ortogonalnim faktorima pokazuje lošije pristajanje u odnosu na model s koreliranim faktorima (ΔCFI = -.028), dok hijerarhijski model ne pokazuje značajno bolje pristajanje u odnosu na dvofaktorski model s

koreliranim faktorima ($\Delta\chi^2$ = 0.001, p = .972). Na temelju navedenog, kao najbolji model odabran je dvofaktorski model s koreliranim faktorima (Model 2).

Standardizirana faktorska opterećenja modela s dva faktora prikazana su u Tablici 4, a grafički prikaz na Slici 4. Sva standardizirana faktorska opterećenja su statistički značajna (p < .001), u rasponu od .51 do .81. Za faktor Ugled, opterećenja su u rasponu od .56 do .81, pri čemu čestice 10 (*„Zahvaljujući mojim ranijim postignućima ja sam poštovana osoba.“*) i 11 (*„Drugi ljudi su svjesni mojih postignuća.“*) pokazuju najjača opterećenja (.81, .79), a čestica 1 („*Ljudi s kojima se družim poštuju me i dive mi se.“*) (.56) najslabije opterećenje. Za faktor Dominacije, opterećenja su bila u rasponu od .51 do .78, pri čemu su čestice 9 *(„Drugi izbjegavaju sukobe sa mnom jer znaju da ću ionako pobijediti.“*) i 7 („*Neki me se ljudi boje.*“) (.78, .72) pokazale najjača opterećenja, a čestica 12 („*U grupnim zadacima namećem svoju volju bez da uzimam u obzir mišljenja drugih kolega.“)* (.51) najslabije opterećenje. Vrijednosti R^2 na razini čestica pokazale su da faktori objašnjavaju između 26% i 66% varijance pojedinih čestica.

Tablica 4

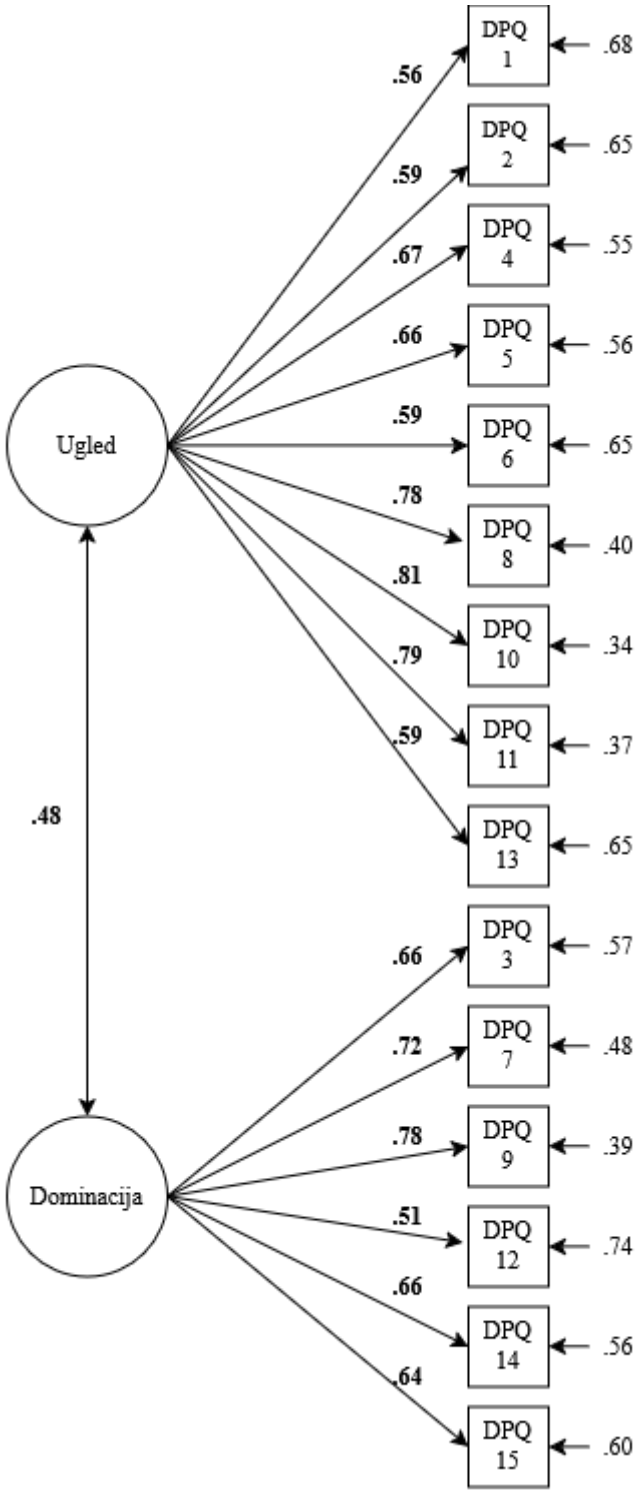
Standardizirana faktorska opterećenja, standardne pogreške i vrijednosti R^2 za dvofaktorski model Ugleda i Dominacije

Faktor	Čestica	Opterećenje	*SE*	*p*	R^2
Ugled	DPQ 1	.56	.03	< .001	.32
	DPQ 2	.59	.03	< .001	.35
	DPQ 4	.67	.03	< .001	.45
	DPQ 5	.66	.03	< .001	.44
	DPQ 6	.59	.03	< .001	.35
	DPQ 8	.78	.02	< .001	.60
	DPQ 10	.81	.02	< .001	.66
	DPQ 11	.79	.02	< .001	.63
	DPQ 13	.59	.03	< .001	.35
Dominacija	DPQ 3	.66	.03	< .001	.43
	DPQ 7	.72	.03	< .001	.52
	DPQ 9	.78	.03	< .001	.61
	DPQ 12	.51	.04	< .001	.26
	DPQ 14	.67	.04	< .001	.44
	DPQ 15	.64	.05	< .001	.40

Napomena. N = 748. Sva opterećenja su standardizirana. *SE* = standardna pogreška.

Slika 4

Grafički prikaz dvofaktorske strukture Upitnika dominacije i ugleda

Oba faktora pokazuju prihvatljivu do dobru pouzdanost. Ugled: prvo mjerenje: α = .89, ω = .89, CR = .88; drugo mjerenje: α = .87, ω = .89, CR = .87. Dominacija: prvo mjerenje: α = .82, ω = .83, CR = .82; drugo mjerenje: α = .83, ω = .84, CR = .84. Svi koeficijenti pouzdanosti premašuju preporučeni prag od .70 (Nunnally i Bernstein, 1994). Međutim, prosječna ekstrahirana varijanca (AVE) je ispod preporučenog praga od .50 za oba faktora (prvo mjerenje: Ugled AVE = .46; Dominacija AVE = .44; drugo mjerenje: Ugled AVE = .45; Dominacija AVE = .49), što ukazuje na to da čestice objašnjavaju manje od polovice varijance unaprijed određenih latentnih konstrukata i donekle narušenu konvergentnu valjanost.

Diskriminantna valjanost procijenjena je korištenjem Fornell-Larckerovog kriterija (Fornell i Larcker, 1981) i HTMT omjera (HTMT; Henseler i sur., 2015). Korelacija između Ugleda i Dominacije je umjerena, $r = .48$ ($r^2 = .23$). AVE za Ugled (.46) i Dominaciju (.44) veći su od kvadrirane korelacije (.23), što zadovoljava Fornell-Larckerov kriterij za utvrđivanje diskriminantne valjanosti. HTMT omjer je .46 (ispod preporučene gornje granice od .85), što pruža dodatne dokaze diskriminantne valjanosti između dva faktora.

U Tablici P.1. u Prilogu 1 prikazani su indeksi modifikacije. Najveći indeksi modifikacije upućuju na korelirane pogreške unutar istog faktora između čestica 1 i 2 (MI = 142.79), 7 i 15 (MI = 101.050) što može ukazivati na redundantnost čestica. Prisutna su i unakrsna opterećenja, pri čemu čestica 9 („*Drugi izbjegavaju sukobe sa mnom jer znaju da ću ionako pobijediti*.“) (MI = 27.20) i čestica 15 („*Zastrašujem druge ljude.“)* (MI = 28.02) opterećuju Ugled što ukazuje na to da neke čestice mjere oba konstrukta.

Provjerena je mjerna invarijantnost odabranog dvofaktorskog modela među spolovima. Testirani su konfiguralni, metrički, skalarni i strogi model invarijantnosti (Chen, 2007). Rezultati su prikazani u Tablici 5. Konfiguralni model pokazao je prihvatljivo pristajanje podacima (CFI = .842, RMSEA = .108), potvrđujući istu faktorsku strukturu u obje skupine. Metrička invarijantnost, koja podrazumijeva jednaka faktorska opterećenja među skupinama, bila je zadovoljena (ΔCFI = .006, što je ispod preporučenog kriterija od .010 (Chen, 2007)). Međutim, skalarna invarijantnost nije potvrđena (ΔCFI = .024, što premašuje preporučeni kriterij od .010). Ovaj nalaz upućuje na to da se intercepti čestica značajno razlikuju među spolovima, što znači da usporedba prosjeka faktora između muškaraca i žena nije opravdana. Stroga invarijantnost, koja podrazumijeva jednake rezidualne varijance, bila je zadovoljena (ΔCFI = .009). Rezultati upućuju na to da se korelacije i regresijski koeficijenti mogu uspoređivati među spolovima, ali ne i prosjeci faktora.

Tablica 5

Pokazatelji pristajanja za testiranje mjerne invarijantnosti među spolovima

Model	χ^2	*df*	CFI	RMSEA	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA
Konfiguralna	935.63	178	.842	.108	.072	-	-
Metrička	978.87	191	.836	.106	.080	.006	.002
Skalarna	1108.27	204	.812	.110	.085	.024	-.004
Stroga	1167.70	219	.803	.109	.093	.009	.001

Napomena. ΔCFI i ΔRMSEA = promjena u odnosu na prethodni, manje restriktivni model.

Na zajedničkom uzorku ispitanika koji su sudjelovali u oba mjerenja ($N = 316$) testirana je mjerna invarijantnost dvofaktorskog modela između dvije vremenske točke (prvo i drugo mjerenje). Testirani su konfiguralni, metrički, skalarni i strogi model invarijantnosti (Chen, 2007). Rezultati su prikazani u Tablici 6, a testovi razlike u Tablici 7.

Tablica 6

Pokazatelji pristajanja za testiranje longitudinalne mjerne invarijantnosti

Model	χ^2	*df*	CFI	RMSEA	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA	AIC	BIC
Konfiguralni	982.12	384	.875	.071	.070	-	-	29306	29720
Metrički	1000.10	397	.874	.070	.073	.001	.001	29298	29664
Skalarni	1036.33	412	.869	.070	.075	.004	.000	29304	29614
Strogi	1083.05	427	.863	.070	.075	.007	-.000	29321	29575

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij.

Tablica 7

Hi-kvadrat testovi razlike za longitudinalnu mjernu invarijantnost

Usporedba	$\Delta\chi^2$	Δ*df*	*p*	ΔCFI	ΔRMSEA
Konfiguralni naspram Metrički	15.57	13	.273	.001	.001
Metrički naspram Skalarni	36.27	15	.002	.004	.000
Skalarni naspram Strogi	32.97	15	.005	.007	-.000

Konfiguralni model, koji pretpostavlja istu faktorsku strukturu u obje vremenske točke, pokazao je prihvatljivo pristajanje podacima (CFI = .875, RMSEA = .071, SRMR = .070). Metrička invarijantnost, koja podrazumijeva jednaka faktorska opterećenja kroz vrijeme, bila je zadovoljena (ΔCFI = .001, ΔRMSEA = .001, p = .273). Ovaj nalaz potvrđuje da čestice imaju isto značenje u obje vremenske točke. Skalarna invarijantnost, koja podrazumijeva jednake odsječke kroz vrijeme, također je bila zadovoljena (ΔCFI = .004, ΔRMSEA = .000). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2$ = 36.27, Δdf = 15, p = .002), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .004) ne premašuje preporučeni kriterij od .010 (Chen, 2007). Stoga zaključujemo da je skalarna invarijantnost potvrđena. Stroga invarijantnost, koja podrazumijeva jednake rezidualne varijance kroz vrijeme, također je bila zadovoljena (ΔCFI = .007, ΔRMSEA = -.000). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2$ = 32.97, Δdf = 15, p = .005), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .007) ne premašuje preporučeni kriterij od .010. Na temelju navedenog, potpuna mjerna invarijantnost (do skalarne i stroge) je potvrđena kroz vrijeme. Ovaj nalaz opravdava usporedbu prosjeka faktora između dvije vremenske točke.

Ako se uzme u obzir da su sva faktorska opterećenja umjerena do visoka i statistički značajna, da su koeficijenti pouzdanosti dobri, diskriminantna valjanost je podržana te da rezultati pokazuju zadovoljavajuću stabilnost upitnika u oba mjerenja, bez značajnih promjena u mjernoj strukturi, postojeća struktura upitnika može se koristiti u daljnjim analizama. Buduće revizije upitnika trebale bi razmotriti uklanjanje problematičnih čestica s niskim faktorskim opterećenjima (npr. čestice 12: *„U grupnim zadacima namećem svoju volju bez da uzimam u obzir mišljenja drugih kolega.“*), dodavanje koreliranih pogrešaka između semantički sličnih čestica i evaluaciju formulacije čestica 9 i 15 koje pokazuju unakrsno opterećenje (*„Drugi izbjegavaju sukobe sa mnom jer znaju da ću ionako pobijediti.“; „Zastrašujem druge ljude.“)*. Potrebno je razmotriti i potencijalno povećanje broja čestica za faktor Dominacije.

3.3.3. Ljestvica anksioznosti u socijalnim interakcijama i Upitnik socijalne fobije

Ljestvica anksioznosti u socijalnim interakcijama (SIAS; Mattick i Clarke, 1998) i Upitnik socijalne fobije (SPS; Mattick i Clarke, 1998) koriste se za procjenu dva tipa socijalnih strahova te svaka sadrži po 20 čestica (npr. *„Teško mi je razgovarati s drugim ljudima“* (SIAS) ili *„Osjećam se neugodno i napeto kad me drugi ljudi gledaju“* (SPS)). Odgovori se daju na ljestvici Likertovog tipa, od 0 do 4. Faktorska struktura ovih upitnika je ranije provjerena na hrvatskom uzorku te je utvrđeno postojanje jednog faktora u svakom od upitnika koji se odnose na strah od socijalnih interakcija i strah od procjene drugih ljudi (Juretić, 2018). Novija

istraživanja upozoravaju na oprez kod odvojene upotrebe rezultata na svakoj pojedinačnoj ljestvici te daju preporuke o korištenju općeg faktora socijalne anksioznosti za istraživanja na općoj populaciji, koji se dobiva zbrajanjem rezultata na obje ljestvice (Gomez i Watson, 2017). U našem uzorku, korelacija ove dvije ljestvice je iznosila $r = .756$, $p < .001$.

Kako bi se provjerilo jesu li SIAS i SPS opravdano tretirati kao jedinstvenu mjeru socijalne anksioznosti ili kao dvije različite dimenzije, procijenjena su tri konkurentska modela putem konfirmatorne faktorske analize (CFA): (1) jednofaktorski model, u kojem su sve čestice SIAS-a i SPS-a zasićene jednim zajedničkim faktorom socijalne anksioznosti; (2) dvofaktorski model s koreliranim faktorima i (3) bifaktorski model, u kojem sve čestice zasićuju jedan opći faktor socijalne anksioznosti, uz dva ortogonalna specifična faktora (specifični faktor SIAS-a i specifični faktor SPS-a).

Rezultati pokazuju da se pristajanje modela sustavno poboljšava s porastom složenosti modela. Jednofaktorski model pokazuje najslabije pristajanje podacima (CFI = .792; TLI = .780; RMSEA = .073; SRMR = .058; AIC = 80034.15; BIC = 80402.57), pri čemu su CFI i TLI ispod kriterija prihvatljivog pristajanja (≥ .90). Dvofaktorski model pokazuje bolje prilagođavanje (CFI = .851; TLI = .843; RMSEA = .062; SRMR = .048; AIC = 79210.42; BIC = 79583.45), što upućuje na to da SIAS i SPS nisu potpuno jednodimenzionalne mjere te da dijele značajan dio varijance. Bifaktorski model pokazuje najbolje prilagođavanje u usporedbi s drugim modelima (CFI = .889; TLI = .876; RMSEA = .055; SRMR = .041; AIC = 78723.57; BIC = 79280.81), pri čemu su i informacijski kriteriji (AIC i BIC) najniži, što ga čini preferiranim modelom.

Prema rezultatima vidljivo je da podaci ne podržavaju tretiranje SIAS-a i SPS-a kao jedinstvene jednodimenzionalne mjere kao što je preporuka prethodnih istraživanja. Stoga je za daljnje analize planirano korištenje bifaktorskog modela s izvedenim faktorskim rezultatom na općem faktoru socijalne anksioznosti, koji se koristi kao jedinstvena mjera socijalne anksioznosti u daljnjim analizama.

Za provjeru spolne invarijantnosti bifaktorskog modela socijalne anksioznosti na rezultatima iz prvog mjerenja ($N = 748$) provedena je analiza konfiguralne, metričke i skalarne invarijantnosti. Konfiguralni model pokazao je prihvatljivo prilagođavanje (CFI = .863, RMSEA = .060, SRMR = .048). Uvođenjem ograničenja jednakih faktorskih opterećenja (metrička invarijantnost) prilagođavanje se nije značajno pogoršalo (CFI = .860; RMSEA = .059; SRMR = .061; ΔCFI = .003; ΔRMSEA = .001; ΔSRMR = .013), čime je metrička

invarijantnost potvrđena. To upućuje na to da SIAS i SPS mjere iste latentne konstrukte na isti način kod muškaraca i žena te da su korelacije i regresijski koeficijenti usporedivi između skupina.

Uvođenjem dodatnog ograničenja jednakih odsječaka (skalarna invarijantnost) došlo je do pogoršanja prilagođavanja (CFI = .848; RMSEA = .060; SRMR = .063; ΔCFI = .012; ΔRMSEA = .001; ΔSRMR = .002). Budući da ΔCFI prelazi konvencionalni kriterij od .010, skalarna invarijantnost nije u potpunosti potvrđena. Međutim, ΔRMSEA i ΔSRMR ostaju unutar prihvatljivih granica, što upućuje na to da je pogoršanje pristajanja podacima ograničeno na pojedine čestice. Analizom score testa (lavTestScore) identificirane su čestice s najvećim razlikama u odsječcima. Najveća razlika u odsječcima pronađena je za česticu SIAS 1: „*Postanem nervozan/na kada treba razgovarati s osobom od autoriteta (profesor, šef.)"* ($\chi^2(1) = 40.27$, $p < .001$), dok su sljedeće najveće razlike pronađene za čestice SPS 6: „*Osjećam se nelagodno kad moram ući u prostoriju u kojoj drugi ljudi već sjede."* ($\chi^2(1) = 15.50$, $p < .001$) i SIAS 17: „*Kada govorim, bojim se da ću reći nešto neumjesno*." ($\chi^2(1) = 14.22$, $p < .001$). To upućuje na to da se muškarci i žene sustavno razlikuju u načinu odgovaranja na te čestice pri istoj razini socijalne anksioznosti. Slijedom navedenog, za usporedbu latentnih sredina između spolova bilo bi potrebno primijeniti oslobađanje odsječka za te čestice.

Iako je u prethodnim analizama bifaktorski model pokazao najbolje pristajanje podacima, prilikom testiranja longitudinalne invarijantnosti pokazalo se da su specifični faktori SIAS-a i SPS-a statistički neznačajni (varijance .018 – .076; p = .32 – .66), a model je bio numerički nestabilan (upozorenje o nepozitivno definiranoj vcov matrici). Stoga je odlučeno za daljnje analize ipak koristiti jednofaktorski model u kojem sve čestice SIAS-a i SPS-a zasićuju jedan zajednički faktor socijalne anksioznosti. Ovaj model pokazao je stabilne procjene i omogućio valjano testiranje longitudinalne mjerne invarijantnosti.

Za provjeru longitudinalne mjerne invarijantnosti jednofaktorskog modela socijalne anksioznosti provedena je analiza konfiguralne, metričke i skalarne invarijantnosti. Konfiguralni model pokazao je prihvatljivo pristajanje (CFI = .810, RMSEA = .054, SRMR = .060), pri čemu je CFI niži od konvencionalnog kriterija od .90, što je očekivano kod longitudinalnih modela s velikim brojem indikatora i auto-korelacijama reziduala; RMSEA i SRMR, koji su pouzdaniji pokazatelji u takvim modelima, bili su unutar prihvatljivih granica.

Uvođenjem ograničenja jednakih faktorskih opterećenja između prvog i drugog mjerenja (metrička invarijantnost) pristajanje modela podacima se nije pogoršalo (CFI = .810,

RMSEA = .053, SRMR = .063, ΔCFI = .000, ΔRMSEA = − .001, ΔSRMR = .003), čime je metrička invarijantnost u potpunosti potvrđena.

Uvođenjem dodatnog ograničenja jednakih odsječaka (skalarna invarijantnost) pristajanje modela podacima se također nije značajno pogoršalo (CFI = .805, RMSEA = .054, SRMR = .065, ΔCFI = .005, ΔRMSEA = .001, ΔSRMR = .002). Budući da su sve vrijednosti ΔCFI bile ispod konvencionalnog kriterija od .010, a ΔRMSEA i ΔSRMR unutar prihvatljivih granica, zaključeno je da je jednofaktorski model socijalne anksioznosti invarijantan kroz vrijeme do skalarne razine. Ovaj nalaz opravdava korištenje faktorskih rezultata iz invarijantnog modela kao jedinstvene mjere socijalne anksioznosti u oba vala te omogućuje valjanu usporedbu latentnih sredina i analizu promjene između dva mjerenja. Dobiveni faktorski rezultati zatim su linearno transformirani u T-skalu (M = 50, *SD* = 10) radi lakše interpretacije. Budući da je skalarna invarijantnost zadovoljena, T-vrijednosti su usporedive između mjerenja.

3.3.4. Skala socijalne usporedbe

Skala socijalne usporedbe (SCS; Allan i Gilbert, 1995) mjeri subjektivnu procjenu socijalnog ranga i vrijednosti u usporedbi s drugima. Temelji se na evolucijskoj psihologiji i vezana je uz socijalnu hijerarhiju i pripadnost društvenoj skupini. Upitnik uključuje 11 tvrdnji sa suprotnostima na kojima se ispitanici procjenjuju u usporedbi s drugima na Likertovoj skali od 10 razina (npr. inferiorno – superiorno; nekompetentno – kompetentno).

Autori skale navode postojanje tri faktora u upitniku: faktor socijalnog ranga, faktor socijalne atraktivnosti i faktor socijalnog prihvaćanja (Allan i Gilbert, 1995). Za potrebe našeg istraživanja upitnik je preveden s engleskog jezika metodom dvostrukog prijevoda.

Provedena je konfirmatorna faktorska analiza na podacima prikupljenim u prvom mjerenju (*N* = 748) kako bi se provjerila faktorska struktura upitnika na najvećem i najstabilnijem uzorku. Testirano je pet modelskih rješenja: (1) jednofaktorski model, (2) trofaktorski model s koreliranim faktorima (teorijski model), (3) trofaktorski model s ortogonalnim (nekoreliranim) faktorima, (4) hijerarhijski model s generalnim faktorom drugog reda te (5) dvofaktorski model s koreliranim faktorima. Procjena modela provedena je korištenjem metode maksimalne vjerodostojnosti s robusnim standardnim pogreškama (MLR). Pokazatelji pristajanja modela prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8

Pokazatelji pristajanja konkurentnih mjernih modela

Model	χ^2	*df*	*p*	CFI	TLI	RMSEA [90% CI]	SRMR	AIC	BIC
Model 1 (1 faktor)	594.01	44	< .001	.862	.827	.130 [.12, .14]	.074	31895	31997
Model 2 (3 faktora, korelirani)	326.56	41	< .001	.928	.904	.097 [.09, .11]	.052	31634	31749
Model 3 (3 faktora, ortogonalni)	1373.00	44	< .001	.666	.583	.202 [.19, .21]	.329	32674	32775
Model 4 (Hijerarhijski)	326.56	41	< .001	.928	.904	.097 [.09, .11]	.052	31634	31749
Model 5 (2 faktora)	454.374	43	< .001	.897	.868	.114 [.10, .12]	.062	31757	31863

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij

Jednofaktorski model pokazao je nezadovoljavajuće pristajanje podacima (CFI = .862, RMSEA = .130), što sugerira da upitnik ne mjeri jedinstveni konstrukt. Trofaktorski model s koreliranim faktorima pokazao je najbolje pristajanje prema svim pokazateljima (CFI = .928, TLI = .904, RMSEA = .097, SRMR = .052) te najniže vrijednosti AIC i BIC kriterija. Hi-kvadrat test razlike potvrdio je da trofaktorski model značajno bolje pristaje podacima u odnosu na jednofaktorski model ($\Delta\chi^2 = 163.14$, $\Delta df = 3$, $p < .001$; ΔCFI = .066).

Trofaktorski model s ortogonalnim faktorima pokazao je izrazito loše pristajanje (CFI = .666, RMSEA = .202), što potvrđuje da su faktori značajno međusobno povezani te se ne mogu tretirati kao nezavisni konstrukti. Hijerarhijski model nije pokazao značajno bolje pristajanje u odnosu na trofaktorski model s koreliranim faktorima ($\Delta\chi^2 \approx 0.00$, $p = 1.000$), što sugerira da generalni faktor drugog reda ne objašnjava podatke bolje od jednostavne korelacije tri faktora.

Na temelju navedenog, kao najbolji model odabran je trofaktorski model s koreliranim faktorima (Model 2), čime je potvrđena teorijski pretpostavljena trofaktorska struktura upitnika.

Standardizirana faktorska opterećenja prikazana su u Tablici 9, a grafički prikaz na Slici 5. Standardizirana faktorska opterećenja su u rasponu od .51 do .85 i statistički značajna. Najviša opterećenja zabilježena su za česticu 4 (neprihvaćeno – prihvaćeno) (λ = .851), dok je najniže opterećenje zabilježeno za česticu 5 (različito – slično) (λ = .507). Vrijednosti R^2 na razini čestica pokazale su da faktori objašnjavaju između 26% i 72% varijance pojedinačnih čestica.

Tablica 9

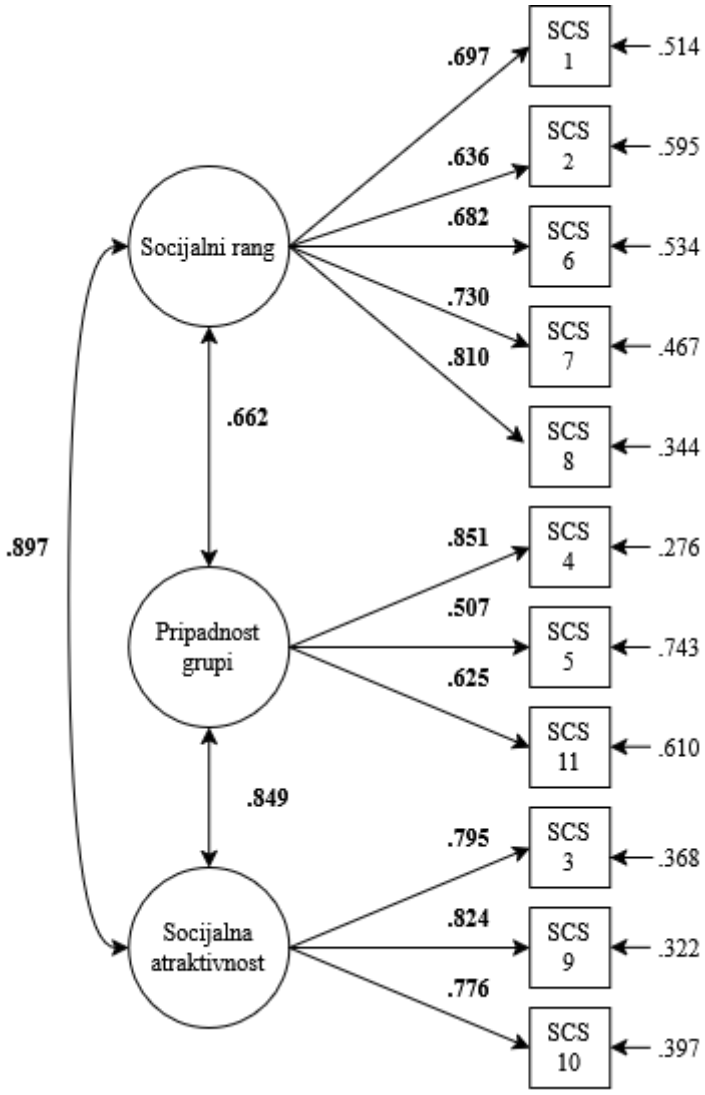
Standardizirana faktorska opterećenja, standardne pogreške i vrijednosti R^2 za trofaktorski model Skale socijalne usporedbe

Faktor	Čestica	Standardizirano opterećenje	*SE*	p	R^2
Socijalni rang	SCS 1	.70	.03	< .001	.48
	SCS 2	.64	.03	< .001	.41
	SCS 6	.68	.02	< .001	.47
	SCS 7	.73	.03	< .001	.53
	SCS 8	.81	.02	< .001	.66
Pripadnost grupi	SCS 4	.85	.03	< .001	.72
	SCS 5	.51	.04	< .001	.26
	SCS 11	.63	.04	< .001	.39
Socijalna atraktivnost	SCS 3	.80	.02	< .001	.63
	SCS 9	.82	.02	< .001	.68
	SCS 10	.78	.02	< .001	.60

Napomena. $N = 748$. Sva opterećenja su standardizirana. *SE* = standardna pogreška.

Slika 5

Grafički prikaz trofaktorske strukture Skale socijalne usporedbe

Unutarnja konzistencija procijenjena je korištenjem Cronbachovog alpha koeficijenta (α), McDonaldovog omega koeficijenta (ω) i kompozitne pouzdanosti (CR). Faktor socijalnog ranga pokazao je dobru pouzdanost (prvo mjerenje: α = .84, ω = .84, CR = .84; drugo mjerenje α = .87, ω = .87, CR = .86), kao i faktor socijalne atraktivnosti (prvo mjerenje: α = .84, ω = .84, CR = .84; drugo mjerenje: α = .77, ω = .75, CR = .73) dok je faktor pripadnosti grupi pokazao prihvatljivu pouzdanost (prvo mjerenje α = .82, ω = .73, CR = .71; drugo mjerenje α = .88, ω = .88, CR = .88). Prosječna ekstrahirana varijanca (AVE) za faktor socijalnog ranga u prvom mjerenju iznosila je .51, a u drugom .58 što je iznad preporučenog praga od .50, te upućuje na

dobru konvergentnu valjanost (Fornell i Larcker, 1981). Za faktor pripadnosti grupi, AVE u prvom mjerenju je iznosio .46, a u drugom mjerenju .51 što upućuje na prihvatljivu konvergentnu valjanost. Za faktor socijalne atraktivnosti, AVE u prvom mjerenju je iznosio .64, a u drugom .71 što je iznad preporučenog praga od .50, te upućuje na dobru konvergentnu valjanost.

Diskriminantna valjanost procijenjena je korištenjem Fornell-Larckerovog kriterija (Fornell i Larcker, 1981) i HTMT omjera (HTMT; Henseler i sur., 2015). Korelacija između socijalnog ranga i pripadnosti grupi bila je $r = .66$ ($r^2 = .44$); korelacija između socijalnog ranga i socijalne atraktivnosti bila je $r = .90$ ($r^2 = .81$), a korelacija između pripadnosti grupi i socijalne atraktivnosti $r = .85$ ($r^2 = .72$).

Prema Fornell-Larckerovom kriteriju, diskriminantna valjanost je uspostavljena kada je AVE veći od kvadrirane faktorske korelacije. U paru faktora socijalnog ranga i pripadnosti grupi, AVE za socijalni rang (.51) bio je veći od njihove kvadrirane korelacije (.44), kao i AVE za pripadnost grupi (.46). U paru faktora socijalnog ranga i socijalne atraktivnosti, AVE za socijalni rang (.51) i AVE za socijalnu atraktivnost (.64) nisu bili veći od njihove kvadrirane korelacije (.81). U paru faktora pripadnosti grupi i socijalne atraktivnosti, AVE za pripadnost grupi (.46) i AVE za socijalnu atraktivnost (.64) nisu bili veći od njihove kvadrirane korelacije (.72).

Prema konzervativnijem HTMT kriteriju (< .85; Henseler i sur., 2015), diskriminantna valjanost je uspostavljena za par faktora socijalni rang i pripadnost grupi (HTMT = .57) i par faktora pripadnost grupi i socijalna atraktivnost (HTMT = .79), ali nije zadovoljavajuća za par faktora socijalni rang i socijalnu atraktivnost (HTMT = .88).

Faktori socijalnog ranga i pripadnosti grupi pokazuju zadovoljavajuću diskriminantnu valjanost s obzirom na to da su oba kriterija zadovoljena (Fornell-Larcker i HTMT). Pripadnost grupi i socijalna atraktivnost pokazuju djelomično narušenu diskriminantnu valjanost: Fornell-Larcker kriterij nije zadovoljen ($r^2 = .72 >$ AVE F2 = .46), ali HTMT omjer od .79 je ispod kriterija .85. Socijalni rang i socijalna atraktivnost ne pokazuju diskriminantnu valjanost, korelacija među faktorima je izrazito visoka ($r = .90$, $r^2 = .81$), što je više od AVE vrijednosti za oba faktora. HTMT omjer od .88 premašuje preporučeni kriterij od .85.

U Tablici P.2. u Prilogu 2 prikazani su indeksi modifikacije. Indeks modifikacije pokazuje unakrsno opterećenje čestice 4 (*neprihvaćeno-prihvaćeno*) na faktor socijalne atraktivnosti (originalno pripada faktoru grupnog pripadanja) i na faktor socijalnog ranga.

Čestica 10 (*neatraktivno – atraktivno*) koja je originalno na faktoru socijalne atraktivnosti pokazuje unakrsno opterećenje na faktor grupnog pripadanja. Postoje korelirane pogreške između više parova čestica (npr. 5 i 11 te 8 i 10).

Testirana je mjerna invarijantnost trofaktorskog modela među spolovima. Testirani su konfiguralni, metrički, skalarni i strogi model invarijantnosti (Chen, 2007). Rezultati su prikazani u Tablici 10.

Tablica 10

Pokazatelji pristajanja za testiranje mjerne invarijantnosti među spolovima

Model	χ^2	*df*	CFI	RMSEA	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA	AIC	BIC
Konfiguralni	406.82	82	.917	.104	.051	-	-	31253	31584
Metrički	422.77	90	.915	.100	.057	.002	-.004	31253	31548
Skalarni	446.57	98	.911	.099	.060	.004	-.002	31261	31519
Strogi	479.71	109	.906	.096	.064	.006	-.002	31272	31479

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij

Konfiguralni model, koji pretpostavlja istu faktorsku strukturu u obje skupine, pokazao je dobro pristajanje podacima (CFI = .917, RMSEA = .104, SRMR = .051). Metrička invarijantnost, koja podrazumijeva jednaka faktorska opterećenja među skupinama, bila je zadovoljena (ΔCFI = .002, ΔRMSEA = -.004, p = .115). Ovaj nalaz upućuje na to da čestice imaju isto značenje za muškarce i žene. Skalarna invarijantnost, koja podrazumijeva jednake odsječke među skupinama, također je zadovoljena (ΔCFI = .004, ΔRMSEA = -.002). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2$ = 24.20, Δdf = 8, p < .005), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .004) ne premašuje preporučeni kriterij od .010 (Chen, 2007). Stoga zaključujemo da je skalarna invarijantnost potvrđena. Stroga invarijantnost, koja podrazumijeva jednake rezidualne varijance među skupinama, također je zadovoljena (ΔCFI = .006, ΔRMSEA = -.002). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2$ = 21.87, Δdf = 11, p < .05), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .006) ne premašuje preporučeni kriterij. Na temelju navedenog, potpuna mjerna invarijantnost (do skalarne i stroge) je potvrđena među spolovima.

Testirana je mjerna invarijantnost trofaktorskog modela i između dvije vremenske točke na zajedničkom uzorku ispitanika koji su sudjelovali u oba mjerenja (N = 316). Rezultati su prikazani u Tablici 11.

Konfiguralni model, koji pretpostavlja istu faktorsku strukturu u obje vremenske točke, pokazao je dobro pristajanje podacima (CFI = .912, RMSEA = .081, SRMR = .061). Metrička invarijantnost koja podrazumijeva jednaka faktorska opterećenja kroz vrijeme, bila je zadovoljena (ΔCFI = .001, ΔRMSEA = -.001, p = .163). Ovaj nalaz upućuje na to da čestice imaju isto značenje u obje vremenske točke. Skalarna invarijantnost, koja podrazumijeva jednake odsječke kroz vrijeme, također je bila zadovoljena (ΔCFI = .007, ΔRMSEA = .001). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2 = 43.19$, $\Delta df = 11$, $p < .001$), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .007) ne premašuje preporučeni kriterij, stoga zaključujemo da je skalarna invarijantnost potvrđena. Stroga invarijantnost, koja podrazumijeva jednake rezidualne varijance kroz vrijeme, također je bila zadovoljena (ΔCFI = .007, ΔRMSEA = -.001). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2 = 31.18$, $\Delta df = 11$, $p = .001$), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .007) ne premašuje preporučeni kriterij.

Na temelju navedenog, potpuna mjerna invarijantnost je potvrđena kroz vrijeme. Ovaj nalaz opravdava usporedbu faktora između dvije vremenske točke te testiranje promjena u prosječnim vrijednostima faktora tijekom vremena.

Tablica 11

Pokazatelji pristajanja za testiranje longitudinalne mjerne invarijantnosti

Model	χ^2	*df*	CFI	RMSEA	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA	AIC	BIC
Konfiguralni	559.66	183	.912	.081	.061	-	-	25631	25975
Metrički	571.89	191	.911	.080	.064	.001	-.001	25627	25941
Skalarni	612.86	202	.904	.081	.067	.007	.001	25646	25919
Strogi	655.16	213	.897	.082	.067	.007	-.001	25666	25898

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij

Unatoč narušenoj diskriminantnoj valjanosti (s faktorom socijalne atraktivnosti), faktor socijalnog ranga koji se planira koristiti u analizama pokazuje dobre psihometrijske karakteristike (visoka faktorska opterećenja, visoka pouzdanost, visoki postotak objašnjene varijance te visoka stabilnost kroz vrijeme). Zaključeno je da ga ne treba revidirati za potrebe istraživanja. U daljnjim istraživanjima ipak bi bilo korisno razmisliti o njegovom spajanju s faktorom socijalne atraktivnosti ili povećanju čestica koje mjere faktor socijalne atraktivnosti.

3.3.5. *Skala straha od pozitivne evaluacije*

Skala straha od pozitivne evaluacije (FPES; Weeks i sur., 2008a) namijenjena je mjerenju nelagode i anksioznosti koja je posljedica situacija u kojima osoba može dobiti pohvalu, kompliment ili pozitivnu evaluaciju od strane drugih. Sastoji se od 10 čestica (npr. „*Neugodno mi je pokazivati svoje talente pred drugima, čak i ako mislim da bi ih mogli impresionirati.“*) na koje ispitanici odgovaraju na skali Likertovog tipa od 10 stupnjeva (0 - uopće se ne odnosi na mene; 9 - jako se odnosi na mene). Čestice 5 i 10 su uključene u ispitivanje kako bi se utvrdila pristranost u odgovaranju te se one ne uključuju u računanje konačnog rezultata na upitniku. Od ispitanika se traži da na pitanja odgovore tako da zamisle da se u tvrdnjama pojam „drugi“ odnosi na osobe koje ne poznaju dobro tj. na osobe koje im nisu bliske. Jednofaktorska struktura originalne skale potvrđena je na hrvatskom uzorku (Đurasek, 2020).

Unutarnja konzistencija procijenjena je korištenjem Cronbachovog alpha koeficijenta (α), McDonaldovog omega koeficijenta (ω) i kompozitne pouzdanosti (CR). U prvom mjerenju: α = .84, ω = .85, CR = .85; drugo mjerenje α = .80, ω = .81, CR = .81. Prosječna ekstrahirana varijanca (AVE) u prvom mjerenju iznosila je .42, a u drugom .36 što je ispod preporučenog praga od .50, te upućuje na lošiju konvergentnu valjanost (Fornell i Larcker, 1981).

3.3.6. *Skala autentičnog i hubrističnog ponosa*

Skala autentičnog i hubrističnog ponosa (AHPS; Tracy i Robins, 2007b) mjeri dvije vrste ponosa te može mjeriti ponos kao stanje ili kao osobinu. U ovom istraživanju ponos je mjeren kao trenutno stanje. Autentični ponos doživljava se kao posljedica uspjeha koji se pripisuje internalnim, nestabilnim i kontrolabilnim uzrocima (npr. uspjeh kao posljedica truda). Hubristični ponos odnosi se na globalni pojam o sebi, a doživljava se nakon uspjeha koji se povezuje s internalnim, stabilnim i nekontrolabilnim uzrocima (npr. uspjeh kao posljedica talenta).

Ispitanici odgovaraju na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva (*uopće se ne odnosi na mene* do *u potpunosti se odnosi na mene*), procjenjujući kako se trenutno osjećaju (npr. za autentični ponos: *osjećam se produktivno, osjećam se ostvareno;* za hubristični ponos*: osjećam se egoistično, osjećam se oholo...)*. Upitnik je validiran na hrvatskom uzorku (Lukić, 2020), no kako je validirana samo skala autentičnog ponosa, napravljena je konfirmatorna faktorska analiza.

Testirana su tri konkurentna rješenja: (1) jednofaktorski model, (2) dvofaktorski model s koreliranim faktorima (teorijski model) te (3) dvofaktorski model s ortogonalnim (nekoreliranim) faktorima. Procjena modela provedena je korištenjem metode maksimalne vjerodostojnosti s robusnim standardnim pogreškama (MLR). Pokazatelji pristajanja modela prikazani su u Tablici 12.

Tablica 12

Pokazatelji pristajanja konkurentnih mjernih modela AHPS upitnika

Model	**χ^2**	***df***	**p**	**CFI**	**TLI**	**RMSEA [90% CI]**	**SRMR**	**AIC**	**BIC**
Model 1 (1 faktor)	1913.10	77	< .001	.643	.578	.179 [.17, .19]	.175	26349	26478
Model 2 (2 faktora, korelirani)	1102.40	76	< .001	.800	.761	.135 [.13, .14]	.162	25540	25674
Model 3 (2 faktora, ortogonalni)	1126.00	77	< .001	.796	.759	.136 [.13, .14]	.180	25561	25690

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij

Jednofaktorski model pokazao je nezadovoljavajuće pristajanje podacima (CFI = .643, RMSEA = .179, SRMR = .175), što sugerira da upitnik ne mjeri jedinstveni konstrukt. Dvofaktorski model s koreliranim faktorima pokazao je najbolje pristajanje prema svim pokazateljima (CFI = .800, TLI = .761, RMSEA = .135, SRMR = .162) te najniže vrijednosti AIC i BIC kriterija, što ukazuje na njegovu parsimoničnost. Hi-kvadrat test razlike potvrdio je da dvofaktorski model značajno bolje pristaje podacima u odnosu na jednofaktorski model ($\Delta\chi^2$ = 174.82, Δdf = 1, p < .001; ΔCFI = .157). Dvofaktorski model s ortogonalnim faktorima pokazao je nešto lošije pristajanje u odnosu na model s koreliranim faktorima (CFI = .796 naspram .800; AIC = 25561 naspram 25540), što sugerira da su faktori autentičnog i hubrističnog ponosa značajno povezani te se ne mogu tretirati kao potpuno nezavisni konstrukti.

Na temelju navedenog, kao najbolji model odabran je dvofaktorski model s koreliranim faktorima (Model 2), čime je potvrđena teorijski pretpostavljena dvofaktorska struktura AHPS upitnika (Tracy i Robins, 2007b).

Standardizirana faktorska opterećenja za odabrani model prikazana su u Tablici 13, a grafički prikaz na Slici 6. Standardizirana faktorska opterećenja bila su statistički značajna za sve čestice. Za faktor autentični ponos, opterećenja su bila u rasponu od .69 do .85, što ukazuje na jake do vrlo jake veze s latentnim faktorom. Najjače opterećenje imala je čestica 13: „*Osjećam se uspješno"* (.85), a najslabije čestica 9: „*Osjećam se produktivno"* (.69) i 5: „*Osjećam se samopouzdano"* (.68*)*. Za faktor hubristični ponos, opterećenja su varirala od .18 do .78, pri čemu je čestica 10: „*Osjećam se samozadovoljno"* pokazala izuzetno nisko opterećenje (.18, $p < .001$), što je ispod preporučenog praga od .40. Vrijednosti R^2 na razini čestica pokazale su da faktori objašnjavaju između 3% i 73% varijance pojedinačnih čestica, pri čemu čestica 10 („*Osjećam se samozadovoljno"*) objašnjava samo 3% varijance. Prema standardnim kriterijima (Hair i sur., 2010), opterećenja ispod .40 smatraju se nedovoljnima, a opterećenja ispod .30 upućuju na to da čestica ne pripada predviđenom faktoru.

Tablica 13

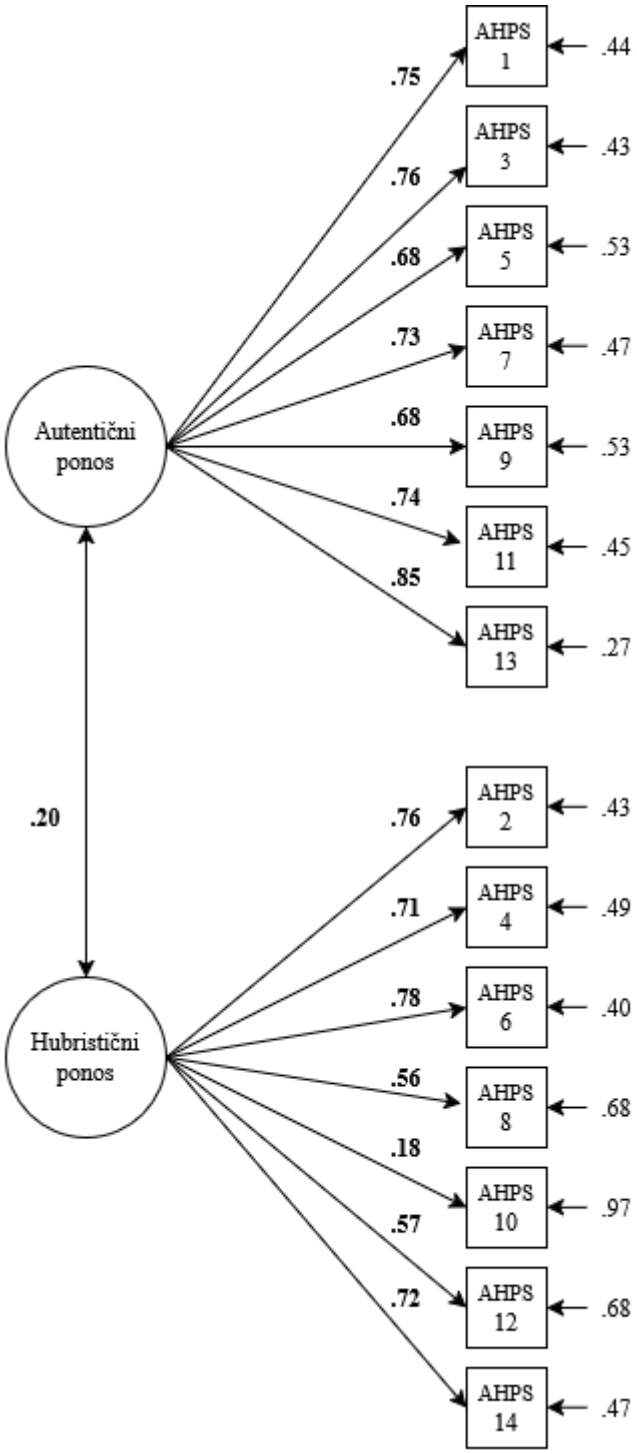
Standardizirana faktorska opterećenja, standardne pogreške i vrijednosti R^2 za dvofaktorski model Upitnika autentičnog i hubrističnog ponosa

Faktor	Čestica	Standardizirano opterećenje	*SE*	*p*	R^2
Autentični ponos	AHPS 1	.73	.02	< .001	.60
	AHPS 3	.74	.02	< .001	.57
	AHPS 5	.68	.02	< .001	.47
	AHPS 7	.75	.02	< .001	.53
	AHPS 9	.71	.02	< .001	.47
	AHPS 11	.78	.02	< .001	.55
	AHPS 13	.85	.02	< .001	.73
Hubristični ponos	AHPS 2	.76	.03	< .001	.57
	AHPS 4	.71	.03	< .001	.51
	AHPS 6	.78	.02	< .001	.61
	AHPS 8	.57	.04	< .001	.32
	AHPS 10	.18	.05	< .001	.03
	AHPS 12	.57	.04	< .001	.32
	AHPS 14	.73	.04	< .001	.53

Napomena. $N = 748$. Sva opterećenja su standardizirana. *SE* = standardna pogreška.

Slika 6

Grafički prikaz dvofaktorske strukture Skale autentičnog i hubrističnog ponosa

Unutarnja konzistencija procijenjena je korištenjem Cronbachovog alpha koeficijenta (α), McDonaldovog omega koeficijenta (ω) i kompozitne pouzdanosti (CR). Faktor autentičnog ponosa pokazao je odličnu pouzdanost (prvo mjerenje: α = .90, ω = .90, CR = .90; drugo

mjerenje: α = .90, ω = .92, CR = .90), dok je faktor hubrističnog ponosa pokazao prihvatljivu pouzdanost (prvo mjerenje: α = .78, ω = .82, CR = .82; drugo mjerenje: α = .78, ω = .79, CR = .78). Prosječna ekstrahirana varijanca (AVE) za faktor autentičnog ponosa iznosila je .56 u prvom mjerenju te .58 u drugom mjerenju što je iznad preporučenog praga od .50 te upućuje na dobru konvergentnu valjanost. Za faktor hubrističnog ponosa, AVE je iznosio .41 u prvom mjerenju te .38 u drugom mjerenju, što je ispod preporučenog praga i upućuje na to da čestice objašnjavaju manje od polovice varijance latentnog konstrukta.

Diskriminantna valjanost procijenjena je korištenjem Fornell-Larckerovog kriterija (Fornell i Larcker, 1981) i HTMT omjera (HTMT; Henseler i sur., 2015). Korelacija između autentičnog i hubrističnog ponosa bila je $r = .20$ ($r^2 = .04$). AVE za autentični ponos (.56) bio je veći od kvadrirane korelacije (.04), kao i AVE za hubristični ponos (.41). HTMT omjer bio je .39 (ispod preporučene gornje granice od .85), što može biti dodatni dokaz diskriminantne valjanosti.

U Tablici P.3. u Prilogu 3 prikazani su indeksi modifikacije. Indeks modifikacije za unakrsno opterećenje čestice 10 („*Osjećam se samozadovoljno"*) na faktor autentičnog ponosa iznosi 411.197, što je izuzetno visoka vrijednost i sugerira da ta čestica zapravo pripada faktoru autentičnog, a ne hubrističnog ponosa. Postoje korelirane pogreške između više parova čestica (npr. 11 i 10, 5 i 11) te dodatna unakrsna opterećenja. S obzirom na loše pristajanje modela, vrlo nisko opterećenje čestice 10 i velike indekse modifikacije, trenutni model zahtijeva značajnu reviziju u budućim istraživanjima.

Testirana je mjerna invarijantnost dvofaktorskog modela AHPS upitnika među spolovima. Testirani su konfiguralni, metrički, skalarni i strogi model invarijantnosti (Chen, 2007). Rezultati su prikazani u Tablici 14.

Tablica 14

Pokazatelji pristajanja za testiranje mjerne invarijantnosti među spolovima

Model	χ^2	*df*	CFI	RMSEA	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA	AIC	BIC
Konfiguralni	1230.50	152	.784	.139	.156	-	-	24965	25360
Metrički	1267.00	164	.779	.135	.160	.005	-.004	24977	25318
Skalarni	1323.10	176	.770	.133	.160	.009	-.002	25009	25295
Strogi	1472.50	190	.743	.136	.162	.027	.003	25131	25352

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij

Konfiguralni model, koji pretpostavlja istu faktorsku strukturu u obje skupine, pokazao je slabo pristajanje podacima (CFI = .784, RMSEA = .139, SRMR = .156). Metrička invarijantnost, koja podrazumijeva jednaka faktorska opterećenja među skupinama, bila je zadovoljena (ΔCFI = .005, ΔRMSEA = -.004). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2 = 28.14$, $\Delta df = 12$, $p = .005$), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .005) ne premašuje preporučeni kriterij. Ovaj nalaz upućuje na to da čestice imaju isto značenje za muškarce i žene. Skalarna invarijantnost, koja podrazumijeva jednake odsječke među skupinama, također je bila zadovoljena (ΔCFI = .009, ΔRMSEA = -.002). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2 = 52.60, \Delta df = 12, p < .001$), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .009) ne premašuje preporučeni kriterij. Stoga se zaključuje da je skalarna invarijantnost potvrđena. Stroga invarijantnost, koja podrazumijeva jednake rezidualne varijance među skupinama, nije bila zadovoljena (ΔCFI = .027, što premašuje preporučeni kriterij).

Na temelju navedenog, metrička i skalarna invarijantnost su potvrđene među spolovima, dok stroga invarijantnost nije. Ovaj nalaz nije nužno problematičan za usporedbe latentnih sredina, jer je skalarna invarijantnost dovoljna za takve usporedbe.

Testirana je i mjerna invarijantnost dvofaktorskog modela upitnika između dvije vremenske točke (V1 i V2). Testirani su konfiguralni, metrički, skalarni i strogi model invarijantnosti. Rezultati su prikazani u Tablici 15.

Tablica 15

Pokazatelji pristajanja za testiranje longitudinalne mjerne invarijantnosti

Model	χ^2	*df*	CFI	RMSEA	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA	AIC	BIC
Konfiguralni	1282.80	330	.812	.096	.152	-	-	20553	20943
Metrički	1303.50	342	.811	.095	.153	.002	-.001	20550	20894
Skalarni	1346.80	356	.805	.094	.153	.006	-.000	20565	20857
Strogi	1373.70	370	.802	.093	.153	.003	-.001	20564	20804

Napomena. CFI = Komparativni indeks pristajanja; TLI = Tucker-Lewisov indeks pristajanja; RMSEA = Korijen srednje kvadratne pogreške aproksimacije; CI = Interval pouzdanosti; SRMR = Standardizirani korijen srednje kvadratne rezidualne pogreške; AIC = Akaike informacijski kriterij; BIC = Bayesov informacijski kriterij

Konfiguralni model, koji pretpostavlja istu faktorsku strukturu u obje vremenske točke, pokazao je prihvatljivo pristajanje podacima (CFI = .812, RMSEA = .096, SRMR = .152). Metrička invarijantnost, koja podrazumijeva jednaka faktorska opterećenja kroz vrijeme, bila je zadovoljena (ΔCFI = .002, ΔRMSEA = -.001, p = .114). Ovaj nalaz potvrđuje da čestice imaju isto značenje u obje vremenske točke. Skalarna invarijantnost također je bila zadovoljena (ΔCFI = .006, ΔRMSEA = -.000). Iako je hi-kvadrat test razlike bio statistički značajan ($\Delta\chi^2$ = 43.40, Δdf = 14, p < .001), promjena u CFI pokazatelju (ΔCFI = .006) ne premašuje preporučeni kriterij te zaključujemo da je skalarna invarijantnost potvrđena. Stroga invarijantnost također je bila zadovoljena (ΔCFI = .003, ΔRMSEA = -.001, p = .171). Ovaj nalaz potvrđuje da je mjerna greška stabilna kroz vrijeme, što je posebno važno za pouzdanost longitudinalnih analiza. Na temelju navedenog, potpuna mjerna invarijantnost je potvrđena kroz vrijeme. Ovaj nalaz opravdava usporedbu faktora između dvije vremenske točke te testiranje promjena u prosječnim vrijednostima autentičnog i hubrističnog ponosa tijekom vremena.

Zaključeno je da faktor autentičnog ponosa (koji se sastoji od 7 čestica) koji se planira koristiti u analizama kao mjera autentičnog ponosa, pokazuje dobre psihometrijske karakteristike (visoka faktorska opterećenja, visoka pouzdanost, visoki postotak objašnjene varijance te dobra longitudinalna stabilnost) te ga ne treba revidirati za potrebe ovog istraživanja. Faktor hubrističnog ponosa bi nakon uklanjanja ili preformuliranja čestice 10 mogao pokazati bolje karakteristike.

3.3.7. *Upitnik ekspresije ponosa*

Upitnik ekspresije ponosa (PEQ; Cohen i Huppert, 2018) sastoji se od deset čestica te mjeri sklonost ekspresiji ponosa kod ispitanika. Ispitanici označavaju koliko ih čestice dobro opisuju (npr. „*Kad se osjećam ponosno, to i pokažem“; „Kad u nečemu uspijem, podijelim to s prijateljima“*) na skali od 1 (*uopće ne*) do 7 (*u potpunosti*). Jednofaktorska struktura je ranije potvrđena i na hrvatskom uzorku (Lukić, 2020).

Unutarnja konzistencija procijenjena je korištenjem Cronbachovog alpha koeficijenta (α), McDonaldovog omega koeficijenta (ω) i kompozitne pouzdanosti (CR). U prvom mjerenju: α = .84, ω = .87, CR = .87; drugo mjerenje α = .85, ω = .88, CR = .88. Prosječna ekstrahirana varijanca (AVE) u prvom mjerenju iznosila je .45, a u drugom .47 što je ispod preporučenog praga od .50, te upućuje na lošiju konvergentnu valjanost (Fornell i Larcker, 1981).

4. Rezultati

U podacima je bilo malo nedostajućih vrijednosti (0.86% u prvom mjerenju te 0.65% u drugom mjerenju) te smo one koje je bilo moguće (0.22% prvo mjerenje i 0.27% drugo mjerenje) nadomjestili koristeći se metodom multivarijatne imputacije (MICE - *Multivariate imputation by chained equations*). Ta metoda koristi posebno modeliranje nedostajućih vrijednosti pomoću ostalih varijabli. Za svaku varijablu postavlja zaseban regresijski model te ga prilagođava koristeći vrijednosti ostalih varijabli dok ne postigne zadovoljavajuću stabilnost. Tom metodom smijemo zamijeniti samo podatke koji nedostaju po slučaju te moramo imati dovoljno prisutnih vrijednosti. U našem slučaju, nadomjestili smo samo one nedostajuće vrijednosti kojih je bilo manje od 5% po ispitaniku i po varijabli.

Za obrade svih podataka korišten je programski jezik R (R Core Team, 2026), a specifični programski paketi korišteni u analizama navedeni su u Prilogu 4.

4.1. Analize podataka

Deskriptivni podaci izmjerenih varijabli prikazani su u Tablici 16. Pearsonovi koeficijenti korelacije i njihove značajnosti prikazani su u Tablici 17.

Tablica 16

Deskriptivni podaci za ispitane varijable

	Vrijeme	**N**	**Raspon**	***M***	***SD***	**Asimetričnost**	**Spljoštenost**
Socijalna anksioznost	*V1*	739	0 – 4	1.49	0.88	0.77	0.12
	V2	509	0 – 4	1.39	0.86	0.96	0.57
Socijalni rang	*V1*	739	1.60 - 10	6.04	1.63	-0.21	0.05
	V2	509	1 - 10	6.12	1.64	-0.24	-0.03
Ugled	*V1*	740	1.33 - 7	4.22	1.11	0.11	-0.29
	V2	507	1.22 – 7	4.39	1.03	-0.10	-0.14
Autentični ponos	*V1*	742	0 – 4	2.16	0.83	-0.10	-0.45
	V2	510	0.14 - 4	2.28	0.84	-0.31	-0.39
Ekspresija ponosa	*V1*	744	1.10 - 7	4.50	1.08	-0.11	-0.15
	V2	512	1 - 7	4.62	1.05	-0.24	0.19
Strah od pozitivne evaluacije	*V1*	743	0 – 8.50	2.84	1.86	0.48	-0.42
	V2	511	0 - 11	2.75	1.90	0.76	0.71
Akademska uspješnost	*V2*	513	1.67 - 5	3.58	0.61	-0.01	-0.10

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje

Iz deskriptivnih podataka varijabli, a prema kriterijima Tabachnick i Fidell (2013) i Kline (2016) vidljivo je da varijabla socijalne anksioznosti u prvom mjerenju pokazuje blagu pozitivnu asimetriju (0.77, z = 8.65, $p < .001$) i zanemarivu spljoštenost (0.12, z = .67, $p = .501$). U drugom mjerenju pokazuje umjerenu pozitivnu asimetriju (0.96, z = 8.86, $p < .001$) i leptokurtičnu spljoštenost (0.57, z = 2.59, $p < .01$). Slično pokazuje i varijabla straha od pozitivne evaluacije u drugom mjerenju koja ima umjereno pozitivnu asimetriju (0.76, z = 7.05, $p < .001$) te blago povišenu spljoštenost (0.71, z = 3.20, $p < .01$). Varijable socijalnog ranga, ugleda, autentičnog ponosa, ekspresije ponosa i akademskog uspjeha pokazuju normalnu distribuciju.

Kako bi se testirale razlike u ključnim varijablama između prvog i drugog mjerenja, proveden je Wilcoxonov test ekvivalentnih parova (za razlike koje nisu normalno distribuirane) te t-test za zavisne uzorke (kada su razlike normalno distribuirane). Analize su provedene na uzorku ispitanika koji su sudjelovali u oba mjerenja ($N = 316$).

Za varijablu socijalne anksioznosti, Wilcoxonovim testom ekvivalentnih parova utvrđena je statistički značajna razlika između rezultata na prvom (M = 47.11, SD = 27.13) i drugom mjerenju (M = 42.68, SD = 26.12), V = 31514, p < .001, r = .29. Rezultati su bili značajno niži u drugom mjerenju, s prosječnim padom od 4.35 boda (95% CI [-6.23, -2.47]).

Rezultati Wilcoxonovog testa ekvivalentnih parova pokazali su statistički značajno povećanje na mjeri socijalnog ranga u drugom mjerenju (M = 30.06, SD = 8.02) u odnosu na prvo mjerenje (M = 28.83, SD = 7.87), V = 16912, p < .001, r = .19. Prosječno povećanje iznosilo je 1.23 boda (95% CI [0.54, 2.09]).

Rezultati t-testa za zavisne uzorke pokazali su statistički značajno povećanje na skali Ugled u drugom mjerenju (M = 38.98, SD = 9.86) u odnosu na prvo mjerenje (M = 37.03, SD = 9.97), $t_{(309)}$ = -4.20, p < .001, d = -0.20. Prosječno povećanje iznosilo je 1.95 bodova (95% CI [1.02, 2.78]).

Rezultati Wilcoxonovog testa ekvivalentnih parova pokazali su statistički značajno povećanje autentičnog ponosa u drugom mjerenju (M = 15.96, SD = 5.91) u odnosu na prvo mjerenje (M = 15.10, SD = 5.65), V = 14800, p < .001, r = .19. Prosječno povećanje iznosilo je 0.86 bodova (95% CI [0.33, 1.31]).

Rezultati Wilcoxonovog testa ekvivalentnih parova pokazali su statistički značajno povećanje ekspresije ponosa u drugom mjerenju (M = 46.31, SD = 10.57) u odnosu na prvo mjerenje (M = 45.16, SD = 10.53), V = 19120, p = .027, r = .12. Prosječno povećanje iznosilo je 1.15 bodova (95% CI [0.10, 1.99]).

Rezultati Wilcoxonovog testa ekvivalentnih parova pokazali su statistički značajno smanjenje na skali straha od pozitivne evaluacije u drugom mjerenju (M = 22.73, SD = 15.08) u odnosu na prvo mjerenje (M = 24.38, SD = 14.97), V = 25471, p = .006, r = .15. Prosječno smanjenje iznosilo je 1.65 bodova (95% CI [-2.93, -0.33]).

Zatim su izračunati Pearsonovi koeficijenti korelacije te su prikazani u Tablici 17.

Tablica 17

Pearsonovi koeficijenti korelacija između ključnih varijabli korištenih u istraživanju

	SA V1	SR V1	Ugled V1	AP V1	EP V1	SPE V1	SA V2	SR V2	Ugled V2	AP V2	EP V2	SPE V2
SR V1	-.51***	-										
Ugled V1	-.35***	.51***	-									
AP V1	-.45***	.60***	.52***	-								
EP V1	-.28***	.39***	.41***	.47***	-							
SPE V1	.68***	-.43***	-.26***	-.39***	-.32***	-						
SA V2	**.80***	-.46***	-.38***	-.42***	-.31***	.58***	-					
SR V2	-.44***	**.61***	.47***	.50***	.43***	-.34***	-.46***	-				
Ugled V2	-.37***	.42***	**.66***	.50***	.40***	-.23***	-.38***	.53***	-			
AP V2	-.48***	.47***	.48***	**.71***	.41***	-.34***	-.47***	.57***	.56***	-		
EP V2	-.30***	.38***	.42***	.44***	**.67***	-.25***	-.31***	.41***	.48***	.48***	-	
SPE V2	.58***	-.39***	-.25***	-.32***	-.31***	**.70***	.65***	-.41***	-.29***	-.37***	-.37***	-
AU V2	-.08	.17**	.23***	.32***	.17**	-.05	-.14**	.30***	.31***	.38***	.19***	-.14**

Napomena. SA = socijalna anksioznost, SR = socijalni rang, AP = autentični ponos, EP = ekspresija ponosa, SPE = strah od pozitivne evaluacije, AU = akademska uspješnost, V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje; *** $p < .001$; ** $p < .01$

Korelacije pokazuju visoku stabilnost izmjerenih konstrukata kroz vrijeme. Povezanosti među glavnim varijablama uglavnom su umjerene do visoke, pri čemu se slične korelacije među varijablama pojavljuju u oba mjerenja. Posebno je izražena pozitivna povezanost između socijalne anksioznosti i straha od pozitivne evaluacije koja ostaje visoka i značajna u oba mjerenja. Ističe se i negativna povezanost socijalne anksioznosti sa socijalnim rangom i autentičnim ponosom, a nešto niža negativna povezanost s ugledom i ekspresijom ponosa. Varijabla akademska uspješnost pokazuje slabiju, ali uglavnom značajnu pozitivnu povezanost s ostalim varijablama u prvom i drugom mjerenju, osim sa socijalnom anksioznošću i strahom od pozitivne evaluacije s kojima u prvom mjerenju nije značajno povezana dok u drugom mjerenju postaje značajna, no i dalje ostaje negativna.

4.1.1. Promjene ugleda tijekom akademske godine (H1a)

S obzirom na to da ispitanici pohađaju različite fakultete (i različite studije unutar istih fakulteta) te s obzirom na to da su mjerenja u dvije vremenske točke, u svim analizama primijenjeno je hijerarhijsko linearno modeliranje kako bi se uvažila međusobna zavisnost izmjerenih podataka. Standardna regresijska analiza pretpostavlja da su izmjereni podaci međusobno nezavisni što u ovom slučaju nije vjerojatno jer studenti koji pohađaju isti studij dijele slična iskustva, profesore i način poučavanja. Sve su to faktori koji mogu dovesti do sličnosti u izmjerenim varijablama unutar studija. Hijerarhijsko linearno modeliranje pripada naprednim statističkim metodama za analizu strukturiranih podataka (npr. učenici u školama) ili višestrukih mjerenja kroz vrijeme te omogućava modeliranje odnosa na različitim razinama hijerarhije.

Prije interpretacije rezultata analiza, provedena je provjera pretpostavki HLM modela koje uključuju provjeru normalnosti reziduala, multikolinearnosti i heteroskedastičnosti. Vizualnom inspekcijom Q-Q grafa i Shapiro-Wilkovim testom utvrđeno je da postoje odstupanja od normalnosti reziduala u modelima. Provjerom grafa reziduala i Leveneovim testom utvrđena je značajna heteroskedastičnost u određenim modelima. Takvi rezultati nisu neobični s obzirom na distribuciju rezultata glavne varijable socijalne anksioznosti (Raudenbush i Bryk, 2002). Kako bi se osiguralo da narušenost normalnosti reziduala i heteroskedastičnost ne utječu na interpretaciju rezultata, izračunate su robusne standardne pogreške i intervali pouzdanosti koji su za pojedine modele prikazani u Tablici P.4. u Prilogu 5. Kao što je prikazano u tablici, robusne standardne pogreške i intervali pouzdanosti su vrlo slični

originalnima te statistička značajnost prediktora ostaje jednaka. Stoga su u rezultatima prikazani originalni koeficijenti modela.

Prije testiranja hipoteze o promjeni ugleda tijekom akademske godine, postavljen je neuvjetovani hijerarhijski model na tri razine kako bi se procijenila raspodjela varijance u ugledu s obzirom na studij, pojedinog ispitanika i unutar ispitanika tijekom vremena. Model je postavljen na način koji je prikazan u Prilogu 6. Koeficijenti unutarklasne korelacije neuvjetovanog modela s tri razine prikazani su u Tablici 18.

Tablica 18

Komponente varijance neuvjetovanog modela ugleda na tri razine

Razina	**Komponente varijance**	***SD***	**ICC (%)**
Između studija	1.07	1.04	.011 (1.1%)
Između ispitanika	59.46	7.71	.633 (63.3%)
Unutar ispitanika	33.41	5.78	.356 (35.6%)

Napomena. ICC = Intraklasni koeficijent korelacije. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Kao što je vidljivo iz Tablice 18, većinski dio varijance u ugledu moguće je pripisati individualnim razlikama između ispitanika, uz manje udjele varijabilnosti unutar ispitanika tijekom vremena te najmanje između studija. Vrijednost koeficijenta intraklasne korelacije je niska (ICC = .011) ako se vodimo kriterijem da vrijednost ICC treba biti barem iznad .05 kako bi se opravdala primjena HLM-a (Castro, 2002). Prosječna veličina klastera od 16.63 ispitanika rezultira učinkom nacrta od 1.17, što je također ispod uobičajenog praga od 2 koji predlažu Muthén i Satorra (1995). Zajedno s niskom ICC vrijednošću to upućuje na male sličnosti unutar grupa. Unatoč tome, za testiranje ove hipoteze primijenjeno je hijerarhijsko linearno modeliranje. Ovakav je metodološki pristup odabran jer podaci imaju jasnu i stvarnu ugniježđenu strukturu te je u skladu sa smjernicama koje navodi Nezlek (2008), da niska početna vrijednost ICC-a ne isključuje postojanje nasumičnih nagiba ili složenijih međurazinskih interakcija. Najbitnije, primjena HLM-a osigurava konzistentnost, budući da je isti analitički okvir korišten i u preostalim dijelovima istraživanja, čime se omogućuje izravna usporedivost rezultata i stabilnost interpretacije cjelokupnog modela.

Kako bi se testiralo je li došlo do značajnog povećanja ugleda tijekom akademske godine, korišten je uvjetovani model na tri razine s varijablom vremena koja je postavljena kao fiksni efekt. Model je postavljen na način prikazan u Prilogu 7. Model 2 koji uključuje vrijeme

kao fiksni efekt je značajno unaprjeđenje neuvjetovanog modela $\chi^2_{(1)} = 18.94$, $p < .001$. Fiksni i slučajni efekti prikazani su u Tablici 19.

Tablica 19

Fiksni i slučajni efekti trorazinskog modela promjene ugleda tijekom akademske godine

Fiksni efekt	**Koeficijent**	***SE***	***t* (*df*)**	**95% CI**
Odsječak	38.05	0.41	92.09*** (27.94)	[37.24, 38.86]
Vrijeme	1.75	0.40	4.41*** (493.61)	[0.97, 2.53]
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	**ICC (%)**	
Razina studija	1.24	1.11	.013 (1.3%)	
Razina ispitanika	60.58	7.78	.648 (64.8%)	
Razina unutar ispitanika	31.71	5.63	.339 (33.9%)	

Napomena. *** $p < .001$, $N = 316$, ICC = intraklasni koeficijent korelacije. N studija = 19. N ispitanika = 316.

Došlo je do značajnog povećanja u ugledu u drugom mjerenju. Navedeni rezultat je u skladu s hipotezom (H1a). Veličina efekta (*Cohen d* = -.15, 95% CI [-.27, -.04]) upućuje na mali efekt vremena na promjenu ugleda.

4.1.2. Promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine (H1b)

Prije testiranja hipoteze o promjeni socijalnog ranga, postavljen je neuvjetovani hijerarhijski model na tri razine kako bi se procijenila raspodjela varijance u socijalnom rangu s obzirom na studij, pojedinog ispitanika i unutar ispitanika. Koeficijenti unutarklasne korelacije neuvjetovanog modela s tri razine prikazani su u Tablici 20.

Tablica 20

Komponente varijance neuvjetovanog modela socijalnog ranga na tri razine

Razina	**Komponente varijance**	***SD***	**ICC (%)**
Studij	3.08	1.76	.046 (4.6%)
Ispitanik	38.60	6.21	.575 (57.5%)
Unutar ispitanika	25.46	5.05	.379 (37.9%)

Napomena. ICC = intraklasni koeficijent korelacije. N studija = 19. N ispitanika = 316.

Kao što je vidljivo u Tablici 20, većinski dio varijance u socijalnom rangu moguće je pripisati individualnim razlikama između ispitanika, uz manje udjele varijabilnosti unutar ispitanika tijekom vremena te najmanje između studija.

Kako bi se testiralo je li došlo do značajnih promjena u socijalnom rangu tijekom akademske godine, korišten je uvjetovani model na tri razine s varijablom vremena koja je postavljena kao fiksni efekt. Fiksni i slučajni efekti prikazani su u Tablici 21.

Tablica 21

Fiksni i slučajni efekti trorazinskog modela promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine

Fiksni efekt	**Koeficijent**	***SE***	***t* (*df*)**	**95% CI**
Odsječak	29.01	0.65	44.49*** (99.25)	[27.73, 30.29]
Vrijeme	0.95	0.35	2.71** (496.17)	[0.27, 1.63]
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	**ICC (%)**	
Razina studija	3.30	1.82	.049 (4.9%)	
Razina ispitanika	39.30	6.27	.584 (58.4%)	
Razina unutar ispitanika	24.74	4.97	.367 (36.7%)	

Napomena. *** $p < .001$, ** $p < .01$, *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316

Rezultati pokazuju da je efekt vremena značajan tj. da je došlo do značajnog povećanja u socijalnom rangu tijekom akademske godine. Navedeni rezultat podržava pretpostavljenu hipotezu (H1b). Veličina efekta vremena (*Cohen d* = -.05, 95% CI [-.16, -.04]) upućuje na mali efekt vremena na promjenu socijalnog ranga.

4.1.3. Promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H1c)

Kako bi se utvrdile promjene u socijalnoj anksioznosti tijekom akademske godine primijenjeno je hijerarhijsko linearno modeliranje na tri razine (razina unutar i između ispitanika te razina studija). Prije testiranja osnovnih hipoteza, postavljen je neuvjetovani hijerarhijski model na tri razine kako bi se procijenila raspodjela varijance u socijalnoj anksioznosti s obzirom na studij, pojedinog ispitanika i unutar ispitanika. Model je postavljen na način koji je prikazan u Prilogu 8. Koeficijenti unutarklasne korelacije neuvjetovanog modela na tri razine prikazani su u Tablici 22.

Tablica 22

Komponente varijance neuvjetovanog trorazinskog modela socijalne anksioznosti

Razina	**Varijanca**	***SD***	**ICC (%)**
Između studija	4.33	2.08	.043 (4.3%)
Između ispitanika	78.07	8.84	.776 (77.6%)
Unutar ispitanika	18.27	4.28	.182 (18.2%)

Napomena. ICC = Intraklasni koeficijent korelacije. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Većinski dio varijance u socijalnoj anksioznosti moguće je pripisati individualnim razlikama između ispitanika, dok se manji postotak može pripisati varijacijama unutar ispitanika tijekom vremena i razlikama između studija.

S obzirom na značajan dio varijance koji se može pripisati razlikama između studija, zadržan je hijerarhijski model na tri razine te je postavljen uvjetovani model s fiksnim efektom vremena na način prikazan u Prilogu 9. Pri procjeni modela korištena je ograničena metoda najveće vjerodostojnosti (REML). Parametri uvjetovanog modela prikazani su u Tablici 23.

Tablica 23

Fiksni i slučajni efekti modela promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine

Fiksni efekti	**Koeficijent**	***SE***	***t* (*df*)**	**95% CI**
Odsječak	52.07	0.89	58.68*** (28.36)	[50.33, 53.81]
Vrijeme	-1.47	0.33	-4.45*** (315.00)	[-2.12, -0.82]
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	**ICC (%)**	
Razina studija	4.33	2.08	.043 (4.3 %)	
Razina ispitanika	78.59	8.87	.785 (78.5 %)	
Razina unutar ispitanika	17.25	4.15	.172 (17.2 %)	

Napomena. *** $p < .001$, $N = 316$, ICC = Intraklasni koeficijent korelacije. N studija = 19. N ispitanika = 316.

Model koji uključuje vrijeme kao fiksni efekt predstavlja značajno unaprjeđenje prethodnog neuvjetovanog modela ($\chi^2_{(1)} = 19.282$, $p < .001$). Rezultati pokazuju značajno smanjenje socijalne anksioznosti u drugom mjerenju, kao što je pretpostavljeno u hipotezi H1c. Veličina efekta vremena (*Cohen d* = .15, 95% CI [.02, .24]) upućuje na mali efekt vremena na promjenu socijalne anksioznosti.

4.1.4. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H2a)

Kako bi se ispitala hipoteza da je početna razina socijalne anksioznosti prediktor promjene u socijalnoj anksioznosti, ugledu i socijalnom rangu tijekom akademske godine, korišteno je hijerarhijsko linearno modeliranje na tri razine. Vrijeme je kodirano kao 0 (početak akademske godine) i 1 (po završetku akademske godine). Inicijalna razina socijalne anksioznosti centrirana je oko zajedničke aritmetičke sredine kako bi se olakšala interpretacija.

Uvjetovani model promjene uključivao je interakciju između vremena i inicijalne socijalne anksioznosti. Model predviđanja promjene socijalne anksioznosti iz početne razine socijalne anksioznosti prikazan je u Tablici 24.

Tablica 24

Model predviđanja promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine pomoću početne razine socijalne anksioznosti

Fiksni efekti	***b***	***SE***	***t* (*df*)**
Odsječak	50.73	0.25	206.39***(32.13)
Vrijeme	-1.47	0.31	-4.82***(607.33)
Inicijalna socijalna anksioznost	1.02	0.02	46.76***(631.47)
Vrijeme x inicijalna socijalna anksioznost	-0.22	0.03	-3.95***(609.33)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Razina studija	0.22	0.47	
Razina ispitanika	14.75	3.84	

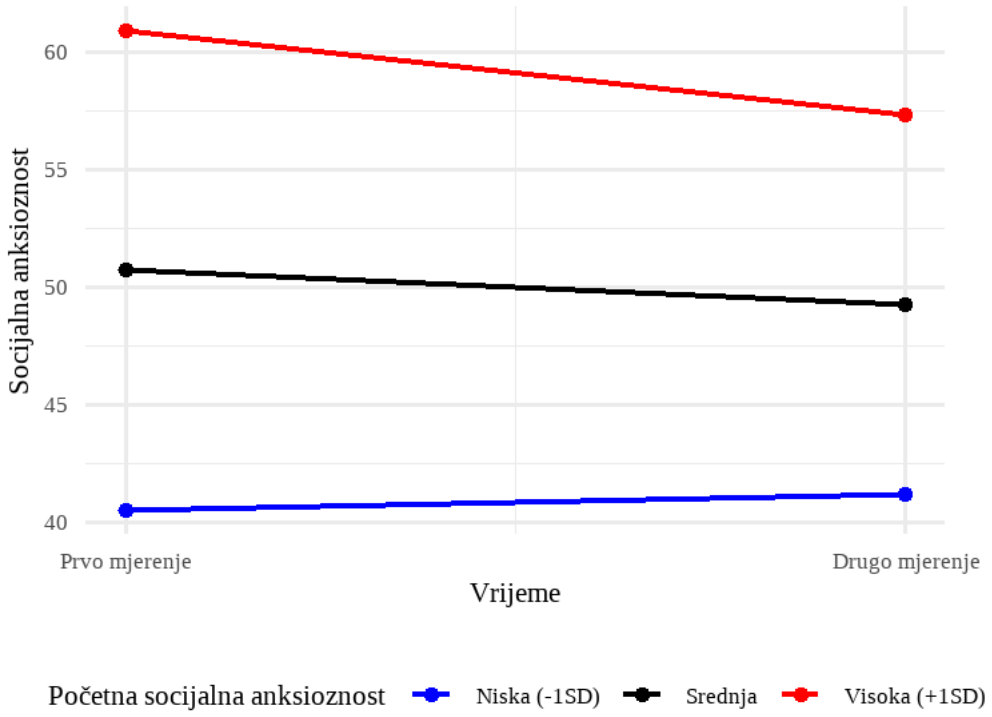
Napomena. *** $p < .001$; *N* studija = 19, *N* ispitanika = 316.

Za provjeru hipoteze planiran je trorazinski hijerarhijski model s ponovljenim mjerenjima (Razina 1) ugniježđenim unutar ispitanika (Razina 2), koji su zatim ugniježđeni unutar studija (Razina 3). Međutim, varijanca na razini 1 bila je zanemariva (ICC < .001) nakon uključivanja fiksnih efekata u model, što je rezultiralo singularnom prilagodbom modela. Stoga je model pojednostavljen na dvije razine (Razina 2 i 3), zadržavajući sve fiksne efekte. Ovaj pojednostavljeni model pokazao je stabilnu konvergenciju, a procjene fiksnih efekata bile su identične onima iz trorazinskog modela, što ukazuje na robusnost rezultata. Utvrđen je značajan glavni efekt vremena i inicijalne socijalne anksioznosti kao i značajna interakcija vremena i inicijalne razine socijalne anksioznosti na smanjenje socijalne anksioznosti. Značajan glavni efekt inicijalne socijalne anksioznosti upućuje na visoku stabilnost pozicije tj. na to da osobe u prosjeku zadržavaju sličan rang socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Npr. osobe koje su imale visoku socijalnu anksioznost na samom početku akademske godine, uglavnom i dalje imaju višu socijalnu anksioznost po završetku akademske godine u usporedbi s ostalima, iako je njihova razina socijalne anksioznosti po završetku akademske godine niža nego na početku akademske godine. Značajna interakcija inicijalne socijalne anksioznosti i vremena upućuje na to da je količina smanjenja socijalne anksioznosti tijekom akademske godine ovisila o početnoj razini socijalne anksioznosti, kao što smo i pretpostavili u hipotezi H2a. Analiza jednostavnih nagiba (prikazana na Slici 7) ukazuje na to da su ispitanici koji su na početku

akademske godine imali povišene razine socijalne anksioznosti (1 SD iznad prosjeka) doživjeli najveće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (*b* = -3.59, *SE* = 0.43, 95% CI [-4.44, -2.74]). Kod studenata s prosječnom inicijalnom razinom socijalne anksioznosti došlo je do značajnog smanjenja socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (*b* = -1.47, *SE* = 0.31, 95% CI [-2.07, -0.87]). Kod studenata s niskom inicijalnom razinom socijalne anksioznosti (1 SD ispod aritmetičke sredine), došlo je do značajnog povećanja socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (*b* = 0.65, *SE* = 0.43, 95% CI [0.20, 1.50]).

Slika 7

Promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine

4.1.5. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene ugleda tijekom akademske godine (H2b)

Ispitano je predviđa li početna razina socijalne anksioznosti promjene u ugledu tijekom akademske godine. Model je prikazan u Tablici 25. Za razliku od prošlog modela (H2a), kod analize promjene ugleda uočena je singularna prilagodba modela zbog neznačajne varijance na

razini studija. Dodatne analize pokazale su da varijanca na razini studija ($\sigma^2 = 0.94$ u praznom modelu) potpuno nestaje nakon uključivanja početne razine socijalne anksioznosti u model. To ukazuje na to da razlike među studijima u ugledu nisu posljedica karakteristika studija, već su u potpunosti objašnjene razlikama u početnoj razini socijalne anksioznosti. Stoga je model pojednostavljen uklanjanjem razine studija, zadržavajući razinu ispitanika kao razinu slučajnog efekta kako bi se kontrolirala ponovljena mjerenja. Fiksni efekti ostali su nepromijenjeni, a model je pokazao stabilnu konvergenciju.

Tablica 25

Model predviđanja promjene ugleda tijekom akademske godine pomoću početne razine socijalne anksioznosti

Fiksni efekti	***b***	***SE***	***t* (*df*)**
Odsječak	36.91	0.62	59.86*** (37.66)
Vrijeme	2.00	0.71	2.81** (609.20)
Inicijalna socijalna anksioznost	-0.38	0.05	-7.40*** (625.99)
Vrijeme x inicijalna socijalna anksioznost	0.03	0.07	0.40 (609.07)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Razina ispitanika	79.46	8.91	

Napomena. *** $p < .001$. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Utvrđen je značajan glavni efekt za vrijeme i inicijalnu anksioznost, ali nije utvrđena značajna interakcija vremena i inicijalne razine socijalne anksioznosti. Značajan glavni efekt inicijalne socijalne anksioznosti upućuje na to da studenti s višom inicijalnom anksioznošću imaju općenito niži ugled (i na početku i po završetku akademske godine). Glavni efekt vremena ukazuje na to da se u prosjeku ugled povećao tijekom akademske godine. Neznačajna interakcija vremena i inicijalne anksioznosti upućuje na to da količina promjene u ugledu tijekom akademske godine nije ovisila o inicijalnoj razini socijalne anksioznosti. Test omjera vjerodostojnosti usporedbe modela sa i bez interakcije potvrdio je da uključivanje interakcije nije značajno unaprijedilo pristajanje modela $\chi^2_{(1)} = 0.16$, $p > .05$. Navedeni rezultat nije u skladu s postavljenom hipotezom H2b prema kojoj je pretpostavljeno da će razina socijalne anksioznosti na početku akademske godine biti značajan prediktor promjene ugleda tijekom akademske godine.

4.1.6. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine (H2c)

Ispitano je predviđa li početna razina socijalne anksioznosti promjene u socijalnom rangu tijekom akademske godine. Korišten je trorazinski hijerarhijski model s ponovljenim mjerenjima (Razina 1) ugniježđenim unutar ispitanika (Razina 2), koji su zatim ugniježđeni unutar studija (Razina 3). Model je prikazan u Tablici 26.

Tablica 26

Model predviđanja promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine pomoću početne razine socijalne anksioznosti

Fiksni efekti	***b***	***SE***	***t* (*df*)**
Odsječak	28.83	0.48	59.90***(26.06)
Vrijeme	1.29	0.39	3.29**(314.40)
Inicijalna socijalna anksioznost	-0.43	0.04	-10.99***(508.73)
Vrijeme x inicijalna socijalna anksioznost	0.06	0.04	1.66 (314.64)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Razina studija	1.39	1.18	
Razina ispitanika	21.81	4.67	
Razina unutar ispitanika	24.09	4.91	

Napomena. *** $p < .001$, *$p < .05$, *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Utvrđen je značajan glavni efekt za inicijalnu socijalnu anksioznost i vrijeme što upućuje na to da studenti s višom inicijalnom anksioznošću imaju općenito niži socijalni rang (i na početku i po završetku akademske godine). Neznačajna interakcija vremena i inicijalne anksioznosti upućuje na to da količina promjene u socijalnom rangu tijekom akademske godine nije ovisila o inicijalnoj razini socijalne anksioznosti. Dobiveni rezultat nije u skladu s hipotezom H2c prema kojoj je pretpostavljeno da će razina socijalne anksioznosti na početku akademske godine biti značajan prediktor promjene socijalnog ranga. Test omjera vjerodostojnosti usporedbe modela sa i bez interakcije potvrdio je da uključivanje interakcije nije značajno unaprijedilo pristajanje modela $\chi^2_{(1)} = 2.75$, $p > .05$.

4.1.7. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjene ugleda tijekom akademske godine (H2d)

Kako bi se provjerilo je li početna razina ugleda prediktor promjena socijalne anksioznosti i ugleda tijekom akademske godine, korišteno je hijerarhijsko linearno modeliranje na dvije razine. Korišten je jednostavniji model zbog problema singularnosti koji se pojavio prilikom definiranja trorazinskog modela, kao i kod testiranja hipoteze H2a. Početna razina ugleda objašnjavala je gotovo svu varijabilnost unutar ispitanika (varijanca reducirana s 59.46 na 0.00). Stoga je i u ovom modelu pojednostavljena struktura slučajnih efekata uklanjanjem prve razine (unutar ispitanika), zadržavajući razinu 2 (ispitanika) i 3 (studija). Vrijeme je kodirano kao 0 (početak akademske godine) i 1 (po završetku akademske godine). Inicijalna razina ugleda centrirana je oko zajedničke aritmetičke sredine kako bi se olakšala interpretacija. Uvjetovani model promjene uključivao je interakciju između vremena i inicijalne razine ugleda. Model je prikazan u Tablici 27.

Tablica 27

Model predviđanja promjene ugleda tijekom akademske godine iz početne razine ugleda

Prediktor	***b***	***SE***	***t* (*df*)**
Odsječak	38.02	0.15	251.43***(49.76)
Vrijeme	1.56	0.26	5.90***(882.51)
Inicijalni ugled	1.00	0.01	69.94***(1049.12)
Vrijeme × inicijalni ugled	-0.36	0.03	-13.63***(1043.87)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Razina studija	0.06	0.25	
Razina ispitanika	14.93	3.86	

Napomena. *** $p < .001$. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

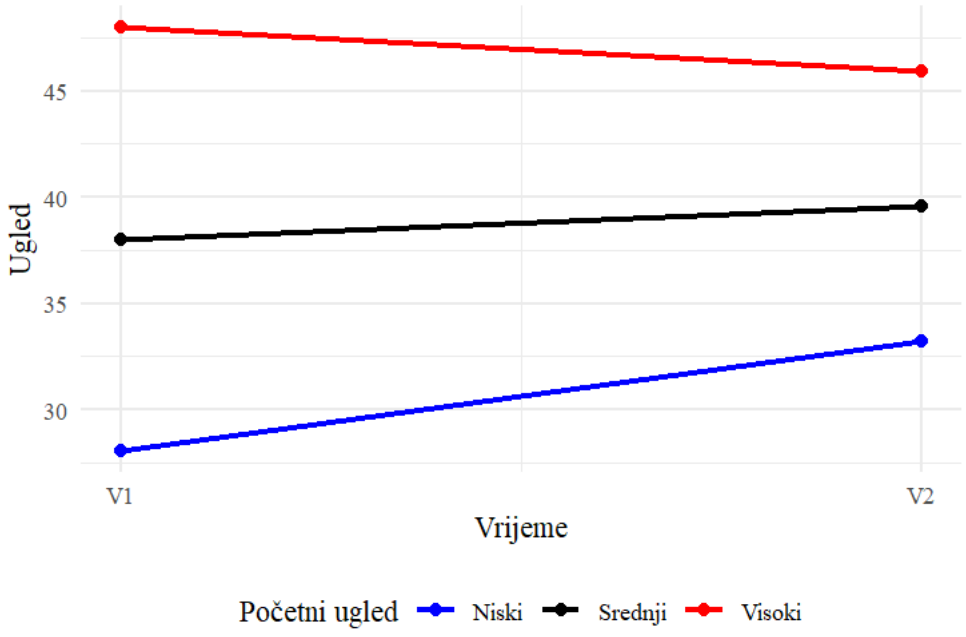
Utvrđen je značajan glavni efekt vremena, značajan glavni efekt inicijalnog ugleda kao i značajna interakcija vremena i inicijalnog ugleda. Glavni efekt inicijalnog ugleda upućuje na to da studenti s višim početnim razinama ugleda zadržavaju i više razine ugleda tijekom akademske godine (tj. po završetku akademske godine). Glavni efekt vremena ukazuje na to da se u prosjeku ugled povećao tijekom akademske godine. Značajna interakcija vremena i inicijalnog ugleda upućuje na to da količina promjene u ugledu tijekom akademske godine ovisi o inicijalnoj razini ugleda. Dobiveni rezultati u skladu su s postavljenom hipotezom H2d.

Analiza jednostavnih nagiba ukazala je na to da se kod studenata s niskim ugledom na početku akademske godine (1 SD ispod aritmetičke sredine), ugled značajno i najviše povećao tijekom akademske godine (b = 5.16, SE = 0.36, 95% CI [4.44, 5.87]). Kod studenata s prosječnom početnom razinom ugleda također je došlo do povećanja ugleda (b = 1.56, SE = 0.27, 95% CI [1.04, 2.09]) dok se kod ispitanika s visokom početnom razinom ugleda, ugled po završetku akademske godine smanjio (b = -2.03, SE = 0.39, 95% CI [-2.80, -1.27]). Navedeni rezultati djelomično su u skladu s hipotezom H2d prema kojoj je pretpostavljeno da će kod ispitanika s višim ugledom na početku akademske godine doći i do manjeg povećanja ugleda tijekom akademske godine. Iako je ta skupina ispitanika imala najmanje povećanje ugleda u usporedbi s onima srednjeg i nižeg ugleda, prema hipotezi H2d nije predviđeno da će kod njih doći do smanjenja ugleda. Na Slici 8 prikazane su promjene u ugledu tijekom akademske godine s obzirom na inicijalnu razinu ugleda.

Test omjera vjerodostojnosti usporedbe modela sa i bez interakcije potvrdio je da je uključivanje interakcije značajno unaprijedilo pristajanje modela $\chi^2_{(1)} = 170.65$, $p < .001$.

Slika 8

Predviđanje promjena u ugledu tijekom akademske godine na temelju inicijalne razine ugleda

4.1.8. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjena socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H2e)

Ispitano je predviđa li početna razina ugleda promjene u socijalnoj anksioznosti tijekom akademske godine. Korišten je trorazinski model koji je uključivao interakciju između vremena i inicijalne razine ugleda. Model je prikazan u Tablici 28.

Tablica 28

Model predviđanja promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine iz početne razine ugleda

Prediktor	***b***	***SE***	***t* (*df*)**
Odsječak	50.57	0.65	1.14***(14.82)
Vrijeme	-1.44	0.33	-4.38***(315.01)
Inicijalni ugled	-0.38	0.05	-7.33***(382.89)
Vrijeme × inicijalni ugled	0.03	0.03	1.00(315.01)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Razina studija	2.60	1.61	
Razina ispitanika	66.35	8.15	
Razina unutar ispitanika	17.05	4.13	

Napomena. *** $p < .001$; * $p < .05$. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Utvrđen je značajan glavni efekt za vrijeme i inicijalnu razinu ugleda, ali nije utvrđena značajna interakcija vremena i inicijalne razine ugleda. Značajan glavni efekt inicijalnog ugleda upućuje na to da ispitanici s višim početnim razinama ugleda zadržavaju niže razine socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (tj. imaju niže razine socijalne anksioznosti i na početku i po završetku akademske godine). Neznačajna interakcija vremena i inicijalnog ugleda upućuje na to da količina promjene u socijalnoj anksioznosti tijekom akademske godine ne ovisi o inicijalnoj razini ugleda. Navedeni rezultat nije u skladu s postavljenom hipotezom H2e prema kojoj je očekivano da će razina ugleda na početku akademske godine biti značajan prediktor promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Test omjera vjerodostojnosti usporedbe modela sa i bez interakcije potvrdio je da uključivanje interakcije nije značajno unaprijedilo pristajanje modela $\chi^2_{(1)} = 0.99$, $p > .05$.

4.1.9. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine (H2f)

Ispitano je predviđa li početna razina ugleda promjenu u socijalnom rangu tijekom akademske godine. Korišten je trorazinski model koji je uključivao interakciju između vremena i inicijalne razine ugleda. Model je prikazan u Tablici 29.

Tablica 29

Model predviđanja promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine iz početne razine ugleda

Prediktor	***b***	***SE***	***t* (*df*)**
Odsječak	30.00	0.43	70.59***(31.15)
Vrijeme	0.86	0.48	1.78**(1038.79)
Inicijalni ugled	0.41	0.03	15.91***(1045.22)
Vrijeme × inicijalni ugled	-0.03	0.05	-0.73(1033.79)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Razina studija	2.87	1.65	
Razina ispitanika	22.54	4.75	
Razina unutar ispitanika	24.41	4.94	

Napomena. *** $p < .001$;* $p < .05$. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Utvrđen je značajan glavni efekt za vrijeme i inicijalnu razinu ugleda, ali nije utvrđena značajna interakcija vremena i inicijalne razine ugleda. Značajan glavni efekt inicijalnog ugleda upućuje na to da ispitanici s višim početnim razinama ugleda imaju više razine socijalnog ranga tijekom akademske godine (i na početku i po završetku akademske godine). Neznačajna interakcija vremena i inicijalnog ugleda upućuje na to da količina promjene u socijalnom rangu tijekom akademske godine ne ovisi o inicijalnoj razini ugleda. Navedeni rezultat nije u skladu s postavljenom hipotezom H2f prema kojoj je pretpostavljeno da će razina ugleda na početku akademske godine biti značajan prediktor promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine. Test omjera vjerodostojnosti usporedbe modela sa i bez interakcije potvrdio je da uključivanje interakcije nije značajno unaprijedilo pristajanje modela $\chi^2_{(1)} = 0.53$, $p > .05$.

4.1.10. Predviđanje promjene socijalne anksioznosti na temelju promjene ugleda (H3a)

Kako bi se provjerilo predviđaju li promjene ugleda promjene socijalne anksioznosti, korišteno je hijerarhijsko linearno modeliranje na dvije razine (razina studija i razina

ispitanika). Modeli su se postepeno nadograđivali kako bi se izolirao jedinstven doprinos promjene ugleda u objašnjenju promjene socijalne anksioznosti. U svim fazama modeliranja, zavisna varijabla bila je isključivo vrijednost varijable socijalne anksioznosti po završetku akademske godine (izmjerena u drugom mjerenju). Model je nadograđivan u tri koraka:

Model 1: Uključivao je samo početnu razinu socijalne anksioznosti (socijalna anksioznost izmjerena u prvom mjerenju) kao prediktor socijalne anksioznosti po završetku akademske godine (socijalna anksioznost izmjerena u drugom mjerenju).

Model 2: Uz početnu razinu socijalne anksioznosti, dodana je i početna razina ugleda (izmjerenog u prvom mjerenju).

Model 3 (Finalni model): Uz kontrolu početnih razina obje varijable iz prvog mjerenja, kao ključni prediktor dodana je vrijednost ugleda po završetku akademske godine (ugled izmjeren u drugom mjerenju).

Ovaj pristup pomaže provjeriti je li promjena u ugledu (ugled po završetku akademske godine uz kontrolu ugleda na početku akademske godine) značajan prediktor promjene u socijalnoj anksioznosti (socijalna anksioznost po završetku akademske godine uz kontrolu socijalne anksioznosti na početku akademske godine). Prediktori su centrirani oko njihove zajedničke aritmetičke sredine kako bi se olakšala interpretacija. Uključen je slučajni odsječak za razinu studija. Pristajanje modela je evaluirano pomoću testova omjera vjerodostojnosti i uz pomoć Akaike informacijskog kriterija (AIC) i Bayesovog informacijskog (BIC) kriterija. U Tablici 30 prezentirani su rezultati modela promjene ugleda i promjene socijalne anksioznosti.

Tablica 30

Hijerarhijski linearni modeli predviđanja socijalne anksioznosti iz ugleda po završetku akademske godine, uz kontrolu početnih razina socijalne anksioznosti i ugleda

	Model 1	**Model 2**	**Model 3**
Prediktor	***b* (*SE*)**	***b* (*SE*)**	***b* (*SE*)**
Odsječak	49.99***(0.41)	50.00***(0.42)	49.96***(0.43)
Socijalna anksioznost (V1)	0.83***(0.03)	0.81***(0.03)	0.79***(0.03)
Ugled (V1)		-0.06(0.03)	0.00 (0.04)
Ugled (V2)			-0.10*(0.04)
Slučajni efekti (varijanca slučajnog odsječka)			
Razina studija	1.20	1.28	1.59
Razina ispitanika	30.56	30.26	28.86
Indikatori pristajanja modela			
AIC	2560.3	2559.1	2554.3
BIC	2575.2	2577.7	2576.7
Log-likelihood	-1276.2	-1274.5	-1271.2
$\Delta\chi^2$ *(df)*	—	$3.226_{(1)}$	$6.759_{(1)}$**

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje; *** $p < .001$; ** $p < .01$. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Koeficijent unutarklasne korelacije (ICC) iz neuvjetovanog modela (bez prediktora) ukazuje na to da 5% varijance u socijalnoj anksioznosti po završetku akademske godine objašnjavaju razlike među studijima. Socijalna anksioznost na početku akademske godine značajan je prediktor socijalne anksioznosti po završetku akademske godine ($b = 0.81$, $SE = 0.03$, $t_{(313.96)} = 23.66$, $p < .001$, 95% CI [0.77, 0.89]).

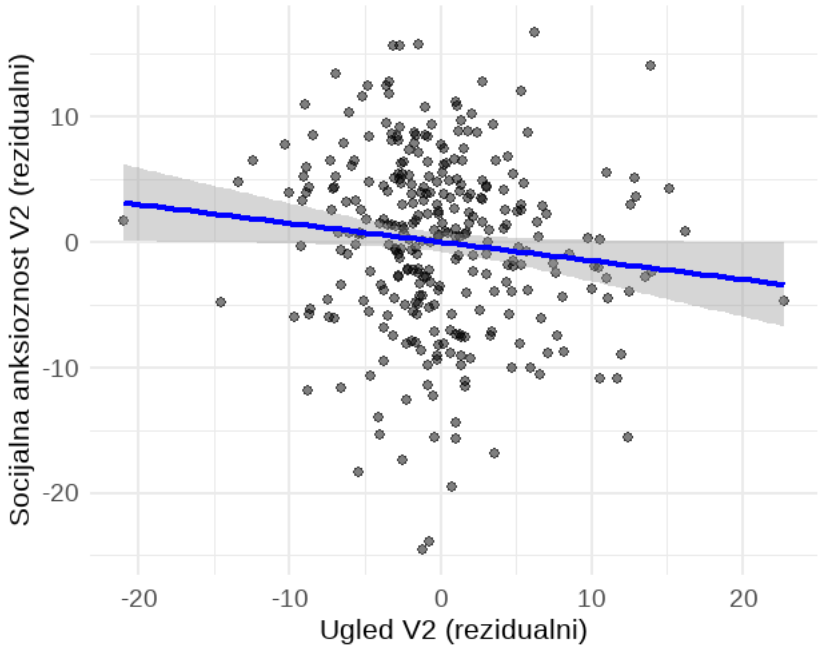
U model 2 dodana je razina ugleda na početku akademske godine te se on nije pokazao kao značajan prediktor socijalne anksioznosti po završetku akademske godine ($b = -0.06$, $SE = 0.03$, $t_{(309.56)} = -1.80$, $p = .076$, 95% CI [-0.13, 0.01]). Socijalna anksioznost na početku akademske godine ostala je značajan prediktor ($b = 0.81$, $SE = 0.034$, $t_{(311.97)} = 23.66$, $p < .001$, 95% CI [0.74, 0.87]). Dodavanje početne razine ugleda nije značajno unaprijedilo pristajanje modela 2 u usporedbi s modelom 1, $\chi^2_{(1)} = 3.226$, $p = .073$.

U finalnom modelu kontrolirana je početna razina socijalne anksioznosti i početna razina ugleda te je utvrđeno da je ugled po završetku akademske godine značajan negativan prediktor socijalne anksioznosti po završetku akademske godine (b = -0.10, SE = 0.04, $t_{(304.00)}$ = -2.24, $p < .05$, 95% CI [-0.19,-0.01]). Budući da ovaj model predviđa preostalu varijancu socijalne anksioznosti po završetku akademske godine nakon uklanjanja individualnih razlika s početka istraživanja, ovaj nalaz upućuje na to da je porast u vrijednostima ugleda između dva mjerenja povezan sa značajnim smanjenjem socijalne anksioznosti u istom razdoblju. Ovaj efekt smatra se malim efektom (*Cohen d* = -.19). Dodavanje razine ugleda po završetku akademske godine značajno je unaprijedilo pristajanje finalnog modela u usporedbi s modelom 2, $\chi^2_{(1)} = 6.759$, $p < .01$. Dobiveni rezultati u skladu su s pretpostavljenom hipotezom H3a.

Na Slici 9 prikazan je parcijalni efekt ugleda na socijalnu anksioznost po završetku akademske godine, uz kontrolu početne razine ugleda i socijalne anksioznosti.

Slika 9

Parcijalni efekt ugleda na socijalnu anksioznost po završetku akademske godine

Kao što je vidljivo na Slici 9, povezanost rezidualne promjene u ugledu i rezidualne promjene u socijalnoj anksioznosti je negativna i linearna (b = -0.10, $p < .05$).

4.1.11. Predviđanje promjene socijalne anksioznosti iz promjene socijalnog ranga (H3b)

Prethodno opisani postupak predviđanja promjene socijalne anksioznosti iz promjene ugleda, korišten je i za provjeru predviđa li promjena u socijalnom rangu promjenu u socijalnoj anksioznosti. Rezultati modela prikazani su u Tablici 31.

Tablica 31

Hijerarhijski linearni modeli predviđanja socijalne anksioznosti iz socijalnog ranga po završetku akademske godine uz kontrolu početnih razina socijalne anksioznosti i socijalnog ranga

	Model 1	**Model 2**	**Model 3**
Prediktor	***b* (*SE*)**	***b* (*SE*)**	***b* (*SE*)**
Odsječak	49.99***(0.41)	50.01***(0.41)	50.02***(0.42)
Socijalna anksioznost (V1)	0.83***(0.03)	0.82***(0.04)	0.78***(0.04)
Socijalni rang (V1)		-0.03(0.05)	0.10 (0.05)
Socijalni rang (V2)			-0.24***(0.05)
Slučajni efekti (varijanca slučajnog odsječka)			
Razina studija	1.20	1.07	1.39
Razina ispitanika	30.56	30.64	28.53
Indikatori pristajanja modela			
AIC	2560.3	2561.7	2539.4
BIC	2575.2	2580.3	2561.8
Log-likelihood	-1276.2	-1275.8	-1263.7
$\Delta\chi^2$ (*df*)	—	$1.20_{(1)}$	$23.71^{***}_{(1)}$

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje; *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$, *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316

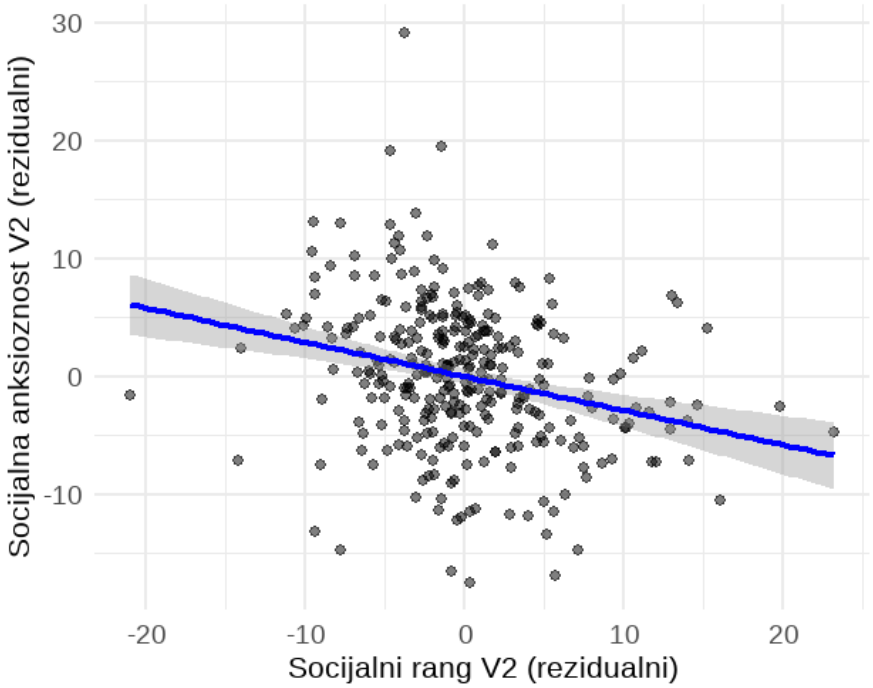
Model 1 istovjetan je modelu 1 u prethodnoj analizi. U model 2 dodan je kao prediktor razina socijalnog ranga na početku akademske godine te se on nije pokazao kao značajan prediktor socijalne anksioznosti po završetku akademske godine (b = -0.03, SE = 0.05, $t_{(311.85)}$ = -0.63, p = .528, 95% CI [-0.12, 0.06]). Dodavanje početne razine socijalnog ranga nije

značajno unaprijedilo pristajanje modela 2 u usporedbi s modelom 1. U finalnom modelu kontrolirana je početna razina socijalne anksioznosti i početna razina socijalnog ranga te je utvrđeno da je socijalni rang po završetku akademske godine značajan prediktor socijalne anksioznosti po završetku akademske godine (b = -0.24, SE = 0.05, $t_{(304.68)}$ = -4.882, p < .001, 95% CI [-0.34, -0.14]). Ispitanici koji su doživjeli povećanje socijalnog ranga tijekom akademske godine, imali su i značajno smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Ovaj efekt smatra se malim efektom (*Cohen d* = -.19). Dodavanje razine socijalnog ranga po završetku akademske godine značajno je unaprijedilo pristajanje finalnog modela u usporedbi s modelom 2.

Na Slici 10 prikazan je efekt promjene socijalnog ranga na promjenu socijalne anksioznosti po završetku akademske godine, uz kontrolu početne razine socijalnog ranga i socijalne anksioznosti.

Slika 10

Parcijalni efekt socijalnog ranga na socijalnu anksioznost po završetku akademske godine

Kao što je prikazano na Slici 10, povezanost rezidualne promjene u socijalnom rangu i rezidualne promjene u socijalnoj anksioznosti je negativna i linearna.

4.1.12. Medijacijski model ugleda u odnosu akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti (H4a)

Pri testiranju medijacijskog modela korišteno je hijerarhijsko linearno modeliranje kao i u prethodnim analizama. Početni model koji je sadržavao samo odsječak prediktora i medijatora koji su mjereni po završetku akademske godine korišten je kako bi se procijenila proporcija varijance ugleda i akademske uspješnosti koju možemo pripisati pripadnosti studiju. Rezultati ukazuju na manju proporciju varijance između studija za obje varijable. Rezultati su prikazani u Tablici 32.

Tablica 32

Komponente varijance varijabli ugleda, socijalne anksioznosti i akademske uspješnosti u drugom mjerenju

	Ugled		**Socijalna anksioznost**		**Akademska uspješnost**	
	Varijanca	*SD*	Varijanca	*SD*	Varijanca	*SD*
Razina studija	2.00	1.42	2.23	1.49	0.19	0.43
Razina ispitanika	88.66	9.42	32.30	5.68	3.03	1.73

Napomena. N studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Za medijatorsku varijablu ugleda, 2.2% varijance medijatora odnosi se na razlike između studija dok se za varijablu akademske uspješnosti, 5.8% varijance odnosilo na razlike između studija. Za varijablu socijalne anksioznosti, 6.5% varijance se odnosilo na razlike između studija. Test omjera vjerodostojnosti usporedbe višerazinskog modela s običnim modelom koji koristi OLS procjenu, potvrdio je da je varijanca na razini studija značajna za ugled ($\chi^2_{(1)} = 4.13$, $p < .05$) te za akademsku uspješnost ($\chi^2_{(1)} = 2680.56$, $p < .001$) što ukazuje na opravdanost upotrebe višerazinskog modeliranja.

Kako bi se pravilno odvojili efekti unutar studija i između studija, korištene su preporuke Endersa i Tofighija (2007) te Zhanga i sur. (2009). Prediktori na razini ispitanika odvojeni su u dvije komponente što omogućuje istovremenu procjenu efekata unutar i između studija (uz kontrolu početnih razina ugleda i socijalne anksioznosti):

- *unutar studija:* aritmetička sredina studija oduzeta je od pojedinog rezultata ispitanika. Taj rezultat tako predstavlja ispitanikovu relativnu poziciju unutar vlastitog studija

- *između studija:* korišteni su prosječni rezultati za svaki pojedini studij.

Provedena je medijacijska analiza kako bi se ispitala medijacijska uloga ugleda u odnosu akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti uz kontrolu početnih razina socijalne anksioznosti i ugleda. U Modelu 1 provedena je regresijska analiza kojom je ispitan odnos akademske uspješnosti i ugleda na kraju akademske godine, kontrolirajući pritom početnu razinu ugleda. U Modelu 2 provedena je regresijska analiza kojom je ispitan odnos ugleda i socijalne anksioznosti po završetku akademske godine, uz kontrolu početne razine socijalne anksioznosti i ugleda. U Modelu 3 provedena je regresijska analiza akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti po završetku akademske godine, kontrolirajući početnu razinu socijalne anksioznosti. U Tablici 33 prikazani su nestandardizirani regresijski koeficijenti. Testom omjera vjerodostojnosti provjereno je variraju li ključni odnosi varijabli između studija tako da je uspoređen model sa slučajnim odsječkom s modelom sa slučajnim nagibom. Rezultat nije bio značajan za odnos akademske uspješnosti i ugleda (a put: $\chi^2_{(2)} = 0.0037$, $p > .05$) niti za odnos ugleda i socijalne anksioznosti (b put: $\chi^2_{(2)} = 0.9051$, $p > .05$) te je zadržan model koji uključuje slučajni odsječak i fiksirani nagib pravca.

Tablica 33

Rezultati medijacijske analize s promjenom ugleda kao medijatorom odnosa akademskog uspjeha i promjene socijalne anksioznosti uz kontrolu početne razine ugleda i socijalne anksioznosti

		b	***SE***	***t*** $_{(df)}$	**95% CI**
Model 1					
Akademska uspješnost V2 (Put *a*)	Odsječak	2.16	10.93	$0.20_{(13.99)}$	
	Unutar studija	0.91	0.24	$3.73^{***}_{(291.71)}$	
	Između studija	0.99	0.77	$1.29_{(19.19)}$	
Model 2					
Ugled V2 (Put *b*)	Odsječak	4.90	10.04	$0.49_{(13.70)}$	
	Unutar studija	-0.08	0.03	$-2.38^{*}_{(285.63)}$	
	Između studija	0.05	0.13	$0.40_{(12.41)}$	
Ukupni, direktni i indirektni efekt					
Direktni efekt (*c'*)	Unutar studija	-0.12	0.14	$-0.84_{(286.13)}$	
	Između studija	-0.99	0.66	$-1.49_{(10.06)}$	
Indirektni efekt (*ab*)	Unutar studija	-0.07			[-0.14, -0.02]
	Između studija	1.31			[-0.71, 4.41]
Ukupni efekt (Put *c*)	Unutar studija	-0.25	0.14	$-1.81^{*}_{(293.21)}$	
	Između studija	-0.90	0.56	$-1.59_{(10.58)}$	
Kontrolne varijable					
Ugled V1	Unutar studija	0.59	0.04	$13.89^{***}_{(291.71)}$	
	Između studija	0.70	0.18	$4.01^{**}_{(14.18)}$	
Socijalna anksioznost V1	Unutar studija	0.73	0.05	$15.20^{***}_{(286.40)}$	
	Između studija	1.07	0.21	$5.08^{***}_{(10.16)}$	

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje; *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$. *N* studija = 19. *N* ispitanika = 316.

Medijacijski efekt je izračunat odvojeno za efekte unutar i između studija. Kako bi se procijenila značajnost medijacijskog efekta, konstruirani su intervali pouzdanosti uz pomoć Monte Carlo metode s 20 000 ponavljanja (Preacher i Selig, 2012) uz pomoć RMediation paketa (Tofighi i MacKinnon, 2011). Ovaj pristup koristi višerazinske standardne pogreške modela 1 i 2 za generiranje intervala pouzdanosti koji približno oslikavaju hijerarhijske podatke.

Efekti unutar studija

Rezultati medijacijske analize prikazani u Tablici 33 pokazuju da je akademska uspješnost na studiju značajan prediktor povećanja ugleda (ugled po završetku akademske godine, uz kontrolu početne razine ugleda). Studenti s višim akademskim uspjehom imali su i viši ugled po završetku akademske godine u usporedbi s kolegama sa studija. Povećanje ugleda tijekom akademske godine značajan je prediktor smanjenja socijalne anksioznosti po završetku akademske godine na razini unutar studija uz kontrolu akademske uspješnosti i početne razine socijalne anksioznosti te početne razine ugleda. Studenti s većim povećanjem ugleda tijekom akademske godine, u usporedbi sa svojim kolegama unutar studija, imali su veće smanjenje socijalne anksioznosti po završetku akademske godine. Direktni efekt akademske uspješnosti na socijalnu anksioznost po završetku akademske godine nije značajan unutar studija. Ukupni efekt akademske uspješnosti na socijalnu anksioznost značajan je na razini unutar studija. Indirektni efekt akademske uspješnosti na socijalnu anksioznost putem medijatora ugleda značajan je na razini unutar studija što ukazuje na to da je promjena ugleda značajan medijator odnosa akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti na razini unutar studija. Proporcija ukupnog efekta za koju je zaslužna medijacija je 29.2%.

Efekti između studija

Uspješnost na studiju nije značajan prediktor promjene ugleda na razini između studija tj. studiji s višim prosječnim akademskim uspjehom nisu imali statistički značajno više prosječne razine ugleda po završetku akademske godine (uz kontrolu početne razine ugleda na razini studija). Ugled po završetku akademske godine nije statistički značajan prediktor socijalne anksioznosti po završetku akademske godine, na razini između studija. Navedeno upućuje na to da studenti studijskih programa koji su imali prosječno više razine ugleda po završetku akademske godine, nisu imali značajno niže razine socijalne anksioznosti po završetku akademske godine. Vjerojatno je značajan prediktor socijalne anksioznosti zapravo relativna pozicija u ugledu studenta unutar vlastite studijske grupe, a ne prosječna razina ugleda pojedinog studija. Direktni efekt akademske uspješnosti na socijalnu anksioznost po završetku

akademske godine značajan je na razini između studija što upućuje na to da studiji s višom prosječnom razinom akademske uspješnosti imaju i niže razine socijalne anksioznosti.

Indirektni efekt akademske uspješnosti na socijalnu anksioznost putem medijatora ugleda nije značajan na razini između studija. To vjerojatno ukazuje na to da viša prosječna razina ugleda na nekim studijima po završetku akademske godine nije imala efekt na odnos akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti po završetku akademske godine. Ukupni efekt akademske uspješnosti na socijalnu anksioznost također nije značajan na razini između studija.

Kontekstualni efekti

Kako bi se utvrdilo razlikuju li se značajno efekti unutar i između studija, napravljen je model koji procjenjuje kontekstualne efekte. Model uključuje razinu unutar studija i dodatnu kontekstualnu komponentu. Značajan kontekstualni efekt upućuje na to da se efekt između studija razlikuje od efekta unutar studija. Neznačajni kontekstualni efekti upućuju na to da odnosi varijabli funkcioniraju slično na razini studenata i na razini studija tj. da se efekti na razini studija mogu objasniti kompozicijom efekata studenata unutar studija te da ne postoje varijable na razini studija koje objašnjavaju efekt, povrh varijabli koje funkcioniraju na razini studenata. Za efekt uspješnosti na ugled, kontekstualni efekt nije značajan ($\gamma = 1.58$, $SE = 0.79$, $t_{(16.22)} = 2.01$, $p > .05$) tj. efekt uspješnosti na ugled ne razlikuje se značajno na razini studija od efekta na razini studenata, iako je efekt uspješnosti na razini unutar studija značajan, a na razini studija neznačajan. Neznačajan efekt između studija vjerojatno je posljedica ograničene statističke snage na razini između studija ($N = 19$ studija) s obzirom na to da je efekt sličnog smjera kao efekt unutar studija, ali s većom standardnom pogreškom s obzirom na manji uzorak na razini između studija. S većim brojem studija, ovaj efekt bi mogao dostići konvencionalne razine statističke značajnosti. S obzirom na broj studija, analize razlika između studija treba uzeti s oprezom s obzirom na ograničenu statističku snagu analiza u detekciji malih efekata. Za efekt ugleda na socijalnu anksioznost kontekstualni efekt također nije značajan ($\gamma = 0.83$, $SE = 0.65$, $t_{(9.60)} = 1.29$, $p > .05$), iako je unutar studija značajan dok je efekt između studija neznačajan. Efekti unutar studija i efekti na razini između studija su i različitog predznaka.

4.1.13. Moderirana medijacijska analiza (H4b)

Kako bi se provjerilo jesu li ekspresija ponosa, doživljavanje autentičnog ponosa te strah od pozitivne evaluacije značajni moderatori medijacijske uloge ugleda u odnosu akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti, provedena je moderacijska analiza. Provjereno je moderira li odnos uspješnosti i ugleda:

- vrijednost moderatora na početku akademske godine,

- vrijednost moderatora po završetku akademske godine ili

- promjena moderatora tijekom akademske godine (promjena je definirana kao razlika u moderatoru između dva mjerenja)

Korišteno je hijerarhijsko linearno modeliranje kao i u prethodnim analizama. U svim moderacijskim analizama kontrolirana je početna razina ugleda, a prediktori su centrirani pomoću aritmetičke sredine cijele grupe kako bi se odvojili efekti unutar i između studija. S obzirom na to da su za svaki moderatorski model testirana tri interakcijska efekta primijenjena je Bonferronijeva korekcija kako bi se kontrolirala pogreška tipa I unutar svakog modela. Razine značajnosti postavljene su prema sljedećoj formuli: $\alpha = .05/3 = .017$. Interakcije unutar svakog modela smatrane su statistički značajnima ako je $p < .017$. Za značajne interakcije, provedena je analiza jednostavnih nagiba u svrhu utvrđivanja kondicionalnih efekata akademskog uspjeha na ugled na tri razine moderatora: niski, srednji i visoki (-1 SD, aritmetička sredina i +1 SD).

4.1.13.1. Moderator: strah od pozitivne evaluacije (H4b3)

Provjereno je moderira li strah od pozitivne evaluacije (razina na početku akademske godine, po završetku akademske godine te promjena tijekom akademske godine) indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko ugleda. Kao što je prikazano u Tablici 34, strah od pozitivne evaluacije na početku akademske godine te promjena u strahu od pozitivne evaluacije tijekom akademske godine nisu značajni moderatori odnosa uspjeha i promjene ugleda. Razina straha od pozitivne evaluacije po završetku akademske godine pokazala se kao značajan moderator odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda ($\gamma = -0.03$, $SE = 0.02$, $t_{(303.32)} = -2.15$, $p = .032$) na konvencionalnoj razini značajnosti $\alpha = .05$. Međutim, nakon Bonferronijeve korekcije za višestruka testiranja unutar ovog modela (α prilagođeno = .05/3 = .017), ovaj efekt više ne doseže prag statističke značajnosti. Stoga se tumači s oprezom te je potrebna dodatna replikacija kako bi se potvrdio ovaj efekt. Dobiveni rezultati upućuju na to da efekt akademske uspješnosti na promjenu ugleda može ovisiti o razini straha od pozitivne evaluacije po završetku akademske godine. Time je samo djelomično potvrđena hipoteza H4b3 prema kojoj je pretpostavljeno da će sve tri razine moderatora (razina na početku akademske godine, po završetku akademske godine te promjena tijekom akademske godine) biti značajni. Unatoč graničnoj značajnosti, provedena je analiza jednostavnih nagiba koja je prikazana u Tablici 35. Utvrđeno je da je efekt akademskog uspjeha na promjenu ugleda

jači kod ispitanika s niskim strahom od pozitivne evaluacije. Indeks moderirane medijacije je značajan (index = 0.01, 95% CI [0.001, 0.021]), što upućuje na to da kako se strah od pozitivne evaluacije povećavao, indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko promjene ugleda se smanjivao.

Tablica 34

Moderacija odnosa uspješnosti i promjene ugleda, moderator: strah od pozitivne evaluacije

Prediktor	**γ**	***SE***	***t*** $_{(df)}$
Strah od pozitivne evaluacije			
Model 1: Početna razina			
Uspješnost unutar studija	0.84	0.24	$3.49^{***}_{(296.61)}$
Strah od pozitivne evaluacije unutar studija V1	-0.04	0.03	$-1.54_{(297.00)}$
Uspješnost unutar studija x Strah od pozitivne evaluacije unutar studija V1	-0.01	0.02	$-0.87_{(302.00)}$
Ugled unutar studija	0.59	0.04	$13.52^{***}_{(297.98)}$
Ugled između studija	0.59	0.23	$2.48^{*}_{(17.72)}$
Model 2: Razina po završetku akademske godine			
Uspješnost unutar studija	0.81	0.24	$3.39^{***}_{(296.25)}$
Strah od pozitivne evaluacije unutar studija V2	-0.07	0.03	$-2.59^{**}_{(292.72)}$
Uspješnost unutar studija x Strah od pozitivne evaluacije unutar studija V2	-0.03	0.02	$-2.15^{*}_{(303.32)}$
Ugled unutar studija	0.58	0.04	$13.47^{***}_{(298.19)}$
Ugled između studija	0.58	0.24	$2.41^{*}_{(17.73)}$
Model 3: Promjena			
Uspješnost unutar studija	0.87	0.24	3.58^{***} $_{(297.20)}$
Promjena straha od pozitivne evaluacije unutar studija	-0.04	0.04	-1.13 $_{(288.94)}$
Uspješnost unutar studija x promjena straha od pozitivne evaluacije unutar studija	-0.02	0.02	-1.41 $_{(302.24)}$
Ugled unutar studija	0.60	0.04	$14.16^{***}_{(297.66)}$
Ugled između studija	0.60	0.24	$2.48^{*}_{(17.82)}$

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje; *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Tablica 35

Kondicionalni efekti na različitim razinama moderatora straha od pozitivne evaluacije po završetku akademske godine

Razina moderatora	Efekt akademske uspješnosti na ugled (put a)	*SE*	*t*	Indirektni efekt	95% CI
niski (-1 *SD*)	1.29	0.33	3.90***	-0.34	[-0.70, -0.06]
sredina	0.81	0.24	3.38**	-0.22	[-0.46, -0.04]
visoki (+1 *SD*)	0.34	0.34	0.94	-0.09	[-0.32, 0.07]

Napomena. *** $p < .001$; ** $p < .01$

4.1.13.2. Moderator: ekspresija ponosa (H4b1)

Kao što je prikazano u Tablici 36, ekspresija ponosa na početku akademske godine, ekspresija ponosa po završetku akademske godine, kao ni promjena u ekspresiji ponosa tijekom akademske godine nisu bili značajni moderatori odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda. Time nije potvrđena hipoteza H4b1 prema kojoj je pretpostavljeno da će sve tri razine moderatora ekspresije ponosa biti značajni moderatori.

Tablica 36

Moderacija odnosa uspješnosti i promjene ugleda, moderator: ekspresija ponosa

Prediktor	**γ**	***SE***	***t* (*df*)**
Ekspresija ponosa			
Model 1: Početna razina			
Uspješnost unutar studija	0.73	0.24	3.03**$_{(295.69)}$
Ekspresija ponosa unutar studija V1	0.12	0.04	2.79**$_{(295.51)}$
Uspješnost unutar studija x Ekspresija ponosa unutar studija V1	0.02	0.02	0.87 $_{(299.76)}$
Ugled unutar studija	0.56	0.05	12.20***$_{(296.71)}$
Ugled između studija	0.55	0.23	2.40*$_{(18.13)}$
Model 2: razina po završetku akademske godine			
Uspješnost unutar studija	0.74	0.24	3.12**$_{(295.71)}$
Ekspresija ponosa V2	0.17	0.04	4.11***$_{(296.18)}$
Uspješnost unutar studija x Ekspresija ponosa unutar studija V2	0.03	0.02	1.40$_{(299.39)}$
Ugled unutar studija	0.54	0.05	11.98***$_{(299.64)}$
Ugled između studija	0.56	0.24	2.31*$_{(17.75)}$
Model 3: promjena			
Uspješnost unutar studija	0.77	0.24	3.15**$_{(295.48)}$
Promjena ekspresije ponosa unutar studija	0.07	0.05	1.49 $_{(288.34)}$
Uspješnost unutar studija x promjena ekspresije ponosa unutar studija	0.00	0.03	0.09 $_{(295.949)}$
Ugled unutar studija	0.61	0.04	14.37*** $_{(296.20)}$
Ugled između studija	0.57	0.24	2.38*$_{(18.73)}$

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje; *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

4.1.13.3. Moderator: autentični ponos (H4b2)

Provjereno je moderira li doživljavanje autentičnog ponosa (razina na početku akademske godine, po završetku akademske godine te promjena tijekom akademske godine)

indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko ugleda. Rezultati su prikazani u Tablici 37.

Tablica 37

Moderacija odnosa uspješnosti i promjene ugleda, moderator: autentični ponos

Prediktor	**γ**	***SE***	**t(*df*)**
Autentični ponos			
Model 1: Početna razina			
Uspješnost unutar studija	0.70	0.25	2.82**$_{(297.01)}$
Autentični ponos unutar studija V1	0.24	0.09	2.60**$_{(295.77)}$
Uspješnost unutar studija x Autentični ponos unutar studija V1	0.03	0.04	0.68$_{(295.73)}$
Ugled unutar studija	0.53	0.05	10.78***$_{(297.15)}$
Ugled između studija	0.60	0.24	2.53*$_{(18.09)}$
Model 2: razina po završetku akademske godine			
Uspješnost unutar studija	0.51	0.24	2.11*$_{(293.62)}$
Autentični ponos V2	0.48	0.08	6.21***$_{(294.22)}$
Uspješnost unutar studija x Autentični ponos unutar studija V2	0.07	0.04	2.05*$_{(295.03)}$
Ugled unutar studija	0.48	0.04	10.86***$_{(297.66)}$
Ugled između studija	0.50	0.25	2.01*$_{(18.17)}$
Model 3: promjena tijekom akademske godine			
Uspješnost unutar studija	0.85	0.24	3.58***$_{(295.21)}$
Promjena autentičnog ponosa unutar studija	0.40	0.09	4.27***$_{(287.84)}$
Uspješnost unutar studija x promjena autentičnog ponosa unutar studija	0.12	0.06	2.11*$_{(298.05)}$
Ugled unutar studija	0.61	0.04	14.61***$_{(295.98)}$
Ugled između studija	0.56	0.23	2.46*$_{(17.59)}$

Napomena. V1 = prvo mjerenje, V2 = drugo mjerenje; *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Razina autentičnog ponosa na početku akademske godine nije značajan moderator odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda.

Razina autentičnog ponosa po završetku akademske godine značajan je moderator odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda ($\gamma = 0.08$, $SE = 0.04$, $t_{(295.03)} = 2.05$, $p = .041$) na konvencionalnoj razini značajnosti $\alpha = .05$. Uz Bonferronijevu korekciju za višestruka testiranja unutar ovog modela (α prilagođeno = .05/3 = .017), ovaj efekt više ne doseže prag statističke značajnosti. Također ga je potrebno tumačiti s oprezom, kao i značajnost moderatorskog efekta straha od pozitivne evaluacije po završetku akademske godine. Unatoč rubnoj značajnosti, provedena je analiza jednostavnih nagiba te, kao što je prikazano u Tablici

38, utvrđeno je da je odnos akademskog uspjeha i promjene ugleda jači kod ispitanika s višim autentičnim ponosom po završetku akademske godine dok je niži i neznačajan za osobe niskog autentičnog ponosa po završetku akademske godine. Unatoč značajnoj moderaciji odnosa akademskog uspjeha i promjene ugleda, indeks moderirane medijacije nije značajan (-0.02, 95% CI [-0.05, 0]). Iako je moderacija prisutna u odnosu akademske uspješnosti i ugleda (a put), njen efekt se ne prenosi dalje (na b put), što upućuje na to da indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko promjene ugleda nije značajno varirao kroz različite razine autentičnog ponosa po završetku akademske godine. Ovi rezultati upućuju na to da unatoč tome što postoji mogućnost da autentični ponos ima efekt na povezanost akademske uspješnosti i promjene ugleda, to se ne preslikava na efekt promjene ugleda na socijalnu anksioznost tj. konačni efekt na socijalnu anksioznost ne ovisi o autentičnom ponosu koji ispitanici doživljavaju po završetku akademske godine.

Tablica 38

Kondicionalni efekti na različitim razinama moderatora autentičnog ponosa po završetku akademske godine

Razina moderatora	**Efekt akademske uspješnosti na ugled (put a)**	***SE***	***t***	**Indirektni efekt**	**95% CI**
niski (-1 *SD*)	0.09	0.26	0.36	-0.02	[-0.20, 0.14]
sredina	0.51	0.24	2.11*	-0.13	[-0.33, -0.00]
visoki (+1 *SD*)	0.92	0.25	3.69***	-0.25	[-0.55, -0.03]

Napomena. ** $p < .01$; * $p < .05$

Promjena autentičnog ponosa tijekom akademske godine značajan je moderator odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda ($\gamma = 0.12$, $SE = 0.06$, $t_{(298.05)} = 2.11$, $p = .040$) na konvencionalnoj razini značajnosti $\alpha = .05$. Uz Bonferronijevu korekciju za višestruka testiranja (α prilagođeno = .05/3 = .017), ovaj efekt više ne doseže prag statističke značajnosti. Također ga je potrebno tumačiti s oprezom, kao i značajnost moderatorskog efekta autentičnog ponosa po završetku akademske godine. Kao što je prikazano u Tablici 39, analizom jednostavnih nagiba utvrđeno je da je efekt akademskog uspjeha na promjenu ugleda jači kod ispitanika s većim povećanjem autentičnog ponosa tijekom akademske godine dok je niži i neznačajan za ispitanike koji su imali manje povećanje autentičnog ponosa tijekom akademske godine. Indeks moderirane medijacije je također značajan (-0.03, 95% CI [-0.08, -0.00]), što

može upućivati na to da, kako se doživljavanje autentičnog ponosa povećavalo, indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko promjene ugleda se također povećavao. Ovi rezultati su djelomično potvrdili hipotezu H4b2 prema kojoj je pretpostavljeno da će razina autentičnog ponosa na početku i po završetku akademske godine te promjena autentičnog ponosa tijekom akademske godine biti značajni moderatori indirektnog efekta akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko promjene ugleda.

Tablica 39

Kondicionalni efekti na različitim razinama moderatora promjene autentičnog ponosa

Razina moderatora	**Efekt uspješnosti na ugled (put a)**	***SE***	***t***	**Indirektni efekt**	**95% CI**
niski (-1 *SD*)	0.33	0.30	1.17	-0.09	[-0.31, 0.08]
sredina	0.85	0.24	3.58 ***	-0.22	[-0.47, -0.04]
visoki (+1 *SD*)	1.37	0.38	3.52 ***	-0.36	[-0.75, -0.07]

Napomena. *** $p < .001$

5. Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti odnos socijalne anksioznosti, ugleda i socijalnog ranga te straha od pozitivne evaluacije, ekspresije i doživljavanja emocije ponosa u situaciji formiranja socijalne hijerarhije. S obzirom na to da se do sada socijalna anksioznost uglavnom istraživala u kontekstu dominacije, ovo je prema dosadašnjim saznanjima, prvo istraživanje koje ispituje povezanost promjena ugleda i promjena socijalne anksioznosti te ulogu doživljavanja i ekspresije ponosa i straha od pozitivne evaluacije u stjecanju ugleda na studiju.

Potvrđene su hipoteze da će kod ispitanika doći do povećanja ugleda (H1a) i socijalnog ranga (H1b) te do smanjenja socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H1c). Nadalje, ispitanici uglavnom zadržavaju slične razine socijalne anksioznosti (H2a) i ugleda (H2d) tijekom akademske godine tj. oni koji imaju nisku socijalnu anksioznost ili ugled na početku i po završetku akademske godine imaju niže razine socijalne anksioznosti ili ugleda. U skladu s pretpostavkama, količina promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine ovisila je o tome koliko su ispitanici bili socijalno anksiozni na početku akademske godine (H2a). Studenti s najvišim razinama socijalne anksioznosti doživjeli su i najveće snižavanje socijalne anksioznosti, za razliku od onih s niskom početnom razinom socijalne anksioznosti kod kojih je došlo do povećanja socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Studenti s višom socijalnom anksioznošću na početku akademske godine u prosjeku su imali niži ugled i socijalni rang, međutim unatoč pretpostavkama, sama količina promjene ugleda (H2b) i socijalnog ranga (H2c) tijekom akademske godine nije ovisila o tome koliko su ispitanici bili socijalno anksiozni na početku akademske godine. Potvrđena je pretpostavka da će količina promjene ugleda tijekom akademske godine ovisiti o razini ugleda na početku akademske godine (H2d). Ugled se tijekom akademske godine najviše povećao kod studenata s niskim ugledom, a smanjio se kod ispitanika s visokim ugledom na početku akademske godine. Nije potvrđena pretpostavka da će razina ugleda na početku akademske godine biti prediktor promjena socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H2e) i promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine (H2f). Kod ispitanika koji su imali visoki ugled i socijalni rang na početku akademske godine zabilježeno je zadržavanje niskih razina socijalne anksioznosti i visokih razina socijalnog ranga tijekom akademske godine.

Promjena ugleda (H3a) i socijalnog ranga (H3b) tijekom akademske godine, u skladu s pretpostavkama, pokazala se kao značajan prediktor promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Ispitanici koji su doživjeli povećanje ugleda i socijalnog ranga tijekom

akademske godine, imali su i značajno smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine.

Kao što je i pretpostavljeno, promjena ugleda tijekom akademske godine pokazala se kao potpuni medijator odnosa akademske uspješnosti i promjene socijalne anksioznosti (H4a). Studenti s višim akademskim uspjehom imali su veće povećanje ugleda u usporedbi s kolegama sa studija te veće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Utvrđeno je da su strah od pozitivne evaluacije (H4b3) i doživljavanje autentičnog ponosa (H4b2) (razine po završetku akademske godine) te promjena u doživljavanju autentičnog ponosa (H4b2) tijekom akademske godine, mogući značajni moderatori odnosa akademskog uspjeha i promjene ugleda, ako se primjenjuje manje konzervativna razina značajnosti. Unatoč pretpostavkama, ekspresija ponosa nije imala moderatorski efekt na odnos uspjeha i ugleda (H4b1). U skladu s pretpostavkama, utvrđeno je da je efekt akademskog uspjeha na promjenu ugleda jači kod ispitanika s niskim strahom od pozitivne evaluacije (H4b3) te kod ispitanika s većim povećanjem i višim doživljavanjem autentičnog ponosa po završetku akademske godine (H4b2). Kako se strah od pozitivne evaluacije povećavao, indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko promjene ugleda se smanjivao. Međutim, unatoč tome što doživljavanje autentičnog ponosa po završetku akademske godine utječe na povezanost uspješnosti i promjene ugleda, to se ne preslikava na efekt promjene ugleda na socijalnu anksioznost tj. konačni efekt na socijalnu anksioznost ne ovisi o autentičnom ponosu koji ispitanici doživljavaju po završetku akademske godine već samo o promjeni autentičnog ponosa tijekom akademske godine. Što je kod ispitanika došlo do većeg povećanja u doživljavanju autentičnog ponosa, tako se pojačavao i indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko promjene ugleda.

5.1. Promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine

Pretpostavljeno je da će kod studenata socijalna anksioznost na početku akademske godine biti povišena s obzirom na brojne promjene s kojima se suočavaju. Hipoteza je da će jedan od razloga povećanja socijalne anksioznosti biti i nestabilnost vlastite pozicije u društvenoj hijerarhiji koja tek nastaje u studijskoj grupi. S obzirom na to da se očekuje stabilizacija društvene hijerarhije tijekom akademske godine, ali i s obzirom na to da dolazi do navikavanja na nove situacije kod ispitanika, pretpostavljeno je da će tijekom akademske godine doći do smanjenja socijalne anksioznosti (H1c). Rezultati pokazuju da je kod studenata tijekom akademske godine zaista došlo do smanjenja socijalne anksioznosti čime je potvrđena pretpostavljena hipoteza. Takvi rezultati već su utvrđeni u ranijim istraživanjima (Birg i sur.,

2025; Chen i sur., 2025) koja navode povećanje socijalne anksioznosti na početku i njezino smanjenje tijekom nastavka studija. Navedeno je i u skladu s istraživanjem Wittchena i sur. (2000) koje je pokazalo da simptomi socijalne anksioznosti u kasnoj adolescenciji variraju ovisno o životnim situacijama. Očekivano je da se simptomi pojačaju kada se osoba susretne s novim životnim zahtjevima, a smanje tijekom mirnijeg životnog razdoblja. Početak studija donosi brojne socijalne izazove za nove studente. Osim što se moraju upoznati s drugačijim načinom poučavanja i učenja nego u srednjoj školi, upoznaju i brojne nove profesore i kolege na studiju. Neki od njih prvi put započinju samostalan život u novom gradu što često podrazumijeva suživot s cimerima, a povećava se i frekvencija izloženosti novim socijalnim situacijama koje uključuje studentski život. Prema evolucijskim teorijama, socijalna anksioznost je adaptivna u novim situacijama. Pomaže zaštiti osobu od socijalnog odbacivanja od strane grupe i pomaže u lakšem detektiranju moguće socijalne prijetnje. Iako možda neugodna, socijalna anksioznost može biti korisna u situacijama s kojima se susreću novi studenti. Može im pomoći u lakšoj prilagodbi na zahtjeve situacije i poboljšati predstavljanje kolegama, cimerima i profesorima. Također im može pomoći u lakšem prepoznavanju i izbjegavanju averzivnih socijalnih situacija (Barker i sur., 2019; Marks i Nesse, 1994) kao što su potencijalni sukobi s drugima koji su dominantniji i moćniji (Gilbert, 2001; Weeks i sur., 2009). Iako je izbjegavanje socijalnih situacija do kojeg dovodi povišena socijalna anksioznost dugoročno štetno, kratkoročno ono može pomoći osobi izbjeći negativnu evaluaciju i tako smanjiti mogućnost odbacivanja od strane drugih (Hermans i van Honk, 2006; Leary i Kowalski, 1995). Kako vrijeme odmiče, očekuje se da kod studenata postepeno dolazi do adekvatnijeg suočavanja, ali i navikavanja na nove situacije, što može dodatno objasniti utvrđeno smanjenje socijalne anksioznosti prema kraju akademske godine.

Osim životnih promjena, veliku ulogu u doživljavanju socijalne anksioznosti igra i nestabilna socijalna hijerarhija koja se tek formira na početku studija. Ranija istraživanja pokazala su da se u situacijama kada prijašnje socijalne veze postaju nestabilne, može očekivati da će socijalna anksioznost biti povišena kod svih pojedinaca, neovisno o poziciji u hijerarhiji. Podložnost stresu za osobe visokog ranga najviša je kada je rang nestabilan (Knight i Mehta, 2017; Sapolsky, 2004), no osobe bilo kojeg ranga mogu sumnjati u kontrolu svojeg socijalnog konteksta jer se javljaju situacije koje mogu od njih zahtijevati nove ili neuvježbane socijalne vještine (Brosnan i sur., 2017). Tijekom akademske godine, studenti pronalaze svoje mjesto u društvenoj hijerarhiji na studiju te se ona stabilizira, što vjerojatno doprinosi smanjenju socijalne anksioznosti koja prati nestabilne hijerarhije.

Unatoč općenitom smanjenju socijalne anksioznosti tijekom akademske godine, studenti uglavnom zadržavaju slične razine socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Navedeno je već potvrđeno u ranijim istraživanjima koja navode da socijalna anksioznost ima stabilniji tijek u usporedbi s drugim anksioznim teškoćama u adolescenciji i ranoj odraslosti (Alomari i sur., 2022; Beard i sur., 2010; Wittchen i Fehm, 2003). Rezultati pokazuju da je količina smanjenja socijalne anksioznosti tijekom akademske godine ovisila o početnoj razini socijalne anksioznosti čime je potvrđena hipoteza H2a. Ispitanici koji su na početku akademske godine imali povišene razine socijalne anksioznosti doživjeli su najveće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Kod studenata s niskom inicijalnom razinom socijalne anksioznosti došlo je do značajnog povećanja socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Postoji nekoliko mogućih objašnjenja ovih rezultata. Jedno objašnjenje može biti da je došlo do određene normalizacije simptoma socijalne anksioznosti kroz proces prilagodbe, pri čemu su oni visoko socijalno anksiozni uspjeli dijelom regulirati socijalnu anksioznost tijekom vremena i kroz ponavljano izlaganje socijalnim situacijama (Craske i sur., 2014; Radtke i sur., 2020). Ispitanici koji su bili vrlo nisko na socijalnoj anksioznosti, povećanjem frekvencije socijalnih situacija i novih izazova koje donosi studentski život, doživjeli su i povećane razine socijalne anksioznosti. Druga mogućnost je da podaci tijekom vremena prirodno konvergiraju prema sredini vrijednosti populacije što dovodi do smanjenja ekstremno visokih i niskih vrijednosti i smanjenja varijabiliteta (Smith, 2005; Stamps i Biro, 2023).

5.2. Promjene ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine

Pretpostavljeno je da će tijekom akademske godine doći do povećanja u ugledu ispitanika (H1a) na osnovi dodatne pretpostavke o tome da se hijerarhije u akademskoj zajednici temelje na ugledu te da mladi ljudi koji nastavljaju svoje obrazovanje naginju takvoj vrsti hijerarhije. Rezultati su potvrdili pretpostavke te je utvrđeno da se tijekom akademske godine kod ispitanika povećao ugled. Ovaj nalaz prvi je put utvrđen u ovom istraživanju. Može se pretpostaviti da, osim ulaska u akademsku zajednicu koja potiče dodjeljivanje ugleda i sam upis studija predstavlja uspjeh koji dovodi do povećanja ugleda u obitelji, među prijateljima i u socijalnoj okolini studenata izvan studija. Tijekom akademske godine, studenti povećavaju svoja znanja i vještine te postaju kompetentniji. Istraživanja pokazuju da demonstriranje znanja, vještina i posjedovanje informacija u području koje društvo cijeni može izazvati poštovanje i pojačati stjecanje i samopercepciju ugleda (Wojciszke i sur., 2009).

Temeljeno na prethodnim istraživanjima koja povezuju ugled s karakteristikama koje su vezane i uz bolju akademsku prilagodbu, a koja povratno može osigurati daljnje zadržavanje ili

stjecanje višeg ugleda, pretpostavljeno je da će razina ugleda na početku akademske godine biti značajan prediktor promjene ugleda tijekom akademske godine (H2d). Rezultati na ovom uzorku potvrđuju pretpostavljenu hipotezu. Kompetentnost kolega na početku studija ne može se procijeniti kroz direktne interakcije i opažanje uratka jer akademski zadaci tek trebaju uslijediti, stoga razina ugleda na početku studija može proizlaziti iz očekivanja koja pojedinci imaju u pogledu vlastite i tuđe uspješnosti. Ta očekivanja uspješnosti mogu se temeljiti na prošlim zadacima ili na statusnim karakteristikama, koje su prethodno prisutne kod studenata. Statusne karakteristike pojedinaca mogu biti povezane s njihovom postojećom sposobnošću da daju vrijedne doprinose zadacima grupe (npr. prethodno obrazovanje i uspjesi) ili mogu biti samo slabo povezane s njihovom sposobnošću da učinkovito doprinesu radu grupe (Bunderson, 2003). S obzirom na to da su u ovom istraživanju korištene samoprocjene ugleda i socijalnog ranga, a ne procjene od strane drugih, vjerojatno je samoprocijenjena početna razina ugleda i socijalnog ranga počivala upravo na prethodnom statusu koji pojedinac ostvaruje u drugim socijalnim grupama u kojima se nalazi (klubovi, grupe prijatelja i sl.) te koji je imao u srednjoj školi, a na koje nema utjecaj trenutna grupa na studiju.

Iako se razina ugleda u prosjeku povećala kod studenata tijekom akademske godine, studenti uglavnom zadržavaju sličnu razinu ugleda tijekom akademske godine. Oni s visokim ugledom na početku godine, unatoč manjem smanjenju ugleda tijekom akademske godine i dalje zadržavaju više razine ugleda. Kod onih koji su početno imali niske razine ugleda, unatoč povećanju ugleda tijekom akademske godine, ipak dolazi do održavanja nižeg ugleda. Navedeno nije neočekivano s obzirom na to da su osobe koje već dolaze na studij s određenom razinom ugleda, vjerojatno osobe koje već posjeduju određene vještine i sposobnosti na temelju kojih su zaslužili raniji ugled te na temelju kojih se razvija daljnji ugled u studijskoj grupi (Magee i Galinsky, 2008; Pettit i Marr, 2020). Moguće je da kod onih s visokim prethodnim ugledom dolazi do blagog smanjenja ugleda jer su promijenili okolinu koja ih okružuje. Konkurencija za stjecanje ugleda je vjerojatno viša u studentskoj grupi nego što je to bilo u srednjoj školi, jer se sada studenti nalaze u grupi zajedno s drugima koji pokazuju interes za isto područje te su selektirani po prethodnoj uspješnosti. Navedeno posebno vrijedi za studije koji su popularni kod srednjoškolaca (npr. medicina, logopedija i psihologija) i upisuju isključivo visoko uspješne srednjoškolce.

Zadržavanje slične razine ugleda možda se može donekle objasniti i pojmom statusne inercije (*status momentum*) koji su razvili Pettit i sur. (2013), a koji objašnjava da se percepcija budućeg statusa od strane okoline bazira na prethodnim promjenama. Okolina očekuje da će

oni koji su nedavno doživjeli promjene u rangu ili ugledu i dalje nastaviti istim smjerom, npr. da će oni koji su doživjeli povećanje ugleda i dalje napredovati dok će oni koji su doživjeli smanjenje, nastaviti pogoršavati svoj ugled. Početne promjene tako mogu utjecati na daljnje promjene tj. zadržavanje ugleda jer okolina stvara očekivanja ovisno o početnim interakcijama. Oni studenti koji su procijenjeni kao uspješni na temelju prvih akademskih uspjeha, kasnije su vjerojatno lakše zadržali svoj status u grupi, moguće i dijelom zbog pozitivnih očekivanja da će i nadalje postizati uspjehe. Takvi studenti vjerojatno posjeduju i stvarnu kompetentnost koja im je omogućila da se brže prilagode zahtjevima studija i postignu prve uspjehe, a koja je zatim osnova stjecanja daljnjeg ugleda što olakšava i inercija statusa.

Osim povećanja ugleda tijekom akademske godine, na temelju prethodnih istraživanja koja povezuju nastavak edukacije i viši socijalni rang, pretpostavljeno je da će kod ispitanika doći i do povećanja socijalnog ranga (H1b). Navedeno su potvrdili i dobiveni rezultati. S obzirom na to da je kod ispitanika došlo do povećanja ugleda tijekom akademske godine, ne iznenađuje niti povećanje u socijalnom rangu, pogotovo ako pretpostavimo da je samopercipirani rang kod studenata velikim dijelom vezan uz ugled koji se temelji na akademskim postignućima. Ranija istraživanja su utvrdila da je formiranje hijerarhije dinamičan proces u kojem pojedinci mijenjaju svoj rang različitom brzinom (Bendersky i Shah, 2013; Mast, 2002). Svaka socijalna hijerarhija ima specifičnu socijalnu dinamiku te se u njima rang može dodjeljivati ovisno o trenutnim odnosima unutar grupe i prema tome kome se većina grupe priklanja (Chudek i sur., 2012; Zaccaro, 2007). Norme dodjeljivanja ranga mogu ovisiti o zadatku oko kojeg se grupa okuplja (Mazur, 2005), a u početnim fazama formiranja grupe u kojima su osobe koje se prethodno ne poznaju, kao što je to slučaj na početku akademske godine, asimetrije u rangu mogu biti nestabilne jer su i same norme dodjeljivanja ranga nejasne. Istraživanja ukazuju na to da se društveni rang dodjeljuje brzo (Anderson i sur., 2001) te da nekad članovi grupe dobivaju dojam o nečijoj moći i kompetencijama u samo par sekundi (Todorov i sur., 2005). Osobe mogu prosuđivati tuđi status i na osnovi vrlo kratkih predložaka ponašanja sa značajnom točnošću, što podržavaju i neurološka istraživanja koja pokazuju da se procjena statusa događa brzo te u posebnim regijama mozga (Insel i Fernald, 2004). Početne procjene o tome tko zaslužuje viši rang podložne su promjeni, ovisno o potrebama grupe i ponašanju pojedinaca unutar hijerarhije (Leary i sur., 2014; Lin, 1999; Ratcliff i Vescio, 2013). Primjerice, pretjerano samopouzdanje može pomoći u dostizanju višeg ranga, posebno na početku stvaranja hijerarhije (Anderson, Brion i sur., 2012; Carlson i DesJardins, 2015), no jednako tako može biti uzrok gubitku ranga u kasnijim fazama razvoja hijerarhije. Pojedinci

koji su visoko u hijerarhiji, vrlo lako mogu biti zamijenjeni ako se procijeni da ne pridonose grupnim ciljevima, a pogotovo nakon postignutog neuspjeha (Carson Marr i sur., 2019). Dobiveni rezultati su dijelom u skladu s istraživanjima koja govore o dinamici i promjenama u hijerarhiji, naime i rezultati dobiveni u ovom istraživanju potvrđuju da tijekom akademske godine dolazi do promjena u socijalnom rangu.

Suprotno nalazima o brzoj dinamici promjene hijerarhija, a djelomično u skladu s dobivenim nalazima o povećanju ranga tijekom akademske godine u ovom istraživanju, je istraživanje Andersona i sur. (2001) koje je utvrdilo promjene u rangu studenata u prva četiri mjeseca, uz naknadnu stabilizaciju tijekom akademske godine. Međutim, istraživanje navedenih autora provedeno je na studentima koji nisu bili članovi iste studijske grupe već su bili smješteni u studentskom domu te je, za razliku od ovog istraživanja, uključivalo vršnjačke procjene statusa koje se, u izostanku konkretnih interakcija i suradnje u kojima se opaža kompetentnost, mogu temeljiti na površnim znakovima statusa koji znaju biti nepouzdani.

5.3. Prediktori promjene socijalne anksioznosti, ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine

5.3.1. Socijalna anksioznost na početku akademske godine kao prediktor promjene ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine

Na temelju prethodnih istraživanja koja povezuju socijalnu anksioznost s kroničnom submisivnošću, niskim socijalnim rangom te mehanizmima sprječavanja napredovanja u hijerarhiji (Cao i sur., 2015; Gilboa-Schechtman, 2020; Reichenberger i sur., 2018) te s korelatima nižeg ugleda, pretpostavljeno je da će razina socijalne anksioznosti na početku godine biti značajan prediktor količine promjene u ugledu (H2b) i socijalnom rangu tijekom akademske godine (H2c). Iako dobiveni rezultati pokazuju da studenti s višom inicijalnom socijalnom anksioznošću u prosjeku imaju niži ugled i socijalni rang, količina promjene u ugledu i socijalnom rangu tijekom akademske godine nije ovisila o inicijalnoj razini socijalne anksioznosti. Porast ugleda i socijalnog ranga tijekom akademske godine sličan je za sve ispitanike, neovisno o tome koliko su socijalno anksiozni bili na početku akademske godine. Unatoč brojnim prethodnim istraživanjima koja povezuju niži rang kod socijalno anksioznih osoba i ponašajnu inhibiciju koja blokira napredovanje u rangu (npr. Keltner i sur., 2003), dobiveni rezultati upućuju na to da socijalna anksioznost nije prepreka za postizanje višeg ugleda i socijalnog ranga. Takvi rezultati prvi su put utvrđeni u ovom istraživanju, no u skladu

su s prethodnim istraživanjima o stabilnosti hijerarhije i njezinom utjecaju na ponašanje pojedinca (Chudek i sur., 2012; Scheepers i Ellemers, 2018; Zaccaro, 2007). Unatoč stresu koji donosi za članove društvene skupine, nestabilna hijerarhija na početku studija može biti i prilika za postizanje boljeg ugleda i socijalnog ranga od prethodno stečenog. Scheepers i Ellemers (2018) utvrdili su da u situaciji nestabilne hijerarhije, kod visoko i nisko rangiranih osoba dolazi do stresne reakcije. Kod visoko rangiranih nestabilnost hijerarhije predstavlja prijetnju gubitka položaja, no kod nisko rangiranih predstavlja izazov jer omogućuje stjecanje boljeg položaja od prethodnog. Autori navode kako ovi efekti ne ovise o tome je li rang temeljen na moći (dominacija) ili na statusu (ugled). Knight i Mehta (2017) utvrdili su da u situacijama kada je hijerarhija stabilna, visoki status štiti od stresnog odgovora i poboljšava izvedbu dok u nestabilnoj situaciji (kao što je to slučaj na početku studija), pojačava stresni odgovor i narušava izvedbu. Navedeni efekt je zabilježen na endokrinološkoj razini, osjećaju kontrole te u ponašajnim odgovorima na stresor. Primjerice, ispitanici niskog statusa pokazali su bolju uspješnost na zadatku socijalne evaluacije i povećanu dominantnost u nestabilnoj, u usporedbi sa stabilnom hijerarhijom. U situaciji promjenjive hijerarhije pojedinci niskog statusa, kao što je slučaj kod socijalno anksioznih pojedinaca, češće mogu demonstrirati ponašanja prilaska koja mogu osigurati promjene statusa, upravo iz razloga percipirane promjenjivosti hijerarhije (Scheepers, 2009; Scheepers i sur., 2015).

Osobine ličnosti kao što su visoka ekstraverzija i niski neuroticizam su visoko povezane sa stjecanjem socijalnog ranga (Anderson i sur., 2001). Uz to, često se smatra da je motivacija prema višem rangu nekada ključna za postizanje višeg ranga u grupi. Socijalno anksiozne osobe, pogotovo one s dijagnozom ovog poremećaja, karakteriziraju visoki neuroticizam i niska ekstraverzija (Costache i sur., 2020) te niska motivacija prema stjecanju socijalnog ranga (Blay i sur., 2021). Unatoč tome, neka istraživanja pokazuju da je izvedba i kompetentnost koju osoba pokazuje dugoročno ipak bitnija za stjecanje društvenog statusa te da nekada visoka motivacija prema statusu može polučiti suprotan učinak. Npr. izvedba na zadatku kojem je određena grupa posvećena može biti narušena kada osoba ulaže više napora u poboljšanje svog statusa u grupi (Loch i sur., 2000). Bendersky i Shah (2013) navode da je taj efekt još izraženiji kada se ispituje individualna izvedba s obzirom na to da tu nema mogućnosti za prikrivanje vlastite neučinkovitosti grupnim uspjehom. Slično rezultatima istraživanja Redheada i sur. (2019) o dinamici izmjene dominacije i ugleda u stjecanju statusa u studentskim grupama, Grant i sur. (2011) te Bendersky i Shah (2013) utvrdili su da ekstraverti tijekom vremena gube status u grupi, vjerojatno zbog toga što njihova izvedba ne odgovara početnim očekivanjima članova

grupe. Iznenađujuće, osobe visoke na neuroticizmu postepeno stječu viši status s obzirom na to da od njih grupa ima niska očekivanja na početku, koja oni s vremenom nadvladaju. Visoka povezanost socijalne anksioznosti i neuroticizma utvrđena je brojnim ranijim istraživanjima (Allan i sur., 2017; Kotov i sur., 2007; Newby i sur., 2017). Iako se visoki neuroticizam veže uz probleme kao što su povećana usmjerenost na sebe i pretjerano procesiranje socijalnih događaja, neke značajke neuroticizma mogu biti poželjne za akademsko funkcioniranje. Istraživanja radne učinkovitosti utvrdila su da osobe s visokim neuroticizmom čak funkcioniraju bolje od emocionalno stabilnih osoba kada su zahtjevi zadataka pojačani (Smillie i sur., 2006), a umjerene razine trenutnog neuroticizma su povezane s učinkovitim kognitivnim funkcioniranjem i uspjehom izvedbe (Beckmann i sur., 2013). Istraživanja akademskog funkcioniranja utvrdila su da je anksioznost, koja je značajka neuroticizma, pozitivan prediktor akademske motivacije. Anksiozne osobe se pojačano pripremaju za akademske zahtjeve kako bi izbjegli neuspjeh što dovodi do veće akademske uspješnosti (Apostolov i Geldenhuys, 2022). Neuroticizam je također prediktor boljeg akademskog funkcioniranja kada je uparen s visokom savjesnošću (De Feyter i sur., 2012). Navedena istraživanja također podupiru pretpostavku da socijalna anksioznost ne mora nužno biti prepreka stjecanja višeg ranga u hijerarhiji te da je akademsko postignuće mogući put prema ostvarivanju tog cilja.

5.3.2. Ugled na početku akademske godine kao prediktor promjene socijalne anksioznosti i socijalnog ranga tijekom akademske godine

Pretpostavka da će razina ugleda na početku akademske godine biti povezana s promjenama socijalne anksioznosti (H2e) tijekom akademske godine temeljena je na istraživanjima koja povezuju viši ugled i nižu socijalnu anksioznost (Flynn i sur., 2006; Hardy i Van Vugt, 2006; Henrich i Gil-White, 2001). Ispitanici u ovom istraživanju s višim početnim razinama ugleda u prosjeku zaista i zadržavaju niže razine socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Međutim, iako je očekivano da će studenti višeg ugleda na početku akademske godine, tijekom akademske godine imati manje smanjenje socijalne anksioznosti (jer kod njih očekujemo niže razine anksioznosti), rezultati su pokazali da količina promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine ne ovisi o inicijalnoj razini ugleda. Sukladno ovom nalazu je i prethodni nalaz ovog istraživanja da je količina promjene ugleda tijekom akademske godine neovisna o početnoj razini socijalne anksioznosti. Ova dva nalaza mogu dodatno potkrijepiti ideju da su varijable koje su ključne za formiranje hijerarhije zapravo fleksibilne i promjenjive što daje priliku socijalno anksioznim osobama i osobama nižeg ranga, jer ta fleksibilnost olakšava promjene u socijalnom rangu te poboljšanje statusa. Ovaj je nalaz

u skladu s istraživanjima da je dodjela statusa u grupama aktivan i dinamičan proces te da postoje promjene koje se događaju tijekom razvoja grupe, a koje potvrđuju da se početne procjene kontinuirano evaluiraju od strane socijalne okoline (Gould, 2003; Jordan i sur., 2011).

Prema istraživanjima koja ugled shvaćaju kao strategiju za postizanje i održavanje socijalnog ranga (McClanahan i sur., 2022; Redhead i sur., 2019) pretpostavljeno je da će ispitanici s višim ugledom na početku akademske godine imati i veće povećanje socijalnog ranga tijekom akademske godine (H2f). Međutim, utvrđeno je da razina ugleda na početku akademske godine nije značajan prediktor količine promjene socijalnog ranga tijekom akademske godine.

Kako bi se dodatno ispitali prediktori društvenog ranga, istraženo je na temelju čega je rang dodijeljen na početku akademske godine, a na temelju čega po završetku akademske godine. Provedena je dodatna analiza prediktora socijalnog ranga, dominacije i ugleda, u prvoj i drugoj fazi mjerenja, čiji rezultati su prikazani u Tablicama P.5. i P.6. u Prilogu 10. Rezultati dodatne analize pokazuju da su i dominacija i ugled koji su izmjereni na početku akademske godine značajni prediktori socijalnog ranga na početku akademske godine. Po završetku akademske godine, unatoč očekivanju da dominacija neće biti značajan prediktor socijalnog ranga, ona i dalje ostaje značajan prediktor, iako je snaga efekta dominacije niža u usporedbi sa snagom njezinog efekta početkom akademske godine.

Ovi su rezultati djelomično u skladu s ranijim istraživanjima koja su utvrdila da su grupe prilično neuspješne u identificiranju kompetentnih članova jer na početku obično daju prednost dominantnim i asertivnim članovima (Littlepage i Mueller, 1997; Littlepage i sur., 1997). Međutim, u ovim istraživanjima radi se o kratkoročnim grupama u kojima nije dostupna povratna informacija o stvarnoj kompetentnosti pojedinca. Ako su grupe dugotrajnije i imaju jasne informacije o kompetentnosti (kao što je to slučaj na studiju), istraživanja pokazuju da puno bolje prepoznaju eksperte kojima onda dodjeljuju viši rang, odnosno status (Hollenbeck i sur., 1995). Slično tome, Redhead i sur. (2019) su utvrdili da dominantne osobe brzo dolaze do ranga, no brzo ga i gube. U njihovom se istraživanju utjecaj dominantnih osoba u malim studentskim grupama smanjio već u 4. tjednu rada grupe, unatoč održavanju dominantne reputacije. Nasuprot tome, utjecaj uglednih osoba se postepeno pojačavao tijekom razvoja grupe.

Dobiveni rezultati dijelom se mogu objasniti činjenicom da mjera socijalnog ranga nije bila ograničena samo na socijalni rang na studiju već na općenitu procjenu socijalnog ranga u

životu pojedinca. Iako studij zauzima značajnu količinu vremena i važnosti u životu studenata, moguće je da se procijenjeni socijalni rang dodatno temelji na socijalnom rangu stečenom u drugim društvenim zajednicama i drugim područjima funkcioniranja osobe (kao što su npr. sportski klubovi i sl.) u kojima pravila dodjeljivanja socijalnog ranga mogu biti značajno drugačija nego na studiju. Dodatno, socijalni rang se procjenjivao putem samoprocjena te je moguće da bi ovi rezultati bili drugačiji da su korištene procjene socijalnog ranga od strane kolega na studiju te da su vezane isključivo uz akademski kontekst. Bilo bi korisno ispitati mijenjaju li se prediktori socijalnog ranga na kasnijim godinama studija te gubi li dominacija značajnost, pogotovo ako se uzme u obzir da je prva godina studija na neki način „selekcijska" te da studenti koji se ne prilagode dobro na studij često odustaju od studija ili mijenjaju svoje izbore predmeta studiranja.

5.4. Povezanost promjene ugleda i socijalnog ranga s promjenama socijalne anksioznosti

Na temelju evolucijskih pretpostavki o funkcionalnosti socijalne anksioznosti pretpostavljeno je da će promjene u ugledu (H3a) i socijalnom rangu (H3b) tijekom akademske godine biti povezane s promjenama socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Navedene hipoteze su i potvrđene: veće povećanje ugleda i socijalnog ranga kod ispitanika povezano je s većim smanjenjem socijalne anksioznosti. Kako je ranije navedeno, prema dosadašnjim saznanjima, ovo je prvi put da je utvrđena povezanost promjena ugleda i socijalne anksioznosti jer se socijalna anksioznost ranije istraživala gotovo isključivo u kontekstu dominacije. Dobiveni rezultati u skladu su s ranijim istraživanjima koja povezuju viši socijalni rang i nižu socijalnu anksioznost te korelate višeg ranga s nižom socijalnom anksioznošću (Gilbert, 2000; Van Kleef i Lange, 2020; Weisman i sur., 2011; Willer, 2009).

Viši socijalni rang utječe na brojne varijable vezane uz ljudsko funkcioniranje, od ponašanja, do percepcije okoline, ali i načina kako ljudi sami sebe doživljavaju. Istraživanja pokazuju da su osobe višeg ranga više usmjerene na potencijalne pozitivne ishode tj. nagrade u okolini, dok su osobe nižeg ranga više usmjerene na potencijalne prijetnje iz okoline tj. gubitke (Gregg i sur., 2018). Dinamička povećanja socijalnog ranga i ugleda utječu na osjećaj vlastite kontrole nad ishodima, pojačavaju osjećaj autonomije te smanjuju ograničavanje i suzdržanost u socijalnom kontekstu (Fiske, 1993; Lammers i sur., 2016; Overbeck i sur., 2010; Smith i sur., 2008). Veći osjećaj kontrole koji se veže uz veći osjećaj moći koji donosi viši rang, pozitivno utječe na ključne teškoće socijalno anksioznih osoba: smanjuje ponašajnu inhibiciju i smanjuje procjene socijalnih prijetnji, kao što je osjećaj neprihvaćanja ili odbacivanja od strane drugih (Cho i Keltner, 2020; Deng i sur., 2018; Langner i Keltner, 2008). S obzirom na to da je

usmjerenost na prijetnju u okolini jedna od glavnih značajki anksioznih poremećaja (Adamis i sur., 2025; Barry i sur., 2015; Eysenck i sur., 2007), brojni tretmani anksioznih poremećaja (uključujući i socijalnu anksioznost) poučavaju klijente preusmjeravanju pažnje s prijetećih znakova u okolini na pozitivnije i neutralnije izvore informacija (Ramos i sur., 2022). Osobe višeg ranga i ugleda imaju i više socijalnih prilika i suradnji (Gong i Sanfey, 2017; Keltner i sur., 2003; Magee i Galinsky, 2008) što dodatno može doprinijeti smanjenju socijalne anksioznosti s obzirom na ponavljana izlaganja socijalnim situacijama koja pružaju priliku za prevladavanje anksioznosti. Većina empirijski dokazanih tretmana socijalne anksioznosti uključuje izlaganje socijalnim situacijama kao centralnu terapijsku tehniku (Radtke i sur., 2020; Rodebaugh i sur., 2004).

Osim smanjenja izbjegavanja socijalnih situacija, druga bitna komponenta tretmana socijalne anksioznosti je promjena slike o sebi. Socijalno anksiozne osobe uglavnom imaju negativno mišljenje o sebi, vide se neadekvatnima u usporedbi s drugima te se često uključuju u negativnu socijalnu usporedbu pri čemu se smatraju inferiornima (Antony i sur., 2005). Istraživanje Gilboa-Schechtman i sur. (2013) utvrdilo je da je težina socijalne anksioznosti povezana sa samoevaluacijama u domeni socijalnog ranga, povrh samoevaluacija afilijacije te globalnih samoevaluacija i depresivnosti. Navedeni nalaz ukazuje na to da su negativne samoevaluacije specifično vezane uz niski socijalni rang što dodatno ukazuje na bitnu ulogu ranga kod socijalno anksioznih osoba. Promjena socijalnog ranga i ugleda tijekom akademske godine koja je utvrđena u ovom istraživanju vrlo vjerojatno utječe i na poboljšanje slike o sebi s obzirom na povezanost višeg ranga s višim samopoštovanjem i pozitivnijim dojmom o sebi (Fournier, 2009, 2020; Wojciszke i Struzynska-Kujalowicz, 2007). Viši ugled te autentični ponos koji se obično veže uz ugledne pojedince također su povezani s višim samopoštovanjem (Tracy i sur., 2009; Tracy i Robins, 2007b). Viši ugled i socijalni rang pojačavaju percepciju pozitivnije evaluacije (Pettit i Sivanathan, 2012) te osjećaj socijalnog prihvaćanja od strane drugih (Anderson, Kraus i sur., 2012). Viši rang ne donosi samo percepciju pozitivnije evaluacije već je evaluacija od strane drugih zaista pozitivnija pa se tako osobe višeg ranga i ugleda vide kompetentnijima, pouzdanijima i inteligentnijima.

S obzirom na snažan utjecaj ranga na ponašanje i kognicije pojedinaca, nije neočekivano da su i rezultati ovog istraživanja potvrdili da povećanje socijalnog ranga ima značajan efekt na smanjenje socijalne anksioznosti. Rezultati ovog istraživanja zajedno s prethodno navedenim istraživanjima ukazuju na to da su socijalne hijerarhije i rang bitna stavka za funkcioniranje socijalno anksioznih pojedinaca (Aderka i sur., 2013; Gilbert, 2014; Irons i Gilbert, 2005).

Dobiveni rezultati su u skladu s evolucijskim teorijama koje objašnjavaju adaptivnost socijalne anksioznosti za funkcioniranje u sustavu socijalnog ranga i brojnim rezultatima prijašnjih istraživanja koji povezuju niži socijalni rang i višu socijalnu anksioznost (Gilbert, 2000; Weisman i sur., 2011).

5.5. Medijacijska uloga ugleda u povezanosti akademskog uspjeha i socijalne anksioznosti

Akademska prilagodba i akademska uspješnost u nekim istraživanjima je značajno, a u nekima nije povezana sa socijalnom anksioznošću (Brook i Willoughby, 2015; Strahan, 2003; Vilaplana-Pérez i sur., 2021) što navodi na zaključak da postoje dodatne intervenirajuće varijable koje objašnjavaju ovu povezanost. Pretpostavljeno je da je jedna od varijabli koja može objasniti povezanost akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti upravo ugled. Pretpostavljeno je da će promjena ugleda biti značajan medijator odnosa akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti tj. da će viša akademska uspješnost biti povezana s višim rastom ugleda koji će zatim biti povezan s većim smanjenjem socijalne anksioznosti (H4a), što su rezultati i potvrdili. Promjena ugleda pokazala se kao značajan medijator odnosa akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti. Studenti s višim akademskim uspjehom imali su i veće povećanje ugleda te posljedično veće smanjenje socijalne anksioznosti tijekom akademske godine. Navedeni efekti nisu bili značajni na razini između studija tj. studiji s višom prosječnom razinom ugleda nisu imali značajno niže razine socijalne anksioznosti po završetku akademske godine što upućuje na važnost relativne pozicije u ugledu studenta unutar vlastite studijske grupe, a ne na važnost prosječne razine ugleda na pojedinom studiju.

Važnost akademske uspješnosti za promjenu ugleda u skladu je s rezultatima prethodnih istraživanja koja su utvrdila da je dodijeljeni ugled rezultat posjedovanja znanja i vještina koje društvena zajednica cijeni i koja smatra korisnima. Pristranost prema ugledu (*prestige bias*) smatra se mehanizmom koji posreduje kulturalno učenje (Henrich i Gil-White, 2001) te uključuje tendenciju učenja od i oponašanja kompetentnih pojedinaca u grupi. Na studiju je korisno surađivati, učiti i družiti se s pojedincima koji posjeduju znanja i vještine relevantne za dobro izvršavanje zadataka. Na taj način i članovi studentske grupe dobivaju priliku za bolji uspjeh, unapređenje znanja, pa i kopiranje radnih navika koje mogu poboljšati njihov vlastiti uspjeh na studiju. Uspješne osobe koje se oponaša i od kojih se uči, zauzvrat dobivaju poštovanje, divljenje i priklanjanje, u konačnici i viši ugled, a navedeno su potvrdili i dobiveni rezultati.

Uspjeh na studiju bitan je zbog ostvarivanja boljih prilika tijekom studija i kasnijeg ostvarivanja boljeg radnog mjesta, međutim nekim studentima je bitan i za održavanje studentskog statusa. Naime, brojni studenti ostvaruju razne prednosti koje se temelje na boljoj akademskoj uspješnosti (npr. stipendije, smještaj u studentskom domu i sl.), a koje osiguravaju neometano studiranje te su nekada i nužan uvjet održavanja studentskog statusa. Stoga natjecanje za bolji uspjeh na studiju nekada nije samo odraz vlastite aspiracije prema uspješnosti već je način postizanja veće kontrole nad životnim ishodima te način ovladavanja tjeskobom koja proizlazi iz nesigurnosti samostalnog života koji studenti započinju upisom studija.

S obzirom na važnost uspjeha na studiju, bitno je dobro odabrati uspješne pojedince kao one od kojih se uči i s kojima je vrijedno surađivati. Tuđa kompetencija nije nešto što se brzo i lako opaža (ponekad su potrebne brojne interakcije s osobom kako bi se valjano procijenila njezina kompetentnost), stoga se ljudi oslanjaju na dodatne znakove i simbole uspjeha i kompetencije kako bi poboljšali procjenu uspješnosti osoba od kojih je vrijedno učiti (Henrich i Henrich, 2007). Istraživanja pokazuju da ljudi (pa čak i vrlo mala djeca) preferiraju modele za učenje koji pokazuju samopouzdanje i ponos te one na koje i drugi usmjeravaju pažnju (Birch i sur., 2010; Chudek i sur., 2012; Martens i Tracy, 2013; Rakoczy i sur., 2009). Pokazivanje ponosa pripadalo bi neposrednim znakovima ugleda i kompetentnosti dok je za procjenu prave kompetentnosti potrebno više vremena te ona zahtijeva promatranje ili ponavljane interakcije s osobom koju se procjenjuje.

S obzirom na značaj ekspresije ponosa za dodjelu ugleda (Shariff i Tracy, 2009; Tracy i Matsumoto, 2008; Tracy i sur., 2013), pretpostavljeno je da je tendencija ekspresije ponosa značajan moderator odnosa akademskog uspjeha i ugleda (H4b1), što nije potvrđeno u ovom istraživanju. Ekspresija ponosa na početku akademske godine, po završetku akademske godine, a niti promjena u ekspresiji ponosa tijekom akademske godine nisu bili značajni moderatori odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda.

Ovi rezultati nisu u skladu s objašnjenjem funkcije emocije ponosa kao svojevrsne reklame pozitivnih kvaliteta pojedinca (Sznycer i sur., 2017) i istraživanjima koja povezuju ekspresiju ponosa s percepcijom višeg ranga i statusa osobe (Brosi i sur., 2016; Shariff i Tracy, 2009; Shariff i sur., 2012; Steckler i Tracy, 2014; Tracy i Robins, 2004a; Tracy i sur., 2013; Williams i DeSteno, 2009; Witkower i sur., 2020).

Dobiveni rezultati mogu se objasniti specifičnom okolinom u kojoj se ugled dodjeljuje u ovom istraživanju. Naime, na studiju je akademski uspjeh često „javan“, rezultati na ispitima se često transparentno objavljuju, a profesori nekada daju direktnu povratnu informaciju o uspješnosti pred drugim studentima. Moguće je da ekspresija ponosa u takvom kontekstu nije nužna ili potrebna reklama kompetencije kod procjene kome dodijeliti viši ugled već se prednost daje pouzdanijim znakovima kompetentnosti koji su javno dostupni, kao što je uspješnost u akademskim zadacima. Studijske grupe nisu privremene i često uključuju rad u manjim grupama što osigurava vrijeme i prostor za procjenu kompetentnosti kroz direktnu interakciju. Stoga možda nije potrebno oslanjati se prvenstveno na vanjske znakove kompetentnosti kao što je ekspresija ponosa. Uz navedeno, treba uzeti u obzir da ekspresija ponosa čak može imati i cijenu. Ekspresija ponosa može dovesti do negativne evaluacije (Schall i sur., 2016) pogotovo u situacijama u kojima se drugi osjećaju negativno (Kalokerinos i sur., 2017), kao što to može biti slučaj kod ispitnih situacija na studiju i studenata koji su postigli niži uspjeh. Istraživanje van Oscha i suradnika (2019) utvrdilo je da ljudi zapravo reguliraju ekspresiju ponosa zbog mogućih negativnih ishoda, pogotovo kada su postignuća koja izazivaju ponos relevantna i samoj okolini, kako bi izbjegli da ih drugi vide kao prijetnju i posljedično ih negativno procijene. Efekt smanjivanja intenziteta ekspresije ponosa u tom slučaju nije ovisio o intenzitetu doživljenog ponosa. Lange i Crusius (2015) su u svom istraživanju utvrdili da ekspresija ponosa zaista može izazvati zavist no i da tip zavisti ovisi i o tipu ponosa koji se izražava. Ekspresija autentičnog ponosa dovodi do benigne zavisti, dok ekspresija hubrističnog ponosa dovodi do malicioznog oblika zavisti koja uključuje hostilnost. Neovisno o tipu zavisti koji se javlja kod promatrača ekspresije ponosa, zavist je i dalje negativna emocija te moguće je da je u grupama u kojima postoji određena kompeticija (kao što je to slučaj na studiju) i u kojima nečiji uspjeh često prati i nečiji neuspjeh adaptivno supresirati ekspresiju ponosa. U skladu s tim, Henrich i Gil-White (2001) navode ponašanja uglednih pojedinaca koja se opiru izražavanju ponosa kao reakcije na uspjeh, npr. osobe koje primaju aplauz i pohvalu za svoj uspjeh često javno izražavaju dvojbe vezane uz vlastite zasluge, a njihov govor tijela nekada oslikava skromnost i submisivnost (naklon, spuštanje pogleda, uvlačenje tijela).

Temeljeno na objašnjenju motivacijske funkcije doživljavanja emocije ponosa tj. njegove funkcije prema usmjeravanju pojedinca na postizanje ciljeva koje društvo cijeni, pretpostavljeno je da će autentični ponos biti značajan moderator odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda. Specifičnije, pretpostavljeno je da će razina autentičnog ponosa na početku akademske godine, razina po završetku akademske godine te promjena u autentičnom ponosu

tijekom akademske godine biti značajni moderatori odnosa akademske uspješnosti i ugleda (H4b2). Prema dobivenim rezultatima, razina autentičnog ponosa na početku akademske godine nije bila značajan moderator odnosa uspješnosti i promjene ugleda. Utvrđeno je da je efekt akademskog uspjeha na promjenu ugleda jači kod ispitanika s višim autentičnim ponosom po završetku akademske godine te kod onih s većim povećanjem u doživljavanju autentičnog ponosa tijekom akademske godine, ako se primjenjuje manje konzervativan kriterij statističke značajnosti bez korekcije za broj analiza. Efekt akademskog uspjeha na ugled čak postaje neznačajan za osobe niskog autentičnog ponosa po završetku akademske godine te kod ispitanika s manjom promjenom doživljavanja autentičnog ponosa. Također, što je veće povećanje u doživljavanju autentičnog ponosa tijekom akademske godine, indirektni efekt akademskog uspjeha na smanjenje socijalne anksioznosti preko povećanja ugleda se također povećava. Navedena moderacija indirektnog efekta nije utvrđena kada se u obzir uzela razina ponosa po završetku akademske godine.

Iz ovih podataka može se pretpostaviti da razina ponosa koju studenti doživljavaju na početku studija nije relevantna za promjenu ugleda koji se temelji na akademskoj uspješnosti, jer nije posljedica akademskog uspjeha, s obzirom na to da na početku studija još nisu prisutni specifični akademski zadaci koji bi producirali osjećaj ponosa. Uz potreban oprez u evaluaciji rezultata s obzirom na potrebu za korekcijom značajnosti dobivenih efekata, može se primijetiti da povećanje doživljavanja ponosa tijekom akademske godine ima jači efekt na dodjeljivanje višeg ugleda, vjerojatno zato što veći doživljaj ponosa dodatno motivira pojedinca na postizanje akademskog uspjeha i ulaganje truda. Dobiveni podaci su u skladu s teorijama koje navode da je osjećaj ponosa posljedica ponašanja koja dovode do višeg statusa, ugleda i postizanja društveno vrijednih ciljeva, kao što je to akademski uspjeh. Autentični ponos javlja se kao reakcija na uspjehe koji se pripisuju nestabilnim i kontrolabilnim čimbenicima, poput truda i napornog rada (Tracy i Robins, 2007a). Istraživanja su pokazala da postignuća koja proizlaze iz uloženog napora potiču višu ustrajnost u izazovnim zadacima (Williams i DeSteno, 2009). Osjećaj ponosa koji prati uspjeh motivira pojedinca na daljnje ulaganje truda kako bi ponovno ostvario vrijedan cilj. Na taj način ponos potiče daljnju uspješnost i osigurava viši ugled i napredovanje u socijalnoj hijerarhiji (Tracy i Robins, 2004b; Williams i DeSteno, 2009) što podupiru i naši nalazi.

Dobiveni rezultati djelomično su u skladu i s istraživanjem Witkowera i sur. (2022) koji su utvrdili da je autentični ponos kod studenata prediktor povećanja ugleda tijekom akademske godine, međutim, u njihovom istraživanju je prediktor povećanja ugleda bila razina autentičnog

ponosa na početku akademske godine, dok u ovom istraživanju jedino razina ponosa na početku akademske godine nije bila značajan moderator odnosa akademskog uspjeha i ugleda (ako se uzmu u obzir nekorigirani rezultati). Witkower i sur. (2022) u svom istraživanju nisu ispitivali samo studente prve godine studija što smatramo jednom od razlika koja može objasniti ove rezultate s obzirom na to da su u svojem istraživanju obuhvatili i studente s već postojećim akademskim postignućima s prethodnih godina studija. Dodatna razlika je da su oni u svojem istraživanju koristili mjeru autentičnog i hubrističnog ponosa na način da su ponos mjerili kao crtu, dok je u ovom istraživanju ponos mjeren kao stanje. Korištenje mjere trenutnog doživljavanja ponosa umjesto korištenja stabilne tendencije doživljavanja autentičnog i hubrističnog ponosa je zbog sljedećih razloga: mjera tendencije doživljavanja emocija filtrira i konsolidira iskustva, za razliku od mjere trenutnog doživljavanja koje pruža neposrednu povratnu informaciju o okolini osobe, trenutnim odgovorima na tu okolinu i adaptacijama osobe na trenutnu situaciju (Conner i Barrett, 2012). Ispitanici u ovom istraživanju nalazili su se u situaciji kada se društvena hijerarhija tek formira što može imati značajan utjecaj na trenutne emocionalne odgovore, posebno na emociju ponosa koja je blisko povezana s pozicijom u hijerarhiji. Dodatni razlog za mjerenje trenutnog doživljavanja, a ne tendencije doživljavanja ponosa vezan je za pretpostavku da će ispitanici odgovarati socijalno poželjnije ako se radi o mjeri tendencije za razliku od mjere trenutnog doživljavanja. Općenito se smatra da su mjere tendencije doživljavanja emocija pod većim utjecajem pristranosti u pamćenju, socijalne poželjnosti i kulturalnih normi (Scollon i sur., 2003) u usporedbi s mjerama trenutnog doživljavanja emocija. Mjera hubrističnog ponosa od ispitanika zahtijeva da se izjasne oko doživljavanja manje socijalno poželjnih osjećaja (npr. arogancija, egoističnost, oholost) stoga i ne čudi da je hubristični ponos povezan sa socijalnom poželjnošću (Kusano i Kemmelmeier, 2022). Konačno, razlog primjene mjere trenutnog doživljavanja emocije ponosa opravdan je i potrebom da se rigoroznije testira pretpostavljeni medijacijski model te utvrdi njegova robusnost koja se iskazuje u njegovoj sposobnosti predviđanja situacijskih odgovora (a ne samo stabilnijih tendencija).

Doprinos povećanja autentičnog ponosa u stjecanju ugleda te smanjenju socijalne anksioznosti koji je potencijalno utvrđen u ovom istraživanju, u skladu je s istraživanjima koja povezuju višu razinu autentičnog ponosa s višim samopoštovanjem (Tracy i sur., 2009), nižom socijalnom anksioznošću, manjom osjetljivošću na odbacivanje od strane drugih te većom socijalnom podrškom (Ashton-James i Tracy, 2012). Slično ovom istraživanju, Oren-Yagoda i sur. (2023) u svom istraživanju praćenja doživljavanja ponosa kod socijalno anksioznih osoba

putem dnevničkih zapisa utvrdili su da je iskustvo ponosa povezano sa smanjenjem anksioznosti kod osoba sa socijalnom anksioznošću. Lkhagva i sur. (2024) također su utvrdili da je dosjećanje postignuća kod ispitanika povećalo osjećaj ponosa, neovisno o razini socijalne anksioznosti.

Osim ekspresije i doživljavanja ponosa, pretpostavljeno je da će i strah od pozitivne evaluacije biti značajan moderator stjecanja ugleda s obzirom na njegovu ranije opisanu funkciju sprječavanja uspona u hijerarhiji. Očekivano je da će razina straha od pozitivne evaluacije na početku akademske godine, po završetku akademske godine te promjena u strahu od pozitivne evaluacije tijekom akademske godine biti značajni moderatori odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda (H4b3). Međutim, utvrđeno je da strah od pozitivne evaluacije na početku akademske godine te promjena u strahu od pozitivne evaluacije tijekom akademske godine nisu značajni moderatori odnosa uspjeha i promjene ugleda. Jedino je razina straha od pozitivne evaluacije po završetku akademske godine značajan moderator odnosa akademske uspješnosti i promjene ugleda, ako se uzme u obzir kriterij statističke značajnosti bez korekcije. Efekt akademskog uspjeha na promjenu ugleda jači je kod ispitanika s niskim strahom od pozitivne evaluacije. Osim toga, što je strah od pozitivne evaluacije po završetku akademske godine veći, indirektni efekt akademskog uspjeha na socijalnu anksioznost preko promjene ugleda je manji. Ovi rezultati prvi su put utvrđeni u ovom istraživanju i u skladu su s hipotezama da je funkcija straha od pozitivne evaluacije sprječavanje napredovanja u hijerarhiji. Socijalno anksiozne osobe mogu brinuti da će povećanje statusa u grupi, kao posljedica bolje akademske uspješnosti koja dovodi do pozitivne evaluacije, a zatim i povećanja ugleda, rezultirati konfliktom s moćnijim članovima grupe. Stoga ih strah od pozitivne evaluacije na neki način štiti od stjecanja ugleda i uspona u hijerarhiji i moguće kompeticije s drugima (Fredrick i Luebbe, 2024; Gilbert, 2001; Reichenberger i Blechert, 2018), što su dijelom potvrdili i rezultati ovog istraživanja.

Izostanak moderatorskog efekta straha od pozitivne evaluacije na početku akademske godine može se objasniti činjenicom da se na početku akademske godine ugled kao posljedica akademske uspješnosti na studiju tek počinje stjecati i socijalna hijerarhija u studijskoj grupi se postupno razvija. Funkcija straha od pozitivne evaluacije je sprječavanje napretka u hijerarhiji tj. održavanje stabilne pozicije u hijerarhiji pa je očekivano da je njegov utjecaj značajan tek po završetku akademske godine kada su socijalna hijerarhija i rang pojedinaca stabilniji.

Unatoč pretpostavljenom moderatorskom efektu straha od pozitivne evaluacije, moguće je da je on manje izražen u studentskoj populaciji s obzirom na to da je na studiju primarni cilj

pokazivanja znanja ostvarivanje bolje ocjene. To može motivirati i osobe sa strahom od pozitivne evaluacije da neometano pokažu svoju kompetentnost i znanje pred drugima. Moguće je da je zato akademski kontekst povoljan za prevladavanje socijalne anksioznosti. Postizanje akademske uspješnosti ne mora se shvatiti kao potreba za napredovanjem u hijerarhiji već kao osobna potreba za osiguravanjem bolje budućnosti i zadovoljenjem motivacije prema stjecanju znanja. Time se i mehanizmi koji mogu supresirati povećanje ugleda (kao što je strah od pozitivne evaluacije) koriste manje jer direktni cilj osobe nije napredovanje u hijerarhiji. S obzirom na javne podatke o kompetenciji studenata i direktnom opažanju uspješnosti kolega, drugi studenti mogu slobodno dodijeliti ugled onima za koje smatraju da su to zaslužili, tj. za koje prepoznaju da bi od njih mogli imati koristi u akademskom funkcioniranju. Tako se viši ugled može zaslužiti i pasivno, bez namjere za napredovanjem u socijalnoj hijerarhiji, već kao nusprodukt bolje akademske uspješnosti. To može biti prilika za socijalno anksiozne osobe i osobe niskog ranga za ostvarivanje višeg statusa u društvenoj hijerarhiji. S obzirom na evolucijska stajališta o adaptivnosti socijalne anksioznosti za funkcioniranje u sustavu socijalnog ranga temeljenog na dominaciji, akademsko okružje u kojem se rang uglavnom temelji na ugledu može predstavljati povoljnu okolinu za smanjenje socijalne anksioznosti.

5.6. Nedostatci istraživanja i implikacije za buduća istraživanja

Provedeno istraživanje ima određene nedostatke koje je potrebno uzeti u obzir kod interpretacije dobivenih rezultata. Jedan od nedostataka odnosi se na metodologiju istraživanja koja je korištena, a koja je rezultirala prigodnim uzorkom ispitanika. Naime, zbog problema slabog odaziva na istraživanja koja se provode putem interneta i potrebe da se obuhvate ispitanici na početku i po završetku akademske godine, ovo ispitivanje se provodilo uživo, tj. ispitanici su ispunjavali upitnike na nastavi. Procjenjuje se da je na taj način prikupljen veći broj ispitanika i da se više njih odazvalo i drugom krugu ispitivanja. Međutim, na taj način su u istraživanje uključeni samo ispitanici koji su bili prisutni na nastavi u vrijeme provođenja istraživanja, što je na većini studija puno manji broj studenata od ukupnog broja upisanih studenata. Npr. u nekim studijskim grupama ispitano je svega 10% od ukupnog broja upisanih studenata na prvu godinu prijediplomskog studija. Redovitost pohađanja predavanja jedna je od varijabli koja se čvrsto veže uz bolju prilagodbu na studij i uspješnost na studiju (npr. Alexander i Hicks, 2016; Guleker i Keci, 2014; Kassarnig i sur., 2017; Moore i sur., 2003) pa je moguće da su na taj način obuhvaćeni oni studenti koji imaju slične karakteristike koje im osiguravaju bolju prilagodbu na studij. Navedene karakteristike mogu biti povezane i sa stjecanjem ugleda. Osim toga, moguće je da su studenti koji su redovitiji na nastavi i uspješniji

i više motivirani prema uspjehu i stjecanju znanja što također može utjecati na dobivene rezultate.

Osim navedenih nedostataka, postoje određene prednosti metodologije provođenja istraživanja na način da ispitanici ispunjavaju isprintane upitnike uživo i grupno. Pretpostavka je da na taj način ispitanici rjeđe odustaju od ispitivanja zbog efekta grupe (svi istovremeno ispunjavaju upitnike). Osim toga, pri ispunjavanju upitnika u učionici je prisutan i profesor koji ih dodatno može motivirati na sudjelovanje, a kako je u učionici tijekom provođenja ispitivanja bila prisutna i istraživačica, ispitanici su mogli brzo dobiti pojašnjenje nejasnoća vezanih uz sudjelovanje ili značenje određenih pitanja u upitniku. Tako se smanjuju pogreške u razumijevanju pitanja i osigurava se dobivanje valjanih odgovora ispitanika. Tijekom provođenja istraživanja bilo je vidljivo da za neke čestice primijenjenih upitnika ispitanici dosljedno pokazuju nerazumijevanje u različitim studijskim grupama pa je stoga prisutnost osobe koja može pojasniti njihovo značenje bila od velike važnosti. Provođenjem grupnog ispitivanja uživo moguće je lakše kontrolirati uvjete istraživanja i osigurati da ispunjavanje upitnika protekne neometano, mirno i bez požurivanja. Također, istraživačica je bila u prilici na kraju istraživanja zamoliti ispitanike da provjere jesu li ispunili sve upitnike što dodatno smanjuje vjerojatnost gubitka podataka. Osim toga, prisutnost istraživačice je mogla dodatno motivirati ispitanike za davanje iskrenih odgovora na upitnike jer su im se tako lakše objasnila pravila čuvanja anonimnosti podataka. Dodatno, ispunjavanje upitnika na papiru smanjuje tehničke poteškoće koje proizlaze iz korištenja tehnologije (npr. ispunjavanje na mobitelu može promijeniti izgled upitnika, slova mogu biti nečitljiva, ispitanici mogu imati problema s održavanjem internetske veze te su izloženiji ometanjima kao što su notifikacije aplikacija, poruka i sl.).

Dodatni nedostatci ovog istraživanja vežu se uz neke od korištenih instrumenata. Kao što je navedeno u poglavlju Metoda, faktorska struktura Upitnika dominacije i ugleda nije u potpunosti odgovarala podacima te je potrebno napraviti određene revizije upitnika kako bi se moglo pouzdano tvrditi da zaista mjeri dominaciju i ugled. Anderson i sur. (2006) utvrdili su da su samoprocjene statusa u visokom stupnju slaganja s procjenama statusa pojedinca od strane grupe. Međutim, procjene ugleda i socijalnog ranga bilo bi dobro dodatno mjeriti i vršnjačkim procjenama, a ne isključivo samoprocjenama kao u ovom istraživanju. Unatoč visokoj pouzdanosti samoprocijenjenih varijabli, procjene od strane kolega na studiju bi možda bolje obuhvatile dinamičke promjene. Na taj način bi se smanjili i problemi socijalne poželjnosti odgovaranja koji se mogu javiti kada se radi o mjerama u kojima se koristi isključivo

samoprocjena. Tako bi se i dodatno obogatilo ovo istraživanje jer bi na taj način bila osigurana procjena ugleda i ranga koji je vezan uz specifičnu studijsku grupu, a koja bi se onda mogla uspoređivati s općenitim samoprocijenjenim rangom i ugledom. Navedeno nije ostvareno zbog toga što je prvo mjerenje provedeno u vrijeme kada se studenti nisu još poznavali pa se činilo malo vjerojatno da će moći napraviti adekvatnu procjenu ugleda i socijalnog ranga svojih kolega. Kasnija mjerenja mogla su uključivati ovu metodologiju, međutim kod većih studijskih grupa koje broje više od 50 studenata, upitno je koliko je navedeno izvedivo. U budućim istraživanjima taj nedostatak bi se mogao prevladati provođenjem istraživanja u manjim studijskim grupama (do 30 studenata) koje se onda mogu pratiti i nekoliko puta tijekom akademske godine i u kojima je izvedivije provesti procjenu varijabli vezanih uz hijerarhiju od strane grupe.

Varijabla uspješnost na studiju je također samoprocijenjena varijabla koja bi imala višu pouzdanost da je uključivala i stvarni pokazatelj uspješnosti. Međutim, s obzirom na to da se radi o prvoj godini studija, broj ostvarenih ECTS bodova ili prosjek ocjena koji je inače objektivna mjera studentske uspješnosti, nema dovoljan varijabilitet kako bi bio koristan za rangiranje studenata po uspješnosti. Pri tome bi svakako u obzir trebalo uzeti i raspon uspješnosti na pojedinom studiju jer neki studiji imaju visoke, a neki niske prosjeke ocjena pa ista ocjena nije jednak pokazatelj uspješnosti na dva različita studija.

Daljnji problem istraživanja je postojeća razlika među studijima u količini grupnog rada i suradnje koja se traži od studenata te u načinu prezentiranja rezultata na ispitima i drugim akademskim zadacima pojedinih studenata. Oba faktora mogu utjecati na procjene kompetentnosti drugih studenata i mogu utjecati na dodjeljivanje ugleda i socijalnog ranga. Jednim dijelom su ove razlike uvažene korištenjem hijerarhijskog linearnog modeliranja pri obradi rezultata. Bilo bi korisno u budućim istraživanjima vidjeti postoje li razlike u dodjeljivanju ugleda i socijalnog ranga u većim i manjim studijskim grupama. Pretpostavlja se da bi u većim studijskim grupama ispitanici prednost dali statusnim znakovima u dodjeljivanju ugleda dok bi u manjim grupama prednost imale informacije o uspješnosti i kompetentnosti koja je opažena u grupnim zadacima (Koski i sur., 2015).

Ovo se istraživanje provodilo u dvije vremenske točke, na početku i po završetku akademske godine. Kako bi se bolje obuhvatile promjene varijabli, bilo bi adekvatnije da je uvedena još jedna točka mjerenja. Dodatna točka mjerenja ne mora biti na sredini akademske godine već bi bilo optimalno da se mjerenje provede nakon prvih ispitnih rokova, kada ispitanici dobivaju prve „službene“ informacije o uspjehu svojih kolega. Kako nisu razjašnjena pitanja

vezana uz stabilnost hijerarhije na studiju, dodatno mjerenje u sredini akademske godine bi pomoglo razjasniti dileme. Osim toga, bilo bi korisno provesti još jedno ispitivanje ugleda, dominacije i socijalnog ranga u kasnijim godinama studija kako bi se utvrdila stabilnost hijerarhije tijekom vremena.

Dodatno, bilo bi dobro ispitati razine socijalne anksioznosti, ugleda i socijalnog ranga prije upisa studija, još dok su ispitanici u srednjoj školi. Tako bi se dobio bolji uvid u promjene ključnih varijabli prilikom prelaska na studij te njihov utjecaj na daljnje promjene tijekom studija. Razlozi zbog kojih nije provedeno dodatno mjerenje su isključivo praktični: nastavnici na fakultetima su nerado ustupali vrijeme od nastave za provedbu istraživanja zbog raznih zahtjeva i zadataka koje su imali već planirane za studente tijekom godine. Na različitim studijima imaju i različito raspoređene ocjenske zadatke tijekom semestra, a na nekim studijima studenti dio nastave imaju u drugim ustanovama. Navedeno otežava dogovaranje dodatnog mjerenja pa bi buduća istraživanja svakako trebala ovisiti o motivaciji samih studenata za sudjelovanje u ispitivanju te se ne bi trebala oslanjati samo na organizacijske mogućnosti pojedinih profesora. Pretpostavlja se da bi nagrade za ispitanike u tom slučaju osigurale uključivanje ispitanika te pojačale njihovu motivaciju za višestruko sudjelovanje u istraživanju.

Osim navedenih nedostataka, u istraživanju nisu prikupljene informacije vezane uz uključenost studenata u neki oblik terapije koji može utjecati na manifestacije socijalne anksioznosti (npr. farmakoterapija ili uključenost u psihološko savjetovanje). Vjerojatno se radi o manjem broju studenata, s obzirom na podatke o učestalosti kliničkih manifestacija socijalne anksioznosti. Međutim, s obzirom na to da sve veći broj mladih danas traži psihološku pomoć, bilo bi korisno da je i taj podatak uzet u obzir prilikom evaluacije rezultata.

Kako bi se ispitala održivost hipoteza ovog istraživanja, bilo bi bitno ponoviti istraživanje na kliničkom uzorku socijalno anksioznih studenata. Ponavljanje istraživanja na kliničkom uzorku osiguralo bi da rezultati nisu ograničeni samo na opću populaciju studenata. Klinički uzorak povećao bi ekološku valjanost rezultata i osigurao da se zaključci istraživanja mogu dalje koristiti za planiranje inovativnih intervencija usmjerenih na kliničke manifestacije socijalne anksioznosti. Klinički uzorci često imaju veću heterogenost (različite jačine izraženosti simptoma i druge komorbiditete), pa ponavljanje ispitivanja na takvom uzorku provjerava robusnost nalaza.

Dodatno, u svrhu provjere uzročno-posljedičnih veza među varijablama ovog istraživanja, neke hipoteze bilo bi dobro provjeriti kroz eksperimentalni nacrt. Na taj bi se način

bolje kontrolirale varijable, a moglo bi se i lakše izjednačiti studente u različitim eksperimentalnim uvjetima, npr. s obzirom na odabrani studij zbog pretpostavke da bi upravo tip i vrsta upisanog studija mogli biti značajno povezani s izraženošću simptoma socijalne anksioznosti te ugledom, socijalnim rangom i emocijom ponosa. Eksperimentalni nacrt omogućio bi i provjeru smjera djelovanja varijabli što je pogotovo važno kod provjere efekta akademske uspješnosti na stjecanje ugleda te kod provjere efekta ugleda na socijalnu anksioznost.

5.7. Znanstveni i praktični doprinos istraživanja

Teorijski i empirijski doprinosi ovog istraživanja višestruki su i značajni za razumijevanje socijalne dinamike u akademskom okruženju. Istraživanje nadograđuje već dobro utemeljene podatke o povezanosti socijalne anksioznosti i dominacije. Ovo istraživanje je prvo koje potvrđuje značajan odnos između socijalne anksioznosti i ugleda unutar studentske populacije. Time se proširuje dosadašnji fokus istraživanja socijalne anksioznosti s kompetitivnih aspekata socijalne interakcije na one koji se tiču društvenog vrednovanja i poštovanja. Značajan je i nalaz o medijacijskoj ulozi ugleda u odnosu između akademske uspješnosti i socijalne anksioznosti, što sugerira da ugled može biti važan posrednik koji objašnjava poveznicu akademskog uspjeha i socijalne anksioznosti. Znanstveni doprinos ovog istraživanja nalazi se i u boljem razumijevanju uloge doživljavanja i ekspresije ponosa te boljem razumijevanju straha od pozitivne evaluacije u stjecanju ugleda i smanjenju socijalne anksioznosti. Osim toga, istraživanje prati razvoj socijalne anksioznosti tijekom samog procesa formiranja hijerarhije u studentskoj populaciji. Time se omogućuje uvid u dinamičke promjene, a ne samo u trenutna stanja, što je od posebne važnosti za razumijevanje prilagodbe u tranzicijskim razdobljima. Metodološki doprinos ogleda se u primjeni ponovljenih mjerenja i provođenju testiranja uživo, što osigurava veću valjanost te tako poboljšava kvalitetu zaključaka.

Praktični doprinos istraživanja temelji se na mogućnosti korištenja ovih podataka za razvoj inovativnih intervencija za tretman osoba s povišenom socijalnom anksioznošću. Dobiveni podaci potvrđuju da je za smanjenje socijalne anksioznosti ključno usmjeriti se na varijable vezane uz stjecanje ugleda, kao što su povećanje kompetentnosti, smanjenje straha od pozitivne evaluacije te povećanje doživljavanja autentičnog ponosa. Koliko je do sada poznato, ne postoje specifične tehnike tretmana socijalno anksioznih osoba koje su usmjerene na deficite emocije ponosa, iako postoje terapijske tehnike koje se usmjeravaju na emocionalnu supresiju. Također, neke terapijske tehnike usmjeravaju se na poboljšanje samopouzdanja kod socijalno anksioznih osoba, no ne usmjeravaju se na prepoznavanje važnosti kompetentnosti za

funkcioniranje u društvenoj hijerarhiji ili specifično na prepreke za neometano pokazivanje postojeće kompetentnosti u društvu.

6. Zaključak

Kod zaključivanja, potrebno je uzeti u obzir navedene nedostatke istraživanja vezane uz prigodni uzorak, psihometrijske nedostatke korištenih mjera te mali vremenski raspon mjerenja. Unatoč nedostatcima istraživanja, može se zaključiti da tijekom prve godine studija dolazi do značajnih promjena ugleda, socijalnog ranga i socijalne anksioznosti kod studenata. Povećanje ugleda i socijalnog ranga značajno je za smanjenje socijalne anksioznosti kod studenata. Za promjene socijalne anksioznosti kod studenata važna je i akademska uspješnost, no isključivo posredstvom ugleda. Postoje naznake da doživljavanje autentičnog ponosa pojačava efekt akademske uspješnosti na stjecanje ugleda te smanjenje socijalne anksioznosti dok strah od pozitivne evaluacije ima obrnuti efekt. Dobiveni rezultati doprinose razumijevanju ključnih varijabli vezanih uz funkcioniranje socijalno anksioznih osoba u društvenoj hijerarhiji i dodatno potvrđuju evolucijska shvaćanja funkcije socijalne anksioznosti.

7. Literatura

Abbott, M. J. i Rapee, R. M. (2004). Post-event rumination and negative self-appraisal in social phobia before and after treatment. *Journal of Abnormal Psychology*, *113*(1), 136–144. https://doi.org/10.1037/0021-843X.113.1.136

Adamis, A. M., Jessup, S. C. i Olatunji, B. O. (2025). Effects of internal, external, and neutral attentional allocation on post-event processing in social anxiety. *Cognitive Therapy and Research, 49*(2), 350-361. https://doi.org/10.1007/s10608-024-10521-w

Aderka, I. M., Haker, A., Marom, S., Hermesh, H. i Gilboa-Schechtman, E. (2013). Information-seeking bias in social anxiety disorder. *Journal of Abnormal Psychology, 122*(1), 7-12. https://doi.org/10.1037/a0029555

Aderka, I. M., Hofmann, S. G., Nickerson, A., Hermesh, H., Gilboa-Schechtman, E. i Marom, S. (2012). Functional impairment in social anxiety disorder. *Journal of Anxiety Disorders, 26*(3), 393-400. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2012.01.003

Aderka, I. M., Weisman, O., Shahar, G. i Gilboa-Schechtman, E. (2009). The roles of the social rank and attachment systems in social anxiety. *Personality and Individual Differences, 47*(4), 284-288. https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.03.014

Aiken, A., Human, L. J., Alden, L. E. i Biesanz, J. C. (2014). Try to find me: Social anxiety and peer first impressions. *Behavior Therapy, 45*(6), 851-862. https://doi.org/10.1016/j.beth.2014.08.001

Albano, A. M. i Hayward, C. (2004). Social anxiety disorder. U T. H. Ollendick i J. S. March (Ur.), *Phobic and anxiety disorders in children and adolescents: A clinician's guide to effective psychosocial and pharmacological interventions* (str. 198–235). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/med:psych/9780195135947.003.0008

Alden, L. E. i Bieling, P. (1998). Interpersonal consequences of the pursuit of safety. *Behaviour Research and Therapy, 36*(1), 53-64. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(97)00072-7

Alden, L. E. i Phillips, N. (1990). An interpersonal analysis of social anxiety and depression. *Cognitive Therapy and Research, 14*(5), 499-512. https://doi.org/10.1007/BF01172970

Alden, L. E. i Taylor, C. T. (2004). Interpersonal processes in social phobia. *Clinical Psychology Review, 24*(7), 857-882. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2004.07.006

Alden, L. E. i Wallace, S. T. (1995). Social phobia and social appraisal in successful and unsuccessful social interactions. *Behaviour Research and Therapy, 33*(5), 497-505. https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)00088-2

Alexander, V. i Hicks, R. E. (2016). Does class attendance predict academic performance in first year psychology tutorials? *International Journal of Psychological Studies*, 8(1), 28-36. https://doi.org/10.5539/ijps.v8n1p28

Allan, S. i Gilbert, P. (1995). A social comparison scale: Psychometric properties and relationship to psychopathology. *Personality and Individual Differences, 19*(3), 293–299. https://doi.org/10.1016/0191-8869(95)00086-L

Allan, N. P., Oglesby, M. E., Uhl, A. i Schmidt, N. B. (2017). Cognitive risk factors explain the relations between neuroticism and social anxiety for males and females. *Cognitive Behaviour Therapy*, *46*(3), 224-238. https://doi.org/10.1080/16506073.2016.1238503

Alomari, N. A., Bedaiwi, S. K., Ghasib, A. M., Kabbarah, A. J., Alnefaie, S. A., Hariri, N., Altammar, M. A., Fadhel, A. M. i Altowairqi, F. (2022). Social anxiety disorder: Associated conditions and therapeutic approaches. *Cureus*, *14*(12), e32687. https://doi.org/10.7759/cureus.32687

Alves, F., Figueiredo, D. V. i Vagos, P. (2022). The prevalence of adolescent social fears and social anxiety disorder in school contexts. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(19), 12458. https://doi.org/10.3390/ijerph191912458

Američka psihijatrijska udruga. (2014). Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (5. izd.). Naklada Slap.

Anderson, C., Ames, D. R. i Gosling, S. D. (2008). Punishing hubris: The perils of overestimating one's status in a group. *Personality and Social Psychology Bulletin, 34*(1), 90-101. https://doi.org/10.1177/0146167207307489

Anderson, C., Brion, S., Moore, D. A. i Kennedy, J. A. (2012). A status-enhancement account of overconfidence. *Journal of Personality and Social Psychology, 103*(4), 718-735. https://doi.org/10.1037/a0029395

Anderson, C. i Brown, C. E. (2010). The functions and dysfunctions of hierarchy. *Research in Organizational Behavior, 30*, 55-89. https://doi.org/10.1016/j.riob.2010.08.002

Anderson, C., John, O. P., Keltner, D. i Kring, A. M. (2001). Who attains social status? Effects of personality and physical attractiveness in social groups. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*(1), 116-132. https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.1.116

Anderson, C. i Kilduff, G. J. (2009). Why do dominant personalities attain influence in face-to-face groups? The competence-signaling effects of trait dominance. *Journal of Personality and Social Psychology, 96*(2), 491–503. https://doi.org/10.1037/a0014201

Anderson, C., Kraus, M. W., Galinsky, A. D. i Keltner, D. (2012). The local-ladder effect: Social status and subjective well-being. *Psychological Science, 23*(7), 764-771. https://doi.org/10.1177/0956797611434537

Anderson, C., Srivastava, S., Beer, J. S., Spataro, S. E. i Chatman, J. A. (2006). Knowing your place: Self-perceptions of status in face-to-face groups. *Journal of Personality and Social Psychology, 91*(6), 1094-1110. https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.6.1094

Antony, M. M., Rowa, K., Liss, A., Swallow, S. R. i Swinson, R. P. (2005). Social comparison processes in social phobia. *Behavior Therapy*, *36*(1), 65–75. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(05)80055-3

Apostolov, N. i Geldenhuys, M. (2022). The role of neuroticism and conscientious facets in academic motivation. *Brain and Behavior*, *12*(8), e2673. https://doi.org/10.1002/brb3.2673

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist, 55*(5), 469–480. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469

Ashbaugh, A. R., Antony, M. M., McCabe, R. E., Schmidt, L. A. i Swinson, R. P. (2005). Self-evaluative biases in social anxiety. *Cognitive Therapy and Research, 29*(4), 387-398. https://doi.org/10.1007/s10608-005-2413-9

Ashton-James, C. E. i Tracy, J. L. (2012). Pride and prejudice: How feelings about the self influence judgments of others. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *38*(4), 466-476. https://doi.org/10.1177/0146167211429449

Baldwin, M. W. i Main, K. J. (2001). Social anxiety and the cued activation of relational knowledge. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *27*(12), 1637-1647. https://doi.org/10.1177/01461672012712007

Bantin, T., Stevens, S., Gerlach, A. L. i Hermann, C. (2016). What does the facial dot-probe task tell us about attentional processes in social anxiety? A systematic review. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 50*, 40-51. https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2015.04.009

Bar-Kalifa, E., Hen-Weissberg, A. i Rafaeli, E. (2015). Perceived partner responsiveness mediates the association between social anxiety and relationship satisfaction in committed couples. *Journal of Social and Clinical Psychology, 34*(7), 587-610. https://doi.org/10.1521/jscp.2015.34.7.587

Barker, T. V., Buzzell, G. A. i Fox, N. A. (2019). Approach, avoidance, and the detection of conflict in the development of behavioral inhibition. *New Ideas in Psychology, 53*, 2-12. https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2018.07.001

Barlow, J. (2002). Antenatal anxiety, parenting and behavioural/emotional problems in children. *British Journal of Psychiatry*, *181*(5), 440–441. https://doi.org/10.1192/bjp.181.5.440-a

Barry, T. J., Vervliet, B. i Hermans, D. (2015). An integrative review of attention biases and their contribution to treatment for anxiety disorders. *Frontiers in Psychology*, *6*, 968. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00968

Baumeister, R. F. i Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, *117*(3), 497–529. https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497

Baumeister, R. F. i Tice, D. M. (1990). Point-counterpoints: Anxiety and social exclusion. *Journal of Social and Clinical Psychology, 9*(2), 165-195. https://doi.org/10.1521/jscp.1990.9.2.165

Baumeister, R. F., Zhang, L. i Vohs, K. D. (2004). Gossip as cultural learning. *Review of General Psychology, 8*(2), 111-121. https://doi.org/10.1037/1089-2680.8.2.111

Beard, C., Moitra, E., Weisberg, R. B. i Keller, M. B. (2010). Characteristics and predictors of social phobia course in a longitudinal study of primary-care patients. *Depression and Anxiety*, *27*(9), 839-845. https://doi.org/10.1002/da.20676

Beatty, M. J., Heisel, A. D., Hall, A. E., Levine, T. R. i La France, B. H. (2002). What can we learn from the study of twins about genetic and environmental influences on interpersonal affiliation, aggressiveness, and social anxiety? A meta-analytic study. *Communication Monographs, 69*(1), 1–18. https://doi.org/10.1080/03637750216534

Beck, A. T. i Clark, D. A. (1997). An information processing model of anxiety: Automatic and strategic processes. *Behaviour Research and Therapy, 35*(1), 49-58. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(96)00069-1

Beckmann, N., Beckmann, J. F., Minbashian, A. i Birney, D. P. (2013). In the heat of the moment: On the effect of state neuroticism on task performance. *Personality and Individual Differences*, *54*(3), 447-452. https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.10.022

Bendersky, C. i Shah, N. P. (2013). The downfall of extraverts and rise of neurotics: The dynamic process of status allocation in task groups. *Academy of Management Journal, 56*(2), 387-406. https://doi.org/10.5465/amj.2011.0316

Berger, U., Keshet, H. i Gilboa-Schechtman, E. (2017). Self-evaluations in social anxiety: The combined role of explicit and implicit social-rank. *Personality and Individual Differences, 104*, 368-373. https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.08.023

Berger, J. i Ward, M. (2010). Subtle signals of inconspicuous consumption. *Journal of Consumer Research, 37*(4), 555-569. https://doi.org/10.1086/655445

Bickman, L. (1971). The effect of social status on the honesty of others. *The Journal of Social Psychology*, *85*(1), 87-92. https://doi.org/10.1080/00224545.1971.9918547

Biederman, J., Hirshfeld-Becker, D. R., Rosenbaum, J. F., Hérot, C., Friedman, D., Snidman, N., Kagan, J. i Faraone, S. V. (2001). Further evidence of association between behavioral inhibition and social anxiety in children. *American Journal of Psychiatry, 158*(10), 1673–1679. https://doi.org/10.1176/appi.ajp.158.10.1673

Bienvenu, O. J., Brown, C., Samuels, J. F., Liang, K. Y., Costa, P. T., Eaton, W. W. i Nestadt, G. (2001). Normal personality traits and comorbidity among phobic, panic and major depressive disorders. *Psychiatry Research*, *102*(1), 73-85. https://doi.org/10.1016/S0165-1781(01)00228-1

Bienvenu, O. J., Hettema, J. M., Neale, M. C., Prescott, C. A. i Kendler, K. S. (2007). Low extraversion and high neuroticism as indices of genetic and environmental risk for social phobia, agoraphobia, and animal phobia. *American Journal of Psychiatry, 164*(11), 1714–1721. https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2007.06101667

Bienvenu, O. J., Samuels, J. F., Costa, P. T., Reti, I. M., Eaton, W. W. i Nestadt, G. (2004). Anxiety and depressive disorders and the five-factor model of personality: A higher-and lower-order personality trait investigation in a community sample. *Depression and Anxiety*, *20*(2), 92-97. https://doi.org/10.1002/da.20026

Birch, S. A., Akmal, N. i Frampton, K. L. (2010). Two-year-olds are vigilant of others' non-verbal cues to credibility. *Developmental Science, 13*(2), 363-369. https://doi.org/10.1111/j.1467-7687.2009.00906.x

Birg, J. A., Loftus, P., Tennen, H., Armeli, S. i Goodman, F. R. (2025). Time-trajectories of depression, social anxiety, and social functioning throughout college. *Journal of Social and Personal Relationships, 42*(7), 1587–1609. https://doi.org/10.1177/02654075251325427

Bjorklund, D. F. i Harnishfeger, K. K. (1995). The evolution of inhibition mechanisms and their role in human cognition and behavior. U F. N. Dempster i C. J. Brainerd (Ur.), *Interference and inhibition in cognition* (str. 141–173). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-012208930-5/50006-4

Blay, Y., Keshet, H., Friedman, L. i Gilboa-Schechtman, E. (2021). Interpersonal motivations in social anxiety: Weakened approach and intensified avoidance motivations for affiliation and social-rank. *Personality and Individual Differences*, 170, 110449. https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110449

Boehm, C. (2012). Ancestral hierarchy and conflict. *Science, 336*(6083), 844-847. https://doi.org/10.1126/science.1219961

Boehm, C., Barclay, H. B., Dentan, R. K., Dupre, M. C., Hill, J. D., Kent, S., ... i Rayner, S. (1993). Egalitarian behavior and reverse dominance hierarchy [and comments and reply]. *Current Anthropology, 34*(3), 227-254. https://doi.org/10.1086/204166

Boehm, C. i Flack, J. C. (2010). The emergence of simple and complex power structures through social niche construction. U A. Guinote i T. K. Vescio (Ur.), *The social psychology of power* (str. 46–86). Guilford Press.

Bourke, C., Douglas, K. i Porter, R. (2010). Processing of facial emotion expression in major depression: A review. *Australian i New Zealand Journal of Psychiatry, 44*(8), 681–696. https://doi.org/10.3109/00048674.2010.496359

Bögels, S. M., van Oosten, A., Muris, P. i Smulders, D. (2001). Familial correlates of social anxiety in children and adolescents. *Behaviour Research and Therapy, 39*(3), 273–287. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(00)00005-X

Brand, C. O. i Mesoudi, A. (2019). Prestige and dominance-based hierarchies exist in naturally occurring human groups, but are unrelated to task-specific knowledge. *Royal Society Open Science*, *6*(5), 190621. https://doi.org/10.1098/rsos.181621

Brewer, S. K., Zahniser, E. i Conley, C. S. (2016). Longitudinal impacts of emotion regulation on emerging adults: Variable and person-centered approaches. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *47*, 1–12. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2016.09.002

Brook, C. A. i Willoughby, T. (2015). The social ties that bind: Social anxiety and academic achievement across the university years. *Journal of Youth and Adolescence, 44*, 1139–1152. https://doi.org/10.1007/s10964-015-0262-8

Brosi, P., Spörrle, M., Welpe, I. M. i Heilman, M. E. (2016). Expressing pride: Effects on perceived agency, communality, and stereotype-based gender disparities. *Journal of Applied Psychology, 101*(9), 1319–1328. https://doi.org/10.1037/apl0000122

Brosnan, S. F., Tone, E. B. i Williams, L. (2017). The evolution of social anxiety. U T. K. Shackelford i V. Zeigler-Hill (Ur.), *The evolution of psychopathology* (str. 93–116). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-60576-0_4

Brozovich, F. i Heimberg, R. G. (2008). An analysis of post-event processing in social anxiety disorder. *Clinical Psychology Review, 28*(6), 891-903. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2008.01.002

Bruch, M. A. i Heimberg, R. G. (1994). Differences in perceptions of parental and personal characteristics between generalized and nongeneralized social phobics. *Journal of Anxiety Disorders*, *8*(2), 155-168. https://doi.org/10.1016/0887-6185(94)90013-2

Buckner, J. D., Lewis, E. M. i Walukevich-Dienst, K. (2019). Drinking problems and social anxiety among young adults: The roles of drinking to manage negative and positive affect in social situations. *Substance Use & Misuse, 54*(13), 2117-2126. https://doi.org/10.1080/10826084.2019.1637892

Bunderson, J. S. (2003). Recognizing and utilizing expertise in work groups: A status characteristics perspective. *Administrative Science Quarterly*, *48*(4), 557-591. https://doi.org/10.2307/3556637

Bureau, J. S., Vallerand, R. J., Ntoumanis, N. i Lafrenière, M. A. K. (2013). On passion and moral behavior in achievement settings: The mediating role of pride. *Motivation and Emotion, 37*(1), 121–133. https://doi.org/10.1007/s11031-012-9292-7

Burris, V. (2004). The academic caste system: Prestige hierarchies in PhD exchange networks. *American Sociological Review*, *69*(2), 239-264. https://doi.org/10.1177/000312240406900205

Butler, E. A., Egloff, B., Wlhelm, F. H., Smith, N. C., Erickson, E. A. i Gross, J. J. (2003). The social consequences of expressive suppression. *Emotion, 3*(1), 48-67. https://doi.org/10.1037/1528-3542.3.1.48

Cabral, J. C. C. i de Almeida, R. M. M. (2019). Effects of anger on dominance-seeking and aggressive behaviors. *Evolution and Human Behavior, 40*(1), 23-33. https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2018.07.006

Campbell, D. W., Sareen, J., Stein, M. B., Kravetsky, L. B., Paulus, M. P., Hassard, S. T. i Reiss, J. P. (2009). Happy but not so approachable: The social judgments of individuals with generalized social phobia. *Depression and Anxiety, 26*(5), 419-424. https://doi.org/10.1002/da.20474

Campbell-Sills, L., Barlow, D. H., Brown, T. A. i Hofmann, S. G. (2006). Effects of suppression and acceptance on emotional responses of individuals with anxiety and mood disorders. *Behaviour Research and Therapy, 44*(9), 1251-1263. https://doi.org/10.1016/j.brat.2005.10.001

Cândea, D. M. i Szentagotai-Tătar, A. (2018). Shame-proneness, guilt-proneness and anxiety symptoms: A meta-analysis. *Journal of Anxiety Disorders*, *58*, 78–106. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2018.07.005

Cao, J., Gu, R., Bi, X., Zhu, X. i Wu, H. (2015). Unexpected acceptance? Patients with social anxiety disorder manifest their social expectancy in ERPs during social feedback processing. *Frontiers in Psychology*, *6*, 1745. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01745

Carlson, E. N. i DesJardins, N. M. L. (2015). Do mean guys always finish first or just say that they do? Narcissists' awareness of their social status and popularity over time. *Personality and Social Psychology Bulletin, 41*(7), 901-917. https://doi.org/10.1177/0146167215581712

Carson Marr, J., Pettit, N. i Thau, S. (2019). After the fall: How perceived self-control protects the legitimacy of higher-ranking employees after status loss. *Organization Science, 30*(6), 1165-1188. https://doi.org/10.1287/orsc.2019.1313

Carver, C. S., Sinclair, S. i Johnson, S. L. (2010). Authentic and hubristic pride: Differential relations to aspects of goal regulation, affect, and self-control. *Journal of Research in Personality, 44*(6), 698–703. https://doi.org/10.1016/j.jrp.2010.09.004

Case, C. R., Bae, K. K., Larsen, K. T. i Maner, J. K. (2021). The precautious nature of prestige: When leaders are hypervigilant to subtle signs of social disapproval. *Journal of Personality and Social Psychology, 120*(3), 694-715. https://doi.org/10.1037/pspi0000284

Case, C. R., Bae, K. K. i Maner, J. K. (2018). To lead or to be liked: When prestige-oriented leaders prioritize popularity over performance. *Journal of Personality and Social Psychology, 115*(4), 657-676. https://doi.org/10.1037/pspi0000138

Case, C. R. i Maner, J. K. (2014). Divide and conquer: When and why leaders undermine the cohesive fabric of their group. *Journal of Personality and Social Psychology, 107*(6), 1033-1050. https://doi.org/10.1037/a0038201

Castro, S. L. (2002). Data analytic methods for the analysis of multilevel questions: A comparison of intraclass correlation coefficients, rwg(j), hierarchical linear modeling, within- and between-analysis, and random group resampling. *The Leadership Quarterly, 13*(1), 69–93. https://doi.org/10.1016/S1048-9843(01)00105-9

Chartier, M. J., Walker, J. R. i Stein, M. B. (2003). Considering comorbidity in social phobia. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 38*(12), 728-734. https://doi.org/10.1007/s00127-003-0720-6

Cheek, J. M. i Buss, A. H. (1981). Shyness and sociability. *Journal of Personality and Social Psychology, 41*(2), 330-339. https://doi.org/10.1037/0022-3514.41.2.330

Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 14*(3), 464–504. https://doi.org/10.1080/10705510701301834

Chen, X. Y., Zhu, Y. i Shi, X. (2025). Loneliness, smartphone addiction, and social anxiety in college students: Direct and indirect associations among developmental trajectories. *Personality and Individual Differences, 247*, 113442. https://doi.org/10.1016/j.paid.2025.113442

Cheng, J. T., Kornienko, O. i Granger, D. A. (2018). Prestige in a large-scale social group predicts longitudinal changes in testosterone. *Journal of Personality and Social Psychology, 114*(6), 924-944. https://doi.org/10.1037/pspi0000126

Cheng, J. T. i Tracy, J. L. (2013). The impact of wealth on prestige and dominance rank relationships. *Psychological Inquiry*, *24*(2), 102-108. https://doi.org/10.1080/1047840X.2013.792576

Cheng, J. T. i Tracy, J. L. (2014). Toward a unified science of hierarchy: Dominance and prestige are two fundamental pathways to human social rank. U J. T. Cheng, J. L. Tracy i C. Anderson (Ur.), *The psychology of social status* (str. 3–27). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-0867-7_1

Cheng, J. T., Tracy, J. L., Foulsham, T., Kingstone, A. i Henrich, J. (2013). Two ways to the top: Evidence that dominance and prestige are distinct yet viable avenues to social rank and influence. *Journal of Personality and Social Psychology, 104*(1), 103-125. https://doi.org/10.1037/a0030398

Cheng, J. T., Tracy, J. L. i Henrich, J. (2010). Pride, personality, and the evolutionary foundations of human social status. *Evolution and Human Behavior, 31*(5), 334–347. https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.02.004

Cheng, J. T., Tracy, J. L., Ho, S. i Henrich, J. (2016). Listen, follow me: Dynamic vocal signals of dominance predict emergent social rank in humans. *Journal of Experimental Psychology: General, 145*(5), 536-547. https://doi.org/10.1037/xge0000166

Chin, A. A., Sweet, A. M. i Taylor, C. T. (2023). Beyond positive affect: Discrete positive emotions differentiate major depression from social anxiety disorder. *Cognitive Therapy and Research, 47*(3), 377–385. https://doi.org/10.1007/s10608-023-10355-y

Cho, M. i Keltner, D. (2020). Power, approach, and inhibition: Empirical advances of a theory. *Current Opinion in Psychology, 33*, 196–200. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.08.013

Christensen, P. N., Stein, M. B. i Means-Christensen, A. (2003). Social anxiety and interpersonal perception: A social relations model analysis. *Behaviour Research and Therapy, 41*(11), 1355-1371. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(03)00064-0

Chudek, M., Heller, S., Birch, S. i Henrich, J. (2012). Prestige-biased cultural learning: Bystander's differential attention to potential models influences children's learning. *Evolution and Human Behavior, 33*(1), 46-56. https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2011.05.005

Clark, J. V. i Arkowitz, H. (1975). Social anxiety and self-evaluation of interpersonal performance. *Psychological Reports, 36*(1), 211-221. https://doi.org/10.2466/pr0.1975.36.1.211

Clark, D. i McManus, F. (2002). Information processing in social phobia. *Biological Psychiatry, 51*, 92-100. https://doi.org/10.1016/S0006-3223(01)01296-3

Clark, D. M., Salkovskis, P. M., Öst, L. G., Breitholtz, E., Koehler, K. A., Westling, B. E., Jeavons, A. i Gelder, M. (1997). Misinterpretation of body sensations in panic disorder. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 65*(2), 203–213. https://doi.org/10.1037/0022-006X.65.2.203

Clark, D. M. i Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. U R. G. Heimberg, M. R. Liebowitz, D. A. Hope i F. R. Schneier (Ur.), *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment* (str. 69–93). Guilford Press.

Clauss, J. A. i Blackford, J. U. (2012). Behavioral inhibition and risk for developing social anxiety disorder: A meta-analytic study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 51*(10), 1066–1075. https://doi.org/10.1016/j.jaac.2012.08.002

Cohen, L. i Huppert, J. D. (2018). Positive emotions and social anxiety: The unique role of pride. *Cognitive Therapy and Research, 42*(4), 524–538. https://doi.org/10.1007/s10608-018-9900-2

Conner, T. S. i Barrett, L. F. (2012). Trends in ambulatory self-report: the role of momentary experience in psychosomatic medicine. *Psychosomatic medicine*, *74*(4), 327–337. https://doi.org/10.1097/PSY.0b013e3182546f18

Costache, M. E., Frick, A., Månsson, K., Engman, J., Faria, V., Hjorth, O., Hoppe, J. M., Gingnell, M., Frans, Ö., Björkstrand, J., Rosén, J., Alaie, I., Åhs, F., Linnman, C., Wahlstedt, K., Tillfors, M., Marteinsdottir, I., Fredrikson, M. i Furmark, T. (2020). Higher- and lower-order personality traits and cluster subtypes in social anxiety disorder. *PLoS ONE*, 15(4), e0232187. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232187

Cowlishaw, G. i Dunbar, R. I. (1991). Dominance rank and mating success in male primates. *Animal Behaviour, 41*(6), 1045–1056. https://doi.org/10.1016/S0003-3472(05)80642-6

Craske, M. G., Treanor, M., Conway, C. C., Zbozinek, T. i Vervliet, B. (2014). Maximizing exposure therapy: An inhibitory learning approach. *Behaviour Research and Therapy, 58*, 10–23. https://doi.org/10.1016/j.brat.2014.04.006

Crone, E. A. i Dahl, R. E. (2012). Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience, 13*(9), 636–650. https://doi.org/10.1038/nrn3313

Cuming, S. i Rapee, R. M. (2010). Social anxiety and self-protective communication style in close relationships. *Behaviour Research and Therapy, 48*(2), 87-96. https://doi.org/10.1016/j.brat.2009.09.010

Cummins, D. D. (2000). How the social environment shaped the evolution of mind. *Synthese, 122*(1), 3-28. https://doi.org/10.1023/A:1005263825428

Cummins, D. D. (2015). Dominance, status, and social hierarchies. U D. M. Buss (Ur.), *The Handbook of Evolutionary Psychology* (Sv. 2, str. 676–697). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9780470939376.ch23

Dalmaso, M., Galfano, G., Coricelli, C. i Castelli, L. (2014). Temporal dynamics underlying the modulation of social status on social attention. *PLOS ONE 9*(3). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0093139

Dalmaso, M., Pavan, G., Castelli, L. i Galfano, G. (2012). Social status gates social attention in humans. *Biology Letters*, *8*(3), 450-452. https://doi.org/10.1098/rsbl.2011.0881

Damian, R. I. i Robins, R. W. (2012). The link between dispositional pride and creative thinking depends on current mood. *Journal of Research in Personality, 46*(6), 765-769. https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.07.003

Davila, J. i Beck, J. G. (2002). Is social anxiety associated with impairment in close relationships? A preliminary investigation. *Behavior Therapy, 33*(3), 427-446. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(02)80037-5

De Feyter, T., Caers, R., Vigna, C. i Berings, D. (2012). Unraveling the impact of the Big Five personality traits on academic performance: The moderating and mediating effects of self-efficacy and academic motivation. *Learning and Individual Differences*, *22*(4), 439-448. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2012.03.013

Degnan, K. A. i Fox, N. A. (2007). Behavioral inhibition and anxiety disorders: Multiple levels of a resilience process. *Development and Psychopathology, 19*(3), 729-746. https://doi.org/10.1017/S0954579407000363

Deng, M., Zheng, M. i Guinote, A. (2018). When does power trigger approach motivation? Threats and the role of perceived control in the power domain. *Social and Personality Psychology Compass, 12*(5), Article e12390. https://doi.org/10.1111/spc3.12390

De Kwaadsteniet, E. W., Van Dijk, E., Wit, A. i De Cremer, D. (2010). Anger and retribution after collective overuse: The role of blaming and environmental uncertainty in social dilemmas. *Personality and Social Psychology Bulletin, 36*(1), 59-70. https://doi.org/10.1177/0146167209352192

DePaulo, B. M., Epstein, J. A. i LeMay, C. S. (1990). Responses of the socially anxious to the prospect of interpersonal evaluation. *Journal of Personality, 58*(4), 623-640. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1990.tb00247.x

DeWall, C. N. i Maner, J. K. (2008). High status men (but not women) capture the eye of the beholder. *Evolutionary Psychology*, *6*(2), 328–341. https://doi.org/10.1177/147470490800600209

Dickens, L. R. i Robins, R. W. (2022). Pride: A meta-analytic project. *Emotion, 22*(5), 1071–1087. https://doi.org/10.1037/emo0000905

Dijk, C., van Emmerik, A. A. i Grasman, R. P. (2018). Social anxiety is related to dominance but not to affiliation as perceived by self and others: A real-life investigation into the psychobiological perspective on social anxiety. *Personality and Individual Differences, 124*, 66-70. https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.11.050

Dozois, D. J. (2007). Stability of negative self-structures: A longitudinal comparison of depressed, remitted, and nonpsychiatric controls. *Journal of Clinical Psychology, 63*(4), 319-338. https://doi.org/10.1002/jclp.20349

Driskell, J. E. i Mullen, B. (1990). Status, expectations, and behavior: A meta-analytic review and test of the theory. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *16*(3), 541-553. https://doi.org/10.1177/0146167290163012

Dryman, M. T., Gardner, S., Weeks, J. W. i Heimberg, R. G. (2016). Social anxiety disorder and quality of life: How fears of negative and positive evaluation relate to specific domains of life satisfaction. *Journal of Anxiety Disorders*, *38*, 1-8. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2015.12.003

Državni zavod za statistiku. (2025). *Studenti upisani na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru ak. g. 2024. /2025.* (OBR-2025-4-5).

Duriez, B., Vansteenkiste, M., Soenens, B. i De Witte, H. (2007). The social costs of extrinsic relative to intrinsic goal pursuits: Their relation with social dominance and racial and ethnic prejudice. *Journal of Personality, 75*(4), 757-782. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2007.00456.x

Kalokerinos, E. K., Greenaway, K. H. i Casey, J. P. (2017). Context shapes social judgments of positive emotion suppression and expression. *Emotion, 17*(1), 169–186. https://doi.org/10.1037/emo0000222

Muthén, B. O. i Satorra, A. (1995). Complex sample data in structural equation modeling. *Sociological Methodology, 25*, 267–316. https://doi.org/10.2307/271070

Nezlek, J. B. (2008). An introduction to multilevel modeling for social and personality psychology. *Social and Personality Psychology Compass, 2*(2), 842–860. https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00059.x

Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R package for structural equation modeling. *Journal of Statistical Software, 48*(2), 1–36. https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02

Tofighi, D. i MacKinnon, D. P. (2011). RMediation: An R package for mediation analysis confidence intervals. *Behavior Research Methods, 43*(3), 692–700. https://doi.org/10.3758/s13428-011-0076-x

Đurasek, M. (2020). *Uloga emocionalne regulacije te straha od pozitivne i negativne evaluacije u objašnjenju depresivnosti* (Diplomski rad). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Preuzeto s https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:930176

Edwards, S. L., Rapee, R. M. i Franklin, J. (2003). Postevent rumination and recall bias for a social performance event in high and low socially anxious individuals. *Cognitive Therapy and Research, 27*(6), 603-617. https://doi.org/10.1023/A:1026395526858

Elder, G., Johnson, M. K. i Crosnoe, R. (2004). The emergence and development of life course theory. U J. T. Mortimer i M. J. Shanahan (Ur.), *Handbook of the life course* (str. 3–19). Springer.

El-Gabalawy, R., Cox, B., Clara, I. i Mackenzie, C. (2010). Assessing the validity of social anxiety disorder subtypes using a nationally representative sample. *Journal of Anxiety Disorders, 24*(2), 244-249. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2009.11.003

Enders, C. K. i Tofighi, D. (2007). Centering predictor variables in cross-sectional multilevel models: A new look at an old issue. *Psychological Methods, 12*(2), 121–138. https://doi.org/10.1037/1082-989X.12.2.121

Erwin, B. A., Heimberg, R. G., Schneier, F. R. i Liebowitz, M. R. (2003). Anger experience and expression in social anxiety disorder: Pretreatment profile and predictors of attrition and response to cognitive-behavioral treatment. *Behavior Therapy, 34*(3), 331-350. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(03)80004-7

Eysenck, M. W., Derakshan, N., Santos, R. i Calvo, M. G. (2007). Anxiety and cognitive performance: Attentional control theory. *Emotion, 7*(2), 336-353. https://doi.org/10.1037/1528-3542.7.2.336

Fan, E. T. i Gruenfeld, D. H. (1998). When needs outweigh desires: The effects of resource interdependence and reward interdependence on group problem solving. *Basic and Applied Social Psychology, 20*(1), 45-56. https://doi.org/10.1207/s15324834basp2001_5

Farmer, A. S. i Kashdan, T. B. (2012). Social anxiety and emotion regulation in daily life: Spillover effects on positive and negative social events. *Cognitive Behaviour Therapy, 41*(2), 152-162. https://doi.org/10.1080/16506073.2012.666561

Feather, N. T. (1994). Attitudes toward high achievers and reactions to their fall: Theory and research concerning tall poppies. U M. P. Zanna (Ur.), *Advances in experimental social psychology* (Sv. 26, str. 1–73). Academic Press. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60151-3

Fehm, L., Beesdo, K., Jacobi, F. i Fiedler, A. (2008). Social anxiety disorder above and below the diagnostic threshold: Prevalence, comorbidity and impairment in the general population. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 43*(4), 257-265. https://doi.org/10.1007/s00127-007-0299-4

Feinberg, M., Cheng, J. T. i Willer, R. (2012). Gossip as an effective and low-cost form of punishment. *Behavioral and Brain Sciences, 35*(1), 25–25. https://doi.org/10.1017/S0140525X11001233

Fergus, T. A., Valentiner, D. P., McGrath, P. B. i Jencius, S. (2010). Shame- and guilt-proneness: relationships with anxiety disorder symptoms in a clinical sample. *Journal of Anxiety Disorders*, *24*(8), 811–815. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2010.06.002

Fiske, S. T. (1993). Controlling other people: The impact of power on stereotyping. *American Psychologist*, 48, 621–628. https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.6.621

Flynn, F. J., Reagans, R. E., Amanatullah, E. T. i Ames, D. R. (2006). Helping one's way to the top: self-monitors achieve status by helping others and knowing who helps whom. *Journal of Personality and Social Psychology*, *91*(6), 1123. https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.6.1123

Foa, E. B., Franklin, M. E., Perry, K. J. i Herbert, J. D. (1996). Cognitive biases in generalized social phobia. *Journal of Abnormal Psychology, 105*(3), 433-439. https://doi.org/10.1037/0021-843X.105.3.433

Fornell, C. i Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research, 18*(1), 39–50. https://doi.org/10.1177/002224378101800104

Foulsham, T., Cheng, J. T., Tracy, J. L., Henrich, J. i Kingstone, A. (2010). Gaze allocation in a dynamic situation: Effects of social status and speaking. *Cognition*, *117*(3), 319–331. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2010.09.003

Fredrick, J. W. i Luebbe, A. M. (2024). Prospective associations between fears of negative evaluation, fears of positive evaluation, and social anxiety symptoms in adolescence. *Child Psychiatry & Human Development, 55*(1), 195–205. https://doi.org/10.1007/s10578-022-01396-7

Fox, N. A., Buzzell, G. A., Morales, S., Valadez, E. A., Wilson, M. i Henderson, H. A. (2021). Understanding the emergence of social anxiety in children with behavioral inhibition. *Biological Psychiatry, 89*(7), 681–689. https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2020.10.004

Fox, N. A., Henderson, H. A., Marshall, P. J., Nichols, K. E. i Ghera, M. M. (2005). Behavioral inhibition: Linking biology and behavior within a developmental framework. *Annual Review of Psychology*, *56*, 235–262. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141532

Foster, H., Hagan, J. i Brooks-Gunn, J. (2008). Growing up fast: Stress exposure and subjective "weathering" in emerging adulthood. *Journal of Health and Social Behavior, 49*(2), 162–177. https://doi.org/10.1177/002214650804900204

Fournier, M. A. (2009). Adolescent hierarchy formation and the social competition theory of depression. *Journal of Social and Clinical Psychology*, *28*(9), 1144-1172. https://doi.org/10.1521/jscp.2009.28.9.1144

Fournier, M. A. (2020). Dimensions of human hierarchy as determinants of health and happiness. *Current Opinion in Psychology*, *33*, 110-114. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.07.014

Furmark, T., Tillfors, M., Stattin, H., Ekselius, L. i Fredrikson, M. (2000). Social phobia subtypes in the general population revealed by cluster analysis. *Psychological Medicine, 30*(6), 1335-1344. https://doi.org/10.1017/S0033291799002615

Furstenberg, F. F. (2008). The intersections of social class and the transition to adulthood. U J. T. Mortimer (Ur.), *Social class and transitions to adulthood. New Directions for Child and Adolescent Development.*

Galili, L., Amir, O. i Gilboa-Schechtman, E. (2013). Acoustic properties of dominance and request utterances in social anxiety. *Journal of Social and Clinical Psychology, 32*(6), 651-673. https://doi.org/10.1521/jscp.2013.32.6.651

Gilbert, P. (2000). The relationship of shame, social anxiety and depression: The role of the evaluation of social rank. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, *7*(3), 174-189. https://doi.org/10.1002/1099-0879(200007)7:3<174::AID-CPP236>3.0.CO;2-U

Gilbert, P. (2001). Evolution and social anxiety: The role of attraction, social competition, and social hierarchies. *Psychiatric Clinics of North America, 24*(4), 723-751. https://doi.org/10.1016/S0193-953X(05)70260-4

Gilbert, P. (2002). Evolutionary Approaches to Psychopathology and Cognitive Therapy. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly, 16*, 263-294. https://doi.org/10.1891/jcop.16.3.263.52515

Gilbert, P. (2014). Evolutionary models: Practical and conceptual utility for the treatment and study of social anxiety disorder. U J. W. Weeks (Ur.), *The Wiley Blackwell handbook of social anxiety disorder* (str. 24–52). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9781118653920.ch2

Gilbert, P., Price, J. i Allan, S. (1995). Social comparison, social attractiveness and evolution: How might they be related? *New Ideas in Psychology, 13*(2), 149-165. https://doi.org/10.1016/0732-118X(95)00002-X

Gilbert, P. i Trower, P. (1990). The evolution and manifestation of social anxiety. U W. R. Crozier (Ur.), *Shyness and embarrassment: Perspectives from social psychology* (str. 144–178). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511571183.006

Gilboa-Schechtman, E. (2020). A dual-system model of social anxiety disorder: The interplay of the social-rank and affiliation biopsychosocial systems. *Clinical Psychology and Special Education, 9*(3), 15-33. https://doi.org/10.17759/cpse.2020090302

Gilboa-Schechtman, E., Franklin, M. E. i Foa, E. B. (2000). Anticipated reactions to social events: Differences among individuals with generalized social phobia, obsessive compulsive disorder, and nonanxious controls. *Cognitive Therapy and Research, 24*(6), 731-746. https://doi.org/10.1023/A:1005595513315

Gilboa-Schechtman, E., Foa, E., Vaknin, Y., Marom, S. i Hermesh, H. (2008). Interpersonal sensitivity and response bias in social phobia and depression: Labeling emotional expressions. *Cognitive Therapy and Research, 32*, 605–618. https://doi.org/10.1007/s10608-008-9208-8

Gilboa-Schechtman, E., Friedman, L., Helpman, L. i Kananov, J. (2013). Self-evaluations of social rank and affiliation in social anxiety: Explicit and implicit measures. *International Journal of Cognitive Therapy, 6*(3), 208-220. https://doi.org/10.1521/ijct.2013.6.3.208

Gilboa-Schechtman, E., Galili, L., Sahar, Y. i Amir, O. (2014). Being "in" or "out" of the game: Subjective and acoustic reactions to exclusion and popularity in social anxiety. *Frontiers in Human Neuroscience, 8*, Article 147. https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00147

Gilboa-Schechtman, E., Keshet, H., Livne, T., Berger, U., Zabag, R., Hermesh, H. i Marom, S. (2017). Explicit and implicit self-evaluations in social anxiety disorder. *Journal of Abnormal Psychology, 126*(3), 285-295. https://doi.org/10.1037/abn0000261

Gilboa-Schechtman, E. i Shachar-Lavie, I. (2013). More than a face: A unified theoretical perspective on nonverbal social cue processing in social anxiety. *Frontiers in Human Neuroscience, 7*, Article 904. https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00904

Gilboa-Schechtman, E., Shachar, I. i Helpman, L. (2014). Evolutionary perspective on social anxiety. U S. G. Hofmann i P. M. DiBartolo (Ur.), *Social anxiety: Clinical, developmental, and social perspectives* (3. izd., str. 599–622). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-394427-6.00021-2

Gintis, H., Van Schaik, C. i Boehm, C. (2015). Zoon politikon: The evolutionary origins of human political systems. *Current Anthropology, 56*(3), 327-353. https://doi.org/10.1086/681217

Gomez, R. i Watson, S. D. (2017). Confirmatory factor analysis of the combined social phobia scale and social interaction anxiety scale: Support for a bifactor model. *Frontiers in Psychology, 8*, 70. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00070

Gong, X. i Sanfey, A. G. (2017). Social rank and social cooperation: Impact of social comparison processes on cooperative decision-making. *PLoS ONE, 12*(4), e0175472. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0175472

Gould, R. V. (2003). *Collision of wills: How ambiguity about social rank breeds conflict*. University of Chicago Press. https://doi.org/10.7208/chicago/9780226305516.001.0001

Grant, A. M., Gino, F. i Hofmann, D. A. (2011). Reversing the extraverted leadership advantage: The role of employee proactivity. *Academy of Management Journal, 54*(3), 528-550. https://doi.org/10.5465/amj.2011.61968043

Greco, L. A. i Morris, T. L. (2002). Paternal child-rearing style and child social anxiety: Investigation of child perceptions and actual father behavior. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 24*(4), 259–267. https://doi.org/10.1023/A:1020779000183

Green, M. J. i Phillips, M. L. (2004). Social threat perception and the evolution of paranoia. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 28*(3), 333-342. https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2004.03.006

Gregg, A. P., Mahadevan, N. i Sedikides, C. (2018). Taking the high ground: The impact of social status on the derogation of ideological opponents. *Social Cognition, 36*(1), 43-77. https://doi.org/10.1521/soco.2018.36.1.43

Griskevicius, V., Shiota, M. N. i Nowlis, S. M. (2010). The many shades of rose-colored glasses: An evolutionary approach to the influence of different positive emotions. *Journal of Consumer Research, 37*(2), 238–250. https://doi.org/10.1086/651442

Gross, J. J. (1998). Antecedent- and response-focused emotion regulation: Divergent consequences for experience, expression, and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*(1), 224-237. https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.224

Gross, J. J. (2014). Emotion regulation: Conceptual and empirical foundations. U J. J. Gross (Ur.), *Handbook of emotion regulation* (2. izdanje, str. 3-20). The Guilford Press.

Gross, J. J. i John, O. P. (2002). Wise emotion regulation. U L. F. Barrett i P. Salovey (Ur.), *The wisdom in feeling: Psychological processes in emotional intelligence* (str. 297-319). The Guilford Press.

Gross, J. J. i John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 85*(2), 348-362. https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.348

Gross, J. J. i Levenson, R. W. (1997). Hiding feelings: The acute effects of inhibiting negative and positive emotion. *Journal of Abnormal Psychology, 106*(1), 95-103. https://doi.org/10.1037/0021-843X.106.1.95

Gruenfeld, D. H. i Tiedens, L. Z. (2010). Organizational preferences and their consequences. U S. T. Fiske, D. T. Gilbert i G. Lindzey (Ur.), *Handbook of social psychology* (5. izdanje, svezak 2, str. 1252–1287). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9780470561119.socpsy002033

Guleker, R. i Keci, J. (2014). The effect of attendance on academic performance. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *5*(23), 961-966. https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n23p961

Gunther Moor, B., Güroğlu, B., Op de Macks, Z. A., Rombouts, S. A. R. B., van der Molen, M. W. i Crone, E. A. (2012). Social exclusion and punishment of excluders: Neural correlates and developmental trajectories. *NeuroImage*, *59*(1), 708–717. https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2011.07.028

Hackmann, A., Clark, D. M. i McManus, F. (2000). Recurrent images and early memories in social phobia. *Behaviour Research and Therapy*, *38*(6), 601-610. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00161-8

Hackmann, A., Surawy, C. i Clark, D. M. (1998). Seeing yourself through others' eyes: a study of spontaneously occurring images in social phobia. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, *26*(1), 3–12. https://doi.org/10.1017/S1352465898000022

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. i Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7. izd.). Pearson Prentice Hall.

Haga, S. M., Kraft, P. i Corby, E. K. (2009). Emotion regulation: Antecedents and well-being outcomes of cognitive reappraisal and expressive suppression in cross-cultural samples. *Journal of Happiness Studies, 10*(3), 271-291. https://doi.org/10.1007/s10902-007-9080-3

Halevy, N., Y. Chou, E. i D. Galinsky, A. (2011). A functional model of hierarchy: Why, how, and when vertical differentiation enhances group performance. *Organizational Psychology Review, 1*(1), 32-52. https://doi.org/10.1177/2041386610380991

Hardy, C. L. i Van Vugt, M. (2006). Nice guys finish first: The competitive altruism hypothesis. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*(10), 1402–1413. https://doi.org/10.1177/0146167206291006

Hart, D. i Matsuba, M. K. (2007). The development of pride and moral life. U J. L. Tracy, R. W. Robins i J. P. Tangney (Ur.), *The self-conscious emotions: Theory and research* (str. 114-133). The Guilford Press.

Hawley, P. H., Little, T. D. i Pasupathi, M. (2002). Winning friends and influencing peers: Strategies of peer influence in late childhood. *International Journal of Behavioral Development, 26*(5), 466-474. https://doi.org/10.1080/01650250143000427

Hayes, S. C., Wilson, K. G., Gifford, E. V., Follette, V. M. i Strosahl, K. (1996). Experiential avoidance and behavioral disorders: A functional dimensional approach to diagnosis and treatment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 64*(6), 1152-1168. https://doi.org/10.1037/0022-006X.64.6.1152

Hays, N. A. i Bendersky, C. (2015). Not all inequality is created equal: Effects of status versus power hierarchies on competition for upward mobility. *Journal of Personality and Social Psychology, 108*(6), 867-882. https://doi.org/10.1037/pspi0000017

Hedman, E., Ström, P., Stünkel, A. i Mortberg, E. (2013). Shame and guilt in social anxiety disorder: Effects of cognitive behavior therapy and association with social anxiety and depressive symptoms. *PLoS ONE, 8*(4), e61713. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0061713

Heimberg, R. C., Brozovich, F. A. i Rapee, R. M. (2010). A cognitive behavioral model of social anxiety disorder: Update and extension. U S. G. Hofmann i P. M. DiBartolo (Ur.), *Social anxiety: Clinical, developmental, and social perspectives* (2. izd., str. 395–422). Elsevier Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375096-9.00015-8

Heimberg, R. C., Brozovich, F. A. i Rapee, R. M. (2014). A cognitive-behavioral model of social anxiety disorder. U S. G. Hofmann i P. M. DiBartolo (Ur.), *Social anxiety: Clinical,*

developmental, and social perspectives (3. izd., str. 705-728). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-394427-6.00024-8

Heimberg, R. G., Liebowitz, M. R., Hope, D. A. i Schneier, F. R. (Ur.). (1995). *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment*. The Guilford Press.

Henrich, J. i Gil-White, F. J. (2001). The evolution of prestige: Freely conferred deference as a mechanism for enhancing the benefits of cultural transmission. *Evolution and Human Behavior, 22*(3), 165-196. https://doi.org/10.1016/S1090-5138(00)00071-4

Henrich, N. i Henrich, J. (2007). *Why humans cooperate: A cultural and evolutionary explanation*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780195300680.001.0001

Henrich, J. i Henrich, N. (2010). The evolution of cultural adaptations: Fijian food taboos protect against dangerous marine toxins. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, *277*(1701), 3715-3724. https://doi.org/10.1098/rspb.2010.1191

Heinrichs, N. i Hofmann, S. G. (2001). Information processing in social phobia: A critical review. *Clinical Psychology Review*, *21*(5), 751-770. https://doi.org/10.1016/S0272-7358(00)00067-2

Henseler, J., Ringle, C. M. i Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *43*(1), 115-135. https://doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8

Hermans, E. J. i Honk, J. V. (2006). Toward a framework for defective emotion processing in social phobia. *Cognitive Neuropsychiatry*, *11*(3), 307-331. https://doi.org/10.1080/13546800500213993

Herres, J., Shearer, A., Kodish, T., Kim, B., Wang, S. B. i Diamond, G. S. (2019). Differences in suicide risk severity among suicidal youth with anxiety disorders. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention, 40*(5), 333-339. https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000571

Hirsch, C., Meynen, T. i Clark, D. (2004). Negative self-imagery in social anxiety contaminates social interactions. *Memory, 12*(4), 496-506. https://doi.org/10.1080/09658210444000106

Hofmann, S. G. (2005). Perception of control over anxiety mediates the relation between catastrophic thinking and social anxiety in social phobia. *Behaviour Research and Therapy*, *43*(7), 885-895. https://doi.org/10.1016/j.brat.2004.07.002

Hofmann, S. G. (2007). Cognitive factors that maintain social anxiety disorder: A comprehensive model and its treatment implications. *Cognitive Behaviour Therapy, 36*(4), 193-209. https://doi.org/10.1080/16506070701421313

Holland, E., Wolf, E. B., Looser, C. i Cuddy, A. (2017). Visual attention to powerful postures: People avert their gaze from nonverbal dominance displays. *Journal of Experimental Social Psychology, 68*, 60-67. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2016.05.001

Hollenbeck, J. R., Ilgen, D. R., Sego, D. J., Hedlund, J., Major, D. A. i Phillips, J. (1995). Multilevel theory of team decision making: Decision performance in teams incorporating distributed expertise. *Journal of Applied Psychology*, *80*(2), 292. https://doi.org/10.1037/0021-9010.80.2.29

Horley, K., Williams, L. M., Gonsalvez, C. i Gordon, E. (2004). Face to face: Visual scanpath evidence for abnormal processing of facial expressions in social phobia. *Psychiatry Research, 127*(1-2), 43-53. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2004.02.016

Hu, L. i Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*(1), 1–55. https://doi.org/10.1080/10705519909540118

Hudson, J. L. i Rapee, R. M. (2000). The origins of social phobia. *Behavior Modification, 24*(1), 102–129. https://doi.org/10.1177/0145445500241006

Insel, T. R. i Fernald, R. D. (2004). How the brain processes social information: Searching for the social brain. *Annual Review of Neuroscience*, *27*, 697–722. https://doi.org/10.1146/annurev.neuro.27.070203.144148

Irons, C. i Gilbert, P. (2005). Evolved mechanisms in adolescent anxiety and depression symptoms: The role of the attachment and social rank systems. *Journal of Adolescence, 28*(3), 325-341. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.07.004

Jefferies, P. i Ungar, M. (2020). Social anxiety in young people: A prevalence study in seven countries. *PLoS ONE, 15*(9), Article e0239133. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239133

John, O. P. i Gross, J. J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and life span development. *Journal of Personality, 72*(6), 1301-1334. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2004.00298.x

Johnson, R. T., Burk, J. A. i Kirkpatrick, L. A. (2007). Dominance and prestige as differential predictors of aggression and testosterone levels in men. *Evolution and Human Behavior, 28*(5), 345-351. https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2007.04.003

Johnson, M. K. i Mollborn, S. (2009). Growing up faster, feeling older: Hardship in childhood and adolescence. *Social Psychology Quarterly, 72*(1), 39–60. https://doi.org/10.1177/019027250907200105

Joormann, J. i Gotlib, I. H. (2006). Is this happiness I see? Biases in the identification of emotional facial expressions in depression and social phobia. *Journal of Abnormal Psychology, 115*(4), 705-714. https://doi.org/10.1037/0021-843X.115.4.705

Jordan, J., Sivanathan, N. i Galinsky, A. D. (2011). Something to lose and nothing to gain: The role of stress in the interactive effect of power and stability on risk taking. *Administrative Science Quarterly, 56*(4), 530-558. https://doi.org/10.1177/0001839212441928

Juretić, J. (2018). Quality of close relationships and emotional regulation regarding social anxiety. *Psychiatria Danubina, 30*(4), 441–451. https://doi.org/10.24869/psyd.2018.441

Kalokerinos, E. K., Greenaway, K. H. i Denson, T. F. (2015). Reappraisal but not suppression downregulates the experience of positive and negative emotion. *Emotion, 15*(3), 271-275. https://doi.org/10.1037/emo0000025

Kanai, Y., Sasagawa, S., Chen, J., Shimada, H. i Sakano, Y. (2010). Interpretation bias for ambiguous social behavior among individuals with high and low levels of social anxiety. *Cognitive Therapy and Research, 34*(3), 229-240. https://doi.org/10.1007/s10608-009-9273-7

Kaplan, S. C., Levinson, C. A., Rodebaugh, T. L., Menatti, A. i Weeks, J. W. (2015). Social anxiety and the big five personality traits: The interactive relationship of trust and openness. *Cognitive Behaviour Therapy, 44*(3), 212-222. https://doi.org/10.1080/16506073.2015.1008032

Karasewich, T. A. i Kuhlmeier, V. A. (2020). Trait social anxiety as a conditional adaptation: A developmental and evolutionary framework. *Developmental Review, 55*, 100886. https://doi.org/10.1016/j.dr.2019.100886

Karp, J. N., Makol, B. A., Keeley, L. M., Qasmieh, N., Deros, D. E., Weeks, J. W., Racz, S. J., Lipton, M. F., Augenstein, T. M. i De Los Reyes, A. (2018). Convergent, incremental, and criterion-related validity of multi-informant assessments of adolescents' fears of negative and positive evaluation. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 25*(2), 217–230. https://doi.org/10.1002/cpp.2156

Kashdan, T. B. (2007). Social anxiety spectrum and diminished positive experiences: Theoretical synthesis and meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 27*(3), 348-365. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.12.003

Kashdan, T. B., Farmer, A. S., Adams, L. M., Ferssizidis, P., McKnight, P. E. i Nezlek, J. B. (2013). Distinguishing healthy adults from people with social anxiety disorder: Evidence for the value of experiential avoidance and positive emotions in everyday social interactions. *Journal of Abnormal Psychology, 122*(3), 645-655. https://doi.org/10.1037/a0032733

Kashdan, T. B. i Savostyanova, A. A. (2011). Capturing the biases of socially anxious people by addressing partner effects and situational parameters. *Behavior Therapy, 42*(2), 211-223. https://doi.org/10.1016/j.beth.2010.07.004

Kashdan, T. B. i Steger, M. F. (2006). Expanding the topography of social anxiety: An experience-sampling assessment of positive emotions, positive events, and emotion suppression. *Psychological Science, 17*(2), 120-128. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2006.01674.x

Kashdan, T. B., Weeks, J. W. i Savostyanova, A. A. (2011). Whether, how, and when social anxiety shapes positive experiences and events: A self-regulatory framework and treatment implications. *Clinical Psychology Review, 31*(5), 786-799. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2011.03.012

Kassarnig, V., Bjerre-Nielsen, A., Mones, E., Lehmann, S. i Lassen, D. D. (2017). Class attendance, peer similarity, and academic performance in a large field study. *PLoS ONE*, 12(11), e0187078. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0187078

Keltner, D., Gruenfeld, D. H. i Anderson, C. (2003). Power, approach, and inhibition. *Psychological Review, 110*(2), 265–284. https://doi.org/10.1037/0033-295X.110.2.265

Kerr, N. L. i Levine, J. M. (2008). The detection of social exclusion: Evolution and beyond. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice, 12*(1), 39-52. https://doi.org/10.1037/1089-2699.12.1.39

Kessler, R. C., Ruscio, A. M., Shear, K. i Wittchen, H. U. (2009). Epidemiology of anxiety disorders. U M. Stein i T. Steckler (Ur.), *Behavioral neurobiology of anxiety and its treatment* (str. 21-56). Springer. https://doi.org/10.1007/7854_2009_9

Kilford, E. J., Garrett, E. i Blakemore, S. J. (2016). The development of social cognition in adolescence: An integrated perspective. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 70*, 106–120. https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.08.016

Kim, J. J., Gerrish, R., Gilbert, P. i Kirby, J. N. (2021). Stressed, depressed, and rank obsessed: Individual differences in compassion and neuroticism predispose towards rank-based depressive symptomatology. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 94*(S2), 188-211. https://doi.org/10.1111/papt.12270

Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (4 izd.). The Guilford Press.

Knappe, S., Sasagawa, S. i Creswell, C. (2015). Developmental epidemiology of social anxiety and social phobia in adolescents. U K. Ranta, A. M. La Greca, L. J. Garcia-Lopez i M. Marttunen (Ur.), *Social anxiety and phobia in adolescents: Development, manifestation and intervention strategies* (str. 39–70). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-16703-9_3

Knight, E. L. (2022). Two routes to status, one route to health: Trait dominance and prestige differentially associate with self-reported stress and health in two US university populations. *Adaptive Human Behavior and Physiology, 8*(4), 461-488. https://doi.org/10.1007/s40750-022-00199-3

Knight, E. L. i Mehta, P. H. (2017). Hierarchy stability moderates the effect of status on stress and performance in humans. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 114*(1), 78-83. https://doi.org/10.1073/pnas.1609811114

Koski, J. E., Xie, H. i Olson, I. R. (2015). Understanding social hierarchies: The neural and psychological foundations of status perception. *Social Neuroscience*, 10(5), 527–550. https://doi.org/10.1080/17470919.2015.1013223

Kotov, R., Watson, D., Robles, J. P. i Schmidt, N. B. (2007). Personality traits and anxiety symptoms: The multilevel trait predictor model. *Behaviour Research and Therapy*, *45*(7), 1485-1503. https://doi.org/10.1016/j.brat.2006.11.011

Körner, R., Heydasch, T. i Schütz, A. (2023). Dominance and prestige as self-concept facets. *Journal of Personality Assessment, 105*(5), 590–609. https://doi.org/10.1080/00223891.2022.2137028

Körner, R. i Schütz, A. (2020). Dominance or prestige: A review of the effects of power poses and other body postures. *Social and Personality Psychology Compass, 14*(8), e12559. https://doi.org/10.1111/spc3.12559

Kusano, K. i Kemmelmeier, M. (2022). The quest for (eliciting) Hubristic Pride: Nomological shockwaves/networks, attributions, and social desirability across different experimental manipulations. *Collabra: Psychology*, *8*(1), 38634. https://doi.org/10.1525/collabra.38634

Lammers, J., Stoker, J. I., Rink, F. i Galinsky, A. D. (2016). To have control over or to be free from others? The desire for power reflects a need for autonomy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 42, 498–512. https://doi.org/10.1177/0146167216634064

Lange, J. i Crusius, J. (2015). The tango of two deadly sins: The social-functional relation of envy and pride. *Journal of Personality and Social Psychology, 109*(3), 453–472. https://doi.org/10.1037/pspi0000026

Langner, C. A. i Keltner, D. (2008). Social power and emotional experience: Actor and partner effects within dyadic interactions. *Journal of Experimental Social Psychology*, *44*(3), 848-856. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2007.08.002

Leary, M. R. (2001). Shyness and the self: Attentional, motivational, and cognitive self-processes in social anxiety and inhibition. U W. R. Crozier i L. E. Alden (Ur.), *International handbook of social anxiety: Concepts, research, and interventions relating to the self and shyness* (str. 217–234). John Wiley & Sons.

Leary, M. R., Allen, A. B. i Terry, M. L. (2011). Managing social images in naturalistic versus laboratory settings: Implications for understanding and studying self-presentation. *European Journal of Social Psychology, 41*(4), 411-421. https://doi.org/10.1002/ejsp.813

Leary, M. R. i Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. U M. P. Zanna (Ur.), *Advances in experimental social psychology* (Svezak 32, str. 1–62). Academic Press. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(00)80003-9

Leary, M. R. i Buckley, K. E. (2002). Shyness and the pursuit of social acceptance. U W. R. Crozier (Ur.), *Shyness: Development, consolidation and change* (str. 155-169). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203183427

Leary, M. R. i Jongman-Sereno, K. P. (2014). Social anxiety as an early warning system: A refinement and extension of the self-presentation theory of social anxiety. U S. G. Hofmann i P. M. DiBartolo (Ur.), *Social anxiety: Clinical, developmental, and social perspectives* (3. izd., str. 579-597). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-394427-6.00020-0

Leary, M. R., Jongman-Sereno, K. P. i Diebels, K. J. (2014). The pursuit of status: A self-presentational perspective on the quest for social value. U *The psychology of social status* (str. 159–178). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-0867-7_8

Leary, M. R. i Kowalski, R. M. (1995). The self-presentation model of social phobia. U R. G. Heimberg, M. R. Liebowitz, D. A. Hope i F. R. Schneier (Ur.), *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment* (str. 94–112). The Guilford Press.

Leary, M. R. i Kowalski, R. M. (1997). *Social anxiety*. The Guilford Press.

Leigh, E., Chiu, K. i Ballard, E. D. (2023). Social anxiety and suicidality in youth: A systematic review and meta-analysis. *Research on Child and Adolescent Psychopathology, 51*(4), 441-454. https://doi.org/10.1007/s10802-022-00996-0

Lewis-Morrarty, E., Degnan, K. A., Chronis-Tuscano, A., Rubin, K. H., Cheah, C. S. L., Pine, D. S., Henderson, H. A. i Fox, N. A. (2012). Maternal over-control moderates the association between early childhood behavioral inhibition and adolescent social anxiety symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology, 40*(8), 1363–1373. https://doi.org/10.1007/s10802-012-9663-2

Lieb, R., Wittchen, H. U., Höfler, M., Fuetsch, M., Stein, M. B. i Merikangas, K. R. (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: A prospective-longitudinal community study. *Archives of General Psychiatry, 57*(9), 859–866. https://doi.org/10.1001/archpsyc.57.9.859

Lin, N. (1999). Social networks and status attainment. *Annual Review of Sociology, 25*(1), 467-487. https://doi.org/10.1146/annurev.soc.25.1.467

Littlepage, G. E. i Mueller, A. L. (1997). Recognition and utilization of expertise in problem-solving groups: Expert characteristics and behavior. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, *1*(4), 324. https://doi.org/10.1037/1089-2699.1.4.324

Littlepage, G., Robison, W. i Reddington, K. (1997). Effects of task experience and group experience on group performance, member ability, and recognition of expertise. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *69*(2), 133-147. https://doi.org/10.1006/obhd.1997.2677

Liu, X., Yang, Y., Wu, H., Kong, X. i Cui, L. (2022). The roles of fear of negative evaluation and social anxiety in the relationship between self-compassion and loneliness: A serial mediation model. *Current Psychology*, *41*(8), 5249-5257. https://doi.org/10.1007/s12144-020-01001-x

Lkhagva, T., Parsons, C. A. i Alden, L. E. (2024). Pride Following Recall of Personal Achievements: Does Social Anxiety Play a Role?. *Cognitive Therapy and Research*, *48*(6), 1160-1172. https://doi.org/10.1007/s10608-024-10502-z

Loch, C. H., Huberman, B. A. i Stout, S. (2000). Status competition and performance in work groups. *Journal of Economic Behavior & Organization, 43*(1), 35-55. https://doi.org/10.1016/S0167-2681(00)00107-4

Lui, C. K., Chung, P. J., Wallace, S. P. i Aneshensel, C. S. (2014). Social status attainment during the transition to adulthood. *Journal of Youth and Adolescence, 43*(7), 1134–1150. https://doi.org/10.1007/s10964-013-0030-6

Lukaszewski, A. W., Simmons, Z. L., Anderson, C. i Roney, J. R. (2016). The role of physical formidability in human social status allocation. *Journal of Personality and Social Psychology, 110*(3), 385-406. https://doi.org/10.1037/pspi0000042

Lukić, I. (2020). *Uloga pozitivnog afekta te doživljaja i ekspresije ponosa u objašnjenju socijalne anksioznosti* (Diplomski rad). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Preuzeto s https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:001452

Lundh, L. G. i Sperling, M. (2002). Social anxiety and the post-event processing of socially distressing events. *Cognitive Behaviour Therapy, 31*(3), 129-134. https://doi.org/10.1080/165060702320338004

MacDonald, G. i Leary, M. R. (2005). Why does social exclusion hurt? The relationship between social and physical pain. *Psychological Bulletin, 131*(2), 202-223. https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.2.202

Mackinnon, S. P. (2012). Perceived social support and academic achievement: Cross-lagged panel and bivariate growth curve analyses. *Journal of Youth and Adolescence, 41*(4), 474–485. https://doi.org/10.1007/s10964-011-9691-1

Magee, J. C. i Galinsky, A. D. (2008). Social hierarchy: The self-reinforcing nature of power and status. *Academy of Management Annals, 2*(1), 351-398. https://doi.org/10.5465/19416520802211628

Makkar, S. R. i Grisham, J. R. (2011). Social anxiety and the effects of negative self-imagery on emotion, cognition, and post-event processing. *Behaviour Research and Therapy, 49*(10), 654-664. https://doi.org/10.1016/j.brat.2011.07.004

Maner, J. K. (2017). Dominance and prestige: A tale of two hierarchies. *Current Directions in Psychological Science, 26*(6), 526-531. https://doi.org/10.1177/0963721417714323

Maner, J. K. i Case, C. R. (2016). Dominance and prestige: Dual strategies for navigating social hierarchies. U J. M. Olson i M. P. Zanna (Ur.), *Advances in experimental social psychology* (Svezak 54, str. 129-180). Academic Press. https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/bs.aesp.2016.02.001

Maner, J. K. i Mead, N. L. (2010). The essential tension between leadership and power: When leaders sacrifice group goals for the sake of self-interest. *Journal of Personality and Social Psychology, 99*(3), 482-497. https://doi.org/10.1037/a0018559

Maner, J. K., Miller, S. L., Schmidt, N. B. i Eckel, L. A. (2008). Submitting to defeat: Social anxiety, dominance threat, and decrements in testosterone. *Psychological Science, 19*(8), 764-768. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02154.x

Mansell, W. i Clark, D. M. (1999). How do I appear to others? Social anxiety and processing of the observable self. *Behaviour Research and Therapy*, *37*(5), 419-434. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00148-X

Marks, I. M. i Nesse, R. M. (1994). Fear and fitness: An evolutionary analysis of anxiety disorders. *Ethology and Sociobiology, 15*(5–6), 247–261. https://doi.org/10.1016/0162-3095(94)90002-7

Martens, J. P. (2014). *The pride learning bias: Evidence that pride displays cue knowledge and guide social learning* (Doktorska disertacija). University of British Columbia.

Martens, J. P. i Tracy, J. L. (2013). The emotional origins of a social learning bias: Does the pride expression cue copying? *Social Psychological and Personality Science, 4*(4), 492-499. https://doi.org/10.1177/1948550612457958

Martens, J. P., Tracy, J. L. i Shariff, A. F. (2012). Status signals: Adaptive benefits of displaying and observing the nonverbal expressions of pride and shame. *Cognition and Emotion, 26*(3), 390–406. https://doi.org/10.1080/02699931.2011.645281

Mast, M. S. (2002). Female dominance hierarchies: Are they any different from males'? *Personality and Social Psychology Bulletin, 28*(1), 29-39. https://doi.org/10.1177/0146167202281003

Mattick, R. P. i Clarke, J. C. (1998). Development and validation of measures of social phobia scrutiny fear and social interaction anxiety. *Behaviour Research and Therapy, 36*(4), 455–470. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(97)10031-6

Matos, M., Pinto-Gouveia, J. i Gilbert, P. (2013). The effect of shame and shame memories on paranoid ideation and social anxiety. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, *20*(4), 334–349. https://doi.org/10.1002/cpp.1766

Mazur, A. (2005). *Biosociology of dominance and deference*. Rowman & Littlefield.

Mazur, A. i Booth, A. (1998). Testosterone and dominance in men. *Behavioral and Brain Sciences, 21*(3), 353-363. https://doi.org/10.1017/S0140525X98001228

McClanahan, K. J., Maner, J. K. i Cheng, J. T. (2022). Two ways to stay at the top: Prestige and dominance are both viable strategies for gaining and maintaining social rank over time. *Personality and Social Psychology Bulletin, 48*(10), 1516–1528. https:// doi.org/10.1177/01461672211042319

McNeil, D. W. (2010). Evolution of terminology and constructs in social anxiety and its disorders. U S. G. Hofmann i P. M. DiBartolo (Ur.), *Social anxiety: Clinical, developmental, and social perspectives* (str. 3–21). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375096-9.00001-8

Meleshko, K. G. i Alden, L. E. (1993). Anxiety and self-disclosure: Toward a motivational model. *Journal of Personality and Social Psychology, 64*(6), 1000-1009. https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.6.1000

Mercadante, E. J. i Tracy, J. L. (2024). How does it feel to be greedy? The role of pride in avaricious acquisition. *Journal of Personality*, *92*(2), 565-583. https://doi.org/10.1111/jopy.12852

Mercadante, E., Witkower, Z. i Tracy, J. L. (2021). The psychological structure, social consequences, function, and expression of pride experiences. *Current Opinion in Behavioral Sciences, 39*, 130–135. https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2021.03.010

Merikangas, K. R., Avenevoli, S., Acharyya, S., Zhang, H. i Angst, J. (2002). The spectrum of social phobia in the Zurich cohort study of young adults. *Biological Psychiatry, 51*(1), 81–91. https://doi.org/10.1016/S0006-3223(01)01309-9

Miloyan, B., Bulley, A. i Suddendorf, T. (2016). Episodic foresight and anxiety: Proximate and ultimate perspectives. *British Journal of Clinical Psychology, 55*(1), 4–22. https://doi.org/10.1111/bjc.12080

Mohlman, J., Carmin, C. N. i Price, R. B. (2007). Jumping to interpretations: Social anxiety disorder and the identification of emotional facial expressions. *Behaviour Research and Therapy, 45*(3), 591-599. https://doi.org/10.1016/j.brat.2006.03.007

Moore, R., Jensen, M., Hatch, J., Duranczyk, I., Staats, S. i Koch, L. (2003). Showing up: The importance of class attendance for academic success in introductory science courses. *The American Biology Teacher*, *65*(5), 325-329.

Moore, S. A., Zoellner, L. A. i Mollenholt, N. (2008). Are expressive suppression and cognitive reappraisal associated with stress-related symptoms? *Behaviour Research and Therapy, 46*(9), 993-1000. https://doi.org/10.1016/j.brat.2008.05.001

Moors, A. i De Houwer, J. (2005). Automatic processing of dominance and submissiveness. *Experimental Psychology, 52*(4), 296-302. https://doi.org/10.1027/1618-3169.52.4.296

Morrison, A. S. i Heimberg, R. G. (2013). Social anxiety and social anxiety disorder. *Annual Review of Clinical Psychology, 9*(1), 249-274. https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-050212-185631

Moscovitch, D. A. i Huyder, V. (2011). The negative self-portrayal scale: Development, validation, and application to social anxiety. *Behavior Therapy, 42*(2), 183-196. https://doi.org/10.1016/j.beth.2010.04.007

Mueller, E. M., Hofmann, S. G., Santesso, D. L., Meuret, A. E., Bitran, S. i Pizzagalli, D. A. (2009). Electrophysiological evidence of attentional biases in social anxiety disorder. *Psychological Medicine, 39*(7), 1141-1152. https://doi.org/10.1017/S0033291708004820

Naragon-Gainey, K., McMahon, T. P. i Park, J. (2018). The contributions of affective traits and emotion regulation to internalizing disorders: Current state of the literature and measurement challenges. *American Psychologist, 73*(9), 1175-1188. https://doi.org/10.1037/amp0000371

Naragon-Gainey, K. i Watson, D. (2011). Clarifying the dispositional basis of social anxiety: A hierarchical perspective. *Personality and Individual Differences, 50*(7), 926–934. https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2010.07.012

Naragon-Gainey, K., Watson, D. i Markon, K. E. (2009). Differential relations of depression and social anxiety symptoms to the facets of extraversion/positive emotionality. *Journal of Abnormal Psychology, 118*(2), 299-310. https://doi.org/10.1037/a0015637

Newby, J., Pitura, V. A., Penney, A. M., Klein, R. G., Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2017). Neuroticism and perfectionism as predictors of social anxiety. *Personality and Individual Differences, 106,* 263–267. https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.10.057

Nielsen, F., Roos, J. M. i Combs, R. M. (2015). Clues of subjective social status among young adults. *Social Science Research, 52*, 370–388. https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2015.02.006

Norton, P. J. i Hope, D. A. (2001). Kernels of truth or distorted perceptions: Self and observer ratings of social anxiety and performance. *Behavior Therapy, 32*(4), 765-786. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(01)80020-4

Nunnally, J. C. i Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3. izd.). McGraw-Hill.

Oakman, J., Gifford, S. i Chlebowsky, N. (2003). A multilevel analysis of the interpersonal behavior of socially anxious people. *Journal of Personality, 71*(3), 397-434. https://doi.org/10.1111/1467-6494.7103006

Offord, M., Gill, R. i Kendal, J. (2019). The effects of prestige on collective performance and information flow in a strictly hierarchical institution. *Palgrave Communications, 5*, Article 5. https://doi.org/10.1057/s41599-018-0211-8

Ohayon, M. M. i Schatzberg, A. F. (2010). Social phobia and depression: Prevalence and comorbidity. *Journal of Psychosomatic Research, 68*(3), 235-243. https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.07.018

Oren-Yagoda, R., Paz, N. i Aderka, I. M. (2023). Pride in social anxiety disorder. *Journal of Anxiety Disorders, 99*, Article 102759. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2023.102759

van Osch, Y., Zeelenberg, M., Breugelmans, S. M. i Brandt, M. J. (2019). Show or hide pride? Selective inhibition of pride expressions as a function of relevance of achievement domain. *Emotion, 19*(2), 334–347. https://doi.org/10.1037/emo0000437

Overbeck, J. R., Neale, M. A. i Govan, C. L. (2010). I feel, therefore you act: Intrapersonal and interpersonal effects of emotion on negotiation as a function of social power. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *112*(2), 126–139. https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2010.02.004

Öhman, A. (2013). On the edge of consciousness: Pre-attentive mechanisms in the generation of anxiety. U A. R. Fuller, P. Walsh i P. McGinley (Ur.), *A century of psychology: Progress, paradigms and prospects for the new millennium* (pp. 251–272). Routledge.

Papsdorf, M. i Alden, L. (1998). Mediators of social rejection in social anxiety: Similarity, self-disclosure, and overt signs of anxiety. *Journal of Research in Personality, 32*(3), 351-369. https://doi.org/10.1006/jrpe.1998.2219

Park, L. E., Streamer, L., Huang, L. i Galinsky, A. D. (2013). Stand tall, but don't put your feet up: Universal and culturally-specific effects of expansive postures on power. *Journal of Experimental Social Psychology, 49*(6), 965-971. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.06.001

Paulhus, D. L. i Morgan, K. L. (1997). Perceptions of intelligence in leaderless groups: The dynamic effects of shyness and acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology, 72*(3), 581-591. https://doi.org/10.1037/0022-3514.72.3.581

Pettit, N. C. i Marr, J. C. (2020). A trajectories based perspective on status dynamics. *Current Opinion in Psychology, 33*, 233-237. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.10.001

Pettit, N. C. i Sivanathan, N. (2012). The eyes and ears of status: How status colors perceptual judgment. *Personality and Social Psychology Bulletin, 38*(5), 570-582. https://doi.org/10.1177/0146167211431166

Pettit, N. C., Sivanathan, N., Gladstone, E. i Marr, J. C. (2013). Rising stars and sinking ships: consequences of status momentum. *Psychological Science, 24*(8), 1579–1584. https://doi.org/10.1177/0956797612473120

Pierce, B. D. i White, R. (1999). The evolution of social structure: Why biology matters. *Academy of Management Review, 24*(4), 843-853. https://doi.org/10.5465/amr.1999.2553257

Platt, B., Kadosh, K. C. i Lau, J. Y. F. (2013). The role of peer rejection in adolescent depression. *Depression and Anxiety, 30*(9), 809–821. https://doi.org/10.1002/da.22120

Poole, K. L. i Schmidt, L. A. (2020). Adaptive shyness: A developmental perspective. U *Adaptive shyness: Multiple perspectives on behavior and development* (str. 25–40). Springer.

Preacher, K. J. i Selig, J. P. (2012). Advantages of Monte Carlo confidence intervals for indirect effects. *Communication Methods and Measures, 6*(2), 77–98. https://doi.org/10.1080/19312458.2012.679848

Price, M. E. i Van Vugt, M. (2014). The evolution of leader–follower reciprocity: The theory of service-for-prestige. *Frontiers in Human Neuroscience, 8*, 363. https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00363

Pynoos, R. S., Steinberg, A. M. i Piacentini, J. C. (1999). A developmental psychopathology model of childhood traumatic stress and intersection with anxiety disorders. *Biological Psychiatry, 46*(11), 1542–1554. https://doi.org/10.1016/S0006-3223(99)00262-0

Rachman, S., Grüter-Andrew, J. i Shafran, R. (2000). Post-event processing in social anxiety. *Behaviour Research and Therapy, 38*(6), 611-617. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00089-3

Radtke, S. R., Strege, M. V. i Ollendick, T. H. (2020). Exposure therapy for children and adolescents with social anxiety disorder. U E. A. Storch i D. McKay (Ur.), *Exposure therapy for children with anxiety and OCD* (str. 193-219). Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815915-6.00009-3

Rakoczy, H., Warneken, F. i Tomasello, M. (2009). Young children's selective learning of rule games from reliable and unreliable models. *Cognitive Development, 24*(1), 61-69. https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2008.07.004

Ramos, M. L., Bechor, M., Casas, A., Pettit, J. W., Silverman, W. K. i Reeb-Sutherland, B. C. (2022). The role of attentional shifting in the relation between error monitoring and anxiety in youth. *Psychiatry Research: Neuroimaging, 324*, 111507. https://doi.org/10.1016/j.pscychresns.2022.111507

Rapee, R. M. i Heimberg, R. G. (1997). A cognitive-behavioral model of anxiety in social phobia. *Behaviour Research and Therapy, 35*(8), 741-756. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(97)00022-3

Rapee, R. M. i Lim, L. (1992). Discrepancy between self- and observer ratings of performance in social phobics. *Journal of Abnormal Psychology, 101*(4), 728-731. https://doi.org/10.1037/0021-843X.101.4.728

Rapee, R. M. i Melville, L. F. (1997). Recall of family factors in social phobia and panic disorder: comparison of mother and offspring reports. *Depression and Anxiety*, *5*(1), 7–11. https://doi.org/10.1002/(sici)1520-6394(1997)5:1<7::aid-da2>3.0.co;2-e

Ratcliff, N. J. i Vescio, T. K. (2013). Benevolently bowing out: The influence of self-construals and leadership performance on the willful relinquishing of power. *Journal of Experimental Social Psychology, 49*(6), 978-983. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.06.003

Raudenbush, S. W. i Bryk, A. S. (2002). *Hierarchical linear models: Applications and data analysis methods* (2. izd.). Sage.

R Core Team. (2026). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.

Redhead, D., Cheng, J. T., Driver, C., Foulsham, T. i O'Gorman, R. (2019). On the dynamics of social hierarchy: A longitudinal investigation of the rise and fall of prestige, dominance, and social rank in naturalistic task groups. *Evolution and Human Behavior, 40*(2), 222-234. https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2018.12.001

Reh, S., Tröster, C. i Van Quaquebeke, N. (2018). Keeping (future) rivals down: Temporal social comparison predicts coworker social undermining via future status threat and envy. *Journal of Applied Psychology, 103*(4), 399-415. https://doi.org/10.1037/apl0000281

Reichenberger, J. i Blechert, J. (2018). Malaise with praise: A narrative review of 10 years of research on the concept of Fear of Positive Evaluation in social anxiety. *Depression and Anxiety*, *35*(12), 1228–1238. https://doi.org/10.1002/da.22808

Reichenberger, J., Smyth, J. M. i Blechert, J. (2018). Fear of evaluation unpacked: day-to-day correlates of fear of negative and positive evaluation. *Anxiety, Stress, & Coping*, *31*(2), 159-174. https://doi.org/10.1080/10615806.2017.1396826

Reichenberger, J., Wiggert, N., Wilhelm, F. H., Weeks, J. W. i Blechert, J. (2015). "Don't put me down but don't be too nice to me either": Fear of positive vs. negative evaluation and responses to positive vs. negative social-evaluative films. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 46*, 164–169. https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2014.10.004

Richards, J. M. i Gross, J. J. (2000). Emotion regulation and memory: The cognitive costs of keeping one's cool. *Journal of Personality and Social Psychology, 79*(3), 410-424. https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.3.410

Ridgeway, C. L. (1981). Nonconformity, competence, and influence in groups: A test of two theories. *American Sociological Review*, 333-347. https://doi.org/10.2307/2095064

Ridgeway, C. L. (2019). *Status: Why is it everywhere? Why does it matter?* Russell Sage Foundation.

Rodebaugh, T. L. (2009). Social phobia and perceived friendship quality. *Journal of Anxiety Disorders, 23*(7), 872-878. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2009.05.001

Rodebaugh, T. L., Bielak, T., Vidovic, V. i Moscovitch, D. A. (2016). The effects of social anxiety on interpersonal evaluations of warmth and dominance. *Journal of Anxiety Disorders, 38*, 68-78. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2016.01.002

Rodebaugh, T. L. i Chambless, D. L. (2002). The effects of video feedback on self-perception of performance: A replication and extension. *Cognitive Therapy and Research*, *26*(5), 629-644. https://doi.org/10.1023/A:1020357210137

Rodebaugh, T. L., Holaway, R. M. i Heimberg, R. G. (2004). The treatment of social anxiety disorder. *Clinical Psychology Review, 24*(7), 883-908. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2004.07.007

Rodebaugh, T. L., Lim, M. H., Fernandez, K. C., Langer, J. K., Weisman, J. S., Tonge, N., Levinson, C. A. i Shumaker, E. A. (2014). Self and friend's differing views of social anxiety disorder's effects on friendships. *Journal of Abnormal Psychology*, *123*(4), 715–724. https://doi.org/10.1037/abn0000015

Romero-Canyas, R., Downey, G., Berenson, K., Ayduk, O. i Kang, N. J. (2010). Rejection sensitivity and the rejection–hostility link in romantic relationships. *Journal of Personality, 78*(1), 119-148. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2009.00611.x

Rosellini, A. J. i Brown, T. A. (2011). The NEO Five-Factor Inventory: Latent structure and relationships with dimensions of anxiety and depressive disorders in a large clinical sample. *Assessment*, *18*(1), 27–38. https://doi.org/10.1177/1073191110382848

Roth, D., Antony, M. M. i Swinson, R. P. (2001). Interpretations for anxiety symptoms in social phobia. *Behaviour Research and Therapy, 39*(2), 129-138. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00159-X

Rowa, K., Paulitzki, J. R., Ierullo, M. D., Chiang, B., Antony, M. M., McCabe, R. E. i Moscovitch, D. A. (2015). A false sense of security: Safety behaviors erode objective speech performance in individuals with social anxiety disorder. *Behavior Therapy, 46*(3), 304-314. https://doi.org/10.1016/j.beth.2014.11.004

Ruscio, A. M. (2010). The latent structure of social anxiety disorder: Consequences of shifting to a dimensional diagnosis. *Journal of Abnormal Psychology, 119*(4), 662-671. https://doi.org/10.1037/a0019341

Russell, J. J., Moskowitz, D. S., Zuroff, D. C., Bleau, P., Pinard, G. i Young, S. (2011). Anxiety, emotional security and the interpersonal behavior of individuals with social anxiety disorder. *Psychological Medicine, 41*(3), 545-554. https://doi.org/10.1017/S0033291710000863

Sabey, T. B., Rodell, J. B. i Matta, F. K. (2021). To and fro: The costs and benefits of power fluctuation throughout the day. *Journal of Applied Psychology, 106*(9), 1357–1373. https://doi.org/10.1037/apl0000828

Sadikaj, G., Moskowitz, D. S., Russell, J. J. i Zuroff, D. C. (2015). Submissiveness in social anxiety disorder: The role of interpersonal perception and embarrassment. *Journal of Social and Clinical Psychology, 34*(1), 1-27. https://doi.org/10.1521/jscp.2015.34.1.1

Sapolsky, R. M. (2004). Social status and health in humans and other animals. *Annual Review of Anthropology, 33*(1), 393-418. https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.33.070203.144000

Sapolsky, R. M. (2005). The influence of social hierarchy on primate health. *Science, 308*(5722), 648–652. https://doi.org/10.1126/science.1106477

Scaini, S., Belotti, R. i Ogliari, A. (2014). Genetic and environmental contributions to social anxiety across different ages: A meta-analytic approach to twin data. *Journal of Anxiety Disorders, 28*(7), 650–656. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2014.07.002

Schall, M., Martiny, S. E., Goetz, T. i Hall, N. C. (2016). Smiling on the inside: The social benefits of suppressing positive emotions in outperformance situations. *Personality and Social Psychology Bulletin, 42*(5), 559-571. https://doi.org/10.1177/0146167216637843

Scheepers, D. (2009). Turning social identity threat into challenge: Status stability and cardiovascular reactivity during inter-group competition. *Journal of Experimental Social Psychology, 45*(1), 228-233. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2008.09.011

Scheepers, D. i Ellemers, N. (2018). Stress and the stability of social systems: A review of neurophysiological research. *European Review of Social Psychology, 29*(1), 340-376. https://doi.org/10.1080/10463283.2018.1543149

Scheepers, D., Röell, C. i Ellemers, N. (2015). Unstable power threatens the powerful and challenges the powerless: Evidence from cardiovascular markers of motivation. *Frontiers in Psychology, 6*, 720. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00720

Schlenker, B. R. (2012). Self-presentation. U M. R. Leary i J. P. Tangney (Ur.), *Handbook of self and identity* (str. 542–570). The Guilford Press.

Schlenker, B. R. i Pontari, B. A. (2000). The strategic control of information: Impression management and self-presentation in daily life. U A. Tesser, R. B. Felson i J. M. Suls (Ur.), *Psychological perspectives on self and identity* (str. 199–232). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/10357-008

Schmidt, L. A., Polak, C. P. i Spooner, A. L. (2005). Biological and environmental contributions to childhood shyness: A diathesis-stress model. U W. R. Crozier i L. E. Alden (Ur.), *The essential handbook of social anxiety for clinicians* (str. 33-55). John Wiley & Sons.

Schmid Mast, M. i Cousin, G. (2013). Power, dominance, and persuasion. U J. A. Hall i M. L. Knapp (Ur.), *Nonverbal communication* (str. 613–635). De Gruyter.

Schneier, F. R., Blanco, C., Antia, S. X. i Liebowitz, M. R. (2002). The social anxiety spectrum. *Psychiatric Clinics of North America, 25*(4), 757–774. https://doi.org/10.1016/S0193-953X(02)00018-7

Schneier, F. R., Kent, J. M., Star, A. i Hirsch, J. (2009). Neural circuitry of submissive behavior in social anxiety disorder: A preliminary study of response to direct eye gaze. *Psychiatry Research: Neuroimaging, 173*(3), 248-250. https://doi.org/10.1016/j.pscychresns.2008.06.004

Scollon, C. N., Kim-Prieto, C. i Diener, E. (2003). Experience sampling: Promises and pitfalls, strengths and weaknesses. *Journal of Happiness studies*, *4*(1), 5-34. https://doi.org/10.1023/A:1023605205115

Semenyna, S. W. i Honey, P. L. (2015). Dominance styles mediate sex differences in Dark Triad traits. *Personality and Individual Differences, 83*, 37–43. https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.03.046

Settersten, R. A., Jr., Furstenberg, F. F. i Rumbaut, R. G. (Ur.). (2019). *On the frontier of adulthood: Theory, research, and public policy*. University of Chicago Press.

Sessions, H., Nahrgang, J. D., Baer, M. D. i Welsh, D. T. (2022). From zero to hero and back to zero: The consequences of status inconsistency between the work roles of multiple jobholders. *Journal of Applied Psychology, 107*(8), 1369–1384. https://doi.org/10.1037/apl0000935

Shariff, A. F. i Tracy, J. L. (2009). Knowing who's boss: Implicit perceptions of status from the nonverbal expression of pride. *Emotion, 9*(5), 631–639. https://doi.org/10.1037/a0017089

Shariff, A. F., Tracy, J. L. i Markusoff, J. L. (2012). (Implicitly) judging a book by its cover: The power of pride and shame expressions in shaping judgments of social status. *Personality and Social Psychology Bulletin, 38*(9), 1178–1193. https://doi.org/10.1177/0146167212446834

Sherbourne, C. D., Sullivan, G., Craske, M. G., Roy-Byrne, P., Golinelli, D., Rose, R. D., Chavira, D. A., Bystritsky, A. i Stein, M. B. (2010). Functioning and disability levels in primary care out-patients with one or more anxiety disorders. *Psychological Medicine*, *40*(12), 2059–2068. https://doi.org/10.1017/S0033291710000176

Shiota, M. N., Keltner, D. i John, O. P. (2006). Positive emotion dispositions differentially associated with Big Five personality and attachment style. *The Journal of Positive Psychology*, *1*(2), 61-71. https://doi.org/10.1080/17439760500510833

Slatcher, R. B., Mehta, P. H. i Josephs, R. A. (2011). Testosterone and self-reported dominance interact to influence human mating behavior. *Social Psychological and Personality Science, 2*(5), 531-539. https://doi.org/10.1177/1948550611400099

Sluis, R. A. i Boschen, M. J. (2014). Fear of evaluation in social anxiety: Mediation of attentional bias to human faces. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, *45*(4), 475-483. https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2014.06.007

Smillie, L. D., Yeo, G. B., Furnham, A. F. i Jackson, C. J. (2006). Benefits of all work and no play: The relationship between neuroticism and performance as a function of resource allocation. *Journal of Applied Psychology*, *91*(1), 139 – 155. doi.org/10.1037/0021-9010.91.1.139

Smith, E. A. (2004). Why do good hunters have higher reproductive success? *Human Nature, 15*(4), 343-364. https://doi.org/10.1007/s12110-004-1013-9

Smith, R. J. (2005). Regression to the mean: More than a statistic. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, *25*(1), 106–115. https://doi.org/10.1037/h0091254

Smith, P. K., Jostmann, N. B., Galinsky, A. D. i Van Dijk, W. W. (2008). Lacking power impairs executive functions. *Psychological Science*, *19*, 441–447. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02107.x

Sparrevohn, R. M. i Rapee, R. M. (2009). Self-disclosure, emotional expression and intimacy within romantic relationships of people with social phobia. *Behaviour Research and Therapy, 47*(12), 1074-1078. https://doi.org/10.1016/j.brat.2009.07.016

Spokas, M., Luterek, J. A. i Heimberg, R. G. (2009). Social anxiety and emotional suppression: The mediating role of beliefs. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 40*(2), 283-291. https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2008.12.004

Spoor, J. R. i Williams, K. D. (2011). The evolution of an ostracism detection system. U J. P. Forgas, A. W. Kruglanski i K. D. Williams (Ur.), *Evolution and the social mind: Evolutionary psychology and social cognition* (str. 279-292). Psychology Press.

Stamps, J. A. i Biro, P. A. (2023). Time-specific convergence and divergence in individual differences in behavior: Theory, protocols and analyzes. *Ecology and Evolution, 13* (11), e10615. https://doi.org/10.1002/ece3.10615

Steckler, C. M. i Tracy, J. L. (2014). The emotional underpinnings of social status. U J. T. Cheng, J. L. Tracy i C. Anderson (Ur.), *The psychology of social status* (str. 201–224). Springer Science+Business Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-0867-7_10

Stein, M. B., Chen, C. Y., Jain, S., Jensen, K. P., He, F., Heeringa, S. G., Kessler, R. C., Maihofer, A., Nock, M. K., Ripke, S., Sun, X., Thomas, M. L., Ursano, R. J., Smoller, J. W., Gelernter, J. i Army STARRS Collaborators. (2017). Genetic risk variants for social anxiety. *American Journal of Medical Genetics Part B: Neuropsychiatric Genetics, 174(*2), 120–131. https://doi.org/10.1002/ajmg.b.32520

Stein, M. B., Torgrud, L. J. i Walker, J. R. (2000). Social phobia symptoms, subtypes, and severity: Findings from a community survey. *Archives of General Psychiatry, 57*(11), 1046–1052. https://doi.org/10.1001/archpsyc.57.11.1046

Stopa, L. i Clark, D. M. (2000). Social phobia and interpretation of social events. *Behaviour Research and Therapy, 38*(3), 273-283. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00043-1

Storch, E. A., Masia-Warner, C., Crisp, H. i Klein, R. G. (2005). Peer victimization and social anxiety in adolescence: A prospective study. *Aggressive Behavior, 31*(5), 437–452. https://doi.org/10.1002/ab.20093

Strahan, E. Y. (2003). The effects of social anxiety and social skills on academic performance. *Personality and Individual Differences, 34*(2), 347–366. https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00049-1

Suessenbach, F., Loughnan, S., Schönbrodt, F. D. i Moore, A. B. (2019). The dominance, prestige, and leadership account of social power motives. *European Journal of Personality, 33*(1), 7–33. https://doi.org/10.1002/per.2184

Swaddle, J. P. i Reierson, G. W. (2002). Testosterone increases perceived dominance but not attractiveness in human males. *Proceedings of the Royal Society of London B: Biological Sciences, 269*(1507), 2285-2289. https://doi.org/10.1098/rspb.2002.2165

Swee, M. B., Hudson, C. C. i Heimberg, R. G. (2021). Examining the relationship between shame and social anxiety disorder: A systematic review. *Clinical Psychology Review*, *90*, 102088. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2021.102088

Sznycer, D., Al-Shawaf, L., Bereby-Meyer, Y., Curry, O. S., De Smet, D., Ermer, E., Kim, S., Kim, S., Li, N. P., Lopez Seal, M. F., McClung, J., O, J., Ohtsubo, Y., Quillien, T., Schaub, M., Sell, A., van Leeuwen, F., Cosmides, L. i Tooby, J. (2017). Cross-cultural regularities in the cognitive architecture of pride. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 114*(8), 1874–1879. https://doi.org/10.1073/pnas.1614389114

Tabachnick, B. G. i Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. izd.). Pearson.

Tanaka, H. i Ikegami, T. (2015). Fear of negative evaluation moderates effects of social exclusion on selective attention to social signs. *Cognition and Emotion, 29*(7), 1306-1313. https://doi.org/10.1080/02699931.2014.977848

Tangney, J. P., Miller, R. S., Flicker, L. i Barlow, D. H. (1996). Are shame, guilt, and embarrassment distinct emotions?. *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*(6), 1256-1269. https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.6.1256

Terburg, D., Aarts, H. i van Honk, J. (2012). Testosterone affects gaze aversion from angry faces outside of conscious awareness. *Psychological Science, 23*(5), 459-463. https://doi.org/10.1177/0956797611433336

Tiedens, L. Z., Ellsworth, P. C. i Mesquita, B. (2000). Sentimental stereotypes: Emotional expectations for high- and low-status group members. *Personality and Social Psychology Bulletin, 26*(5), 560-575. https://doi.org/10.1177/0146167200267004

Todorov, A., Mandisodza, A. N., Goren, A. i Hall, C. C. (2005). Inferences of competence from faces predict election outcomes. *Science, 308*(5728), 1623-1626. https://doi.org/10.1126/science.1110589

Topham, P. i Moller, N. (2011). New students' psychological well-being and its relation to first year academic performance in a UK university. *Counselling and Psychotherapy Research, 11*(3), 196–203. https://doi.org/10.1080/14733145.2010.519043

Torelli, C. J., Leslie, L. M., Stoner, J. L. i Puente, R. (2014). Cultural determinants of status: Implications for workplace evaluations and behaviors. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *123*(1), 34-48. https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2013.11.001

Tracy, J. L., Cheng, J. T., Robins, R. W. i Trzesniewski, K. H. (2009). Authentic and hubristic pride: The affective core of self-esteem and narcissism. *Self and Identity, 8*(2–3), 196–213. https://doi.org/10.1080/15298860802505053

Tracy, J. L. i Matsumoto, D. (2008). The spontaneous expression of pride and shame: Evidence for biologically innate nonverbal displays. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 105*(33), 11655-11660. https://doi.org/10.1073/pnas.0802686105

Tracy, J. L., Shariff, A. F., Zhao, W. i Henrich, J. (2013). Cross-cultural evidence that the nonverbal expression of pride is an automatic status signal. *Journal of Experimental Psychology: General*, *142*(1), 163-180. https://doi.org/10.1037/a0028412

Tracy, J. L. i Robins, R. W. (2004a). Show your pride: Evidence for a discrete emotion expression. *Psychological Science, 15*(3), 194-197. https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2004.01503008.x

Tracy, J. L. i Robins, R. W. (2004b). Putting the self into self-conscious emotions: A theoretical model. *Psychological Inquiry, 15*(2), 103–125. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1502_01

Tracy, J. L. i Robins, R. W. (2007a). The prototypical pride expression: Development of a nonverbal behavior coding system. *Emotion, 7*(4), 789–801. https://doi.org/10.1037/1528-3542.7.4.789

Tracy, J. L. i Robins, R. W. (2007b). The psychological structure of pride: A tale of two facets. *Journal of Personality and Social Psychology, 92*(3), 506–525. https://doi.org/10.1037/0022-3514.92.3.506

Tracy, J. L. i Robins, R. W. (2008). The nonverbal expression of pride: Evidence for cross-cultural recognition. *Journal of Personality and Social Psychology, 94*(3), 516–530. https://doi.org/10.1037/0022-3514.94.3.516

Tracy, J. L., Shariff, A. F. i Cheng, J. T. (2010). A naturalist's view of pride. *Emotion Review, 2*(2), 163-177. https://doi.org/10.1177/1754073909354627

Trower, P. i Gilbert, P. (1989). New theoretical conceptions of social anxiety and social phobia. *Clinical Psychology Review, 9*(1), 19-35. https://doi.org/10.1016/0272-7358(89)90044-5

Turk, C. L., Heimberg, R. G., Luterek, J. A., Mennin, D. S. i Fresco, D. M. (2005). Emotion dysregulation in generalized anxiety disorder: A comparison with social anxiety disorder. *Cognitive Therapy and Research, 29*(1), 89-106. https://doi.org/10.1007/s10608-005-1651-1

Uecker, J. E. i Wilkinson, L. R. (2020). College selectivity, subjective social status, and mental health in young adulthood. *Society and Mental Health, 10*(3), 257–275. https://doi.org/10.1177/2156869319869401

Yoon, K. L. i Zinbarg, R. E. (2007). Threat is in the eye of the beholder: Social anxiety and the interpretation of ambiguous facial expressions. *Behaviour Research and Therapy, 45*(4), 839-847. https://doi.org/10.1016/j.brat.2006.05.004

Vagos, P., Salvador, M. do C., Rijo, D., Santos, I. M., Weeks, J. W. i Heimberg, R. G. (2016). Measuring evaluation fears in adolescence. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 49*(1), 46–62. https://doi.org/10.1177/0748175615596781

Van Ameringen, M., Mancini, C. i Farvolden, P. (2003). The impact of anxiety disorders on educational achievement. *Journal of Anxiety Disorders, 17*(5), 561-571. https://doi.org/10.1016/s0887-6185(02)00228-1

Van der Vegt, G. S., Bunderson, J. S. i Oosterhof, A. (2006). Expertness diversity and interpersonal helping in teams: Why those who need the most help end up getting the least. *Academy of Management Journal, 49*(5), 877-893. https://doi.org/10.5465/amj.2006.22798169

Van Kleef, G. A. i Lange, J. (2020). How hierarchy shapes our emotional lives: Effects of power and status on emotional experience, expression, and responsiveness. *Current Opinion in Psychology, 33*, 148-153. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.07.009

Van Peer, J. M., Spinhoven, P. i Roelofs, K. (2010). Psychophysiological evidence for cortisol-induced reduction in early bias for implicit social threat in social phobia. *Psychoneuroendocrinology, 35*(1), 21-32. https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2009.09.012

Van Vugt, M. i Tybur, J. M. (2016). The evolutionary foundations of status hierarchy. U D. M. Buss (Ur.), *The handbook of evolutionary psychology: Integrations* (2. izd., str. 788–809). John Wiley & Sons.

Vassilopoulos, S. P. (2006). Interpretation and judgmental biases in socially anxious and nonanxious individuals. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy, 34*(2), 243-254. https://doi.org/10.1017/S1352465805002687

Vassilopoulos, S. P. (2011). Interpretation bias for facial expressions in high and low socially anxious individuals: Effects of stimulus duration. *The Hellenic Journal of Psychology, 8*, 44-65.

Verbeke, W., Belschak, F. i Bagozzi, R. P. (2004). The adaptive consequences of pride in personal selling. *Journal of the Academy of Marketing Science, 32*(4), 386-402. https://doi.org/10.1177/0092070304267105

Vilaplana-Pérez, A., Pérez-Vigil, A., Sidorchuk, A., Brander, G., Isomura, K., Hesselmark, E., Kuja-Halkola, R., Larsson, H., Mataix-Cols, D. i Fernández de la Cruz, L. (2021). Much more than just shyness: The impact of social anxiety disorder on educational performance across the lifespan. *Psychological Medicine*, *51*(5), 861–869. https://doi.org/10.1017/S0033291719003908

Von Rueden, C. R. i Jaeggi, A. V. (2016). Men's status and reproductive success in 33 nonindustrial societies: Effects of subsistence, marriage system, and reproductive strategy. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 113*(39), 10824-10829. https://doi.org/10.1073/pnas.1606800113

Voncken, M. J. i Bögels, S. M. (2008). Social performance deficits in social anxiety disorder: Reality during conversation and biased perception during speech. *Journal of Anxiety Disorders, 22*(8), 1384-1392. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2008.02.001

Voncken, M. J. i Dijk, K. F. L. (2013). Socially anxious individuals get a second chance after being disliked at first sight: The role of self-disclosure in the development of likeability in sequential social contact. *Cognitive Therapy and Research, 37*(1), 7-17. https://doi.org/10.1007/s10608-012-9449-4

Vriends, N., Becker, E. S., Meyer, A., Michael, T. i Margraf, J. (2007). Subtypes of social phobia: Are they of any use? *Journal of Anxiety Disorders, 21*(1), 59–75. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.05.002

de Waal-Andrews, W., Gregg, A. P. i Lammers, J. (2015). When status is grabbed and when status is granted: Getting ahead in dominance and prestige hierarchies. *British Journal of Social Psychology, 54*(3), 445-464. https://doi.org/10.1111/bjso.12093

Wallace, S. T. i Alden, L. E. (1995). Social anxiety and standard setting following social success or failure. *Cognitive Therapy and Research, 19*(6), 613-631. https://doi.org/10.1007/BF02227857

Walters, K. S. i Hope, D. A. (1998). Analysis of social behavior in individuals with social phobia and nonanxious participants using a psychobiological model. *Behavior Therapy, 29*(3), 387-407. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(98)80039-7

Weeks, J. W. i Heimberg, R. G. (2012). Special issue: Positivity impairments: Pervasive and impairing (yet nonprominent?) features of social anxiety disorder. *Cognitive Behaviour Therapy, 41*(2), 79-82. https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/16506073.2012.680782

Weeks, J. W., Heimberg, R. G. i Heuer, R. (2011). Exploring the role of behavioral submissiveness in social anxiety. *Journal of Social and Clinical Psychology, 30*(3), 217-249. https://doi.org/10.1521/jscp.2011.30.3.217

Weeks, J. W., Heimberg, R. G. i Rodebaugh, T. L. (2008a). The Fear of Positive Evaluation Scale: Assessing a proposed cognitive component of social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders, 22*(1), 44–55. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.08.002

Weeks, J. W., Heimberg, R. G., Rodebaugh, T. L. i Norton, P. J. (2008b). Exploring the relationship between fear of positive evaluation and social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders, 22*(3), 386–400. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.04.009

Weeks, J. W. i Howell, A. N. (2012). The bivalent fear of evaluation model of social anxiety: Further integrating findings on fears of positive and negative evaluation. *Cognitive Behaviour Therapy, 41*(2), 83–95. https://doi.org/10.1080/16506073.2012.661452

Weeks, J. W., Rodebaugh, T. L., Heimberg, R. G., Norton, P. J. i Jakatdar, T. A. (2009). "To avoid evaluation, withdraw": Fears of evaluation and depressive cognitions lead to social anxiety and submissive withdrawal. *Cognitive Therapy and Research, 33*(4), 375–389.

Weeks, J. W., Srivastav, A., Howell, A. N. i Menatti, A. R. (2016). "Speaking more than words": Classifying men with social anxiety disorder via vocal acoustic analyses of diagnostic interviews. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 38*(1), 30-41. https://doi.org/10.1007/s10862-015-9495-9

Weidman, A. C., Cheng, J. T. i Tracy, J. L. (2018). The psychological structure of humility. *Journal of Personality and Social Psychology, 114*(1), 153-178. https://doi.org/10.1037/pspp0000112

Weidman, A. C., Tracy, J. L. i Elliot, A. J. (2016). The benefits of following your pride: Authentic pride promotes achievement. *Journal of Personality, 84*(5), 607–622. https://doi.org/10.1111/jopy.12184

Weilage, M. i Hope, D. A. (1999). Self-discrepancy in social phobia and dysthymia. *Cognitive Therapy and Research*, *23*(6), 637-650. https://doi.org/10.1023/A:1018788925223

Weisman, O., Aderka, I. M., Marom, S., Hermesh, H. i Gilboa-Schechtman, E. (2011). Social rank and affiliation in social anxiety disorder. *Behaviour Research and Therapy, 49*(6-7), 399-405. https://doi.org/10.1016/j.brat.2011.03.010

Wells, A., Clark, D. M. i Ahmad, S. (1998). How do I look with my minds eye: Perspective taking in social phobic imagery. *Behaviour Research and Therapy*, *36*(6), 631-634. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00037-0

Wells, A., Clark, D. M., Salkovskis, P., Ludgate, J., Hackmann, A. i Gelder, M. (1995). Social phobia: The role of in-situation safety behaviors in maintaining anxiety and negative beliefs. *Behavior Therapy*, *26*(1), 153-161. https://doi.org/10.1016/S0005-7894(05)80088-7

Wells, A. i Papageorgiou, C. (1999). The observer perspective: Biased imagery in social phobia, agoraphobia, and blood/injury phobia. *Behaviour Research and Therapy*, *37*(7), 653-658. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00150-8

Werner, K. i Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and psychopathology: A conceptual framework. U A. M. Kring i D. M. Sloan (Ur.), *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment* (str. 13-37). The Guilford Press.

Whisman, M. A., Sheldon, C. T. i Goering, P. (2000). Psychiatric disorders and dissatisfaction with social relationships: Does type of relationship matter? *Journal of Abnormal Psychology, 109*(4), 803–808. https://doi.org/10.1037/0021-843X.109.4.803

Willer, R. (2009). Groups reward individual sacrifice: The status solution to the collective action problem. *American Sociological Review, 74*(1), 23-43. https://doi.org/10.1177/000312240907400102

Williams, L. A. i DeSteno, D. (2009). Pride: Adaptive social emotion or seventh sin? *Psychological Science, 20*(3), 284–288. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2009.02292.x

Wilson, J. K. i Rapee, R. M. (2005). Interpretative biases in social phobia: Content specificity and the effects of depression. *Cognitive Therapy and Research, 29*(3), 315–331. https://doi.org/10.1007/s10608-005-2833-6

Witkower, Z., Mercadante, E. J. i Tracy, J. L. (2020). How affect shapes status: Distinct emotional experiences and expressions facilitate social hierarchy navigation. *Current Opinion in Psychology, 33*, 18-22. https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.copsyc.2019.06.006

Witkower, Z., Mercadante, E. i Tracy, J. L. (2022). The chicken and egg of pride and social rank. *Social Psychological and Personality Science*, *13*(2), 382–389. https://doi.org/10.1177/19485506211023619

Witkower, Z., Tracy, J. L., Cheng, J. T. i Henrich, J. (2020). Two signals of social rank: Prestige and dominance are associated with distinct nonverbal displays. *Journal of Personality and Social Psychology, 118*(1), 89-108. https://doi.org/10.1037/pspi0000181

Wittchen, H. U. i Fehm, L. (2001). Epidemiology, patterns of comorbidity, and associated disabilities of social phobia. *Psychiatric Clinics of North America, 24*(4), 617-641. https://doi.org/10.1016/s0193-953x(05)70254-9

Wittchen, H. U. i Fehm, L. (2003). Epidemiology and natural course of social fears and social phobia. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 108*(s417), 4-18. https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.108.s417.1.x

Wittchen, H. U., Fuetsch, M., Sonntag, H., Müller, N. i Liebowitz, M. (2000). Disability and quality of life in pure and comorbid social phobia: Findings from a controlled study. *European Psychiatry, 15*(1), 46–58. https://doi.org/10.1016/S0924-9338(00)00211-X

Wojciszke, B., Abele, A. E. i Baryla, W. (2009). Two dimensions of interpersonal attitudes: Liking depends on communion, respect depends on agency. *European Journal of Social Psychology*, *39*(6), 973-990. https://doi.org/10.1002/ejsp.595

Wojciszke, B. i Struzynska-Kujalowicz, A. (2007). Power influences self-esteem. *Social Cognition, 25*(4), 472-494. https://doi.org/10.1521/soco.2007.25.4.472

Wolff, S. E. i Puts, D. A. (2010). Vocal masculinity is a robust dominance signal in men. *Behavioral Ecology and Sociobiology, 64*(10), 1673-1683. https://doi.org/10.1007/s00265-010-0981-5

Zabag, R., Bar-Kalifa, E., Mor, N. i Gilboa-Schechtman, E. (2018). Social anxiety, depression and close relationship: Intra and inter-personal perceptions of social-rank and affiliation. *Journal of Social and Clinical Psychology, 37*(8), 582-606. https://doi.org/10.1521/jscp.2018.37.8.582

Zaccaro, S. J. (2007). Trait-based perspectives of leadership. *American Psychologist, 62*(1), 6-16. https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.1.6

Zhang, Z., Zyphur, M. J. i Preacher, K. J. (2009). Testing multilevel mediation using hierarchical linear models: Problems and solutions. *Organizational Research Methods, 12*(4), 695–719. https://doi.org/10.1177/1094428108327450

Zhong, Q., Niu, L., Chen, K., Lee, T. M. i Zhang, R. (2024). Prevalence and risk of subthreshold anxiety developing into threshold anxiety disorder in the general population. *Journal of Affective Disorders, 367*, 815–822. https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.09.031

8. Prilozi

8.1. Prilog 1

Tablica P.1.

Indeksi modifikacije za dvofaktorski model Ugleda i Dominantnosti (MI > 50)

Parametar	MI	Očekivana promjena parametra (EPC)
DPQ1 ~~ DPQ2	142.785	0.559
DPQ7 ~~ DPQ15	101.050	0.619
DPQ14 ~~ DPQ15	68.710	0.367
DPQ3 ~~ DPQ9	67.180	0.650
DPQ10 ~~ DPQ11	60.269	0.371
DPQ3 ~~ DPQ15	53.800	-0.440

Napomena. MI = indeks modifikacije; EPC = očekivana promjena parametra (standardizirana). Prikazane su samo modifikacije s MI > 50.

8.2. Prilog 2

Tablica P.3.

Indeksi modifikacije za trofaktorski model socijalnog ranga, grupnog pripadanja i socijalne atraktivnosti (MI > 50)

Parametar	MI	Očekivana promjena parametra (EPC)
AT =~ SCS 4	63.23	1.60
SCS 5 ~~ SCS11	52.64	1.02
SCS 8 ~~ SCS 10	50.72	0.66

Napomena. MI = indeks modifikacije; EPC = očekivana promjena parametra (standardizirana). Prikazane su samo modifikacije s MI > 50.

8.3. Prilog 3

Tablica P.3.

Indeksi modifikacije za dvofaktorski model autentičnog i hubrističnog ponosa (MI > 50)

Parametar	MI	Očekivana promjena parametra (EPC)
AP =~ AHPS 10	411.20	1.16
AHPS 11 ~~ AHPS 10	72.00	0.26
AHPS 5 ~~ AHPS 11	65.19	0.20
AP =~ AHPS 5	51.96	0.34

Napomena. MI = indeks modifikacije; EPC = očekivana promjena parametra (standardizirana). Prikazane su samo modifikacije s MI > 50.

8.4. Prilog 4

Paketi programskog jezika R korišteni u analizama:

car

Fox, J. i Weisberg, S. (2011). *An R companion to applied regression*. Sage.

clubSandwich

Pustejovsky, J. E. (2023). *clubSandwich: Cluster-robust (sandwich) variance estimators with small-sample corrections* (Verzija 0.5.11) [Računalni program]. CRAN. https://doi.org/10.32614/CRAN.package.clubSandwich

corrplot

Wei, T. i Simko, V. (2024). *corrplot: Visualization of a correlation matrix* (Verzija 0.95) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=corrplot

DHARMa

Hartig, F. (2024). *DHARMa: Residual diagnostics for hierarchical (multi-level / mixed) regression models* (Verzija 0.4.7) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=DHARMa

dplyr

Wickham, H., François, R., Henry, L., Müller, K. i Vaughan, D. (2026). *dplyr: A grammar of data manipulation* (Verzija 1.2.1) [Računalni program]. CRAN. https://doi.org/10.32614/CRAN.package.dplyr

effectsize

Ben-Shachar, M. S., Makowski, D., Lüdecke, D., Patil, I., Wiernik, B. M., Thériault, R. i

Waggoner, P. (2025). *effectsize: Indices of effect size* (Verzija 1.0.1) [Računalni program]. CRAN. https://doi.org/10.32614/CRAN.package.effectsize

emmeans

Lenth, R. V. i Piaskowski, J. (2026). *emmeans: Estimated marginal means, aka least-squares means* (Verzija 2.0.2) [Računalni program]. CRAN. https://doi.org/10.32614/CRAN.package.emmeans

ggplot2

Wickham, H., Chang, W., Henry, L., Pedersen, T. L., Takahashi, K., Wilke, C., Woo, K., Yutani, H., Dunnington, D. i van den Brand, T. (2026). *ggplot2: Create elegant data visualisations using the grammar of graphics* (Verzija 4.0.2) [Računalni program]. CRAN. https://doi.org/10.32614/CRAN.package.ggplot2

gridExtra

Auguie, B. (2025). *gridExtra: Miscellaneous functions for "grid" graphics* (Verzija 2.3) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=gridExtra

haven

Wickham, H., Miller, E. i Smith, D. (2026). *haven: Import and export 'SPSS', 'Stata' and 'SAS' files* (Verzija 2.5.5.9000) [Računalni program]. CRAN. https://doi.org/10.32614/CRAN.package.haven

jtools

Long, J. A. (2022). *jtools: Analysis and presentation of social scientific data* (Verzija 2.2.0) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=jtools

lavaan

Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R package for structural equation modeling. *Journal of Statistical Software*, *48*(2), 1–36. https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02

MASS

Venables, W. N. i Ripley, B. D. (2002). *Modern applied statistics with S* (4. izd.). Springer.

mice

van Buuren, S. i Groothuis-Oudshoorn, K. (2011). mice: Multivariate imputation by chained equations in R. *Journal of Statistical Software*, *45*(3), 1–67. https://doi.org/10.18637/jss.v045.i03

moments

Komsta, L. i Novomestky, F. (2022). *moments: Moments, cumulants, skewness, kurtosis and related tests* (Verzija 0.14.1) [Računalni program]. CRAN. r-project.org

naniar

Tierney, N. i Cook, D. (2022). *naniar: Data structures, summaries, and visualisations for missing data* (Verzija 1.0.0) [Računalni program]. https://CRAN.R-project.org/package=naniar

nlme

Pinheiro, J., Bates, D., DebRoy, S., Sarkar, D. i R Core Team. (2023). *nlme: Linear and nonlinear mixed effects model.* CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=nlme

lme4

Bates, D., Mächler, M., Bolker, B. i Walker, S. (2015). Fitting linear mixed-effects models using lme4. *Journal of Statistical Software*, *67*(1), 1–48. https://doi.org/10.18637/jss.v067.i01

lmerTest

Kuznetsova, A., Brockhoff, P. B. i Christensen, R. H. B. (2017). lmerTest package: Tests in linear mixed effects models. *Journal of Statistical Software*, *82*(13), 1–26. https://doi.org/10.18637/jss.v082.i13

olsrr

Hebbali, A. (2020). *olsrr: Tools for building OLS regression models* (Verzija 0.5.3) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=olsrr

performance

Lüdecke, D., Makowski, D., Waggoner, P. i Patil, I. (2021). *performance: Assessment of regression models performance* [Računalni program]. CRAN. https://doi.org/10.5281/zenodo.3952174

patchwork

Pedersen, T. L. (2024). *patchwork: The composer of plots* (Verzija 1.2.0) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=patchwork

RMediation

Tofighi, D. i MacKinnon, D. P. (2011). RMediation: An R package for mediation analysis confidence intervals. *Behavior Research Methods*, *43*(3), 692–700. https://doi.org/10.3758/s13428-011-0070-x

semPlot

Epskamp, S. (2022). *semPlot: Path diagrams and visual analysis of various SEM packages* (Verzija 1.1.6) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=semPlot

tidyverse

Wickham, H., Averick, M., Bryan, J., Chang, W., McGowan, L. D., François, R., Grolemund, G., Hayes, A., Henry, L., Hester, J., Kuhn, M., Pedersen, T. L., Miller, E., Bache, S. M.,

Müller, K., Ooms, J., Robinson, D., Seidel, D. P., Spinu, V. … Yutani, H. (2019). Welcome to the tidyverse. *Journal of Open Source Software*, *4*(43), 1686. https://doi.org/10.21105/joss.01686

tidyr

Wickham, H. i Vaughan, D. (2024). *tidyr: Tidy messy data* (Verzija 1.3.1) [Računalni program]. CRAN. https://CRAN.R-project.org/package=tidyr

8.5. Prilog 5

Tablica P.4.

Usporedba originalnih i robusnih standardnih pogrešaka i p vrijednosti pojedinih modela

Model	Prediktor	*SE*	Robusna *SE*	p	Robusni p
Model promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H1c)	Odsječak	1.882	1.876	< .001	< .001
	Vrijeme	.888	1.121	< .001	< .001
Model interakcije početne razine anksioznosti i vremena u predviđanju socijalne anksioznosti po završetku akademske godine (H2a)	Odsječak	.357	.035	< .001	< .001
	Vrijeme	.590	1.080	< .001	< .001
	Socijalna anksioznost V1	.012	.001	< .001	< .001
	Socijalna anksioznost V1 X vrijeme	.21	.037	< .001	< .001
Model interakcije početne razine anksioznosti i vremena u predviđanju ugleda po završetku akademske godine (H2b)	Odsječak	.341	.349	< .001	< .001
	Vrijeme	.433	.548	< .001	< .001
	Socijalna anksioznost V1	.013	.015	< .001	< .001
	Socijalna anksioznost V1 X vrijeme	.016	.015	>.05	>.05
Model interakcije početne razine socijalne anksioznosti i vremena u predviđanju socijalnog ranga po završetku	Odsječak	.572	.496	< .001	< .001
	Vrijeme	.965	.639	>.05	>.05
	Socijalna anksioznost V1	.019	.029	< .001	< .001
	Socijalna anksioznost V1 X vrijeme	.035	.042	< .05	>.05

akademske godine (H2c)					
Model ugleda na početku akademske godine kao prediktora promjene socijalne anksioznosti tijekom akademske godine (H2e)	Odsječak	.341	1.662	< .001	< .001
	Vrijeme	.433	1.149	< .05	< .05
	Ugled V1	.013	.113	< .001	< .001
	Ugled V1 X vrijeme	.016	.182	>.05	>.05
Model predviđanja promjene socijalne anksioznosti iz promjene ugleda (H3a)	Odsječak	1.242	1.244	< .001	< .001
	Socijalna anksioznost V1	.035	.037	< .001	< .001
	Ugled V1	.121	.112	>.05	>.05
	Ugled V2	.125	.089	< .01	< .01
Model predviđanja promjene socijalne anksioznosti iz promjene socijalnog ranga (H3b)	Odsječak	1.242	1.496	< .001	< .001
	Socijalna anksioznost V1	.039	.029	< .001	< .001
	Socijalni rang V1	.078	.089	< .05	< .05
	Socijalni rang V2	.068	.042	< .001	< .001

Napomena. V1 = početak akademske godine, V2 = po završetku akademske godine

8.6. Prilog 6

Neuvjetovani hijerarhijski model ugleda na tri razine

Razina 1 (unutar ispitanika):

$$Ugled_{tij} = \pi_{0ij} + e_{tij}$$

gdje $Ugled_{tij}$ predstavlja rezultat ugleda u vremenu *t* za ispitanika *i* na studiju *j,* π_{0ij} je početni status za ispitanika *i* na studiju *j*, a e_{tij} je rezidual.

Razina 2 (između ispitanika unutar studija):

$$\pi_{0ij} = \beta_{00j} + r_{0ij}$$

gdje je β_{00j} prosječni inicijalni status za studij *j*, r_{0ij} je rezidual na razini ispitanika.

Razina 3 (između studija):

$$\beta_{00j} = \gamma_{000} + u_{00j}$$

Gdje je β_{00j} sveukupni prosjek ugleda, u_{00j} je rezidual na razini studija.

8.7. Prilog 7

Uvjetovani model promjene ugleda tijekom akademske godine na tri razine

Razina 1 (unutar ispitanika):

$$Ugled_{tij} = \pi_{0ij} + \pi_{1ij}(Vrijeme_{tij}) + e_{tij}$$

Gdje π_{0ij} predstavlja promjenu za studenta *i* na studiju *j*.

Razina 2 (između ispitanika unutar studija):

$$\pi_{0ij} = \beta_{00j} + r_{0ij}$$

$$\pi_{1ij} = \beta_{10j} + r_{1ij}$$

Razina 3 (između studija):

$$\beta_{00j} = \gamma_{000} + u_{00j}$$
$$\beta_{10j} = \gamma_{100} + u_{10j}$$

8.8. Prilog 8

Neuvjetovani hijerarhijski model socijalne anksioznosti na tri razine

Razina 1 (unutar ispitanika):

$$Socijalna\ anksioznost_{tij} = \pi_{0ij} + e_{tij}$$

gdje Socijalna anksioznost$_{tij}$ predstavlja rezultat socijalne anksioznosti u vremenu *t* za ispitanika *i* na studiju *j,* π_{0ij} je početni status socijalne anksioznosti za ispitanika *i* na studiju *j*, a e_{tij} je rezidual unutar ispitanika

Razina 2 (između ispitanika unutar studija):

$$\pi_{0ij} = \beta_{00j} + r_{0ij}$$

gdje je β_{00j} prosječni inicijalni odsječak za studij *j*, r_{0ij} je rezidual na razini ispitanika.

Razina 3 (između studija):

$$\beta_{00j} = \gamma_{000} + u_{00j}$$

Gdje je β_{00j} sveukupni prosjek socijalne anksioznosti, u_{00j} je rezidual na razini studija.

8.9. Prilog 9

Uvjetovani model promjene socijalne anksioznosti tijekom vremena na tri razine

Razina 1 (unutar ispitanika):

$$Socijalna\ anksioznost_{tij} = \pi_{0ij} + \pi_{1ij}(Vrijeme_{tij}) + e_{tij}$$

Gdje π_{0ij} predstavlja promjenu socijalne anksioznosti za studenta *i* na studiju *j*.

Razina 2 (između ispitanika unutar studija):

$$\pi_{0ij} = \beta_{00j} + r_{0ij}$$

$$\pi_{1ij} = \beta_{10j} + r_{1ij}$$

Razina 3 (između studija):

$$\beta_{00j} = \gamma_{000} + u_{00j}$$
$$\beta_{10j} = \gamma_{100} + u_{10j}$$

8.10. Prilog 10

Tablica P.5.

Hijerarhijski linearni model dominantnost i ugleda na početku akademske godine kao prediktora socijalnog ranga na početku akademske godine

Fiksni efekti	**b**	***SE***	**t (*df*)**
Odsječak	13.07	1.47	8.88*** (253.65)
Ugled	0.32	0.04	7.93*** (310.86)
Dominantnost	0.33	0.06	5.26*** (307.25)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Između studija	1.47	1.21	
Između ispitanika	41.53	6.44	

Napomena. *** $p < .001$; * $p < .05$

Tablica P.6.

Hijerarhijski linearni model dominantnost i ugleda po završetku akademske godine kao prediktora socijalnog ranga po završetku akademske godine

Fiksni efekti	**b**	***SE***	**t (*df*)**
Odsječak	11.34	1.67	6.74*** (265.45)
Ugled	0.44	0.04	10.48*** (304.95)
Dominantnost	0.15	0.06	2.41* (307.92)
Slučajni efekti	**Varijanca**	***SD***	
Između studija	2.44	1.56	
Između ispitanika	42.55	6.52	

Napomena. *** $p < .001$; * $p < .05$